

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Елла Кравченко

**СЛОВНИК ВЛАСНИХ ІМЕН
ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ
ВАСИЛЯ СТУСА**

ТОМ 1

Вінниця – 2020

УДК 81'373.2:821.161.2(038) Стус
К 772

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 11 від 24.04.2020 р.)*

Відповідальний редактор : Загнітко А. П., чл.-кор. НАН України, доктор філологічних наук, професор, декан філологічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

О. Ю. Карпенко, д-р філол. наук, професор, завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Г. В. Ситар, д-р філол. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

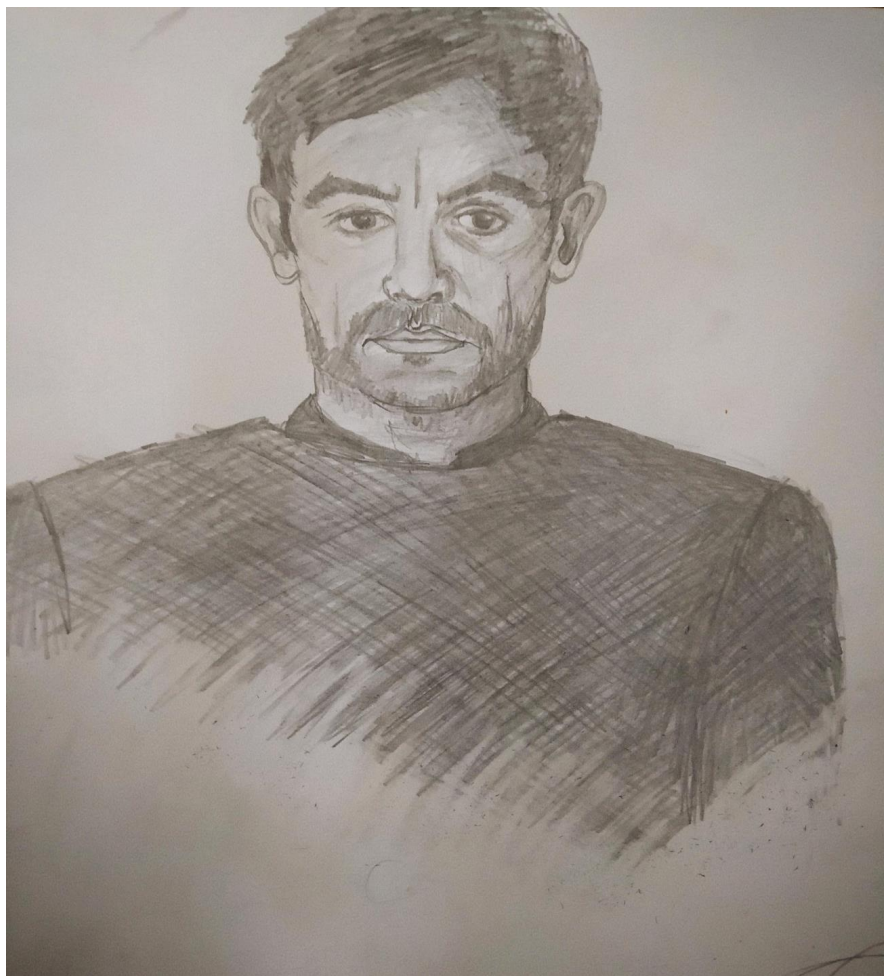
Кравченко Е. О.

К 772 Словник власних імен поетичних текстів Василя Стуса. Т. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 288 с.

У словнику зібрано й прокоментовано власні імена поезій В. Стуса, які увійшли до поетичних збірок «Зимові дерева», «Веселий цвинтар», «Круговерть», а також оніми поетичних творів, не включених автором до збірок.

Для філологів, аспірантів і студентів філологічних факультетів, а також для читачів, які цікавляться “життям” імені в поетичному творі та найширшому культурному просторі.

УДК 81'373.2:821.161.2(038) Стус

Марія Чурбанова, студентка історичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса. «**Василь Стус: 1938–1985**».

ПЕРЕДМОВА

*Рахнівка. Гайсин. Голубе Поділля.
Все забуттям, мов терням, поросло.
Бо сплинув вік. По Таврії, по наймах,
По вежах Закавказзя. По роках.
І вижовк світ по всіх материках.
Лишився цей. Малий. В вікні. У рамах...*
(Василь Стус)

Дослідження творчої спадщини Василя Стуса є надактуальним для сучасного українського державного простору і у певному сенсі обов'язковим для Донецького національного університету, названому на честь духовного лідера Нації, Громадянина і Поета. Наукова література, присвячена Василю Стусу – митцю світового рівня, обмежується працями вітчизняних вчених, літературних критиків, поетів і публіцистів (Н. Гнатюк, А. Кулика, М. Жулинського, С. Глузмана, Ю. Килимника, П. Кононенко, Н. Загоруйко, В. Сиротенко та ін.), які зацентровують увагу на дослідженні життєвого шляху В. Стуса, становленні громадянської та етичної позиції митця, діяльності Стуса як борця за високі державні ідеали, філософському осмисленню особистості Василя Стуса тощо.

З другої половини 90-х років ХХ століття у Донецькому національному університеті регулярно проводилися міжнародні науково-теоретичні конференції, присвячені знаменним датам життя і творчості Василя Стуса. За матеріалами таких конференцій підготовлено та видано низку збірників наукових праць, Стусівські зошити, «Словник поетичної мови Василя Стуса. Рідковживані слова та індивідуально-авторські новотвори» (Уклад. Л. В. Оліфіренко. К. : Абрис, 2003) та ін. На сьогодні існують філологічні (переважно літературознавчі) праці і коментарі, що торкаються питань поетики, стилістики, лінгвістики текстів Василя Стуса, проте у сучасному філологічному просторі відсутнє цілісне уявлення про націєтвірний потенціал Тексту Василя Стуса, самореалізацію мовної особистості поета, видозміни лінгвоперсони тощо.

У 2016 р. науковці Донецького національного університету імені Василя Стуса наголосили на особливості творчості поета, що “вбирає в

себе високі цінності Донеччини з довершеними подільськими орієнтирами” (*Загнітко А. П. Василь Стус у сучасному українському просторі*). Сподіваємось, що для започаткування науково-дослідної інституції Василя Стуса створення «Словника власних імен текстів Василя Стуса» стане одним із амбітних нагальних завдань сьогодення, а його публікація значно посилить наукові студіювання філологів, істориків, політологів, перекладознавців.

Метою наукового проєкту, здійснюваного творчим колективом дослідників філологічного факультету, є зібрання, систематизація та упорядкування за певними принципами власних імен текстів Василя Стуса (поезії, публіцистика, епістолярій). Виявлення і аналіз (лінгвістичний, стилістичний, поетонімологічний, літературознавчий, історико-культурний) Стусівського слова актуальний як для стусознавства (психологія творчості, філософсько-етичне підґрунтя творчості та ін.), так і для мовознавства (мовна картина світу, лінгвосоціумне портретування особистості та ін.).

На сьогодні основне завдання вбачаємо у вичерпній реєстрації і трактуванні власних імен, в їхніх формальних і семантичних виявах з урахуванням необхідного і достатнього контексту. Відповідно до мети актуалізовано також завдання, пов’язані із виявом текстотвірного, текстоактуалізаційного, текстоструктурувального, інтерпретативного потенціалів власних імен Стусівського тексту: розроблення типології контекстів власних імен з оперттям на ідею поетонімогенезу; виявлення й опис імпліцитних (зумовлених текстом і найширшим культурним контекстом) смислів онімів і онімних угруповань зі встановленням їх впливу на змістовність твору; доведення можливості внутрішньотекстового перевтілення імені в оказіональний конотонім, інтралінгвальний та інтерлінгвальний символ; виявлення умов, критеріїв та стадій змістового переродження онімних одиниць тощо.

Перший том «Словника власних імен поетичних текстів Василя Стуса» вміщує 668 номінативних одиниць (власних імен, безонімних найменувань, онімно-апелятивних комплексів і відонімних прикметни-

ків), вилучених із рукописів, білових і чорнових¹ автографів першого тому творів Василя Стуса (книга перша – вірші 1958–1970 рр., що увійшли до остаточного варіанту збірок «Круговерть», «Зимові дерева», «Веселий цвинтар»; книга друга – твори періоду 1956–1971 рр., що не увійшли до трьох перших збірок поета), чотири томного видання, опублікованого Видавничою спілкою «Просвіта» (Львів, 1994 р.).

Суцільна вибірка номінативних одиниць, зафіксованих у текстах Василя Стуса (том 1, книга перша і друга), дозволяє стверджувати, що у цілісному художньому просторі співіснують поетоніми, різні за розрядами, походженням, змістовим і функційним навантаженням, участю у конструюванні індивідуально-авторської картини світу і т. ін. Встановлено, що переважна більшість імен має вторинне походження і співвідноситься за змістом і формою з історико-культурними (частіше широко-відомими) одиницями. Протоіменами (протоонімами) проаналізованих творів виступають міфоніми (*Голгофа, Дажбог, Елізіум*), реальні імена історичних діячів (*Микола Щорс, Небаба, Самійло Кішка*), назви географічних об'єктів (*Австралія, Африка, Говерла, Дарниця, Донбас, Коліма*), імена художніх творів і літературних персонажів (*Горіо, «Заповіт», Йорик, Мавка, Фавст*), реальні імена, що відтворюють коло читання, тих чи тих вподобань автора (*Бетховен, Вишня, Вінграновський, Данте, Модільяні, Скворода, Чурльоніс*), імена, пов'язані з біографією і творчістю Василя Стуса (*Валентин Мороз, Вінцас, Саломея*). Крім того, твірною основою багатьох номінативних одиниць стають узуальні або okazіональні конотативні імена (*Адам, Афродита, дантеси, ловелас, магадани, Нагасаки*). Для усвідомлення і розмежування твірної бази поетонімів текстів Василя Стуса було введено т. зв. **індекси походження**.

Індекс **1** введено для позначення поетонімів, похідних від історико-культурних інтерлінгвальних реальних імен : **АВСТРАЛІЯ₁, БЕТХОВЕН₁, ГАЛІЛЕЙ₁, ДАНТЕ₁, ЄГИПЕТ₁, ОВІДІЙ₁**. Індекс **2** надано одиницям, похідним від інтралінгвальних реальних імен, які вибудовують історико-культурну і націєтвірну картину світу Василя Стуса (з інде-

¹ Контексти з власними іменами інших редакцій і варіантів поетичних творів Василя Стуса, які дозволяють глибше зрозуміти вибір оніма, розкрити всю повноту творчих пошуків автора, друкують шрифтом 14-го розміру.

ксом 2 виступають як загальновідомі ВІ, так і оніми, пов'язані з біографією, колом знайомств тощо) : **КИЇВ**₂, **КИСЕГАЧ**₂, **МАКСИМОВИЧ**₂, **М. К. ЗЕРОВ**₂, **НКВД**₂, **ОЛЕКСА БУЛИГА**₂, **ПОДІЛЛЯ**₂, **РАХНІВКА**₂, **САГАЙДАЧНИЙ**₂, **УСТЬ-ВИМ**₂, **ХРЕЩАТИК**₂. З індексом 3 виступають одиниці, похідні від загальновідомих історико-культурних вигаданих імен (переважно міфонімів, заголовків художніх творів або імен літературних персонажів) : **ГАМЛЕТ**₃, **ДАЖБОГ**₃, **ЙОРИК**₃, **«КОБЗАР»**₃, **МЕФІСТОФЕЛЬ**₃, **ЛЮЦИПЕР**₃, **ПЕРУН**₃, **ХАРОН**₃, **ЯРИЛІВ** день₃. Твірною основою імен з індексом 4 стали імена в переносному значенні – узуальні або okazіональні конотоніми на кшталт **АУСТЕЛІЩ**₄ ‘чужий (для України) світ’, **АФРИКА**₄ ‘спека’, **ГОЛГО-ФА**₄ ‘місце страждань, мук, старт’, **КОЛИМА**₄ ‘пронизливий холод’, **НАГАСАКІ**₄ ‘вселюдська трагедія’, **СВЯТОШИН**₄ ‘Батьківщина, своя країна, свій край’. Поетоніми з індексом 5 не мають конкретних протонімів; основою таких індивідуально-авторських вигаданих імен виступають традиційні для українського ономастикону одиниці на зразок **ГРІША**₅, **ГАЛКА**₅, **ДЕМ'ЯН**₅, **ОЛЕКСАНДРА**₅. До поетонімів з індексом 6 уналежнено індивідуально-авторські вигадані імена, похідні від апелятивів (насамперед заголовки – назви віршів, поем, циклів, збірок): **«ДЕКЛАРАЦІЯ ПОЕТА І ГРОМАДЯНИНА»**₆, **«З ГІРКОТОЮ...»**₆, **«І ХАТА З ЯРОМ»**₆, **«ОПТИМІСТИЧНЕ»**₆, **«РОЖЕВЕ ПІВКОЛО»**₆. Індексом 7 позначені безіменні номінації, які приховують (не називають) ім'я Бога, Батьківщини та деякі інші: **БОГ**₇, **ВСЕВИШНІЙ**₇, **ГОСПОДЬ**₇, **ОТЧЕ**₇, **ВІТЧИЗНА**₇.

Наступне завдання полягало у виділенні необхідного і достатнього контексту поетоніма (або еквівалента ВІ), який дозволив би з'ясувати вклад поетоніма в образність цілісного тексту і встановити функційне навантаження кожного варіанта онімної парадигми (пор., наприклад, двокомпонентні та розширені парадигми: **ІСУС ХРИСТОС** / **опортуніст**, **БЕТХОВЕН**₁ / **ноктюрн** / **шалений бог** / **АРХІЛОХ**₁ / **епілептик** / **маестро**; **СТАЛІН**₂ / **тиран** / **ірод в кривавому вінці** / **вождь**). У поодиноких випадках виявилось доцільним виокремлення мінімального контексту (слово або словосполучення): *іграшковий Микола Щорс*,

товаришу Хароне, ода рідній КППС та ін., який спрацьовує на реалізацію тієї чи тієї функції, закріплюючи текстотвірну роль поетоніма. Факультативний характер носить позначення семантичних типів контекстів: метафоричний контекст, контекст-молитви, контекст-медитація, контекст кола читання ліричного героя та ін., з'ясування звукоподібності ім'я – контекст (*залізобетонний Донбас, скараний Якір* тощо), визначення точної і неточної онімної рими зі встановленням звучності (звукової потужності) римокомпонентів: *зозулі – Засулля, Цінандалі – генцавале, амфори – Африки, Кисегачу – трачусь, Одесі – дантесів* і т. ін.²

Функційне навантаження поетонімів було встановлене відповідно до традиції Донецької ономастичної школи, тобто з усвідомленням функції ВІ художнього тексту як специфічної діяльності, спрямованої на створення художньої образності; «змінної», що трансформується разом із граматичною формою, варіантами поетоніма, семантичними і синтаксичними властивостями контексту, в який «занурений» поетонім, інформаційним і естетичним висловлюванням в цілому. Серед образотвірних і текстоутворювальних функцій поетонімів текстів Василя Стуса зазначено такі: *алюзійна, вказівна, генетивна, зображувальна, зображувально-оцінювальна, зображувально-характеризувальна, іронічна, локалізувальна, метафорична, метонімічна, мнемонічна, оцінювальна, порівняльна, риторичне звертання, риторичне питання, саркастична, символічна, характеризувальна, хронотопічна* та ін.

Структура і компоненти словникової статті поодинокого власного імені, вжитого у поетичному тексті, мають такий вигляд:

1. Заголовне слово (поетонім / безонімна номінація) у всій сукупності варіантів: контекстних синонімів, художніх дескрипцій, перифраз (парадигма поетоніма).
2. Статистична інформація (кількість вживань).
3. «Адреса» ілюстративних прикладів (дані про рік написання, видання та ін.).

² Для повноцінного аналізу індивідуального стилю Василя Стуса треба виявити репертуар рим комплексного (цілісного) тексту, розмежовуючи: 1) *унікальні* (одиничні, що утворюють одну римопару), 2) *оригінальні* (поширені в двох-трьох текстах), 3) *типові* (поширені в чотирьох текстах), 4) *банальні / шаблонні* (поширені в багатьох текстах).

4. Енциклопедична або лінгвістична інформація для похідних власних імен.

5. Ілюстративні приклади (контексти з поетонімом та / або мінімальні контексти).

6. Ономапоетичний коментар (якщо поетонім налаштований на іронічне, пародійне або інше обігрування тексту-джерела).

7. Перелік функцій.

Пор. : **ГОРІО_з (1)** – поодинокий історико-культурний антропоетонім у частині «Годинник!...» циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Горіо** – ім'я центрального персонажа роману французького письменника Оноре де Бальзака «Батько Горіо» (1832), що згодом увійшов до зібрання творів «Людська комедія»].

К. : *Годинник! / Моя пекельна машинко! / Ти так страшно мовчиш! / Ти небезпечно слухняний! / І коли мені радісно, / ти як старий **Горіо** / візит наносиш!* [Стус-1(2), с. 187].

Ф. : порівняльна, метафорична.

НІЦШЕ₁ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Три скелети сидять за кавою...» (1970).

[Протоонім Фрідріх Вільгельм **Ніцше** (1844–1900) – відомий німецький філософ, психолог і класичний філолог, представник ірраціоналізму].

К. : *Три скелети сидять за кавою / і провадять про філософію **Ніцше**, / до них підсідає рудава бестія / і починає з одного кптити, / що той недоладно грає **справжню** / людину* [Стус-1(2), с. 144]. Визначення *справжня людина* спрямоване на пародійне обігрування образу *надлюдини* Ф. Ніцше.

Ф. : генетивна, опосередковано характеризувальна, іронічна.

УКРАЇНА₂ (2) / **удова з оклунком** – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Коли в мій сон заходить Україна...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-(2), с. 275].

К. (метафоричний): *Коли в мій сон заходить **Україна** – / то без калин, без соняхів, без сонць, / а в сутінках. Як **удова**, з **оклунком** / захо-*

дить **Україна** в рідний дім: / напиться, спитати про здоров'я / і сісти скраю лавки. Відпочити / і чорний, як чорнозем, піт з чола / рукою стерти... [Стус-1(2), с. 156].

Пор. у чорновій редакції: Коли в мій сон заходить **Україна** – / то без калин, без соняхів, без сліз, / без радощів. Зайде, як тітка. / Оклунок біля призьби покладе [Стус-1(2), с. 156].

Ф. : метафорична, порівняльна, зображувально-характеризувальна.

Якщо у поетичному тексті вживається декілька поетонімів, доцільно встановити зв'язки і відношення досліджуваної номінативної одиниці з іншими ВІ тексту. Інноваційним складником словникової статті стало виявлення всіх онімних (безонімних) лексем цілісного тексту, угруповання їх у поетонімосферу та / або виділення мікросистем поетонімосфери. Виокремлення мікросистем дозволяє встановити оригінальні змістові зв'язки та відношення онімних компонентів, які уможливають індивідуально-авторську інтерпретацію тексту. Так, наприклад, відконотонімні топопоетоніми **КОЛИМА** – **ТАШКЕНТ** вступають у відношення **протиставлення** завдяки актуалізації оказіональної семи 'пронизливий холод' і узуальної семи 'нестерпна спека', завдяки чому імена виконують метафоричну і характеризувальну функцію: *Чоловік підійшов до меморіуму / і прочитав на ньому власне ім'я: / вічна слава героям, / що полягли за незалежність Вітчизни. / Йому приємно й боляче. / Під однією сорочкою **Колима** і **Ташикент*** [Стус-1(1), с. 180].

У поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК** вміщує мікросистему **ЙОРИК** – **ніхто**, побудовану на протиставних відношеннях: *Нині – **Йорик**, / а завтра вже **ніхто**. Чекай на роль, / якою і почнеш найменуватись, / допоки скопу. Раз єдиний – **Йорик**, / а все життя – **ніхто**. Ні тобі виду, / ні імені. А грай чуже занудне / нашіптаним життя – самі повтори* [Стус-1(1), с. 169].

Відношення **перетину**, що мають опертям змістовий збіг, дозволяють угруповувати в окрему мікросистему імена **ЗЕРОВ**, **ВИШНЯ**, **СКО-ВОРОДА** («Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здасться, з-перед світу гомоніли...»), оскільки всі письменники походять з Полтавщини: <...>

А там, де / дума, в золотій соломі, пригашеній сутемрявою, яйця / заблуклої казкової несучки. Зеров і Вишня, і Сковорода [Стус-1(2), с. 161]. Пор. складники поетонімосфери: мікросистема 1) **ЗЕРОВ – ВИШНЯ – СКОВОРОДА**; мікросистема 2) **СУЛА – ЗАСУЛЛЯ**.

Відношення **включення** реалізовані у мікросистемах поетонімів, що мають інтегральні семи на кшталт ‘автор – назва твору’: **«СИМФОНІЯ ВЕСНИ» – МАНЕВИЧ, АНДРІЙ ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ – «ОСІНЬ У СІГУЛДІ»**; відношення еквівалентності, ґрунтовані на ідентичності плану змісту, реалізуються між компонентами мікросистеми **соловки – сибіри – магадани** (спільна сема ‘місце заслання’): *О краю мій, коли тобі проститься / крик передсмертний і важка сльоза / розстріляних, замучених, забитих / по соловках, сибірах, магаданах?* [Стус-1(2), с. 46] і т. ін.

Можна з впевненістю зазначити, що дослідження власних імен як значущих складників поетичного мовлення спрацьовує на цілісне уявлення про мовну особистість і динамічну мовну картину світу Василя Стуса, що дозволяє більш свідомо потрактовувати націєвірний потенціал Стусівського тексту. Висвітлення імені крізь призму тексту дозволить усвідомити ідейно-ціннісний зміст певного твору і цілісної творчості поета.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВІ – власне ім'я

КО – конотативний онім

УКА₁ – узуальний конотативний антропонім з інтерлінгвальною конотацією [Отін, с. 21].

УКА₂ – узуальний конотативний антропонім з інтерлінгвальною конотацією та широким діапазоном відомості [Отін, с. 21].

УКА₄ – узуальний конотативний антропонім з інтралінгвальною конотацією, вживання якого обмежене жаргоном [Лукаш, с. 10].

УКБібл.1 – інтерлінгвальний узуальний конотативний бібліонім [Лукаш, с. 10].

УКЕкл.1 – узуальний конотативний еклезіонім з інтерлінгвальною конотацією [Лукаш, с. 10].

УККосм.1 – узуальний конотативний космонім з інтерлінгвальною конотацією

УКЛА₁ – узуальний конотативний літературний антропонім, відомий у ряді мов [Отін, с. 22].

УКМА₁ – узуальний конотативний міфонім [Лукаш, с. 11].

УКМТ₁ – узуальний інтерлінгвальний конотативний міфотопонім з широкою відомістю [Отін, с. 22], [Лукаш, с. 11].

УКТ₁ – узуальний інтерлінгвальний конотативний топонім [Отін, с. 23], [Лукаш, с. 12].

УКТ₂ – узуальний інтралінгвальний конотативний топонім з широкою відомістю [Отін, с. 23].

УКТ₄ – узуальний інтралінгвальний конотативний топонім, що вживається в якомусь соціальному жаргоні [Отін, с. 23].

pl. – плюральна форма (форма множини).

ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

Блок – Блок А. Стихотворения. Поэмы. М. : Современник, 1987. 365 с.

Вознесенський – Вознесенский А. Стихотворения. Поэмы., М. : Эксмо, 2013. 736 с.

Зеров – Зеров М. Твори : В 2 т.; Укл. Г. П. Кочур, Д. В. Павличко. К. : Дніпро. Т. 1 : Поезії. Переклади, 1990. 842 с.

Кравченко – Кравченко Е. О. Поетика зв'язків і відношень імені – тексту – поетонімосфери: дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.15. К. : Київський національний університет імені Т. Шевченка, 2017. 560 с.

Лукаш – Лукаш Г. П. Словник конотативних власних назв. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 392 с.

Отін – Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен. М. : ООО «А Темп», 2006. 440 с.

Рамстед – Рамстед Г. Калмыцко-русский словарь. Хельсинки, 1935. 560 с.

СПМВС – Словник поетичної мови Василя Стуса. Рідковживані слова та індивідуально-авторські новотвори; Уклад. Л. В. Оліфіренко. К.: Абрис, 2003. 90 с.

Стус-1(1) – Стус В. С. Твори. Т. 1. Кн. 1 : Зимові дерева. Веселий цвинтар. Круговерть. Л. : ВС «Просвіта», 1994. 431 с.

Стус-1(2) – Стус В. С. Твори. Т. 1. Кн. 2 : Поетичні твори, що не ввійшли до збірок (1958–1971). Л. : ВС «Просвіта», 1994. 302 с.

Стус-2 – Стус В. С. Твори. Т. 2. Час творчості. Dichtenszeit. Л. : ВС «Просвіта», 1999. 486 с.

СУМ – Словник української мови : в 11 тт.; АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980.

Українка – Українка Л. Твори. Київ : Друкар, 1918. Т. 1. 255 с.

Шевченко – Шевченко Т. Г. Кобзар. К. : Дніпро, 1971. 583 с.

Шекспір – Шекспір В. Твори в шести томах : Том 5. Київ : Дніпро, 1986. 696 с.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Безіменність – відсутність імені у певного художнього об'єкта.

Відношення – результат співдіяльності поетонімів із автохтонним текстом, ґрунтований на об'єднанні елементів (ВІ) у формально-змістові угруповання поетонімосфери внаслідок установлення тотожного / подібного плану вираження та виявлення еквівалентних / інтегральних / диференційних / антонімічних / взаємовиключних сем (план змісту).

Включення (*підпорядкування, субординація*) – гіперо-гіпонімічні відношення між компонентами поетонімосфери, що мають: 1) інтегральні семи, зумовлені збігом формальних і смислових ознак двох (декількох) ВІ, 2) диференційні семи.

Глобальний (найширший) культурний контекст – сукупний простір, вмістище всіх відомих фольклорних, міфологічних, історичних, літературних тощо текстів.

Еквівалентність (*тотожність*) – вид відношень між компонентами поетонімосфери, ґрунтований на ідентичності плану вираження та / або плану змісту двох (декількох) поетонімів.

Заголовок (*назва*) **тексту** – унікальний розряд поетонімів, здатних ототожнюватися зі змістовим виміром (сутністю) тексту; вершина ієрархії системи ВІ (поетонімосфери).

Звуковий повтор – повтор звуків або звукосполук у межах окремого поетоніма чи онімного угруповання, спрямований на реалізацію: 1) певних семантичних компонентів власного імені, 2) семантичного зближення елементів поетонімосфери.

Інтерлінгвальні імена-символи – міжмовні загальновідомі іменареференти ядрної зони глобального культурного простору.

Інтралінгвальні імена-символи – загальновідомі (узуальні) та індивідуально-авторські (оказіональні) символи, що існують в межах однієї мови або близькоспоріднених мов, перебуваючи в приядерній / периферійній зоні найширшого культурного простору.

Комплексний текст – сукупний текст одного автора, який вміщує всі опубліковані (завершені та незавершені) літературно-публіцистичні твори.

Конотонім – вторинна (похідна) пропріальна одиниця, що вживається в переносному значенні та характеризується поліденотатністю.

Конотонімізація в тексті – процес перевтілення поетоніма в okazіональне конотативне ім'я, викликаний і уможливлений поетонімогенезом.

Конотонімна модель – необхідний і достатній контекст упізнання переносного значення та уналежнення пропріальної одиниці до класу конотонімів.

Контекст реетимологізації (*поетичної етимології, поетичної семантизації*) поетоніма – контекст, в якому оновлювано внутрішню форму імені, що впливає на формування образності.

Контекст семантизації поетоніма – контекст, в якому відроджено внутрішню форму імені, еспліковано ситуацію номінування, відповідність імені зображуваному об'єкту та ін., отже, наявні домінантні та / або експресивно-емоційно-оцінні компоненти значення.

Мікросистема – найменша структурна одиниця поетонімосфери, що складається з поетонімів, об'єднаних спільною формальною і семантичною ознакою (-ами).

Необхідний і достатній контекст конотоніма – контекст доведення непрямої референтної співвіднесеності, в якому стверджується сформованість переносного значення та його присвоєння вторинному об'єкту.

Необхідний і достатній контекст поетоніма – мінімальне контекстне “оточення” онімної одиниці, в якому розпізнається (есплікується) компонент (-и) семантичної структури.

Онімізація – перехід апелятиву (апелятивного сполучення) у власне ім'я.

Парадигма поетоніма – сукупність онімних і безонімних номінацій, співвіднесених з одним художнім об'єктом (денотатом), яка входить до складу відповідної підсистеми.

Перетин (*перехрещення*) – різновид відношень між компонентами поетонімосфери, ґрунтований на збігові (неповній еквівалентності) плану вираження та / або плану змісту.

Повтор-рефрен з онімом – рядок або кілька рядків з іменем, що повторюються в кінці кожної строфи чи групи строф.

Поетонім – кожне власне ім'я художнього тексту, яке 1) позначає фіктивний (віртуальний) денотат вимисленого часопростору, співвідносний або не співвідносний з реальними / вигаданими об'єктами глобального культурного контексту; 2) означається новою чи “готовою” (існуючою) формою; 3) осмислюється в межах автохтонного тексту.

Поетонімогенез – поступовий рух семантики поетоніма (нарощування і поєднання семантичних компонентів у семему), пов'язаний з самоплином і саморухом тексту.

Поетонімосфера – ієрархічна система елементів (поетонімів) завершеного літературного тексту, інтегрованих у різнорідні та різнорівневі множини (мікросистеми, макросистеми, надсистеми), що підпорядковується закону художньої цілісності.

Постійна безіменність – відсутність імені у референта впродовж усього художнього тексту.

Приховування імені – запланована автором гра, спрямована на конструювання імпліцитної (підтекстової) інформації *оніма – тексту*, що здійснюється за допомогою алюзій, криптонімів, псевдонімів.

Протилежність – різновид відношень між компонентами поетонімосфери, що мають опертям онімну опозицію, змодельовану протилежними (антонімічними) семами.

Протоонім – вихідне (первинне, мотиваційне) ім'я, перенесене на інший художній об'єкт.

Символізація (*символоутворення*) імені – процес “зростання” (еволюції) поетоніма до інтерлінгвального – інтралінгвального (узуального або індивідуально-авторського) символу.

**СЛОВНИК ВЛАСНИХ ІМЕН
ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ
ВАСИЛЯ СТУСА**

А

АБРАМ₄ (1) – антропоетонім відконотонімного походження у вірші «Грузинському другові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім – **УКА₂ Абрам** ‘Єврей (ірон., нерідко зневажливо)’ [Отін, с. 35]; **УКА₂ Абраша, Абрамович** ‘єврей’ [Лукаш, с. 25]].

К. : *На привалі – Цінандалі, / і на тактиці – як сван, / порятуєш, генцвале, / чи Абрам, ачи Іван* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЛЕШКА / ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ – КАРПАТИ – КУРА – ЦІНАНДАЛІ; мікросистема 2) **АБРАМ** – ІВАН.

АВСТРАЛІЯ₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Мільйонновольний – як мільйонноволий...», не включеному автором до поетичних збірок (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років) [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Австралія** – материк, що знаходиться в Південній півкулі Землі. **Австралія** – держава в Південній півкулі Землі на материку Австралія, острові Тасманія та кількох дрібних островах].

Мінімальний контекст: *братва Америки, Австралії і Африки.*

К. : *Ставай же в чергу, злякана братва / Америки, Австралії і Африки, / блудливі азіатчини гетери / чи Антарктиди чи тобі Атлантики, / ставайте по одній до мене в чергу* [Стус-1(2), с. 77].

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) АМЕРИКА – **АВСТРАЛІЯ** – АФРИКА; мікросистема 2) АНТАРКТИДА – АТЛАНТИКА; мікросистема 3) ЗЕМЛЯ – МІСЯЦЬ.

А. Г.₂ – ініціали вірша-присвяти «Ярій, душе. Ярій, а не ридай...» (1968–1970; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 163].

[Вірш присвячено **Аллі Горській**, художниці, яка у 1970 році трагічно загинула при нез'ясованих обставинах (працювала в галузі станкового і монументального живопису) [Стус-1(1), с. 401]].

Ф. : мнемонічна.

АДАМ₄ (1) – поодинокий біблійний антропоетонім відконотонімного походження у вірші «Утекти б од себе геть світ за-очі...» (листопад 1965; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 72].

[Протоонім – *УКА₄ **Адам** ‘першопоселенець’ [Отін, с. 37]; *УКА₁ ‘Людина, що усвідомлює свій зв’язок із Богом’ [Лукаш, с. 28]. У контексті заактуалізовано okazіональне значення ‘першовідкривач (Всесвіту)’, ‘носій неспотвореного погляду на природу, любов тощо’].

К. : *Ти – Адам. Журба – твоя коханка, / а земне тяжіння – то любов* [Стус-1(1), с. 72].

Ф. : ототожнювальна, оцінювально-характеризувальна.

АДАМОВЕ ребро (1) – відміфонічний прикметник у вірші «Тарас на засланні», не включеному автором до поетичних збірок. За часом написання вірш можна віднести до першої половини 60-х років [Стус-1(2), с. 270].

[Протоонім **Адам** – за Біблією, перша людина, створена Богом за своїм образом і подобою на шостий день творіння].

К. : *Світ перейду – і упаду / дець на чужій стерні, / немов заброда. Перейду / життям – по стороні. / З крихкого краю. По ребру / Адамовім. І знов / ітиму – казематним сном, / не зрадивши добру* [Стус-1(2), с. 104].

Ф. : генетивна, метафорична.

альфонс₄ (1) – відконотонічний антропоетонім / апелятив у вірші «Друзі на тебе чекають?» (1965; зб. «Зимові дерева»).

[Альфонс – ім'я персонажа комедії О. Дюма-сина «Мосє Альфонс». Протоонім – УКЛА₁ **Альфонс** або відконотонічний апелятив ‘1. Чо-

ловік, що живе за рахунок жінки, знаходиться на утриманні у коханки; З. Дармоїд' [Отін, с. 51]. У Словнику Г. П. Лукаш **УКЛА₁ Альфонс**, по-трактоване як 'бабій, гультай', підтверджується контекстом поезії В. Стуса (*Жінка, поневажена якимось альфонсом <...>* [Лукаш, с. 39]). Імплицитний контекст відконотонімного поетоніма відбиває реалії невизначеного нового хронотопу: 'займенниковий прикметник з семантикою невизначеності ('щось на зразок') та іронічною тональністю + КО' [Кравченко, с. 117]: **якийсь альфонс**].

К. : *Бо хіба ж ти, знаючи кожного з них, / не відпускаєш, як Господь Бог, / гріхи кожного, / коли бачиш, / як посміхнувся суворий рот, / як начищені туфлі / у неохайного вчителя етики, / як лагідно розмовляє вчорашній христопродавець, / як, перепивши, п'яниця добре стоїть на ногах / ховаючи обличчя в розкриту «Правду». / Як людина, що проживає пенсію / за єдиний мозоль на вказівному пальці, / ходить сьогодні з перев'язаною рукою, / (а маленький біль від абсцесу / повернув лицем до людей / вчорашнього ката), / (тобто: хто бачив оце обличчя? / Він його замикав так само, / як тюремний сторож замикає на кілька замків / ув'язненого), / як учораїшній міліціонер / марно шукає в своїй робочій спеціві / свисток, / а не знаходячи – / осміхається. / Як начальник електро-механічного цеху / упевнено підраховує, / на скільки процентів / виконає виробничий план 1969 року, / як жінка, поневажена якимось альфонсом, / гордо випинає важкий живіт* [Стус-1(1), с. 128].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема «ДНІПРО» – «ПРАВДА» – **альфонс**; ГОСПОДЬ БОГ.

АЛЯ₅ (1) / Вона – поодинокий антропоетонім у вірші «Та ось Вона: за синьою горою...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Твір незакінчений, написаний, очевидно, під впливом поезії Рільке «Орфей, Еврідіка і Гермес» та 10-ї Дуїнської елегії Рільке [Стус-1(2), с. 273]].

К. : *Та ось Вона: за синьою горою / гірського кришталю – іще прямиша, / стрункіша за струну. / – Куди ти, Аль? [Стус-1(2), с. 138].*
Пор. : ... а зліва квапилась за ним Вона – / ота кохана, що забракло й лірі / здобутись на таку, як в неї, тугу, / бо й світ став стужений од неї й все поспіль: / ліс, і долина, і дорога, й простір, / і поле, і ріка, і звірина, / і в цьому світі туги, ніби десь / над іншою землею сонце йшло, / і небо, все озорене й притихле, – / це небо туги в шпичаках зірок – / така кохана [Стус-2].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна; звертання.

АМЕРИКА₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Мільйонновольний – як мільйонноволій...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Америка** – частина світу у західній півкулі, між Тихим і Атлантичним океаном. Найчастіше асоціюється зі Сполученими Штатами Америки].

Мінімальний контекст: *братва Америки, Австралії і Африки.*

К. : *Ставай же в чергу, злякана братва / Америки, Австралії і Африки, / блудливі азіатчини гетери / чи Антарктиди чи тобі Атлантики, / ставайте по одній до мене в чергу [Стус-1(2), с. 77].*

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **АМЕРИКА** – **АВСТРАЛІЯ** – **АФРИКА**; мікросистема 2) **АНТАРКТИДА** – **АТЛАНТИКА**; мікросистема 3) **ЗЕМЛЯ** – **МІСЯЦЬ**.

«АНАЛІТИЧНЕ»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 146].

АНДРІЙ ВОЗНЕСЕНЬСЬКИЙ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у циклі «Вже котрий це до тебе лист...» (1963; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Андрій** Андрійович **Вознесенський** (1933–2010) – російський поет, один з найяскравіших поетів-шестидесятників].

К. : *Я вчора дістала збірку / Андрія Вознесенського, / читала і перечитувала / «Осінь у Сігулді», / і думала: для розлуки / осені не чекають. / Чи ж є для розлуки строки? – / провесна і прощання* [Стус-1(1), с. 66].

Ф. : генетивна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера (відношення включення): **АНДРІЙ ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ** – «ОСІНЬ У СІГУЛДІ».

АНТАРКТИДА₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Мільйонновольний – як мільйонноволий...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Антарктида** – континент у Південній півкулі навколо географічного південного полюса].

Мінімальний контекст: *гетери Антарктиди ... Атлантики.*

К. : *Ставай же в чергу, злякана братва / Америки, Австралії і Африки, / блудливі азіатчини гетери / чи Антарктиди чи тобі Атлантики, / ставайте по одній до мене в чергу* [Стус-1(2), с. 77].

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **АМЕРИКА** – **АВСТРАЛІЯ** – **АФРИКА**; мікросистема 2) **АНТАРКТИДА** – **АТЛАНТИКА**; мікросистема 3) **ЗЕМЛЯ** – **МІСЯЦЬ**.

антеї_{4pl} (1) – поодинокий міфопоетонім відконотонімного походження у вірші «Немало люблячих тебе, народе мій!» (авторизований машинопис датовано 1961–1964 рр.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 266].

[Антеї – в давньогрецькій міфології велетень, син бога моря Посейдона і богині землі Геї, найвродливіший і наймогутніший поміж гігантами. Був нездоланий, доки торкався матері-Землі, від якої черпав нові сили. Антея здолав Геракл: відірвав від Землі і задушив. Образ Антея є символом наснаги й сили, що їх дає людині зв'язок з рідною землею, з рідним народом]. Протоонім – **УКМА₁ Антей** ‘Герой, що живиться силою рідної землі’ [Лукаш, с. 44].

К. : *Та й як хвалить? І як сказать – люблю? / І як промовить, що люблю – тебе я? / І як між кабінетів, між **антеїв** / Я підійду і словом прохоплюсь?* [Стус-1(2), с. 49].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

АПОКАЛІПСИС₃ (1) – поодинокий біблійний поетонім у вірші «Народжуючи, нам відкривають жили...» (чорновий автограф із записника другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

[Протоонім **Апокаліпсис** (грец. Αποκαλυψις ‘відкриття’, ‘одкровення’) чи Об’явлення Івана Богослова – остання книга Нового Заповіту та один із найдавніших творів християнської літератури. Провіщаючи кінець світу, друге пришествя Христа та тисячолітнє Царство Боже після Страшного Суду, Апокаліпсис містить у собі таємниче зображення майбутньої долі Церкви Христової та всього світу. Це єдина книга зі всього Нового Заповіту, яка за жанром відноситься до так званої “пророчої літератури”. Пор. також **УКБібл.₁** ‘Катастрофа’ [Лукаш, с. 45].

К. : *Зголоднілий вершник / сидить на гулкому серці, але вгризти / його не може. Натерпіле серце / розбухає, як квітка **Апокаліпсису*** [Стус-1(2), с. 57].

Ф. : порівняльна, метафорична.

атланти_{4рл.} (1) – відконотонічний міфопоетонім у поемі «Потоки» (1968; зб. «Зимові дерева»).

[Атлант – титан, що брав участь у боротьбі проти Зевса і був покараний: мусив вічно підтримувати небесне склепіння на голові і руках. *Перен.* ‘велетень’. Протоонім – **УКМ₁ Атлант** ‘Людина, сповнена відповідальності за свою справу’ [Лукаш, с. 53–54]. Входить до структури індивідуально-авторської перифрази на позначення шахтарів: **атланти териконів і тачок.**

К. : ... розлуки рвав, як обривають жили / **атланти териконів і тачок,** / назбираного вугілля оклунки, – / щось рвало груди ... (окраї землі – / тамтого світу в пекло провисання – / призналися відверто до душі) [Стус-1(1), с. 221].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

АТЛАНТИКА₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Мільйонно-вольний – як мільйонноволій...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Атлантика** (Атлантичний океан) – другий за величиною та глибиною, після Тихого океану, океан на Землі. Країни узбережжя: Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Ісландія, Ірландія, Норвегія, Іспанія та ін.].

Мінімальний контекст: *гетери Антарктиди ... Атлантики.*

К. : Ставай же в чергу, злякана братва / Америки, Австралії і **Африки,** / блудливі азіатчини гетери / чи Антарктиди чи тобі **Атлантики,** / ставайте по одній до мене в чергу [Стус-1(2), с. 77]. Онімна перехресна рима середньої звучності; смисловий зв'язок імен-римантів зміцнюється завдяки анафорі: **Африки – Атлантики.**

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) АМЕРИКА – АВСТРАЛІЯ – АФРИКА; мікросистема 2) АНТАРКТИДА – **АТЛАНТИКА**; мікросистема 3) ЗЕМЛЯ – МІСЯЦЬ.

АУСТЕРЛІЦ₄ (1) – поодинокий відконотонічний хронопоетонім у вірші «Коли на землю спадає тиша...» (1962–1964; зб. «Круговерть»).

[Битва під Аустерліцем відбулася 2 грудня 1805 року, рівно через рік після коронації Наполеона. Характеризується як одна з найграндіозніших за своїм значенням у всесвітній історії, одна з найкривавіших в наполеонівській епопеї, одна з найбільших поразок Російської імперії. У «Битві трьох імператорів», як її охрестили сучасники, проти Наполеона виступили імператор австрійський Франц II та російський Олександр I]. Протоонім – okazіональний конотативний хрононім **Аустерліц** зі значенням *‘чужий (для України) світ’ (пор. *тінь капіталістичної сутності тамбережного материка*).

К. : *Коли земля повертається від сонця, / ховаючись у тінь капіталістичної сутності тамбережного материка, / високе небо Аустерліца / чорніє, голубіє, синіє, зеленіє, / а людські очі / виловлюють з цілого спектра, / ніби рибу, впійману на гачок, окремі кольори* [Стус-1(1), с. 221]. Звуковий зв’язок **сонця** – **Аустерліца** зміцнюється алітерацією *с*.

Ф. : генетивна, зображувальна.

«Афонська молитва»^{1,6} (без дати) – первісний заголовок у чорновій редакції вірша «Але хто поверне...» (цикл «Костомаров у Саратові», зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 257, 373]. Пор. також варіанти заголовків **«Афонські моління»**, **«Вечірня молитва Івана з Вишні»** [Стус-1(1), с. 373].

«Афонські моління»^{1,6} (без дати) – первісний заголовок у чорновій редакції вірша «Але хто поверне...» (цикл «Костомаров у Саратові», зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 257, 373]. Пор. також варіанти заголовків **«Афонська молитва»**, **«Вечірня молитва Івана з Вишні»** [Стус-1(1), с. 373].

АФРИКА₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Єврею! Любий, добрий мій!» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Африка** – другий за площею і населенням материк у світі, після Євразії].

АФРИКА

К. : Єврею! Любий, добрий мій! / Несамовито-синій вороне мій, / мій фіолетово-сухий, / мій вижарений у віках. / З вітчизни, з вір сам Бог сунув / тобі на **Африку**, на шлях, / і Гібралтар тебе ковтав, / а ти підводив горло вгору [Стус-1(2), с. 72].

Ф.: локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера з домінантою БОГ: **АФРИКА** – ГІБРАЛТАР.

АФРИКА₄ (1) – поодинокий відконотонічний топопоетонім (хоронім) у вірші «Зимові дерева» (1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – **УКТ₂ Африка** ‘спека’ [Отін, с. 71]; **УКТ₁ Африка** ‘спека’ [Лукаш, с. 59]]. Експліцитний контекст, що відображає конкретні просторово-часові координати, репрезентований моделлю ‘відтопонічний (похідний від хоронімів) прикметник + КО’ [Кравченко, с. 117]: **українська Африка**.

К. : Згорнули руки – не викричатись / (як викричатись – без рук?). / Засніженим віттям витишитись / тополі і не беруться. / Спочили ясні, мов свічі, / холодом, як вогнем, / применишені і порідшали / з грудневим недобрим днем. / Спочили до дна у роздумах, / наповнені, наче **амфори**, / піщаним повітрям морозним / української **Африки** [Стус-1(1), с. 108]. Риманти **амфори** – **Африки** знаходяться у позиції перехресної рими, закріпленої анафорою і звукоподібністю *фр* – *фр*.

Ф. : зображувально-характеризувальна, метафорична.

АФРИКА₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Мільйонновольний – як мільйонноволий...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

Мінімальний контекст: **братва Америки, Австралії і Африки**.

К. : Ставай же в чергу, злякана братва / Америки, Австралії і **Африки**, / блудливі азіатчини гетери / чи Антарктиди чи тобі **Атлантики**, / ставайте по одній до мене в чергу [Стус-1(2), с. 77]. Онімна перехресна рима середньої звучності; смисловий зв'язок імен-римантів зміцнюється завдяки анафорі: **Африки** – **Атлантики**.

Ф. : генетивна, оцінювальна-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) АМЕРИКА – АВСТРАЛІЯ – АФРИКА; мікросистема 2) АНТАРКТИДА – АТЛАНТИКА; мікросистема 3) ЗЕМЛЯ – МІСЯЦЬ.

АФРОДИТА₄ (1) – поодинокий міфоантропоетонім відконотонірного походження у вірші «Ми сиділи за пляшкою шампанського...» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Афродита – у давньогрецькій міфології богиня кохання і вроди, отожднювана з римською Венерою. Протоонім – **УКМА₁ Афродита** ‘цариця краси’. Значення **УКМА₁** ‘красива жінка’ у Словнику Г. П. Лукаш закріплено контекстами, серед яких є стусівський [Лукаш, с. 60]]. Експліцитний контекст-актуалізатор еквівалентності (подібності) *вторинний об’єкт* $\approx$ *первинний денотат* виражений моделлю з відношенням самоототожнення: ‘дієслівна зв’язка + КО в орудному відмінку’ [Кравченко, с. 119]: *відчувати себе царицею, Афродитою* (градація).

К. : *Ми сиділи за пляшкою шампанського / в тихенькому прокуреному кафе, / і вона відчувала себе царицею, / Афродитою, що проминувши рибалок / (за столиками забивали козла), / алкоголіків, невтомних шукачів / великих жіночих бюстів, / щойно зайшла в таверну <...>* [Стус-1(1), с. 191]. Контекст налаштовано на пародійне обігравання поезії О. Блока «Незнакомка»: *А рядом у соседних столиков / Лакеи сонные торчат, / И пьяницы с глазами кроликов / «In vino veritas!» кричат. // И каждый вечер, в час назначенный / (Иль это только снится мне?) / Девичий стан, шелками схваченный, / В туманном движется окне. // И медленно, пройдя меж пьяными, / Всегда без спутников, одна / Дыша духами и туманами, / Она садится у окна. // И веют древними поверьями / Ее упругие шелка, / И шляпа с траурными перьями, / И в кольцах узкая рука <...>* [Блок].

Ф. : характеризувальна, алюзійна, пародійна.

Б

«**БАЛЕРИНА**»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 278].

Контекст-актуалізатор: *Отут, у залі – твій глядач, / у ложі – губи лиже* [Стус-1(2), с. 205].

«**БАТЬКИ**»⁶ (чорновий автограф початку 60-х років) – заголовок незакінченого вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

Контекст-актуалізатор: *А потім – в гуртожитку / одержав з дому листа, / прочитав – / і облетіли / всі маруди. / Все – відійшло, / ніби сховалось у тінь, / і стали / тільки **мама і тато**, / і **сестра**, / і **донецька домівка**. / Пише **тато** / незвиклою до письма рукою, / що* [Стус-1(2), с. 100].

Бахова fuga (1) – відантропонічний прикметник у чорновому варіанті вірша «Холоднозорий присмерк приуральський...» (без дати; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 364].

[Протоонім Йоганн Себастьян **Бах** (1685–1750) – німецький композитор, органіст і скрипаль, представник стилю бароко, один із творців світової музичної класики. Вважається одним із найвидатніших композиторів світу].

К. : *Холоднозора ніч, мов fuga **Бахова** / Росла* [Стус-1(1), с. 230].

Ф. : генетивна, порівняльна, метафорична.

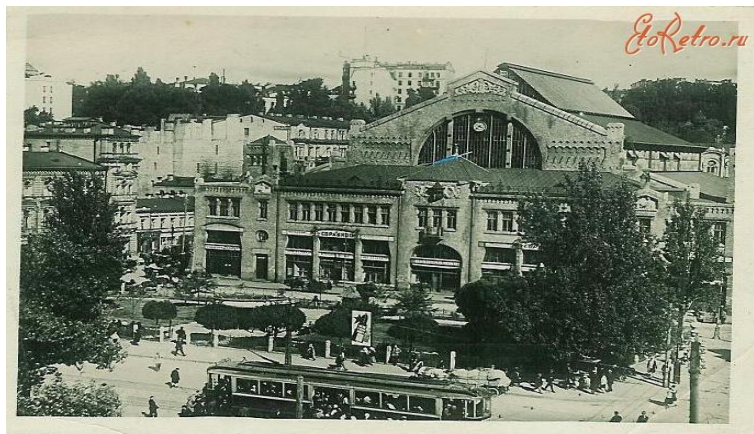
«**БЕЗ ПРИСВЯТИ**»⁶ (1962) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 143].

«**БЕЗСОННОЇ НОЧІ**»⁶ – назва вірша (листопад 1964; зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 49].

Контексти-актуалізатори: *Ніч протопнеться, як п'яниця, / по кімнаті, по стінах шастає; Другу **ніч** уже, другу – **не спиться*** [Стус-1(1), с. 49].

БЕСАРАБКА₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Опівночі, о дванадцятій годині...» (7 вересня 1970), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

[Протоонім **Бессарабка** – історична місцевість навколо Бессарабської площі Києва. Відома з кінця XVIII століття, коли тут було відкрито потужне водне джерело, побудовано басейн, а згодом виник базар].

К. : *Опівночі, о дванадцятій годині, / коли вилюднілі вулиці / стогнуть, як порожні керамічні труби, / до пам'ятника, що проти **Бессарабки**, / з'їжджаються мовчазні машини, / вигашують світло / і на ходу засинають* [Стус-1(2), с. 96].

Ф. : локалізувальна (розміщення у просторі).

Поетонімосфера: **БЕСАРАБКА** – **ХРЕЩАТИЦЬКА** долина; ГАНА.

БЕТХОВЕН₁ (2) / **ноктюрн** / **шалений бог** / **АРХІЛОХ₁ (1)** / **епілептик** / **маестро** – історико-культурний антропоетонім у вірші «Раз Бетховен зайшов у гості...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім Людвіг ван **Бетховен** (1770–1827) – німецький композитор і піаніст, представник класичної віденської композиторської школи. Протоонім **Архілох** – старогрецький поет і воїн. З контексту можна

дійти висновку, що В. Стус, очевидно, мав на увазі старогрецького поета Тіртея (відомо, що той був кульгавий), напівлегендарної особи, ім'я якої вживається в переносному значенні 'поет-воїн' [Стус-1(2), с. 268]].

К. : *Раз Бетховен зайшов у гості. / Буду вдома. Куди йще б?; А Бетховен уже вперед / нахилиє голову туром, / і ламається поперек / непокірним лячним ноктюрном; Він, шалений бог, / Архілохом кривим і воєм / наступає на очі напористе / епілептика грім-бровою; Маєстро. Зажди. В ніч. / Не пали. Бо полетється з горла, / вирветься враз прогіркла / радість, плоскоступа і змкла* [Стус-1(2), с. 68–69]. Риманти *Архілохом і воєм* знаходяться у позиції внутрішньої рими і мають низьку звучність.

Ф. : вказівна, характеризувальна (*Бетховен*); порівняльна (*Архілох*).

Поетонімосфера: БЕТХОВЕН – КИЇВ.

БЕДНИЙ ДЕМ'ЯН₂ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Даремно, друже, мудрувати рано...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 265].

[Протоонім **Дем'ян Бедний** (Юхим Олексійович Придворов, 1883–1945) – російський поет українського походження. Деякі ранні твори написав українською мовою. Попри це, брав участь у цькуванні Олександра Довженка за фільм «Земля». У радянські часи популярними були байки та політична сатира Дем'яна Бедного].

К. : *Даремно, друже, мудрувати рано: / Бо ж мудрим не зносити голови. / Хай бідна муза Бедного Дем'яна / Нас приневолить і благословить* [Стус-1(2), с. 29]. У контексті рядка обіграється апелювативна основа псевдоніма *Бедний (бідна муза)*. Перехресна рима з онімом має середню звучність: *рано – Дем'яна*.

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

БІГ₇ (2) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Все душите, душителі кохані?...» (чистовий автограф, очевидно, другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

К. : *Душіть, душіть. Але душіть як слід, / бо не задушите – на власний клопіт / залишите. На іспит і на допит / і на вогонь розпечених заліз. / І на прокльон. І на хрипкий прокльон. / А то – дасть **Біг** – на грудкувату помсту, / дасть **Біг** – віддячу* [Стус-1(2), с. 123].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

БІГ⁷ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Утрачені останні сподівання...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 404].

К. : *Що буде завтра? Дасть **Біг** день і хліба. / А що, коли не буде того дня? / Тоді вже гибій. Отоді вже – гибій, / простуючи до смерти навмання* [Стус-1(1), с. 178].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

«БІЛЬ – БІЛИЙ ДЕНЬ»⁶ – назва розділу збірки «Круговерть» [Стус-1(1), с. 207, 411].

Пор. алітеративно-асонансний повтор *біл-біл* у контактних компонентах заголовка. Пор. : **БІЛЬ** '1. Білі нитки, біла пряжа. 2. Яскраво-білий колір, білість'; **БІЛЬ-ЖАДА́** 'інд.-авт. Похідне від *біль і жада*'; **БІЛЬ-САМОТА́** 'інд.-авт. Похідне від *біль і самота*' [СПМВС, с. 12]. Заголовок заактуалізовано у вірші «Ти що казав? Зараза – що казав?»: *Ти що казав? Зараза – що казав? / Як кулі клацали, мов вовчі жовті ікла. / Ти обіцяв – навіки зав'язав / **Біль-білий день**, що й світу вже не видко* [Стус-1(2), с. 110]. Див. «**КРУГОВЕРТЬ**», «**РОЖЕВЕ ПІВКОЛО**».

«БІЛЯ ГІРСЬКОГО ВОГНИЩА»⁶ (листопад 1963 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 100].

Контексти-актуалізатори: *Як запалить тебе, багаття, / у чорний день? У чорну ніч? / І потім – / як бути паленим крильми / багаття біло-голубого; Як вибухнути, щоб горіть?* [Стус-1(1), с. 100].

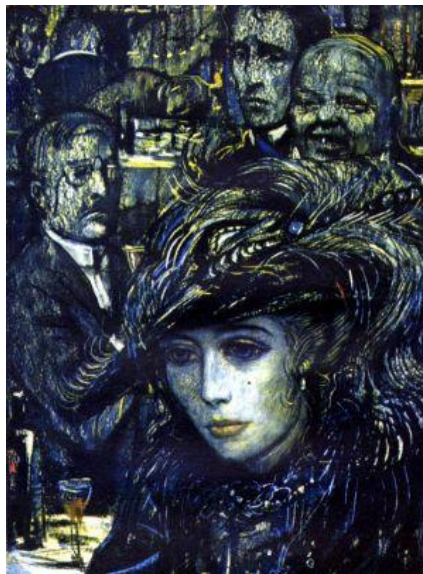
«БЛИЗЬКА ЛЮБОВ»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 148, 274].

БЛОК

Контекст-актуалізатор: *І тлітиме в віднайденому мирі / Любов, така байдужа і пуста, / що раптом схочеться завити вовком, / бо небо-звід для тебе замалий, / щоб виповнити ним голодне око, / щоб загубитися у ньому ненароком, / забувши профіль, різьблений і злий* [Стус-1(2), с. 148].

БЛОК₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Хрещатиком вечірнім під неоновим...» (1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Олександр Олександрович **Блок** (1880–1921) – російський поет, драматург, перекладач, літературний критик. Класик російської літератури ХХ століття, один із найвидатніших представників російського символізму].

К. : *Хрещатиком вечірнім під неоновим / блідавим світлом, у суху поземку / ти плинеш, тасмнича незнайомко / із Блока – в вечір, ніби в синій сон* [Стус-1(1), с. 114].

Ф. : метонімічна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **БЛОК** – незнайомка – ГОВЕРЛА; мікросистема 2) КИЇВ – ХРЕЩАТИК.

«БОВВАН»³ (24 лютого 1971 р.) – назва диптиху (спочатку планувався як цикл), не включеного автором до поетичних збірок. Перша частина диптиху закреслена автором [Стус-1(2), с. 273].

Контексти-актуалізатори: [*Хай водять нами (хто є ми?). / Хай нами водять (що то є – водити?). / Хай водять нами (але хто ж – вони?). / Хай груди пригадають: “бовваніти” / (і, чувши, начуваються пільми?)*] (частина I); *А ти бовван. Розпадистий бовван. / Бовван розпадистий, кому відкрилось / життя, чуже, як власна самотність. / Що є життя? І що є смерть, бовване? / Химери оступають нас, химер* (частина II) [Стус-1(2), с. 127].

БОГ₇ (1) – неназване ім'я у вірші «Великий Сталін вмер зарано...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 265].

К. : *Чи для того ж / Він душі ваші загубив, / Щоб потім залишить на Бога?* [Стус-1(2), с. 29].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: БОГ – СТАЛІН.

БОГ₇ (1) / опорятунок / ГОСПОДЬ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «В мені уже народжується Бог...» (машинопис з відмінною останньою строфою і окремими рядками датовано серпнем 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 410].

К. : *В мені уже народжується Бог / і напівпам'ятний, напівзабутий, / немов і не в мені, а скраю смерті, / куди живому зась – мій внук і прадід / переживає, заки я помру. / Я з ним удвох живу. Удвох існую, / коли нікого. І гримить біда, / мов канонада. Він опорятунок, я ж білоусто мовлю: порятуй, / мій Господи. Опорятуй на мить, / а далі я, оговтаний, врятую / себе самого сам* [Стус-1(1), с. 195].

Ф. : оцінювально-характеризувальна; звертання (молитва).

³ Пор. : “Мене там мати повила / І, повиваючи, співала, / Свою нудьгу переливала / В свою дитину” («Якби ви знали, панічі...») [Шевченко].

БОГ

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Впаду в пирій – ридати буду...» (чорновий автограф; друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *І враз – удар, / і дощ – зарядив – об душу – / порожню амфору – об дзвін / відлуння (**Боже**, хто нас душить?) / і об відлуння – той же* [Стус-1(2), с. 54].

Ф. : риторичне питання.

БОГ₇ (за Богом) (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Генерали завше дуже добрі...» (без дати; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 419].

К. : *Генерал – як батько для солдата. / Начебто за **Богом** живемо* [Стус-1(1), с. 221].

Ф. : порівняльна, оцінювально-характеризувальна.

БОГ₇ (2) / ГОСПОДЬ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Дажь нам, Боже, днесь! Не треба завтра...» (березень 1969; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Дажь нам, **Боже**, днесь! Не треба завтра – / даждь нам днесь, мій **Боже**! Дажь нам днесь! / Догорять українські ватри, / догоряє український весь / край. Моя дорога догоряє, / спрагою жолобиться душа. / Як **Господь** нас оком поминає, / тоді, болю, грай без кунтуша!* [Стус-1(1), с. 91].

Ф. : звертання (молитва); характеризувальна.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «День величався і пишався...» (машинопис з авторськими правками, ідентичний основному тексту, датований 17 червня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 409].

К. : *Ми ж, двоє піших пішаниць, / упали в небо горілиць, / а світ, немов горіх, розпався. / І вже ні неба, ні землі – / лиш ти, одна моя надія, / і та не жевріє – чорніє / в опротивітній імлі. / Та дякувати **Богу** – вдвох* [Стус-1(1), с. 192].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

БОГ

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Добрий день, добо апокрифічна...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 281].

К. : *Добрий день, добо апокрифічна, / Чи приймаєш захалявний віриш? / Доля – то недоли меч двусічний. / А недоля наша – де вже згіриш. / Винесена із важких безсонь / Стримувана молода сваволя / ані **Бога** й чорта не мине, / вже цензурних пасток не зазна* [Стус-1(2), с. 231].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

БОГ₇ (1) – неназване ім'я у вірші «Єврею! Любий, добрий мій!» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Єврею! Любий, добрий мій! / Несамовито-синій вороне мій, / мій фіолетово-сухий, / мій вижарений у віках. / З вітчизни, з вір сам **Бог** судив / тобі на Африку, на шлях, / і Гібралтар тебе ковтав, / а ти підводив горло вгору* [Стус-1(2), с. 72].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера з домінантою **БОГ**: АФРИКА – ГІБРАЛТАР.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Затісно в цьому світі для живих...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

К. : *О **Боже**, ти одна моя надія! / Повтору життєвого я діждусь, / удруге хоч з землею поріднюсь, / бодай пізніше світ мене зогріє / своїм теплом* [Стус-1(2), с. 230].

Ф. : звертання (молитва).

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «І клекотіли хвилі... Чорна ніч...» (чистовий автограф кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

К. : *І хвилі шамотять, і никне небо, / і раптом – небо **Бог** прoder мечем. / Удар. Удар. Іще один. Удар – / ховай, нахаратуджений огро-мом, / заждаду шию в плечі. Заховай / багатогорлий крик в морській безодні* [Стус-1(2), с. 99].

Ф. : зображувально-характеризувальна, метафорична.

БОГ

БОГ₇ (2) / ОТЧЕ₇ (1) – неназване ім'я у циклі «Костомаров у Саратові» (1965–1967; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Час опада. За час не зачепитись. / Руками не вчепитись, мов за дріт. / О **Божє**, винеси! Руки обидві, / немов вітряк, з зорі і до зорі / блукають, шастають – ані тобі рятунку, / ані тобі розрадоньки. Самі! (частина III); Мій **Божє**, білий світ – / це біле божевілля – / не варт твого зусилля, / то й бідкатися встид (частина IV); Причинивши двєри, / колінкую: **Отче** ти наш! / Таж ніхто не верне / руки, рухи, радощі нам?! (частина V) [Стус-1(1), с. 82–84].*

Ф. : звертання (молитва).

Поетонімосфера: БОГ / ОТЧЕ – УКРАЇНА.

БОГ₇ (1) – поодинокє неназване ім'я у вірші «Летять літа. Як голуби – летять» (липень 1966 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 140].

К. : *Ні партії, ні **Бога**, ані біса, – / ані нікого. Тільки рештка днів, / як капотіння вічності об стелю, / просвітять, мов рентген, твоє / життя... [Стус-1(1), с. 140].*

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

БОГ₇ (2) – поодинокє неназване ім'я у вірші «Людина флюгер. Так. Людина флюгер...» (чистовий автограф з кількома правками датовано груднем 1969 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 403].

К. : *Може, **Бог** чуттями править, / чуттями править, може, дика товч / це неоговтаних протобажань людських. / А ти живеш навпомацки – і тільки. / Самопізнання – самозагасання; Триматися у власному сидлі – / такі химери юності, що шкода / і часу і себе і **Бога** – теж [Стус-1(1), с. 174].*

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

БОГ₇ (1) – поодинокє неназване ім'я у вірші «Мамина заплакана печаль...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

К. : *Мамина заплакана печаль / і сухі кореневища – руки / на столі, майстрованому татом, / на землі, яку спартачив **Бог** [Стус-1(2), с. 218].*

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

БОГ

БОГ₇ (1) – поодиноким неназвані ім'я у вірші «Націлений у небо обеліск...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 409].

К. : *Бо де там син? Де Бог? Нема обох, / і смерть обсіла пустку, наче льох* [Стус-1(1), с. 194]. Наскрізна рима **Бог** – **обох** – **льох** має середню / низьку звучність.

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

БОГ₇ (3) – поодиноким неназвані ім'я у вірші «Не Бог – а борг. Не голубінь – а біла...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

К. : *Не Бог – а борг. Не голубінь – а біла / печаль глибока. Небо – стоси вір. / До нього звикли ж розум, пам'ять, зір. / Та зір ослаб. І згаснув розум. Пам'ять – збігла; Не небо – а печаль. А голубінь. / Не Бог – а борг. Не слово – а мовчання. / Бо тане слово, а небес клечання – / мовчазна блискавка...; Гряде душа. За громом. По грудках. / Гряде душа. По – спадах, по – падіннях. / Гряде як Бог, одкинувши одіння, / така безжальна, радісна така* [Стус-1(2), с. 90–91]. Риманти **Бог** – **борг** (внутрішня рима) виявляють звукову потужність завдяки співзвуччю, анафорі *бо-* і лексико-синтаксичному повтору фрагмента рядка (*не бог – а борг*).

Ф. : ототожнювальна, оцінювально-характеризувальна; порівняльна.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназвані ім'я у вірші «Осточортіє білий папір...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Осточортіє триглавий Бог / і божественна правиця. Пор. у чорновій редакції: *Закреслено: Шива, Будда і синя птиця* [Стус-1(2), с. 176].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназвані ім'я у вірші «Отак живу: як мавпа серед мавп...» (жовтень 1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. -медитація: *О Боже праведний, важка доука – / сліпорожденним розумом збагнуть: / ти в цьому світі – лиш кавалок муки, / отерплий і розріджений, мов ртуть* [Стус-1(1), с. 62].

Ф. : риторичне звертання.

БОГ

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Перепечалюсь я. Перепечалюсь...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 273].

К. : ... *Божє, не волій / мені добра зазнати. Не волай, / коли я того відсахнусь звичаю, / і в пекло зрину, і перепечалю / весільний невеселий каравай* [Стус-1(2), с. 136].

Ф. : звертання (молитва).

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Пісня конфедератів» (1964; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 138].

К. : *А вже як жить доволі – / натхненно вийде час, / хай перестріне в полі / той друг, що не про нас. / Зустріне по **дорозі** – / і чарку на ралець, / надію май у **Бозі**, / та в вірний вір свинець* [Стус-1(1), с. 138]. Римопара *дорозі* – у *Бозі* (перехресна рима) має середню звучність.

Ф. : характеризувальна.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Поніч. Будики соко-чуть...» (авторизований машинопис датовано 20 липня 1970 р.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 274].

К. : *Божє! як набридло жить!* [Стус-1(2), с. 141].

Ф. : риторичне звертання.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Радіодвобій» (чистовий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Божє мій, скільки злюк* [Стус-1(2), с. 65].

Ф. : риторичне звертання.

БОГ₇ (2) – неназване ім'я у вірші «Тато молиться Богу...» (чорновий автограф кінця 60-х – початку 70-х років; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 399].

К. : (заснований на лексико-синтаксичному повторі): *Тато молиться Богу, / тужить мама; Тато молиться Богу / і ридає сестра* [Стус-1(1), с. 158].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

БОГ

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «Твориш, немов го-риш...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

К. : *Забуду все. Забуду світ. / І сам себе забуду. / Забуду свій кріпа-цький рід / і цю лиху маруду, / що зветься благісним життям, / аж б'ється серце? Б'ється? / Хвалити **Бога**, хоч виттям / епоха оддається* [Стус-1(2), с. 232].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

БОГ₇ (1) – поодиноким неназване ім'я у вірші «То – пантофлі? Довгий халат?», другій частині диптиху, що починається твором «Не відпові-даєш? Мовчиш?...» (зб. «Зимові дерева»). Відомо ще одне джерело текс-ту із загального зошита другої половини 60-х років (зб. Круговерть») [Стус-1(1), с. 419].

К. : *Хай щастить. Хай нас **Бог** простить. / Най нас чорт. Най нас чорні димове. / Відгорілося. Відкурілось. / Перетрушуймо попілець* [Стус-1(1), с. 223].

Ф. : характеризувальна.

БОГ₇ (1) – неназване ім'я у вірші «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Па-лімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

К. : *Так багато слів / ті предки повигадували. **Божє**, / – життя на гріш, а так багато слів* [Стус-1(1), с. 170].

Ф. : звертання.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК**: мікро-система 1) **ЙОРИК** – ніхто (протиставні відношення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР** – **ЙОРИК** / **НЕ ЙОРИК** – **ГАМЛЕТ**; **БОГ**; **ПОЛІФЕМ**.

БОГ₇ (1) – неназване ім'я у вірші «Чого ти ждеш? Скажи – чого ти ждеш?» (авторизований машинопис датовано 2 жовтня 1970 р.; зб. «Ве-селий цвинтар») [Стус-1(1), с. 407].

К. : *Тамтого світу закуток глухий, / а в ньому жінка, здумана зиг-зиця, / шепоче спрагло: **Божє**, най святиться, / О най святиться край*

проклятий мій. / Ще видиться: чужий далекий край / і серед степу, де горить калина – / могила. Там ридає Україна / над головою сина: прощайвай [Стус-1(1), с. 187].

Ф. : звертання (молитва).

Поетонімосфера: БОГ – УКРАЇНА.

БОГДАН₂ (2) / *дрібка болю молодого* – поодинокій історико-культурний антропоетонім у вірші «Мені сьогодні снився сніг...» (чорновий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

[Важко однозначно розшифрувати, кого має на увазі В. Стус. Навряд чи тут ідеться про конкретну особу з оточення поета. Вважають, що це поетичне переосмислення історичного образу Богдана Хмельницького [Стус-1(2), с. 276]. Протоонім **Богдан** (Зиновій-Богдан) Михайлович Хмельницький (1595 / 1596–1657) – український військовий, політичний та державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, очільник Гетьманщини (1648–1657). Керівник Хмельниччини – повстання проти зловживань коронної шляхти в Україні, котре переросло у загальну, очолену козацтвом, визвольну війну проти Речі Посполитої. Перший з козацьких ватажків, якому офіційно надано титул гетьмана. Намагався розбудувати незалежну українську державу, укладаючи протягом свого правління союзи з Кримським ханством та Московським царством].

К. : *Богдан, малесенький Богдан, / як дрібка болю молодого, / раніше знаного, задовго / до чорних судіїв своїх [Стус-1(2), с. 163].*

Ф. : зображувально-характеризувальна.

БОГДАНОВ кінь (1) – відантропонімний прикметник у вірші «Шаблюкою воронованою...» (1964; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 142].

К. : *Шаблюкою воронованою, / виплеканою вогнем, / Україна тягнулась кронами / до неба. / Ген татарські горять вогні, / голі стріли в обличчя мечуть. / На Богдановому коні – / предтеча [Стус-1(1), с. 142].*

Ф. : генетивна, вказівна.

БОРЗНА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Любов як самозречення легка...» (чорновий автограф, друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

[Протоонім **Борзна** – річка в Україні, ліва притока Дочі. Басейн Дніпра. Тече територією Борзнянського району Чернігівської області].

К. : *Крутоберега в'юниться **Борзна**, / і образ твій лежить в її по-тічці* [Стус-1(2), с. 56].

Ф. : зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ТИ – ВІЧНІСТЬ – **БОРЗНА**.

БОРТНЯНСЬКИЙ₂ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «О, тим і дорога мені...» (1969) із циклу «Забуттям» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 54].

[Протоонім Дмитро Степанович **Бортнянський** (1751–1825) – український композитор, співак і диригент, автор опер, камерно-інструментальних творів, хорових циклічних концертів].

К. кола вподобань ліричного героя: *О, тим і дорога мені – / перегортаю сторінки книжок / іду в крамницю, / слухаю **Бортнянського** / про тебе дума* [Стус-1(1), с. 54].

Ф. : метонімічна, характеризувальна.

БРЄЖНЄВ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Їх було двоє – прибиральниця і двірник» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 398].

[Протоонім Леонід Ілліч **Брежнєв** (1906–1982) – радянський державний і партійний діяч українського походження. Член ЦК КП(б)У (1949–1952), член ЦК КПРС (1952–1982). Перший секретар ЦК КПРС (1964–1966), Генеральний секретар ЦК КПРС (1966–1982). Голова Президії Верховної Ради СРСР у 1960–1964 і 1977–1982 рр.].

К. : *Їх було двоє – прибиральниця і двірник / Вони сиділи на Володимирській гірці – / <...> / і жваво обговорювали замацану статтю / “Як ми готуємо пленум райкому” / але прибиральниця не здавалась: / по пам'яті вона цитувала **Брежнєва*** [Стус-1(1), с. 157].

Ф. : вказівна, метонімічна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ВОЛОДИМИРСЬКА гірка – ТРУХАНІВ острів – ДАРНИЦЯ; мікросистема 2) БРЄЖНЄВ – «ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ».

БУГ₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Перепели!», не включеному автором до поетичних збірок (чорновий автограф; без дати) [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім Західний **Буг (Буг)** – річка в Україні, Білорусі та Польщі, ліва притока Нарева (басейн Вісли)].

К. : *Буг гуде між затісними / берегами, / крутолобі шерхлі валуни / в сні / спадають лебедино-червонястими ногами...* [Стус-1(2), с. 177].

Ф. : зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: БУГ – ГАЙВОРОН – РОСІЯ.

Буддаз (1) – міфопоетонім у чорновій редакції вірша «Осточортіє білий папір...» (без дати) [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Будда** – в буддизмі істота, що досягла пробудження (бодгі) і вийшла з кола страждань (сансара). Дослівно з санскриту ‘пробуджений’. Згідно з вченням махаяни існує нескінченна кількість будд, одним з яких був історичний будда Гаутама].

К. : *Закреслено: *Шива, Будда і синя птиця* [Стус-1(2), с. 176].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

«Будні сторожа-городника»⁶ (дата, очевидно, проставлена по пам’яті: 1964–1965 рр.) – первісний заголовок вірша «Верби навесні – немов човни...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 395].

В

БАВІЛОНСЬКА вежа₄ (1) – поодинокий відконотонічний міфопоетонім у вірші «Хто б збагнув...» (чорновий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

[Вавилонська вежа – символ сум'яття і безладу. Згадується у Книзі Буття в 11 главі. За стародавньою біблійною легендою про Вавилонське стовпотворіння, понад чотири тисячі років тому усі люди мешкали у Месопотамії і спілкувались однією мовою. Оскільки земля цих місць була дуже плодівита, то люди жили заможньо. Від цього вони дуже запишалися і вирішили побудувати вежу аж до самого неба. Вежа усе росла і росла вгору. Нарешті Бог розгнівався на нерозсудних і пихатих людей та покарав їх. Він змусив будівельників розмовляти різними мовами. Зарозумілі творці вежі, не зрозумівши один одного, занедбали будівництво та розійшлися у різні боки. Так вежа залишилася недобудованою, а місто, де відбувалося будівництво і змішалися усі мови, назвали Вавилоном.

[Протоонім – **УКТ₁ Вавилонська вежа 1.** ‘Сучасне безладдя, розз’єднаність’, 2. ‘Нагромадження чогось’ [Лукаш, с. 96]].

К. : *Хто б збагнув / оці дороги – без кінця і краю – / мов стріли надвивищень? / самоподовжені? І хто б прорік; / що вертикаль таких самоподовжень / у **Вавілонську** вежу перейде, / стійку, як вічність?* [Стус-1(2), с. 155].

Ф. : метафорична, оцінювально-характеризувальна.

ВАЛЕНТИН₃ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Мій добрий Фавст! Мій радісний причале!» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Валентин** – ім'я брата Гретхен у трагедії Гете «Фауст»].

К. : *Мій добрий Фавст! Пече сльоза Дівоча / Щоку неголену, як зморшка протинає, / Оце і все. Ужє кінчились мандри / Мій добрий Фавст! – і золота гроза. / Мій добрий Фавст! Немає **Валентина*** [Стус-1(2), с. 221].

Ф. : вказівна, алюзійна.

Поетонімосфера: ФАВСТ – МЕФІСТОФЕЛІ – **ВАЛЕНТИН**.

ВАЛЕНТИН МОРОЗ₂ (1) / пророк – поодинокий антропоетонім у вірші «Я сидів на весіллі...» (кінець 60-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Валентин** Якович **Мороз** – історик, правозахисник, заарештований 1 вересня 1965 р. та засуджений на чотири роки табору суворого режиму за “антирадянську пропаганду та агітацію” [Стус-1(1), с. 405]].

К. : *Я вигукував з усіма “гірко” / і думав про **Валентина Мороза**, / згадував його лоб і волосся й очі / і переконувався знову й знову, / що горішньою частиною обличчя / він скидається на **пророка*** [Стус-1(1), с. 180].

Ф. : зображувально-характеризувальна, порівняльна, мнемонічна.

ВАЛЯ₅ (2) – антропоетонім у вірші «Символ віри» (чорновий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Те, що було в дитинстві щемним коханням, / стало нині Олександрю, **Валею**, Людою, / а за торсами знаних і незнаних коханок / я втратив почуття, що таке любов? / Це спокій Людмили? Це самозречення **Валі**? / Це нестерпна жага подоців'я? / Це втрата? Це неперейдена грань / між “до” і “після”? Це тьмяно / і незбагненно подосі* [Стус-1(2), с. 190].

Ф. : вказівна, порівняльна (ототожнювальна); оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ОЛЕКСАНДРА – **ВАЛЯ** – ЛЮДА / ЛЮДМИЛА.

«**ВАРІАЦІЯ**»₆ (вересень 1964) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 107].

Катерина Бондар, студентка спеціальності «Культурологія»
Донецького національного університету імені Василя Стуса. «Сліпа ніжність»

ВАСИЛЬ₅ (1) – антропоетонім (очевидно, самономінація), вжитий у чорнових редакціях вірша « – А скажи – Модильяні був ідіот?...» (зб. «Зимові дерева»). Первісний заголовок – «О гімен-гіменей». Пор. : – *Розумієш, Василю, я часто думаю про <...>* [Стус-1(1), с. 243].

Ф. : звертання. Див. «О Гімен-гіменей».

ВАСИЛЬ₅ (1) – антропоетонім (самономінація) у вірші «Бідне серце!» (середина 60-х років; зб. «Зимові дерева»).

Мінімальний контекст: *вісімнадцятирічний Василь / тридцятирічний (Василь). К. : Чуєш, як болить тобі в грудях / вісімнадцятирічний Василь? / Як йому зручно тут, / на забутій стежині. / Як йому ніяково / перед тридцятирічним, / як тридцятирічний / журиється перед ним!* [Стус-1(1), с. 121].

Ф. : звертання; вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ВАСИЛЬ: ЯСИНУВАТА – ДОНЕЦЬК – «ПЕРЕДАЧА» – «ГЛАВСНАБ» – КДБ.**

ВЕДМЕЖА гора² (1) – топопоетонім (оронім) у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Пор. заслання М. Зерова за маршрутом **Ведмежа гора** – Кем – Соловки. Див. **ОВІДІЙ**].

К. : *Москва, гора Ведмежа, Кем / і Попів острів – шлях / за градами, за вартами. / розбухлий на сльозах* [Стус-1(1), с. 166].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ХАРОН:** мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – **ВЕДМЕЖА гора** – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення).

ВЕЛИКА ДЗВІНИЦЯ₂ (1) – еклезіопоетонім у вірші «І не те, щоб жити – більше...» (18 серпня 1965 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 116].

[Протоонім **Велика** лаврська дзвіниця (або **Велика дзвіниця**) – найвища дзвіниця Києво-Печерської лаври, одна із найвищих будівель Києва].

К. : *До віків і після віку – / це – любов. Оце – вона! // <...> / Тільки б так: вона – як щогла, / в ріст Великої Дзвіниці / (велич гнітиться до-земно, / ниць сягає до небес)* [Стус-1(1), с. 116].

Ф. : генетивна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: **ВЕЛИКА ДЗВІНИЦЯ – ШЕДЕЛЬ.**

«ВЕРЕСНЕВА ЗЕМЛЯ»₆ (1959 р. – початок 60-х років) – назва вірша, зб. «Круговерть».

Контексти-актуалізатори: *Земле моя, всеплодющая мати! (епіграф); Земле рідна! Сором мені – / Що докину до твого золота?; Разом з осінню я догорів, Листям осені опадаю; Осінь крилами в груди б'є. / О, Вкраїно моя осіння!; О, коли б то, коли б я зміг! / Рідну землю, тривогами краю, / Проорав би, як переліг, В ріллях радості неокраїх! / Земле рідна! Тобі одній / Я волів би служить до скону* [Стус-1(1), с. 204].

ВЕРНАДСЬКОГО, 53₂ – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Несамовито-синій вороновий...» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Вернадського, 53** – адреса у Києві, за якою розташований аспірантський гуртожиток [Стус-1(1), с. 391]].

К. : *Дзьобами – об корчі. Дзьобами – об, / дзьобами – об покорену планету, / об ластів'яче об яйце – / дзьобами / і Україну вечорову – об // Вернадського, 53! Ковчеже! / Ти збоку, збоку, збоку – і не в крені?* [Стус-1(1), с. 140].

Ф. : локалізувальна, метафорична.

Поетонімосфера (відношення включення): **УКРАЇНА – ВЕРНАДСЬКОГО, 53.**

«ВЕРТАННЯ»⁶ (кінець 60-х – березень 1970 р.) – назва вірша, зб. «Веселий цвинтар».

Цілісний контекст вірша побудовано “колообертанням” формозмісту (прийом точного повтору): *Перерізане світлом вікно / вулиці – біле по білому, / аж до болю. / Насип. / Далеке шосе. / Мащини. / І небо вологе – над. / Шлях у себе: / вабить (уже закритий), / відкривається (на розлуці). <...> Душе, далій. / Скільки не повертайся / черга даремних спроб – / ось воно, зачудоване: / перерізане світлом вікно / вулиці – біле по білому. / Аж до болю. / Насип. / Далеке шосе. / Мащини. / І небо вологе – над* [Стус-1(1), с. 175].

«ВЕРТЕП»⁶ (1968–1970) – назва вірша, зб. «Веселий цвинтар» [Стус-1(1), с. 154]. Варіант вірша «Вертеп» входить до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 398].

«ВЕРХОВИНА»² (1) – прагмапоетонім у вірші «Він наступав мені на п’яти – чоловік з голим черепом...» (без дати; орієнтовно – кінець 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

[Протоонім «Верховина» – назва ресторану у Києві].

К. : *Я вийшов у самоту – думав спуститися вниз / Львівською вулицею, обігнути ресторан “Верховина” і, / перейшовши греблю, віднайти в лісі безлюдний куток, а / він наступав мені на п’яти і, усміхаючись, шепотів: куди / це ти йдеш, куди? Чого і за чим?* [Стус-1(2), с. 122].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ЛЬВІВСЬКА вулиця – «ВЕРХОВИНА».

«ВЕРШНИК»⁶ (12 лютого 1969 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контексти-актуалізатори: *Керя слави лопотить на вітрі / і ріже виднокіл пегасів клус; На помежів’ї присмерку й світання / нахарапуджений на тисячу орбіт, / імчить румак, надколюючи лід / незайманого од віків мовчання. / О першого заїзду ліпота!; Керя слави величаво шарпає. / Не озирає! Вгніздившись у сідло, / не потурай, що стежку*

замело, / де почет друзів із обличчям гарній; Шлях правдивий – / витворює тебе великий Мус! / Хай увірветься десь **пегасів клус** – / ми канемо у вічність молодими [Стус-1(1), с. 73].

«ВЕСЕЛИЙ ЦВИНТАР»⁶ – назва третьої збірки Василя Стуса, яка за життя не друкувалася [Стус-1(1), с. 153, 397]. Заголовок відбиває семантику оксюморона.

Контекст-актуалізатор (вірш «Мумія»): *Але – стверджуватись: / утвердження покійника, / реанімація на рівні народження, / демократія цвинтаря* [Стус-1(1), с. 160].

«ВЕСНЯНЕ»⁶ (початок 60-х років) – назва вірша, зб. «Круговерть».

Контекст-актуалізатор: *А за вікном / Рече повесіння, / Вантажене снігом і кригою, / Та лісом тріск іде – / Нові проростають проліски* [Стус-1(1), с. 210].

«ВЕСНЯНИЙ ЕТЮД»⁶ (без дати) – первісний заголовок вірша «Рояль над морем», не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277]. Див. **«РОЯЛЬ НАД МОРЕМ»**.

«Вечірній рояль»⁶ (початок 60-х років) – первісний заголовок вірша мікроциклу «Море...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 379–380]. Див. **«Рояль»**, **«Захід сонця»**.

«Вечірня молитва Івана з Вишні»^{6,2} (60-ті роки) – заголовок у чорновій редакції вірша «Але хто поверне...» (цикл «Костомаров у Саратові», зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 257, 373]. Пор. також первісні заголовки **«Афонська молитва»**, **«Афонські моління»** [Стус-1(1), с. 373].

«ВЖЕ ВСЕ ПРОЩАЛЬНО»⁶ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 88, 269].

«Видіння»₆ (31 серпня 1970 р.) – первісний заголовок вірша «У цьому полі, синьому, як льон...» (зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 407].

ВИДУБИЧІ₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Немов вогненні кільця леопард...» (чистовий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Видубичі** (Видобичі, Видобич, Видобеч) – історична місцевість Києва; схил гори між Наддніпрянським шосе і Звіринцем].

К. : *Ті ж самі голуби в тім самім небі, / а брама Заборовського сховалась, / почезли бані золоті Михайла, / вже на Почайну зору не зведуть. // Так незбагненне белькотять тополі, / так хижо сонце свище над Софією, / і віций вітер **Видубичів** носить / в твоїх очах ослаблих пам'ять літ* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : генетивна, локалізувальна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ДНІПРО – ЗАБОРОВСЬКОГО брама – бані МИХАЙЛА – ПОЧАЙНА – СОФІЯ – **ВИДУБИЧІ**.

«**ВИРОБНИЧИЙ ОБРАЗОК**»₆ (60-ті роки) – назва вірша, зб. «Круговерть».

Контексти-актуалізатори: *Робітники сіли обідати, / примостившись у цеховому подвір'ї; Лектор лекцію розпочав / під дружній хрумкіт. / Говорив про поезію – / **робітники** мовчали. / Говорив про культ особи – / мовчали **робітники**. / Тільки булькало в пляшці, / в пересохлому горлі булькало. / Говорив про **робочий клас**. / А той сидів, солодко позіхаючи, / і слухняно чекав / кінця* [Стус-1(1), с. 224].

«**ВИХОВАННЯ**»₆ (чистовий автограф, 1970 (?)) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок. Хронологічно, тематично і стилістично вірш близький до поезій, зібраних автором у збірці «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 274].

Контекст-актуалізатор: *Подолай себе, грішнику, / **правили вихователі**, / **шмагаючи йому спину / канчуками** <...>* [Стус-1(2), с. 145].

ВИШНЯ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здасться, з-перед світу гомоніли...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

[Протоонім Остап **Вишня** (Губенко Павло Михайлович; 1889–1956) – український письменник, новеліст, класик сатиричної прози XX століття.

Згадка про Зерова, **Вишню** і Сковороду, очевидно, пов'язана з тим, що всі троє походять з Полтавщини [Стус-1(2), с. 275]].

К. : *За яром приярок і знову яр, а далі / стром і урвище, і річка, і тиша, по западинах промерзла, / гуде і огорта Засулля крик. Там сто дверей, печаток і / замків, і дротом огорожений периметр, і серце, огород- / жене печаллю, і дума, огорожена півсном. А там, де / дума, в золотій соломі, пригашеній сутемрявою, яйця / заблуклої казкової не-сучки. Зеров і **Вишня**, і Сковорода. / Чим пахла глина там? А сподіванням, очікуванням, чистим / од розлуки, і спогадом, прозорим од невіри, й важким / безсонням, згуслим, як смола* [Стус-1(2), с. 161].

Ф. : опосередковано локалізувальна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЗЕРОВ – **ВИШНЯ** – СКОВОРОДА (відношення перетину); мікросистема 2) СУЛА – ЗАСУЛЛЯ.

ВІЛІЯ₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Холоднозорий при-смерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Вілія** – річка у північно-західній частині України, права притока Горині, початок бере на території Литви].

К. : *А він, як бог, затиснений між стін, / у герметичну схований каптьорку, / незграбно простягав колючі руки, / де півметрова **Вілія** пливла* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : локалізувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – **ВІЛІЯ** – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ВІЛЬНЮС₂ (1) – топопоетонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Вільнюс** (до 1939 р. Вільно, староукр. Вильна, Вільна) – столиця Литви і найбільше місто країни, розташоване на річці Няріс].

К. бесіди (коло зацікавлень ліричного героя): *І мова / про Вільнюс, про Тараса, про Вільняле / і Саломею тихо жебоніла...* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛСТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) **ВІЛЬНЮС** – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ВІЛЬНЯЛЕ₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Вільняле** або Вільня – ріка у Литві і Білорусі].

К. бесіди (коло зацікавлень ліричного героя): *І мова / про Вільнюс, про Тараса, про Вільняле / і Саломею тихо жебоніла...* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛСТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) **ВІЛЬНЮС** – ТАРАС – **ВІЛЬНЯЛЕ** – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ВІНГРАНОВСЬКИЙ₂ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Самота самоти» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Микола Степанович **Вінграновський** (1936–2004) – український письменник-шістдесятник, режисер, актор, сценарист та поет].

К. : *Це нічого, що хворість? / Це нічого, що прорість / росте непо-
мітно, як гріх? / Снігу! Мов же! / (казав **Вінграновський** – ословся!) /
Самота самоти. / Вузол тиші* [Стус-1(1), с. 120].

Ф. : мнемонічна, характеризувальна.

ВІНЦАС К.₂ (1), ВІНЦАС₂ (2) / бинт / освітлена мішень – антропонім і антропоетонім у вірші «Холоднозорий приєрх приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Вінцас Кузміцкос** – товариш В. Стуса по службі в армії, літовець за національністю [Стус-1(1), с. 364]].

К. : присвяти: *Вінцасові К.; Каптьорка. Медсанбат. / І до убогої аптечки – **Вінцас**, / наш батальйонний фельдшер, до реєстру / дописаний – поміж бинтів і спирту, / пірамідону, йоду, формідрону, / мовчазний і врочистий, наче **бинт**; А він, ввімкнувши лампи, / зшалілий, сновигав між довгих тіней, / як скалків власної сухої туги, / й рефлектори на стіну наставляв, / де оживав на полотні фламандський / пейзаж. // Солдатська збіднена палітра / темнішалав литовській ностальгії, / і в **Вінцаса** – **освітлену мішень** – / Чурльоніс поціляв голками сосон, / йдучи гравюрним лісом* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : мнемонічна; вказівна, порівняльна, зображувально-характеризувальна; ототожнювальна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – **ВІНЦАС** – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛІЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – РЮІСДАЛЬ;

мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.
Див. В. КУЗМІЦКОС.

«ВІТРЯК»₆ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

Контекст-актуалізатор: *Він змеле зерно ще своє / Тут, де гроза реве у небі, / Де Україна грози н'є, / Своє державне вітровіння* [Стус-1(2), с. 87].

Вітчизна₇ (1) – безонімна номінація у варіанті вірша «Безсонної ночі» (без дати; зб. «Зимові дерева»).

К. : викреслено: (*Емігрант* – у *Вітчизні. Ковдра*) [Стус-1(1), с. 231].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ВІТЧИЗНА₇ (1) – поодинокі безонімні номінації у вірші «Ми берегли Вітчизни рубежі...» (без дати; початок 60-х років (?)), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

К. : *Ми берегли Вітчизни рубежі, / сховавшись за уральськими хребтами, / після получки самогон хрюбтали, / п'яніли, цілувались і божились, / що дружба є. Що є любов. І є / людська підступність і коханих зрада...* [Стус-1(2), с. 102].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ВІТЧИЗНА₇ (1) / фарисеїв царство / Суддукеїв страшне багно / мій краю огняний – безонімні / перифрастичні номінації у вірші «О краю мій, коли тобі проститься...» (1962–1964), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 266].

[Протоонім компонента перифрази **Садукеев** – релігійно-політична течія з юдейської аристократично-священницької верстви у Юдеї в епоху (530 до н. е. – 70 р. н. е.). Виділялася як одна з трьох давньоєврейських філософських шкіл, поряд з фарисеями та ессеями, що вийшли на перший план політичного життя в епоху Маккавеїв (з 167 р. до н. е.).

ВІТЧИЗНА

Вони займали священницькі, військові та адміністративні посади, дотримуючись консервативної лінії в релігії і державі. Їх назвали садукеями – від імені Садок – далекого предка однієї з священницьких родин].

К. : *Ти фарисеїв царство. Суддукеїв / страшне багно, мій краю огняний!; О краю мій, великий, як Сибір, / хай шир твоя не для Сибіру – вірю, / та поки кожен шлях цей не проміряє – / не запанує у Вітчизні мир* [Стус-1(2), с. 46].

Ф. : характеризувальна, саркастична; вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) соловки – сибіри – магадани; мікросистема 2) СИБІР – **ВІТЧИЗНА** / **фарисеїв царство** / **Суддукеїв страшне багно** / **мій краю огняний**.

ВІТЧИЗНА₇ (1) – поодиноким безонімним номінацією у частині «В армії...» циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *В армії / я збагнув, / що таке / Вітчизна* [Стус-1(2), с. 187].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

ВІТЧИЗНА₇ (1) – безонімним номінацією у вірші «Снить любов'ю любов, а Вітчизна – вітчизною...» (чистовий автограф кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

К. : *Снить любов'ю любов, а Вітчизна – вітчизною, / а дорога – дорогою, а метою – мета* [Т. 1, Кн. 2, с. 95].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера (відношення еквівалентності): **ВІТЧИЗНА** – **УКРАЇНА**.

ВІТЧИЗНА₇ – безонімним номінацією у вірші «Холоднозорий приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

К. : – *Тайга уральська – до Литви моєї / болюче схожа. Оренбург. Шевченко. / І стільки тут у мене земляків – / аж до Печори. Справді*

бо – **Вітчизна** [Стус-1(1), с. 48]. Пор. у чорновій редакції: *Тайга уральська – трохи із Литвою / Болюче схожа. Справді-бо Вітчизна. / Аж до Печори. Оренбург. Шевченко* [Стус-1(1), с. 230].

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛІСТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – **ВІТЧИЗНА**.

ВІТЧИЗНА₇ (1) – безонімна номінація у вірші «Чоловік підійшов до меморіуму...» (машинопис з кількома авторськими правками з іншою кінцівкою датований червнем 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 405].

Мінімальний контекст: *незалежність Вітчизни. К. : Чоловік підійшов до меморіуму / і прочитав на ньому власне ім'я: / вічна слава героям, / що полягли за незалежність Вітчизни. / Йому приємно й боляче. / Під однією сорочкою Колима і Ташкент* [Стус-1(1), с. 180].

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: **ВІТЧИЗНА** – (КОЛИМА – ТАШКЕНТ – відношення протиставлення).

ВІЧНІСТЬ₆ (1) – ім'я-символ у вірші «Любов як самозречення легка...» (чорновий автограф, друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *А чи любив? Мабуть, любив, бо знав, / що в цілیم світі – тільки Ти і Вічність* [Стус-1(2), с. 56].

Ф. : характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: ТИ – **ВІЧНІСТЬ** – БОРЗНА.

«В КОЛГОСПІ (образок)» (1960–1963) – назва вірша, зб. «Круговерть».

Контекст-актуалізатор: <...> *студентки молоді / До праці до колгоспної не звикли* [Стус-1(1), с. 209].

ВКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Вереснева земля» (машинопис з авторськими правками датовано 1959 р.; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 414].

К. : *Осінь крилами в груди б'є. / О, **Вкраїно** моя осіння!* [Стус-1(1), с. 204], [Стус-1(2), с. 29].

Ф. : риторичне звертання, характеризувальна.

ВКРАЇНА₂ (1) / земля моя / краса моя – топопоетонім (хоронім) у вірші «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 1; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Земля моя! Красо моя! **Вкраїно!** / Віддаленів твій обрій. Відгрімів. / Ти ніби й є. Але тебе немає* [Стус-1(1), с. 210].

Ф. : риторичне звертання, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ВКРАЇНА**: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

В. Кузміцкос₂ (1) – ім'я-присвята у черновій редакції вірша «Холоднозорий примірок приуральський...» (до 1970 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 230].

[**Вінцас Кузміцкос** – товариш В. Стуса по службі в армії, літовець за національністю [Стус-1(1), с. 364]].

К. присвяти: *В. Кузміцкосу*. Див. **ВІНЦАС К.**

В. МИСИК₂ (1) – ім'я автора епіграфа до циклу «Костомаров у Саратові» (1965–1967; зб. «Зимові дерева»).

К. епіграфа: *Але що ж робити / живій душі у цій державі смерті?* [Стус-1(1), с. 81].

«**В НОЧІ**»₆ (27 серпня 1959) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 263].

Контексти-актуалізатори: *Заколиш мене, лукава, / Може, грішна, може, й чиста / Змовкне слава без угаву, / Ніч приспить обох імліста. // Срібний місяць напідпівні / **Визирає** з-поза хмар. / Принеси дари жертівні / На **нічний** олтар* [Стус-1(2), с. 11].

ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН₂ (1) – історико-культурний антропоедонім у вірші «Марко Безсмертний» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Володимир Ілліч Ленін** (справжнє прізвище – Ульянов; 1870–1924) – російський і радянський політичний діяч, політичний та державний діяч Радянської Росії та СРСР, революціонер, лідер більшовиків. Перший Голова Раднаркому – уряду РРФСР; керівник Російської соціал-демократичної робітничої партії; творець Третього комуністичного інтернаціоналу та першої соціалістичної держави у світі; теоретик комунізму та лідер міжнародного комуністичного руху. Один з організаторів Жовтневого перевороту восени 1917 р. та Громадянської війни в Росії. Засновник диктаторського режиму у Радянській Росії, що був поширений на всі пізніше захоплені нею території].

К. : *Напередодні всенародного свята, / покинувши могилу, / Марко виграбався на світ <...> – Світ відзначав 100-літній ювілей / Володимира Ілліча Леніна* [Стус-1(1), с. 189].

Ф. : хронотопічна, характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: МАРКО (БЕЗСМЕРТНИЙ) – МОСКОВСЬКА (горілка) – **ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН**.

ВОЛОДИМИРСЬКА гірка₂ (1) – топопоедонім (урбанонім) у вірші «Їх було двоє – прибиральниця і двірник» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Володимирська гірка** – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення у Києві. Парк розміщений на верхній та середній терасах Михайлівської гори].

К. : *Їх було двоє – прибиральниця і двірник. / Вони сиділи на Володимирській гірці – / там, де видно увесь Труханів острів, / Дарницю і навіть поближні трамваї <...>* [Стус-1(1), с. 157].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ВОЛОДИМИРСЬКА гірка** – ТРУХАНІВ острів – ДАРНИЦЯ; мікросистема 2) БРЕЖНЄВ – «ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ».

ВОЛОДИМИРСЬКА гірка² (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Кольоровий образок» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Негр у червоному. / У жовтій сукенці / з чорним пояском – / білява дівчина. / Проїшли Хрещатик, / вийшли на **Володимирську гірку**. / Голубів Дніпро – останнім денним полум'ям, / голубили очі, / вечорішав, світлішав негр* [Стус-1(1), с. 146].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ХРЕЩАТИК – **ВОЛОДИМИРСЬКА гірка** – ДНІПРО.

ВОЛОДИМИРСЬКА гірка² (2) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Перейти Рубікон...» (друга половина 60-х років (?)), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

К. : *Перейти Рубікон – / це пройти через людні проспекти. / **Володимирська**. // Рубікон – не важкий. / Рубікон – як мета. / Обійти **Володимирську гірку**, / сісти нижче альтанки, / спустившись вниз до Дніпра* [Стус-1(2), с. 116–117].

Ф. : вказівна; локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: РУБІКОН – **ВОЛОДИМИРСЬКА (гірка)** – ДНІПРО.

ВОЛОСОЖАР₂ (1) – космопоетонім у вірші «У Прохорівці сни, мов ріки» (кінець 60-х – 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Волосожари** (Стожари) – народна назва групи зірок (плеяди), розташованої в сузір'ї Тельця. Походження назви пов'язане з поганським богом худоби Волосом. В Україні та в інших народів здавна служить для визначення нічного часу й для орієнтування на суші й на морі в зоряну ніч]. Пор. **УККосм.1 Стожари** 'зірки' [Лукаш, с. 328].

К. сну, марення, ірреального простору, зорієнтованого на дійсність: *Так увижається не раз: / заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні – / то Максимович і Тарас / бредуть Михайловим узвозом / угору й гору – аж до **хмар**, / де виткався **Волосожар**, / де марення чумацьким возом / пускаються у Крим по сіль* [Стус-1(1), с. 179]. Онімна суміжна рима *аж до **хмар** – Волосожар* має низьку звукову потужність, підсилену алітерацією дзвінкого **ж**.

Ф. : зображувальна, метафорична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ПРОХОРИВКА: мікросистема 1) МАКСИМОВИЧ – ТАРАС; мікросистема 2) МИХАЙЛОВ узвіз – **ВОЛОСОЖАР – КРИМ**.

В. П. – нерозшифровані ініціали поезії-присвяти «І не те, щоб жити – більше...» (1965 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 116]. Див. «Упокорений вірш».

«**В розкриллі**»₆ (1963) – первісний заголовок вірша «Сто років, як сконала Січ» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 375]. Див. «**1875 рік**».

ВСЕВИШНІЙ₇ (1) – неназване ім'я у вірші «Це не рань юнця, що вперше губи...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 264].

К. : *І тобі я не скажу ніколи, / Хоч не раз раніше говорив: / “Сине небо це високочолє / Задля нас **Всевишний** сотворив”* [Стус-1(2), с. 18].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: **ВСЕВИШНІЙ** – КОЗЕРІГ.

«ВСЕСОЮЗНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ПО АКЛІМАТИЗАЦІЇ КАРТОПЛІ НА МАРСІ»_{6,1}(1) – поодинокий ергопоетонім у вірші «Громадяни, дотримуйтесь тиші...» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Громадяни, дотримуйтесь тиші, – / вимагають чотири щити навколо високої вежі, / де великими літерами зазначено / «Всесоюзний науково-дослідний центр / по акліматизації картоплі на Марсі»* [Стус-1(1), с. 185].

Ф. : вказівна, іронічна.

«ВСТУП ДО ПОЕМИ “СКОВОРОДА”₂ (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) – заголовок [Стус-1(2), с. 262].

Контексти-актуалізатори: *Звідти, мабуть, / Хтось до села, у Ковраї спішить. / Скворода! Забувши давні чвари, / Він знову поспішає до Тамари; Став біля порогу / Скворода й спинився* [Стус-1(2), с. 6]. Див. **КОВРАЇ, СКОВОРОДА, ТАМАРА.**

В. СТ-К₂ – ініціали у вірші-присвяті «Мистецтва він не знав. Він знав життя єдине...» (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 8, 263].

«ВТОМА»₆ (4 вересня 1961 р.) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 16, 263].

В'ЯТКА₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **В'ятка** (Вятка) – річка в Європейській частині Росії, найбільша права притока Ками. Протікає територією Удмуртії, Кіровської області, Татарстану].

К. : *І знову В'ятка, Котлас, Усть-Вим, далі – до Чиб'ю. / Рад-соц-конц-таборів союз, / котрий Господь забув, / диявол теж забув* [Стус-1(1), с. 167].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистема 1) **В'ЯТКА** – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСК-ВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення).

Г

ГАЙВОРОН₂ (1) – топопоетонім у вірші «Перепели!» (чорновий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Гайворон** – селище у Володарському районі Київської області].

К. : *Гайворонські тонкошії дні. / Аж і Гайворон! / Темніє поруч синього, / пахне меливом, олією, селом* [Стус-1(2), с. 177].

Ф. : вказівна, локалізувальна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: БУГ – **ГАЙВОРОН** – РОСІЯ.

«ГАЙВОРОНСЬКЕ»₆ (серпень 1959 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 151].

«ГАЙДАМАЦЬКЕ»₆ (1964–1965) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 110].

ГАЙСИН₂ (1) – топопоетонім у вірші «Високі думи відійшли, як грози...» (чорновий автограф без дати, орієнтовно початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Гайсин** – місто в Україні, адміністративний центр Гайсинського району Вінницькій області. Одне з найбільших міст області].

К. сну, марення: *І мариться село, / Де руки діда, схрещені в могилі. / Рахнівка. Гайсин. Голубе Поділля. / Все забуттям, мов терням, поросло. / Бо сплинув вік* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : хронотопічна, опосередковано характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) РАХНІВКА – ГАЙСИН – ПОДІЛЛЯ; мікросистема 2) ТАВРІЯ – ЗАКАВКАЗЗЯ.

ГАЛІЛЕЙ₁ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Я прокинувся...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 278].

[Протоонім Галілео ді Вінченцо Бонаюті де **Галілей** (1564–1642) – італійський мислитель епохи Відродження, засновник класичної механіки, фізик, астроном, математик, поет, один із засновників сучасного експериментально-теоретичного природознавства. Вніс значні вдосконалення в конструкцію телескопа, а також за допомогою телескопічних спостережень довів правильність геліоцентричної теорії будови сонячної системи. Пор. **УКА₁** **Галілей** ‘Людина, що зрікається своїх переконань’ [Лукаш, с. 115]].

К. : *Може, напишу найкращого вірша? / Може, зроблю гарний переклад / монологу великого грішника з / життя Галілея* [Стус-1(2), с. 197].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ГАЛКА₅ (2) / **дівчинка у чорному** / **чорногуз** / **галчення** / **гондола** / **дівчинка** – поодинокий антропоетонім у вірші «Образок» (1965 р.; цикл «Образки»), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : *Дівчинка у чорному, неначе чорногуз, / захмеліла промежи скалкою. / Жареною хрумкала кукурудзою. / Дівчинку звали Галкою. // Дівчинка у чорному, галчення, / кісками косилася межі подруг <...> / Дівчинка у чорному – серед дня / бавиться, гойдається, як гондола. / І ніщо ту дівчинку не спинає: / гратись – дуже радісно, навіть – коли довго. // Граються дівчатка веселі в клас, / Їм будинки виділили подвір'я. / Чорне і квадратне в Галки щастя, / бо таке квадратне двору довір'я* [Стус-1(2), с. 49].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна, порівняльна (*чорногуз, гондола*).

ГАМЛЕТ₃ (1) – історико-культурний антропоетонім у поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

[Протоонім **Гамлет** – ім'я головного героя трагедії В. Шекспіра «Гамлет». Пор. **УКЛА₁** 'Людина, яка в уюму сумнівається і не здатна діяти сміливо і рішуче' [Лукаш, с. 117]].

К. : *Хіба / тобі не все одно, що справжній Йорик / був зовсім, може і не Йорик; Навіть / напевне ні, раз так його зовуть. / Ти пам'ятаєш? Гамлетові в руки / попав лиш череп – ні очей, ні губ, / ні носа, ані вух – зотлів геть чисто, / ось так і ми* [Стус-1(1), с. 170].

Ф. : мнемонічна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК**: мікросистема 1) **ЙОРИК** – ніхто (протиставні відношення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР** – **ЙОРИК** / **НЕ ЙОРИК** – **ГАМЛЕТ**; **БОГ**; **ПОЛІФЕМ**.

ГАНА₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Опівночі, о дванадцятій годині...» (7 вересня 1970 р.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

[Протоонім **Гана** – держава в Західній Африці].

К. : *Старанно витертий вождь, / чорний і лискучий, як мурин із Гани, / мовчки дякує, / мовчки вибачає святотатство, / мовчки сподівається, / що ранок, / переведений служниками на 8 годин уперед, / таки прийде – / коли не тепер, / то вісьмома годинами пізніше, / чи вісьмома годинами ще пізніше, / чи вісьмома годинами ще пізніше, / бо які б не провадили службові / переміщення білого дня, / які б не поклалися на нього / позаурочні обов'язки, / але він таки несподівано для всіх виринає, / і покищо – навіть щодоби, / хоча й невідомо, / о котрій годині саме* [Стус-1(2), с. 96].

Ф. : генетивна, порівняльна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: **БЕСАРАБКА** – **ХРЕЩАТИЦЬКА** долина; **ГАНА**.

«ГАНІМЕД ГЕТЕ» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 79, 269].

ГЕДИМІНІВ зойк (1) – відантропонімний прикметник у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Гедимін** – великий князь Литовський у XIV столітті. Родоначальник династії Гедиміновичів. Батько великого литовського князя Ольгерда. Вів війни з Тевтонським орденом та князівствами Русі. Розширив межі Литви за рахунок приєднання Мінської, Вітебської і Турово-Пінської земель. Поширив свій вплив на Смоленщину. За літописною легендою, здійснив походи на Волинь і Київщину (1323–1324). Титулував себе “королем литовців і русинів”. Легендарний засновник Вільнюса. Литовський національний герой].

К. : Підводив стелю *Гедимінів зойк*, / зростаючи під зорі [Стус-1(1), с. 48]. Пор. у чорновій редакції: *І Гедимінів зойк / Похмурий ріс із глибини* [Стус-1(1), с. 230]. Контекст вірша, очевидно, відсилає до подій 1341 року, коли Гедимін був смертельно поранений під час облоги німецької фортеці Баєрбург на річці Німан.

Ф. : генетивна, метафорична, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛІЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛІТУВА» – РЮІСДАЛЬ**; мікросистема 2) **ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ**; мікросистема 3) **ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА**.

ГІБРАЛТАР₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Єврею! Любий, добрий мій!» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Гібралтар** – британська заморська територія, що лежить на вузькому гористому просторі на півдні Піренейського півострова].

К. : *Єврею! Любий, добрий мій! / Несамовито-синій вороне мій, / мій фіолетово-сухий, / мій вижарений у віках. / З вітчизни, з вір сам Бог*

судив / тобі на Африку, на шлях, / і Гібралтар тебе ковтав, / а ти підводив горло вгору [Стус-1(2), с. 72].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера з домінантою БОГ: АФРИКА – ГІБРАЛТАР.

ГІБРАЛТАР₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «За що ти судиш цілий світ...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60 - х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *І знов шумлять тобі світи, / і знов шугає Гібралтар, / шукай Хоривів – нових кар / скрижалі полишай для моря* [Стус-1(2), с. 73]. Римокомпоненти низької звучності *Гібралтар – кар* знаходяться в позиції суміжної рими.

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ЄГОВА / МАРКО: ГІБРАЛТАР – ХОРИВИ. Див. ГІБРАЛТАР у вірші «Єврею! Любий, добрий мій!».

«Гірське вогнище»₆ (середина 60-х років) – первісний заголовок вірша «Біля гірського вогнища» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 378]. Див. «БІЛЯ ГІРСЬКОГО ВОГНИЩА».

«ГЛАВСНАБ»_{5/6} (1) – топопоетонім (урбанонім, *назва зупинки або іншого топографічного, адміністративного тощо об'єкта) у вірші «Бідне серце!..» (авторизований машинопис, який відбиває початковий етап роботи над твором, датовано 1965 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 386].

К. : *Бідне серце! / Як воно дико б'ється / на останньому перегоні / між Ясинуватою і Донецьком! / Як воно перераховує оглухлі стики! / А коли побачиш трамвай, / цього пустограку – хлопчиська, / що проноситься / між “Передачею” і “Главснабом” / (пригадаєш болітце попід мостом, / де в воді – жовтувата зелень, / там ти бачив колись / п'яного біля насипу, / веселого п'яного, / що спав, захопивши в обійми сітку / із півлітрою, хлібом і оселедцем), / то видасться: / ти нікуди звідси й не виїздив* [Стус-1(1), с. 121].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВАСИЛЬ: ЯСИНУВАТА – ДОНЕЦЬК – «ПЕРЕДАЧА» – «ГЛАВСНАБ» – КДБ.

ГОВЕРЛА₂ (1) – топопоетонім (оронім) у вірші «Хрещатиком вечірнім під неоновим...» (лютий 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Говерла** – найвища вершина Українських Карпат і найвища точка України, висота якої складає 2061 м над рівнем моря]. Пор. **УКТ₂ Говерла** 1. 'Висота', 2. 'Гора' [Лукаш, с. 127].

К. : ... *ти плинеш, тасмнича незнайомко / із Блока – в вечір, ніби в синій сон. / Сповита мороком, загорнена у норку, / ти висвітлила теминь і дорогу, / мов лижниця, що донесла з Говерли / тривожний запах снігу і зірок. / Чужа розмова, юрбам і рекламам, / поміж сирен, гудків автомобілів / несеш крізь гамір вулиць і проспектів / свою солону і гірку красу* [Стус-1(1), с. 114].

Ф. : порівняльна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) БЛОК – незнайомка – **ГОВЕРЛА**; мікросистема 2) КИЇВ – ХРЕЩАТИК.

«**Години творчості**»₆ – первісний заголовок вірша «Добрий день, мій рядок карокий...» (без дати; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 373].

ГОЛГОТА₄ (1) – топопоетонім відконотонімного походження у вірші «Коли Холодний свині пас...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

[Голгофа / Голгота – пагорб, на якому було розп'ято Ісуса Христа. За описами, це місце знаходиться поблизу Єрусалима, проте його точне розташування невідоме. Голгота згадана у всіх чотирьох канонічних Євангеліях. В Новому Заповіті вказано, що Голгофа знаходилася неподалік від Єрусалиму за стінами міста. Згідно з єврейськими звичаями, страчених ховали неподалік від місця страти, тому пагорб, що знахо-

ГОЛГОФА

диться біля Гробу Господнього з великою імовірністю можна вважати місцем розп'яття Христа.

Протоонім – **УКТ₁ Голгофа** ‘місце страждань, мук, старт’ [Отін, с. 130]; **УКТ₁ Голгофа** (Голгота) 1. ‘Випробування, муки’, 2. ‘Місце страждань, мук’ [Лукаш, с. 128]. Експліцитний контекст, що відображає конкретні просторово-часові координати, репрезентований моделлю ‘відтопонімний (похідний від хоронімів) прикметник + КО’ [Кравченко, с. 117]: *вкраїнська Голгота*].

К. : *Коли Холодний свині пас / і пах від смороду і **пону**, / цей поетичний ловелас / вкраїнську оббрехав **Голготу*** [Стус-1(2), с. 57]. Римопара *пону – Голготу* має середню звучність (перехресна рима).

Ф.: оцінювальна-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ХОЛОДНИЙ** / поетичний ловелас – **ГОЛГОТА**; мікросистема 2) **УКРАЇНА** – **СОЮЗ**.

ГОЛГОФА₁ (1) – топопоетонім у вірші «Не насушить ніхто сухарів...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

К. : *На **Голгофі** і дурні були, / чесний хліб несучи, як покару* [Стус-1(2), с. 172].

Ф. : локалізувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера: **КАТ – ГОЛГОФА**.

ГОЛГОФА₄ (1) – топопоетонім відконотонімного походження у вірші «Убогий смерд – не владарює нині...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Вірш, очевидно, незакінчений [Стус-1(2), с. 278].

[Протоонім – **УКТ₁ Голгофа** ‘місце страждань, мук, старт’ [Отін, с. 130]; **УКТ₁ Голгофа** (Голгота) 1. ‘Випробування, муки’, 2. ‘Місце страждань, мук’ [Лукаш, с. 128]].

К. : *Отак і жий. Отак / Творись, таврований, печись, казися. / Тобі одвіку лиш **Голгофа** зичиться, / Немов це не розплата, а мета* [Стус-1(2), с. 193].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНІПРО – ГОЛГОФА.

«ГОЛОС СКОВОРОДИ»⁶, 2 (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

Контекст-актуалізатор: *Я світу утікав. Втікав од себе. / Втікав у себе. В нетрі. У ліси* [Стус-1(2), с. 66]. Пор. викарбуваний напис на місця поховання великого українського філософа Григорія Сковороди: “Світ ловив мене, але не спіймав”. Див. **СКОВОРОДА**.

«ГОМОНИ! ГОМОНИ!»⁶ (вперше надруковано 22 грудня 1959 р.) – підзаголовок вірша «Радість», зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 198, 411].

Семантику назви актуалізує цілісний контекст вірша з подвійним і потрійним (у фіналі) повтором-рефреном слова-домінанти: *Із струмком, із промінням ранковим, / В вітровім шелестінні, у хмар миготінні яснім, / З тихим плюскотом хвиль, із прибоєм ланів колосковим – / Гомони! Гомони! Так, як вітер, як промінь, як грім. / Гомони! Гомони! // Не вшухай ані миті, ні хвилі. / Бийся крильцями в небі, поглядом голубій. / Хай над нами в нестямі вітрила пливуть зволожнілі, / Хай над нами в нестямі гойдається дзвін голубий. / Гомони! Гомони! // Із струмком, із промінням ранковим, / У сталевім безхмар'ї, де жайворон сипле сріблом, / У трункім надвечір'ї, в настоящій днині, підкованій, / Дзвоном крапель рясних, що дощем гомонять над селом. / Гомони! Гомони! // Там, де бджіл золоте коливання, / Зупинись і замрійся. Та кроки свої не спини. / Добра радість буття! Добра щедрість людського кохання. / Добрі пристрасті. Тож – Гомони! Гомони! Гомони!* [Стус-1(1), с. 198].

ГОРІОз (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у частині «Годинник!..» циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Горіо** – ім'я центрального персонажа роману французького письменника Оноре де Бальзака «Батько Горіо» (1832), що згодом увійшов до зібрання творів «Людська комедія»].

К. : *Годинник! / Моя пекельна машинко! / Ти так страшно мовчиш! / Ти небезпечно слухняний! / І коли мені радісно, / ти як старий **Горіо** / візит наносиш!* [Стус-1(2), с. 187].

Ф. : порівняльна, метафорична.

ГОРКА ЛЮЛЬКА₅ (1) – антропоетонім у присвяті до жартівливого вірша «Яворова сім'я» (1971), присвяченого Яремі Світличному – малому синові Надії Світличної. Через звукоподібність ім'я вважають жартівливим переінакшенням імені Гарсії Лорки, поезії якого перекладав В. Стус [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Горкові Люльці* подражаніє, а *Яремі Св.* – посв'ячення [Стус-1(2), с. 129].

Ф. : вказівна, алюзійна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЯРЕМА – ЙВАН – ЛЬОЛЯ – НАДІЙКА; мікросистема 2) **ГОРКОВІ ЛЮЛЬЦІ** – ЯРЕМІ СВ.

ГОСПОДЬ₇ (1) – поодиноке неназване ім'я у вірші «Втікаєм в парії, в суспільство» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 278].

К. : *Господи, закаж, / замов, заціп, запросторікуй, / заворожми мій чесний гріб; / заповони святешнім криком / мій чорний несвятенний німб* [Стус-1(2), с. 200].

Ф. : звертання (молитва).

ГОСПОДЬ₇ (1) – поодиноке неназване ім'я у вірші «Господи, прости! Пішов я на страсті...» (чистовий автограф кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

К. : *Господи, прости! Пішов я на страсті, / купив свічку за копійчку, понюхав, / а вона медом пахне. / Я взяв її, та з'їв* [Стус-1(2), с. 96].

Ф. : звертання (молитва).

ГОСПОДЬ

ГОСПОДЬ (1) – неназване ім'я у вірші «Зазираю в завтра – тьма і тьмуца...» (чистовий автограф, коротший за основний текст на 8 рядків, датований 2 липня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 410].

К. : *А Господь рече: / відишуйай навпомац давню кладку, / походи і виспокійся в нім, / у забутім віці. Тепла згадка / ще придасться на суді страшнім* [Стус-1(1), с. 196].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: СВЯТОШИН – ГОСПОДЬ.

ГОСПОДЬ (1) – неназване ім'я у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *І знову В'ятка, Котлас, Усть- / Вим, далі – до Чиб'ю. / Рад-соц-конц- / таборів союз, / котрий Господь забув, / диявол теж забув. Тепер / тут править інший бог: / марксист, расист і людоджер – / один – за трьох* [Стус-1(1), с. 167].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) **Господь** – диявол (антонімічні відношення).

ГОСПОДЬ (1) – неназване ім'я у вірші «Лекція голови колгоспу поетові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

К. : *А те, що десь у колгоспі / пашпорта не дають. / А Господи! / Живуть же люди / Іхліб, як Ленін казав, жують. / Та й, між нами, якого їм пашпорта?* [Стус-1(2), с. 160–161].

Ф. : риторичне звертання.

Поетонімосфера: ГОСПОДЬ – ЛЕНІН. Див. «Поради...», «Розмова...».

ГОСПОДЬ (1) – поодинокє неназване ім'я у вірші «Надворі дощ? – я запитав...» (чорновий автограф датовано 17 червня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

ГОСПОДЬ

К. : – *А хто нам воду каламутить? / Хто варить воду з нас? / – Нема нікого винного. Здається, / що сам Господь – на всій вині* [Стус-1(1), с. 191].

Ф. : характеризувальна. Див. «Розмова 2».

ГОСПОДЬ₇ (1) – поодинокє неназване ім'я у вірші «На роботі дружина...» (1969) із циклу «Забуттям», частина I (зб. «Зимові дерева»).

К. : *Як ти довго випростуєшся з землі, / білий світе! / Десятилітнє терпіння – / вмирання. Сон – / визволення. / Визволення – / для сну. // Порожнеча щастя. // Дякую, Господи!* [Стус-1(1), с. 53].

Ф. : звертання (молитва).

ГОСПОДЬ₇ (1) – поодинокє неназване ім'я у вірші «Небо. Кручі. Провалля. Вода» (липень 1962 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Потім – Господи, не доведи! – / небокрай закушпелило виблій, / видавалось: росли з води / лянні ноги, як білі риби* [Стус-1(1), с. 136].

Ф. : звертання (молитва).

ГОСПОДЬ₇ (1) – поодинокє неназване ім'я у незакінченому вірші «Низька батьківська призьба, де звільгла темнота...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Стремлю напере[ваги] з сльозою на щоці туди, де на вгороді схолоне сонце спить, де здавна серце бродить / – тужно так щемить, бо завелике небо над головою в / нас, де більше аніж треба у Господа прикрас...* [Стус-1(2), с. 139].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ГОСПОДЬ₇ (1) – поодинокє неназване ім'я у вірші «Порідшала земна тужава твердь...» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Ця твердь земна трухлявіє щодня, / а ми все визначаємось. До суті / доходимо. І, Господом забуті, / вітчизни просимо, як подання* [Стус-1(1), с. 156].

Ф. : характеризувальна.

ГОСПОДЬ₇ (1) – неназване ім'я у поемі «Потоки» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *О Господи! Так ясно починалось! // Дороги валували, як собаки, / на плесах пісні зайчики скакали, / а ти білів трикутником надії, / кораб-ликом, загубленим між хвиль* [Стус-1(1), с. 78].

Ф. : риторичне звертання.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МАТИ – ПРАВДА і ЛЮБОВ – **ГОСПОДЬ**, мікросистема 2) ЕДЕМ – мезозой.

ГОСПОДЬ БОГ₇ (1) – неназване ім'я у вірші «Друзі на тебе чекають?» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Друзі знають, / що ти їм друг, / нехай ти й великий-великий гріш-ник. / Тебе прийматимуть і такого. / І такого – прийматимуть. / Бо хіба ж ти, знаючи кожного з них, / не відпускаєш, як **Господь Бог**, / гріхи кожного, / коли бачиш, / як посміхнувся суворий рот, / як начище-ні туфлі / у неохайного вчителя етики, / як лагідно розмовляє вчораш-ній христопродавець, / як, перепивши, п'яниця добре стоїть на ногах / ховаючи обличчя в розкриту «Правду»* [Стус-1(1), с. 127].

Ф. : порівняльна.

Поетонімосфера: мікросистема «ДНПРО» – «ПРАВДА» – альфонс; **ГОСПОДЬ БОГ**.

ГОСПОДЬ БОГ₇ (1) / БОГ₇ (1) – поодинокі неназвані ім'я у вірші «підсип вугілля про запас і двері прочини, і виглядай...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

К. : ***Господь** твій **Бог** – мовчить. Як цятка болю – межі / тьми, де сопух і тугий вогонь – мама! / **Боже**, порятуй від сліз. І – оборонь! Від..., – оборонь* [Стус-1(2), с. 120].

Ф. : характеризувальна; риторичне звертання.

ГПУ₂ (1) – ергопоетонім у незакінченому вірші «На пів на дев'яту – спішу на роботу...» (без дати) [Стус-1(2), с. 276].

К. : ... *о рідна моя поліцейська держава, / і всі твої НКВД, **ГПУ** – / мені не даєш ти єдиного права –* [Стус-1(2), с. 167].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: НКВД – ГПУ.

граціїз (1) / покори / циганки – поодиноким поетичним номінаціям циганок у вірші «Йдуть три циганки розцяцьковані...» (жовтень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **грації** – у давньоримській міфології три богині краси, радості, жіночої привабливості (Аглая, Євфросинія, Талія)].

К. : *Йдуть три циганки розцяцьковані, / три грації і три покори, / вистукують по бруку кованими / підборами* [Стус-1(1), с. 103].

Ф. : порівняльна (ототожнювальна), зображувально-характеризувальна.

ГРІША₅ / ГРИША (2) – антропоетонім у незакінченому вірші «Режисер із людоджерів вічками гарматних жерл підглядає...» (чорновий автограф 1968–1970 рр.) [Стус-1(2), с. 269].

Пор. **УКА₄ Гриша** ‘Людина, яку не поважають’ [Лукаш, с. 133].

К. : *В нас єсть право і на труд. За границей дак там прямо / тібе з голоду мруть. А в нас труд у почоті, / кажин має трудіться в поті свого лиця. Верно ж? / Бесспорно, верно. А за рубєжом, скажу я вам / с чістосердєчним признанієм, очєнь скверно. / От там і повстануть протів експлуататорів скрізь. / Молодєц, **Гріша**, ти політичєскі подкован, садісь. / Саме главное – іскреннє, своїмі словами, і обратнo ж / от сердца. Виношу тєбє благодарность от імені / всего советского народа, і тут вжє нікуда не дється; Одно із самих боевих завоєваній Октября являється дружба народов, за ето наши отци і мами наклали головами не здря, однако іногда ішо случается, что кое-кто із уродов говорит, што ето не так. Как ми ім должни отвечать повсемєстнo?*

– Дурак, мать твою перетак.

– Умніца, **Гриша** [Стус-1(2), с. 83–84].

Ф. : звертання, оцінювальна.

Поетонімосфера: мікросистема ЛЕНІН – ОКТЯБРЬ – Ком[муніст[іческая] партія – КРЕМЛЬОВСЬКИЙ зал; **ГРІША / ГРИША**; ДДТ.

«ГРУЗИНСЬКОМУ ДРУГОВІ»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок.

[Йдеться, очевидно, про колегу по війську [Стус-1(2), с. 271]].

Контексти-актуалізатори: *Гір твоїх, Кури твоєї / мова горда і гірка; порятуси, генацвале, / чи Абрам, ачи Іван* [Стус-1(2), с. 108].

Г. С.₂ – ініціали вірша-присвяти «Спить долина, ніжним сяйвом...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 5, 262].

[Ймовірно, Г. С. – Григорій Сковорода. Див. «ВСТУП ДО ПОЕМИ “СКОВОРОДА”», СКОВОРОДА].

Д

ДАЖБОГ₃ (1) – міфопоетонім (теонім) у вірші «Поетові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Перші дві строфи внесено без змін до тематично спорідненого твору «Ти говорив, що ти в житті – язичником...» [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Дажбог** – сонячне божество у східних слов'ян. Податель добра і багатства, божество достатку. Опікун громади й народу; батько Святибога – покровителя лісів. Називаючи наших пращурів «Дажбожими онуками», автор «Слова о полку Ігоревім» виокремлює Дажбога як верховне божество, під всемогутньою силою якого було все небо – найвища цитадель Всесвіту. Дажбог вважався подателем благ, насамперед достатку та врожаю. Функції Дажбога перейшли до Святого Миколи].

К. : *Ти говорив, що ти в житті – язичником, / Філософом у почиті Ормузда. / Пророк Дажбогів, – аж до жнив тобі – / Гадати, ворожити, вихвалити* [Стус-1(2), с. 225]. Входить до структури онімної перифрази пророк **Дажбогів**.

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ОРМУЗД – ДАЖБОГ. Див. СТРИБОГ.

Далі₁ (1) – історико-культурний антропоетонім, вжитий у чорнових редакціях вірша « – А скажи – Модильяні був ідіот?...» (зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Сальвадор **Далі** (1904–1989) – каталонський художник, скульптор, гравер, письменник, один з головних представників сюрреалізму ХХ століття].

Первісний заголовок: «О Гімен-гіменей» (без дати). Пор. : – *А скажи, сюрреалізм Далі паталогічний? / запитувала вона / <...> / вигравав на брунатних персах / Таке ж паталогічне, як кожна нова ідея / повчав я її, обіймаючи успокоєні вибухи її сідниць* [Стус-1(1), с. 243].

ДАНТЕ₁ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Не можу я без посмішки Івана...» (6 грудня 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Данте** Аліг'єрі (1265–1321) – видатний італійський поет доби Відродження, письменник і політик, якого називають “батьком

італійської літератури”. Першим став писати літературні твори народною (італійською) мовою, а не латиною. Його поему «Божественна комедія» вважають шедевром світової літератури].

К. кола читання ліричного героя: *Прости мені, недільний мій Хрещатик, / що, сівши сидьма, ці котли топлю / в оглухлій кочегарці. Що терплю, / коли вже ні терпіти, ні мовчати / не можу, що, читаючи, люблю / твоїх Орхана, Незвала і Данте, / в дев’яте коло прагнучи стремлю* [Стус-1(1), с. 94]. З «Божественною комедією» Данте пов’язане контактно розміщене сполучення *дев’яте коло*.

Ф. : метонімічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ІВАН / ІВАНОЧКУ – КИЇВ – ХРЕЩАТИК; мікросистема 2) ОРХАН – НЕЗВАЛ – ДАНТЕ. Див. Дантові кола.

дантеси_{4рл} (1) – відконотонімний антропоетонім у вірші «Ти бачиш – попід часом, попід віком...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім – **УКА**₁ Дантес 1. ‘Убивця поета’, 2. ‘Вбивця’ [Лукаш, с. 136]. Експліцитний контекст встановлює “конфлікт” імені з високою культурною репутацією та вторинного денотату, якому надається пейоративна тональність, побудований за моделлю ‘якісно-відносний прикметник з експресивними семами + КО’ [Кравченко, с. 118]: **нацьковані дантеси**].

К. : *Ти бачиш – попід часом, попід віком, / де все не спить, і кличе, і болить, / сумний мій задум ходить біля вікон, / шаблокою у шибку щебертить, / В золотозубій золотій **Одесі** / На хаджибейських протягах сухих / Спинивсь мій крок і перевівся дих, / Затихли постріли нацькованих **дантесів**, / і голос мій, покараний на горло, / як мені снилось в запізнілїм сні – / ожив і зівівся в голїй пісні – голо / у пізній пісні, пізній і тісний* [Стус-1(2), с. 88–89]. Смісловий зв’язок імен-римантів **Одесі** – **дантесів** (сильна звучність) зміцнюється у контекстах рядків: алітеративний повтор *злтз – злт – дс* (*В золотозубій золотій Одесі*) – *зт(х)л – ст(р)л – вн – днтсв* (*Затихли постріли нацькованих дантесів*).

Ф. : генетивна, оцінювальна-характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера: ОДЕСА – дантеси – «ЗАПОВІТ».

Дантові кола (1) – відантропонімний прикметник, вжитий у первісній редакції вірша «Я знаю...» (без дати; вперше надруковано у 1970 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Дантові кола** пов'язаний з «Божественною комедією» Данте. У трьох частинах («Пекло», «Чистилище», «Рай») Данте описує свою мандрівку до Бога. Твір, який є цілою енциклопедією знань середньовіччя, стоїть на вершині італійської поезії. Подорож поета трьома світами – це символічний шлях людства в його прагненні до істини. Пекло має вигляд величезної воронки, яку утворюють концентричні кола. Вузький кінець воронки упирається в центр Землі. Пройшовши передоднем пекла, що населений душами нікчемних, нерішучих людей, вони вступають у перше коло пекла, так званий Лімб, де перебувають душі добродетельних язичників, які не пізнали істинного Бога, однак наблизилися до цього пізнання і за те позбавлені пекельних мук. Наступне коло заповнене душами людей, що колись віддалися неприборканій пристрасті. По мірі того, як Данте спускається все нижче і нижче, він стає свідком мук червоугодників, примушених страждати від дощу і граду, скнар і марнотратників, які невтомно котять величезні камені, гнівливих, що тонуть в болоті. За ними сліднують охоплені вічним полум'ям еретики і ересіархи, тирани і вбивці, що плавають у потоках киплячої крові, самогубці, перетворені в рослини, богохульники і гвалтівники, що спалюються падаючим полум'ям, брехуни всіх мастей, муки яких вельми різноманітні. Нарешті Данте проникає в останнє, дев'яте коло пекла, призначене для найжахливіших злочинців. Тут обитель зрадників, з них найбільші – Іуда Іскаріотський, Брут і Кассій, – їх гризе своїми трьома пащами Люцифер, повсталий колись на Бога янгол, цар зла, приречений на ув'язнення в центрі Землі].

Пор. первісну редакцію вірша: *Люди мріють, вмираючи, мріють, народжуючись, / живуть прагненнями і сподіваннями. / Вірять друзям, коханим, урядам і богам. / Вірять землі, / зневіряються / і глибіють, / радіють – і теж глибіють, / і входять у себе, неначе по Дантових колах* [Стус-1(1), с. 241].

Ф. : порівняльна, оцінювальна.

ДАРНИЦЯ₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Їх було двоє – прибиральниця і двірник» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Дарниця** – лівобережна частина Києва].

К. : Їх було двоє – прибиральниця і двірник. / Вони сиділи на Володимирській гірці – / там, де видно увесь Труханів острів, / Дарницю і навіть поближні трамваї <...> [Стус-1(1), с. 157].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ВОЛОДИМИРСЬКА гірка – ТРУХАНІВ острів – ДАРНИЦЯ; мікросистема 2) БРЕЖНЄВ – «ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ».

ДДТ: (1) – поетонім у незакінченому вірші «Режисер із людоджерів вічками гарматних жерл підглядає...» (чорновий автограф 1968–1971 рр.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

К. : О, героїчна еро, коли ти догориш? Невже пливе катерга до мезозойських кішл? Куди пливе катерга? Невже щасливих кішл не викурять подосі китайським ДДТ? Блукає курка в просі, увага: ось вертеп. Блукають кури в просі, їх партія веде [Стус-1(2), с. 83].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема ЛЄНІН – ОКТЯБРЬ – Ком[муні]ст[іческая] партія – КРЕМЛЬОВСЬКИЙ зал; ГРІША / ГРИША; ДДТ.

«ДЕКЛАРАЦІЯ ПОЕТА І ГРОМАДЯНИНА» (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 93, 270].

Контексти-актуалізатори: Гріх *римувати* горе. / Гріх *римувати* гнів. / У тюремному коридорі – / тільки пострілів *ритми*. І *ритми* – нівечені; Де свободи чортма – там *музи* – *бранки* [Стус-1(2), с. 93].

ДЕМ'ЯН: дід (1) / **добрий боднар** – поодинокий антропоетонім у вірші «Аналітичне» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : Дід Дем'ян, добрий боднар, кадовби / римував. З обручем обруч. / Хату – з корчмою. / Жінку – з долею розпроклятою. / Радість алітерувалася з квартою / (коли брано в борг). / А віддавен – / римувалися шаблі, / ступні, ранки і риллі, / римувалися шарварки, / смерті й народини, / поминки й весілля. / До тисяча дев'ятсот тридцять восьмого

року / не лишилось жодної свіжої рими. / І довелося – говорити пошепки [Стус-1(2), с. 146].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ДЕПЕШІ₂ (2) – поодинокий топопоетонім у вірші «Давай поїдем, друже, в Дешеші...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Дешеші** – станція Фастівського напрямку недалеко від Києва, де проводилися туристичні збори [Стус-1(2), с. 273]].

К. : *Давай поїдем, друже, в Дешеші, / де ліс осінній знову осипає / багряне золото з дубів та вільх, / а межі скель тугі вітри шугають; Давай поїдем, друже, в Дешеші, / пройдемо по розгіллі сухозлоту, / вберемо міць камінних вітарів – / тих вічних свідків радості й скорботи* [Стус-1(2), с. 138].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

«**ДИТИНСТВО**»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

Контекст-актуалізатор: *Коли благословилося на світ / Мені малому, / Коли найперші кроки / Робило карооке хлопчєня, / Йому було відрадно / Бігти в руки / У материні <...>* [Стус-1(2), с. 217].

діявол₇ (1) – безонімна номінація у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *І знову В'ятка, Котлас, Усть- / Вим, далі – до Чиб'ю. / Рад-соц-конц- / таборів союз, / котрий Господь забув, / діявол теж забув. Тепер / тут править інший бог: / марксист, расист і людоджер – / один – за трьох* [Стус-1(1), с. 167].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ХАРОН**: мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – **діявол** (антонімічні відношення).

Дмитро₅ (2) – антропоетонім у чорновій редакції вірша «О що то – єдність душ?» (зб. «Зимові дерева»).

Пор. варіанти чорнового автографа під заголовком «Опоночіння» (10 вересня 1968 р.): *А скажеш – син? А скажеш – син? А сказ / біля воріт, з-за рогу визирав / Дмитро колишеться в своїй колісці <...>*; [Було: **Дмитро** хлюпочеться в своїй колісці [Стус-1(1), с. 229]]; *І ти вже – кегль. І ти – невдалий кегль. / О що то єдність душ? То тільки простір / Дмитро крізь сон скидається <...>* [Стус-1(1), с. 229].

Ф. : вказівна. Див. «Опоночіння».

ДНІПРО₂ (1) – поодинокий топопоетонім (гідронім) у вірші «Ет!» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Дніпро** – четверта за довжиною і третя за площею басейну річка Європи; річка з найдовшою течією в Україні. Басейн Дніпра є центральним місцем етногенезу й націогенезу українців. Завдяки Дніпру Київ лежить на перетині торгових шляхів між Сходом і Заходом, Північчю й Півднем].

К. : *Світять зорі і зночі / аж до світань горять – / цей золотавий дощик / повнить лоно Дніпра* [Стус-1(2), с. 224].

Ф. : генетивна, метафорична.

ДНІПРО₂ (2) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Кольоровий образок» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Негр у червоному. / У жовтій сукенці / з чорним пояском – / білява дівчина. / Проїшли Хрещатик, / вийшли на Володимирську гірку. / Голубів Дніпро – останнім денним полум'ям, / голубіли очі, / вечорішав, світлішав негр; Тихо хлюпа лимонна хвиля, / а край берега – / у червоному негр, / поруч дівчина / в жовтій сукенці з чорним пояском, / та небо, зловлене у витишений Дніпро...* [Стус-1(1), с. 146].

Ф. : локалізувальна; метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ХРЕЩАТИК – ВОЛОДИМИРСЬКА гірка – ДНІПРО.

ДНПРО

ДНПРО₂ (1) – поодинокий топопоетонім (гідронім) у вірші «Круто круча росла...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

К. : *Круто круча росла, / піднімалась до самого неба. / Глухо бився об берег / і ремствував древній Дніпро* [Стус-1(2), с. 158].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

ДНПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Навкруг землі мої кружляли мрії» (1962 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *Навкруг землі мої кружляли мрії, / і в серце хлюпав хвилями Дніпро* [Стус-1(1), с. 141].

Ф. : метафорична.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНПРО.

ДНПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Немов вогненні кільця леопард...» (чистовий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Настрашені зриваються ракети, / а ти зі страху виривавсь, мов із шкури, / як синій птах, обпатраний чеканням, / вже до Дніпра скеровує крило* [Стус-1(2), с. 173].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ДНПРО – ЗАБОРОВСЬКОГО брама – бані МИХАЙЛА – ПОЧАЙНА – СОФІЯ – ВИДУБИЧІ.

ДНПРО₂ (1) – поодинокий топопоетонім (гідронім) у вірші «Один лиш час і має совість...» (1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Один лиш час і має совість: / тече й тече, немов Дніпро* [Стус-1(1), с. 190].

Ф. : порівняльна, метафорична.

ДНПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Останній лист Довженка» (червень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. сподівань ліричного героя: *Прозаїки, поети, патріоти! / <...> / Пустить мене до себе. Поможіть / мені востаннє розтроюдить рану, /*

ДНІПРО

побачити *Дніпро*, води востаннє / у пригірці із криниці зачерпнуть [Стус-1(1), с. 92].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – ДНІПРО.

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Отак і вікувати...» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *В вселенському стражданні / один твій, Дніпре, зміст. / Держи ж свій біль на грані, / ти з ним одним зріднивсь / із клеkotіння магми* [Стус-1(1), с. 149].

Ф. : риторичне звертання.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ЯГВЕ / ГОСПОДЬ / БОГ: УКРАЇНА – ДНІПРО.

ДНІПРО₂ (2) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Оці жовті будинки...» (орієнтовно початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

К. мрій і сподівань ліричного героя: *Я мав тим, / що знайду пристойну роботу, / житиму в Києві / щодня зустрічатимуся з Дніпром; Жовті будинки! / Я не лишуся біля вас. / Чуєте – я не лишусь. / Я не шукатиму роботи, / щодня не зустрічатимуся з Дніпром* [Стус-1(2), с. 101–102].

Ф. : локалізувальна, опосередковано оцінювальна.

Поетонімосфера: КИЇВ – ДНІПРО.

ДНІПРО

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Передсвітання» (кінець 50-х – початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

К. : *Клекотіла Земля і Дніпро вирував, / і синіло, / Божевільно блакитніло небо, / од крику отерпле...* [Стус-1(2), с. 107].

Ф. : зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНІПРО – УКРАЇНА.

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Перейти Рубікон...» (друга половина 60-х років (?)), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

К. : *Рубікон – не важкий. / Рубікон – як мета. / Обійти Володимирську гірку, / сісти нижче альтанки, / спустившись вниз до Дніпра* [Стус-1(2), с. 117].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: РУБІКОН – ВОЛОДИМИРСЬКА (гірка) – ДНІПРО.

ДНІПРО₂ (1) / річко спогадів / (річко) забуття мого / річко тиші – топопоетонім (гідронім) у вірші «Сиве небо обрієм пролилося...» (вересень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Сиве небо обрієм пролилося. / Лиловіє Труханів острів. / І Дніпро у моїх очах <...>; Не муч мене. / О не муч, / річко спогадів, / забуття мого, / річко тиші* [Стус-1(1), с. 44–45]. Пор. варіанти чистового автографа під заголовком «У полоні»: *Споловій мою душу, вечоре! / поки пізні плавці на Дніпрі <...>* [Стус-1(1), с. 228].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ТРУХАНІВ острів – ДНІПРО. Див. «У полоні».

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Стольний граде! Стволовий надрізе!» (1964), не включеному автором до поетичних збірок.

К. (метафоричний): *Спить – не спить Дніпро, завжди гостинний, / Зречена душа – без крил – летить / За биками, за човнами і за кпинами... / Свій пролитий полишає слід* [Стус-1(2), с. 43].

ДНІПРО

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера (відношення включення): ПАТОНА міст – **ДНІПРО**.

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Сто років, як сконала Січ» (червень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *І радісним буремним громом / спадають з неба блискавиці, / Тарасові провісні птиці – / слова шугають над Дніпром* [Стус-1(1), с. 91]. Римопара **громом** – **Дніпром** (кільцева рима) має низьку звукову потужність, зміцнену алітерацією *р, м*.

Ф. : локалізувальна, метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою УКРАЇНА-МАТІР: мікросистема 1) СІЧ – СИБІР; мікросистема 2) сибіри – соловки; мікросистема 3) Тарасові провісні птиці (слова) – **ДНІПРО**.

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Убогий смерд – не владарює нині...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Вірш, очевидно, незакінчений [Стус-1(2), с. 278].

К. : *Іде за плугом репаний кріпак, / Іде кріпак понурий перед плугом, / А ген гуде солоний, як рона, / Старий Дніпро* [Стус-1(2), с. 193].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – **ДНІПРО** – ГОЛГОФА.

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Уже! – запінилися сосни...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : *Простіть мені, що я з порогу / пішов на давню вітчину, / простіть мені, мій грішний Київ, / і обмілілий мій Дніпро – / простіть* [Стус-1(2), с. 125].

Ф. : риторичне звертання, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: КИЇВ – **ДНІПРО**.

ДНІПРО₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Шаблюкою воронованою...» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Ген татарські горять вогні, / голі стріли в обличчя мечуть. / На Богдановому коні – / предтеча. // Голомозого турка брат, / не потурче-*

ний і в неволі, / він гасав в шельюгах *Дніпра*, / в дикім полі [Стус-1(1), с. 142].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – БОГДАНОВ кінь – ДНПРО.

«ДНПРО»₂ **електробритва (1)** – прагмапоетонім, утворений шляхом трансонімізації, у вірші «Друзі на тебе чекають?» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Друзі на тебе чекають? / То нічого. / Коли вміє чекати – той друг. / А втім, не буду і я свинею: / от тільки доголю праву щоку / (електробритва «Дніпро» нікуди / не годиться, / треба купити безпечну: / дешево й гарно), / тільки доголю – / і на трамвай* [Стус-1(1), с. 126].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема «ДНПРО» – «ПРАВДА» – альфонс; ГОСПОДЬ БОГ.

ДНПРОВІ хвилі (1) – відтопонімний прикметник у вірші «Тисячолітньому Києву...» (квітень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *Шершавий асфальт / Київ лизнув / своїм язиком язичницьким – / і схили Зеленого театру / почали проростати кущами, / віверицями, буй-турами / зареготала, розганяючи Дніпрові хвилі, / поганська Ярилова голова* [Стус-1(1), с. 105].

Ф. текстоутворювальна: генетивна, локалізувальна, метафорична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою КИЇВ: міст ПАТОНА – ХРЕЩАТИК – ЗЕЛЕНИЙ театр – ДНПРОВІ хвилі – ЯРИЛОВА голова.

Дніпровські кручі (1) – відтопонімний прикметник у чорновій редакції вірша «Накликання дощу» (без дати; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *Зубчасті сосни і зубчастий хвощ / нажаленими кронами благають. / Дніпровські кручі б'ють чолом, волають: / – Пошли, Перуне, дощ. Пошли нам дощ* [Стус-1(1), с. 249].

Ф. : метафорична. Див. «НАКЛИКАННЯ ДОЩУ».

«ДОБРОГО РАНКУ»₆ (чистовий автограф, в тексті якого лиш останній рядок розбіжний з основним текстом, датовано 1957 р.) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 200, 412].

Контексти-актуалізатори: *Замріяно пливе ранкова каламуть; Долина тихо спить. Та неба сиза ртуть / Уже розгойдана. Під парусом високим / Поранок вплива <...>* [Стус-1(1), с. 200].

«ДОДОМУ!»₆ (без дати) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 211].

ДОНБАС₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Додому!» (без дати; зб. «Круговерть»).

[Протоонім **Донбас** (Донецький край) – історичний регіон України, що займає більшу частину Донецької області та південь Луганської області].

К. : *А ти гориш, / ти твориш, вічно поривний, / о залізобетонний / мій Донбас!* [Стус-1(1), с. 212]. У мінімальному контексті зацентовано звукоподібність епітета і ВІ: *залізобетонний Донбас* (алітерація *знбтн – днбс*).

Ф. : зображувально-характеризувальна, риторичне звертання.

ДОНБАС₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Що таке білий світ?» (без дати) з циклу «Умовиводи», не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

Мінімальний контекст: *коханий Донбас. К. :* *Хіба це не земля, / не зорі, не далекі галактики, / хіба це не мій народ, / не рідне моє Поділля, / не коханий Донбас, / не старі пенсіонери-батьки / і не писклива лялька малесенької племіннички?* [Стус-1(2), с. 216].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, риторичне питання.

Поетонімосфера: ПОДІЛЛЯ – ДОНБАС.

ДОНЕЦЬК₂ (1) – топопоетонім у вірші «Бідне серце!..» (текст, що відбиває початковий етап роботи над твором, датовано 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Донецьк** (раніше *Олександрівка, Юзівка, Сталіно*) – місто на сході України, адміністративний центр Донецької області. З 2014 р. перебуває під контролем російських окупаційних військ].

К. : *Бідне серце! / Як воно дико б'ється / на останньому перегоні / між Ясинуватою і Донецьком! / Як воно перераховує оглухлі стики! / А коли побачиш трамвай, / цього пустограку – хлопчиська, / що проноситься / між «Передачею» і «Главснабом» / (пригадаєш болітце попід мостом, / де в воді – жовтувата зелень, / там ти бачив колись / п'яного біля насипу, / веселого п'яного, / що спав, захопивши в обійми сітку / із півлітрою, хлібом і оселедцем), / то видасться: / ти нікуди звідси й не виїздив [Стус-1(1), с. 121]. Неточна перехресна рима б'ється – Донецьком має низьку потужність.*

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВАСИЛЬ: ЯСИНУВАТА – ДОНЕЦЬК – «ПЕРЕДАЧА» – «ГЛАВСНАБ» – КДБ.

«ДРУГОВІ» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 26, 264].

ДУБИНКА₂ (1) – поодинокий топопоетонім у вірші «О, ні! Не марно твій бує гнів!» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 263].

[Протоонім – *село **Дубинки** у Шаргородському районі Вінницької області або *село **Дубинка** у Дунаєвецькому районі Хмельницької області].

К. : *Бо той, хто звів тебе до тяжкої загуби, / І не кохав тебе і не любив. // Нас у Дубинку вивели дороги / На перепуття розуму й чуття, / І блисками палали пречуття / У погляді твоїм, заледве строгім. / І ти, покірна покликові долі, / Дубову гілку простягла мені... [Стус-1(2), с. 13]. Пор. звукосмисловий зв'язок **Дубинка** – **дубова** (гілка).*

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

«ДУМА СКОВОРОДИ»_{6,2} (1964) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 97].

Е

«ЕВОЛЮЦІЯ ПОЕТА»⁶ (25 лютого 1971 р.) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок. Хронологічно, тематично і стилістично вірш близький до поезій, зібраних автором у збірці «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 274].

Контекст-актуалізатор: *Геніальний поет / роздвоївся (на себе і страх!). / Півпоета роздвоїлося / (на чвертьпоета і страх!). / Чвертьпоета роздвоїлося / (на осьмуху і страх). / Осьмуха поета роздвоїлася / (на понюху і страх)* [Стус-1(2), с. 143].

ЕДЕМ₄ (1) – міфопоетонім відконотонічного походження у поемі «Потоки» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Едем, за Біблією, земний рай, місцеперебування людини до гріхопадіння. Протоонім – **УКМТ₁ Едем** ‘квітучий сад, “земний рай”’ [Отін, с. 420]; **УКМТ₁** ‘рай, щасливе місце’ [Лукаш, с. 152] або ‘благодатний куточок землі’].

К. : *Старі гріхи епоха душить / і людство душиться, в Едем / даремне прагнуть...* [Стус-1(1), с. 80].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МАТИ – ПРАВДА і ЛЮБОВ – ГОСПОДЬ, мікросистема 2) **ЕДЕМ** – мезозой.

ЕКЛЕЗІАСТІВ₁ птах (1) – міфопоетонім у вірші «Продерте небо – до зірок...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім книга **Екклесіястова** (або *Проповідника, Екклесіаста, Екклесіаста*) – книга Старого Завіту Біблії та Танаху. Проповідник ставить питання про сенс людського буття на землі. Він приходить до висновку, що людина обмежена, що вона не в силі збагнути шляхи Божого Провидіння. Вона повинна шанувати Божу волю й виконувати її, бо в тому й полягає весь сенс людського існування на землі].

К. : *Немовби враз / Немовби спалах сів як птах / Еклезіастів – сів на плечі / Довбає мозок* [Стус-1(2), с. 181].

Ф. : порівняльна, метонімічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: НАГАСАКІ – птах ЕКЛЕЗІАСТІВ.

ЕЛІЗІУМ₃ (1) – міфопоетонім у вірші «Вже котрий це до тебе лист...» («Пригадалися роси ранні...») (квітень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протонім **Елізіум**, Елізій, Елісій – в давньогрецькій міфології частина підземного царства, місце душ блажених. В поезії Елісій, Єлисейські поля часто є синонімами царства краси, спокою, щастя. *Піти (вирушити) на Єлисейські поля* означає ‘померти’].

Мінімальний контекст: *тінями Елізіуму*. **К. :** *Пригадалися роси ранні, / пісня Романова, / і тінями Елізіуму / стали спогади, як ножі <...>* [Стус-1(1), с. 66].

Ф. : порівняльна, метафорична, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: РОМАН – ЕЛІЗІУМ.

ЕЛІЗІУМ₃ (1) – поодинокий міфопоетонім у вірші «Пітьма тайгова – як Елізіум...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Вірш, очевидно, незакінчений [Стус-1(2), с. 267].

К. : *Пітьма тайгова – як Елізіум, / модрина глиця – ніби сліз / окалини. В мошкарнім лісі / в кошмарнім краї – всі зійшлись / твої трусські стезі* [Стус-1(2), с. 63]. Неточна рима *Елізіум – сліз – лісі – зійшлись* посилює впливовість завдяки алітеративному повтору лз (лс), асонансу і наскрізному розміщенню компонентів.

Ф. : порівняльна, зображувальна.

«Епістолярне»₆ (чорновий автограф у загальному зошиті початку 60-х років) – заголовок у чорновій редакції вірша «Вже котрий це до тебе лист...» [Стус-1(1), с. 246, 370].

«ЕТ!»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 224, 280].

Є

ЄГИПЕТ₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею...» (початок 70-х років). Вірш було включено до самвидавської машинописної збірки «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 274].

[Протоонім **Єгипет** – держава на північному сході Африки та Синайському півострові в Азії. Столиця Каїр – найбільше місто Близького Сходу і Північної Африки].

К. : *Вона йшла в натовпі – типова статуетка, / які виготовляли в Єгипті другого тисячоліття / і так негарно стилізують сьогодні, / ніби витесана з ебенового дерева* [Стус-1(2), с. 141].

Ф. : порівняльна (ототожнювальна), хронотопічна.

Поетонімосфера: мікросистема ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА вулиця – площа ТОЛСТОГО – книга МЕРТОНА; **ЄГИПЕТ**.

ЄГОВА₃ (1) / МАРКО₃ (1) – біблійний поетонім (теонім) у вірші «За що ти судиш цілий світ...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Єгова** (також Ягве) – єдине особове ім'я Бога, яке в оригінальному тексті Біблії передане тетраграмою יהוה (YHWH). Це ім'я є формою давньоєврейського дієслова HWH (ГВГ) *gavaḡ* (ставати) і буквально означає 'Він спричиняє ставати'.

Протоонім – **Марко** Проклятий або **Марко** Пекельний. Очевидно, що Марко Пекельний – це вічний блукалець на український лад, адже походження його образу також корениться у легенді про зрадника Марка, що вдарив Христа залізною рукавицею перед його хресною смертю, за що Господом був покараний вічно ходити під землею навколо стовпа, не спинаючись ні на хвилину; він час від часу б'ється головою об стовп, тривожить цими звуками навіть пекло та його хазяїна і скаржить, що не може вмерти. Іншим поясненням Маркового прокляття є те,

що він закохався в рідну сестру, потім убив її разом з матір'ю, за що й був покараний Богом].

К. : *За що ти судиш цілий світ, / діставившись берега, коли / ти в світі місця не знайдеш, / як вікове багаття душить. / І знов в вогонь, у воду йди, / весь вік жахаючись біди. / Кому, **Єгovo**, догодить, / щоби пролізти в голки вушко? / За що ти судиш цілий світ? / Чому ти місця не знайдеш? / Тебе покинув рідний край / блукати, як **Марко** у пеклі. / Тебе людський запеклий люд / в багно засмоктує до вух, / щоб ти осліп, щоб ти оглух, / неспинний досі і утеклий [Стус-1(2), с. 73].*

Ф. : риторичне звертання, характеризувальна; порівняльна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЄГОВА / МАРКО: ГІБРАЛТАР – ХОРИВИ**.

ЄГОВАз (1) – поодинокий біблійний поетонім (теонім) у вірші «По-між землею і небом...» (початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

К. : *Та скажіть – хіба то вітчизна? / Хіба то – можна любити, / Що живе чи ні – невідомо, / Що було чи ні – не скаже й **Єгова** [Стус-1(2), с. 105].*

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Ж

«**ЖИВИЦЯ**»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

Контекст-актуалізатор: *А коли хлопців привезли й повісили, – / не зашморгом, не смертю, не плачем, – / вона їм **пахла** партизанським лісом, / **живицею**, / корою / і дощем* [Стус-1(2), с. 155].

ЖОВТЕНЬ₂ (1) – поодинокий хронопостонім у вірші «Тут – ждання і ждання – аж до спаду...» (друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Жовтень**, Жовтневий переворот (у радянській історіографії *Велика Жовтнева соціалістична революція*) – державний переворот, заколот у Російській республіці, що відбувся 25 жовтня (7 листопада) 1917 р. У ході перевороту Тимчасовий уряд, що перебував у столиці держави Петрограді – заарештували, а центральну владу перебравли на себе лідери більшовиків на чолі з В. Ульяновим (Леніним)].

Мінімальний контекст: *великий Жовтень. К. : В роковину великого **Жовтня** / та й попугав же нас сатана* [Стус-1(2), с. 60].

Ф. : хронотопічна, характеризувальна, іронічна. Див. **ОКТАБРЬ**.

ЖУЛЯНИ₂ (1) – поодинокий топопостонім (урбанонім) у вірші «Вони сидять за столом...» (чистовий автограф з кількома правками датований 18 серпня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Жуляни** – історична місцевість, територія приватної забудови на південно-західній околиці Києва між Теремками і Борщагівкою. Другий найбільший пасажирський міжнародний аеропорт України та Києва розташований у межах столичного мікрорайону Жуляни за 8 км від центру міста].

К. : *В кишені я маю телеграму, / що через чотири години / літак прилетить до **Жулян** / і я почую / найрадісніше й найздивованіше / “та точку” / щасливий крик дитинчати <...>* [Стус-1(1), с. 164].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

3

ЗАБОРОВСЬКОГО₂ брама (1) – еклезіопоетонім у вірші «Немов вогненні кільця леопард...» (чистовий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім брама **Заборовського** – пам'ятка архітектури національного значення XVIII століття, західний (з боку Золотих воріт) парадний в'їзд до резиденції київських митрополитів на території Софійського собору у Києві. Один із найяскравіших зразків українського бароко].

К. : *Ті ж самі голуби в тім самім небі, / а брама **Заборовського** сховалась, / почезли бані золоті Михайла, / вже на Почайну зору не зведуть. // Так незбагненне белькотять тополі, / так хижо сонце свище над Софією, / і віщий вітер Видубичів носить / в твоїх очах ослаблих пам'ять літ* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : зображувальна, метафорична.

Поетонімосфера: ДНІПРО – **ЗАБОРОВСЬКОГО брама** – бані **МИХАЙЛА** – **ПОЧАЙНА** – **СОФІЯ** – **ВИДУБИЧІ**.

ЗАБОРОВСЬКОГО брама² (1) – поодинокий еклезіопоестонім у вірші «Ти скажеш – день твій тільки-но почався...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

К. : *У / широкі двері – браму Заборовського – йдуть когорти. / Але ждеш кого ти? Але начуваєшся кого? / Сняться мертві* [Стус-1(2), с. 120].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), зображувальна.

«ЗАБУТТЯМ»⁶ (1969) – назва циклу, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 53].

«ЗАБУТТЯМ»⁶ (без дати) – назва циклу, що вміщує твори «Під вишнею щасливий у траві...», «Складаний ніж...», «Кий дурень вигадав оце...», «Недобрі – добрі», «День врівноважений...», «Поступово перетворюєшся...», «Нічний ставок межи соснами...», «Життя обернулось міріадом мет...» та ін., не включені автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 81–82].

ЗАВЗЯТТЯ⁶ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоїй. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – Зневіра. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. / Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / Стоять Пересторогою. Стоять / близ домовини – мов почесна варта* [Стус-1(1), с. 211]. Онім на суміжна рима *Завзяття – Прокляття* має середню звучність.

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поестонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

ЗАКАВКАЗЗЯ² (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Високі думи відійшли, як грози...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Закавказзя** – застаріла назва Південного Кавказу; регіон, розташований на південь від Головного хребта Великого Кавказу. В межах Закавказзя розташовані Грузія, Азербайджан і Вірменія].

К. : *По Таврії, по наймах, / По вежах Закавказзя. По роках. / І вижовк світ по всіх материках* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : хронотопічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) РАХНІВКА – ГАЙСИН – ПОДІЛЛЯ; мікросистема 2) ТАВРІЯ – ЗАКАВКАЗЬЯ.

«ЗАПОВІТ»з (1) – історико-культурний поетонім у вірші «Ти бачиш – попід часом, попід віком...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім «Заповіт» – програмний вірш у формі послання – “заповіту” Тараса Шевченка, написаний 25 грудня 1845 року в Переяславі. Вірш є своєрідним гімном визвольної боротьби українського народу, мав і має великий вплив на українську культуру, зокрема був покладений в основу музичних творів багатьох композиторів. Активно вживається в культурному житті, перекладений близько 150 мовами народів світу].

К. кола читання ліричного героя: *Минає все, лиш наше не минає, / одним займаємось, що ставимо свічки / і гордо плачемо та «Заповіт» співаєм, / співаєм тяжко так, що наче залюбки* [Стус-1(2), с. 89].

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: ОДЕСА – дантеси – «ЗАПОВІТ».

ЗАПОРІЖЖЯ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Всього себе – тобі у посаг...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Запоріжжя** – місто в Україні, адміністративний центр Запорізької області. Розташоване на річці Дніпро, у місці її перетину транспортно-комунікаційними коридорами, що з’єднують південь країни зі столицею України, західними та центральними областями, Донбас із Криворіжжям].

К. : *Попереджали шлях дороги, / А ти проніс даремні кроки / На Запоріжжя, на Кодак* [Стус-1(2), с. 206].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ЗАПОРІЖЖЯ – КОДАК.

«З АРМІЙСЬКИХ МАНДРІВ»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 215].

ЗАСУЛЛЯ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здається, з-перед світу гомоніли...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

[Протоонім **Засулля** – село в Україні, в Лубенському районі Полтавської області].

К. : *Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здається, з-перед світу гомоніли. / Пливли тумани сизі над Сулою, і сизо даленіли / зозулі. За ярмом приярок і знову яр, а далі / стром і урвище, і річка, і тиша, по западинах промерзла, / гуде і огорта Засулля крик* [Стус-1(2), с. 161]. Поетонім **Засулля** повністю відтворює консонантний абрис *зозулі* та алітерує з ім'ям *Сула*.

Ф. : локалізувальна, метонімічна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЗЕРОВ – ВИШНЯ – СКОВОРОДА; мікросистема 2) СУЛА – **ЗАСУЛЛЯ**.

«**Захід сонця**»₆ – первісний, закреслений автором заголовок першого вірша мікроциклу «Море...» (без дати; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 379]. Див. «Вечірній рояль», «Рояль».

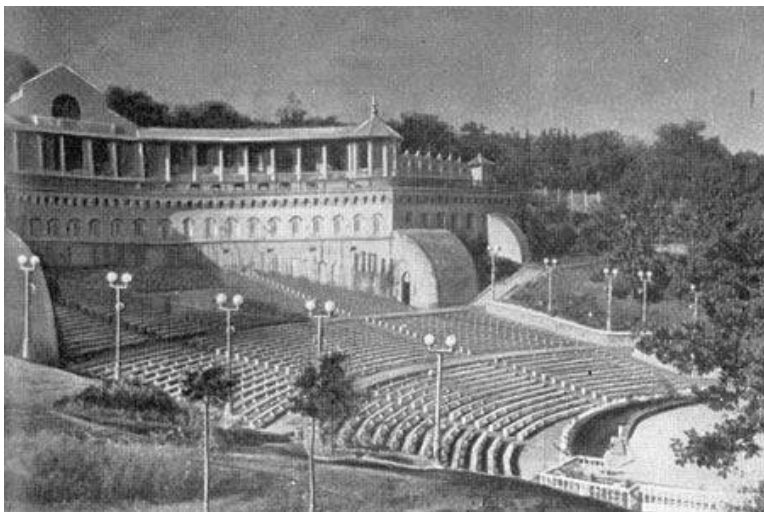
«**З ГІРКОТОЮ...**»₆ (липень 1964 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 67].

«**З дитинного віку**»₆ (без дати) – первісний заголовок вірша «Небо. Кручі...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 390].

«**З ДИТЯЧИХ СПОГАДІВ**»₆ (липень 1966 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 57].

ЗЕЛЕНИЙ театр² (1) – ергопостонім у вірші «Тисячолітньому Києву...» (квітень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Зелений театр** – театр просто неба в Києві, побудований 1949 року на схилах Дніпра. Елементом театру є одна з двох казематних стін колишньої військової споруди XIX століття Нової Печерської фортеці].

К. : *Шершавий асфальт / Київ лизнув / своїм язиком язичницьким – / і схили Зеленого театру / почали проростати кунцями, / віверицями, буй-турами / зареготала, розганяючи Дніпрові хвилі, / поганська Ярилова голова* [Стус-1(1), с. 105].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою КИЇВ: міст ПАТОНА – ХРЕЩАТИК – **ЗЕЛЕНИЙ театр** – ДНІПРОВІ хвилі – ЯРИЛОВА голова.

«**ЗЕМЛЕ РІДНА!**»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

Контексти-актуалізатори: *Усе земне занурюється вглиб, / Зневірившись і в небові, і в ночі, / Осліпли зорі, і осліпли очі, / Проріс, мов вирок; Планета в леті! І пашіють іскри / Рудого німбу – людського кінця!* [Стус-1(2), с. 218].

ЗЕМЛЯ

ЗЕМЛЯ₁ (1) / супутник – космопоетонім у вірші «А я був хворий. Був тобою хворий...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 274].

К. : *А Земля – без денця – / немов супутник – кружеляє в небі / етнографічному. Живи і диш. / Мовчи і диш. А решта – прикладеться* [Стус-1(2), с. 146].

Ф. : вказівна, порівняльна, характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – ЗЕМЛЯ.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – поодинокий космопоетонім у вірші «Вивершував і вивіршував...» (чистовий автограф із загального зошиту початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Бо є у сибірських квадратах / радісний небокрай. / Де сосни колючим сміхом / лоскочуть чиюсь утіху. / І стишують горе віхоли / сухого, як промінь, снігу. / Де небо таке велике, / така маленька Земля. / Де серцю єдині ліки – / що кедри – і ті налякані. / Що всьому на світі край є, / що є і життю межа, / бо радість – і та карає. / І та – чужа* [Стус-1(2), с. 68].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

ЗЕМЛЯ₁ (1) / край / кара моя – поодинокий космопоетонім у вірші «Голубіє, рябіє, хмурніє, роз[лист]ився спокій...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

К. : *Краю, каро моя! Кароока Земля* [Стус-1(2), с. 153]. Контекст налаштований на звукоподібність і смисловий (паронімічний) зв'язок: *краю – каро моя – кароока.*

Ф. : оцінювально-характеризувальна, метафорична.

Земля₁ (1) – космопоетонім у чорновій редакції вірша із циклу «Забуттям» (без дати; зб. «Зимові дерева»). Пор. варіанти чорнового автографа: *Кий дурень вигидав оце / облудне слово – про міщанство? / То значить – сам-один / і сам як перст / Але замало неба! / Доводиться ж бо жити на Землі? / І в тому – ліки!* [Стус-1(1), с. 238].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

ЗЕМЛЯ

ЗЕМЛЯ₁ (1) / ПЛАНЕТА – поодинокий космопоетонім у вірші «Камінна брила...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *Камінна брила, / що рине в безвість – / кавалок болю. / Плането! Земле! / За жарту маю / свою долю* [Стус-1(2), с. 52].

Ф. : риторичне звертання.

Земля₁ (2) – космопоетонім у чорновій редакції вірша «Мені здалося – я живу завжди...» (без дати; зб. «Зимові дерева»). Пор. первісну редакцію: *Зірки, які я видивляв колись, / Уже по смерті стрінуть погляд мій, / А потім повертатимуть на Землю / Зимові ночі хлопця, що шукав / Серед снігів заблукане кохання / І радісні здивовання – в саду / червневім, / І весняні шуми, / Які я пив з налитих яблуневих вечорів... / А скільки їх – людських оцей. / У небі. / А скільки на Землі іще Зірок* [Стус-1(1), с. 239–240].

Ф. : хронотопічна; оцінювально-характеризувальна.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – космопоетонім у вірші «Мільйонновольний – як мільйонноволий...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Вагитний світ впаде мені до ніг, / запліднений моєю пліттю-злістю, / а потім Землю одружу на Місяці, / а потім всесвіт одружу по-нівечений* [Стус-1(2), с. 77].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) АМЕРИКА – АВСТРАЛІЯ – АФРИКА; мікросистема 2) АНТАРКТИДА – АТЛАНТИКА; мікросистема 3) **ЗЕМЛЯ** – МІСЯЦЬ.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – космопоетонім у вірші «Молодий Гете» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Нехай тобі замає більший світ / і більша ніч замає над світами / та, випроставши руки, у нестямі / ти проривайсь: / – Привіт тобі, привіт, / о зельна Земле!* [Стус-1(1), с. 99]. Мінімальний контекст налаштовано на звукоподібність оніма і епітета-прикметника: *зельна Земле*.

ЗЕМЛЯ

Ф. : риторичне звертання, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: МАТИ – ЗЕМЛЯ.

ЗЕМЛЯ₁ (1) / **мати** / **планета** / **Чумацький шлях₁** – космопоетонім у вірші «Навкруг землі мої кружляли мрії» (1962 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Чумацький Шлях** – назва галактики, у якій розташована Сонячна система, а також усі зорі, які можна бачити неозброєним оком. Пор. **УККосм.2** ‘Путь, дорога’, ‘велика відстань’ [Лукаш, с. 361]].

К. : *Зігнувся день, мов золота підкова, / і дужий хтось копитами ударив – / аж іскри в ніч! Земля ж, неначе **мати**, / всі очі видивить за ним услід; Планета вся – один Чумацький шлях / зорить у ніч тривожними очима* [Стус-1(1), с. 141].

Ф. : вказівна, порівняльна, оцінювально-характеризувальна; порівняльна (ототожнювальна), метафорична.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНІПРО.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – поодинокий космопоетонім у вірші «Народження» (чистовий автограф кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

К. : *Рятуйте – пожеар! / Поспішіть. Бо Земля згорить / В хижому полум'ї* [Стус-1(2), с. 106].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – поодинокий космопоетонім у вірші «Оптимістичне» (авторизований машинопис датовано 1963 р.; зб. «Круговерть»).

К. : *Учися брати віру. Як беруть / Снопи на плечі. Як беруть лопати / Садівники, щоб Землю перерить / І здобрити* [Стус-1(1), с. 207].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

ЗЕМЛЯ₁ (2) – космопоетонім у вірші «Передсвітання» (чистовий автограф кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

К. : *Клекотіла Земля і Дніпро вирував, / і синіло, / Божевільно блакитніло небо, / од крику отерпле...; Сина! Сина, о Земле! / У спеку –*

роси! / І погроззя. / В спеку – грому із ясного неба, / Блискавиць! [Стус-1(2), с. 107].

Ф. : метафорична; риторичне звертання.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНІПРО – УКРАЇНА.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – поодинокий космопоетонім у частині «Земля – добра і недобра...» вірша «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Земля – добра і недобра. / Одночасно. / Яким же мені / Бути на-кажете?* [Стус-1(2), с. 184].

Ф. : характеризувальна.

ЗЕМЛЯ₁ (1) – космопоетонім у вірші «Убогий смерд – не владарює нині...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Вірш, очевидно, незакінчений [Стус-1(2), с. 278].

К. : *Убогий смерд – не владарює нині, / Хоч владарюють злидні по Землі. / Окраєць хліба й долі на землі, / Окрайці днів – ба, не своїх, бо згінних* [Стус-1(2), с. 193].

Ф. : локалізувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНІПРО – ГОЛГОФА.

ЗЕРОВ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здасться, з-перед світу гомоніли...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Зеров** Микола Костянтинович (1890–1937) – український поет, літературознавець, літературний критик, полеміст, лідер “неокласиків”, майстер сонетної форми та перекладач античної поезії. Згадка про Зерова, Вишню і Сковороду, очевидно, пов’язана з тим, що всі троє походять з Полтавщини [Стус-1(2), с. 275]].

К. : *За яром приярок і знову яр, а далі / стром і урвище, і річка, і тиша, по западинах промерзла, / гуде і огорта Засулля крик. Там сто дверей, печаток і / замків, і дротом огороджений периметр, і серце, огород- / жене печаллю, і дума, огороджена півсном. А там, де / дума,*

в золотій соломі, пригашеній сутемрявою, яйця / заблуклої казкової не-сучки. **Зеров** і Вишня, і Сковорода. / Чим пахла глина там? А сподіванням, очікуванням, чистим / од розлуки, і спогадом, прозорим од невіри, й важким / безсонням, згусклим, як смола [Стус-1(2), с. 161].

Ф. : опосередковано локалізувальна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ЗЕРОВ – ВИШНЯ – СКОВОРОДА** (відношення перетину); мікросистема 2) **СУЛА – ЗАСУЛЛЯ**.

ЗИМА₆ (1) / посестра-зрадниця / ворожка – поодиноким ім'ям уособлення у вірші «Ліс випустив мене з своїх обіймів...» (чорновий автограф у загальному зошиті початку 60-х років; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 374].

К. : *Я тебе шукав, / посестро-зраднице, ворожко Зимо!* [Стус-1(1), с. 89]. Пор. передтекст: *Ні доріг, ні стежки – все поновила, сплутавши, зима.*

Ф. : риторичне звертання, оцінювальна.

«**ЗИМОВІ ДЕРЕВА**» (грудень 1964 р.) – назва вірша, що послугувала заголовком збірки «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 380].

Контекст-актуалізатор: *Згорнули руки – не викричаться / (як викричаться – без рук?). / Засніженим віттям витишитись / тополі і не беруться. / Спочили ясні, мов свічі, / холодом, як вогнем, / примен-*

шені і порідшалі / з **грудневим** недобрим днем. / **Спочили** до дна у роздумах, / наповнені, наче амфори, / піщаним **повітрям морозним** / української Африки [Стус-1(1), с. 108].

Зірки_{бр.} (2) – космопоетонім у чорновій редакції вірша «Мені здалося – я живу завжди...» (без дати; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 367]. Пор. первісну редакцію: **Зірки**, які я видивляв колись, / Уже по смерті стрінуть погляд мій, / А потім повертатимуть на Землю / Зимові ночі хлопця, що шукав / Серед снігів заблукане кохання / І радісні здивовання – в саду / червневім, / І весняні шуми, / Які я пив з налитих яблуневих вечорів... / А скільки їх – людських очей. / У небі. / А скільки на Землі іще **Зірок** [Стус-1(1), с. 239–240].

Ф. : вказівна, метафорична; оцінювально-характеризувальна.

«З ліричного жмутку»₆ – первісний заголовок вірша «Хрещатиком вечірнім під неоновим...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 383].

Зло₆ (1) – поетонім-алегорія у чорновій редакції вірша «Мені здалося – я живу завжди...» (без дати; зб. «Зимові дерева»). Пор. первісну редакцію: *І все / Від нову повниться і проросте тобою – / Твоїм здивованням і піснею, і **Злом**, / І першим поцілунком, і квітками* [Стус-1(1), с. 239].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

ЗНЕВІРА₆ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоїй. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – **Зневіра**. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. / Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / **Стоять Пересторогою**. Стоять / близ домовини – мов почесна варта* [Стус-1(1), с. 211].

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – **ЗНЕВІРА** – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

ЗОЛОТІ ворота₂ (1) – поодинокий топопоетонім (урбанонім) у вірші «І все минуло...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 273].

[Протоонім «**Золоті ворота**» – головна брама стародавнього Києва, пам’ятка оборонної архітектури Київської Русі, одна з найдавніших да-тованих споруд Східної Європи, символ Києва. Свою назву одержали за аналогією із Золотими воротами в Константинополі (Царгороді). Історик Микола Закревський назвав Золоті ворота “дорогоцінним залишком давньої величі й слави Києва”].

К. : *І все минуло, / немов оздоба Золотих воріт* [Стус-1(2), с. 138].

Ф. : порівняльна, мнемонічна.

«**Зореплавцю**» / «**Зорепловець**»₆ (початок 60-х років) – первісний заголовок вірша «Навкруг землі мої кружляли мрії...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 392].

«**З ПІДБИТИМ КРИЛОМ**»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

Контексти-актуалізатори: *Хоч-не-хоч – сійся, / поки в краплях зійдеш, / поки синє / обтече Ікарів крило <...>* [Стус-1(2), с. 233].

«**З солдатського зошита**»₆ (чорновий автограф у загальному зошиті початку 60-х років) – первісний заголовок вірша «Озеро Кисегач» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 394].

«**Зустрічі й проминання (цикл віршів)**»₆ (без дати) – заголовок циклу, вжитий у чорновій редакції вірша «Осліпле листя відчувало яр...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 233, 365].

«**З циклу “Силуети”**»₆ (без дати) – авторський надпис над заголовком «Дума Скороди» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 377].

«**З ЦИКЛУ “УМОВИВОДИ”**» (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 216, 279].

І

ІВАН₄ (1) – відконотонічний антропоетонім у вірші «Грузинському другові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім – **УКА₂ Іван** ‘російська людина взагалі; зі збірним значенням *російський народ*’ [Отін, с. 166]; **УКА₂** ‘Проста людина, чоловік з народу’ [Лукаш, с. 172]].

К. : *На привалі – Цінандалі, / і на тактиці – як сван, / порятуєш, генцвале, / чи Абрам, ачи Іван* [Стус-1(2), с. 108]. Римопара *сван – Іван* (компоненти у позиції перехресної рими) має середню звучність.

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЛЕШКА / ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ – КАРПАТИ – КУРА – ЦІНІНДАЛІ; мікросистема 2) АБРАМ – **ІВАН**.

ІВАН₅ (1) / вусате сонечко моє / ІВАНОЧКУ₅ (1) – антропоетонім у вірші «Не можу я без посмішки Івана...» (6 грудня 1965; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Не можу я без посмішки Івана / оцю сльотаву зиму пережить; Ні словом не озветься. Ані пари / із уст. Вусате сонечко моє!; Іваночку! Ти чуєш, доброокий? / Їй-бо не знаю, що я зле зробив. / Чого ж бо й досі твій поріг високий / ані відчув, ані переступив* [Стус-1(1), с. 93].

Ф. : генетивна, опосередковано характеризувальна; звертання, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ІВАН / ІВАНОЧКУ** – КИЇВ – ХРЕЩАТИК; мікросистема 2) ОРХАН – НЕЗВАЛ – ДАНТЕ.

«І Є НАРОД» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 88, 269].

Контекст-актуалізатор: *Чимало продалось нас жаху в рот, / лиш ті не продалися, хто народу / віддав себе і ствердив свій народ* [Стус-1(2), с. 88].

ІКАР_з (1) – поодинокий міфопоетонім у вірші «Ми не перші, і не останні...» (чорновий автограф у загальному зошиті 60-х років; зб. «Круговерть»).

[Протоонім **Ікар** – у давньогрецькій міфології юнак, син Дедала, який намагався перелетіти море на крилах, зроблених з пір'я, скріпленого воском.

Ікар надто наблизився до Сонця, віск розтопився, й юнак загинув. *Перен*. Політ Ікара означає сміливі прагнення, нездійсненні через брак знань].

К. : *Юнь вируюча! Молодосте! / Нерозважний Ікаре! / Виростаєш ти гордістю, / Літами караною* [Стус-1(1), с. 212]. Алітеративно-асоціансне співзвуччя строфи задане поетонімом: *Ікаре* – *караною*. Перифраза *Нерозважний Ікаре* входить до градаційного ряду: *юнь вируюча, молодосте*.

Ф. : ототожнювально-характеризувальна, риторичне звертання.

ІКАРИ_{4рл} (1) – поодинокий відконотонічний міфопоетонім у вірші «З підбитим крилом» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Ікар** – *оказіональний конотативний міфоантропонім зі значеннями 'безстрашна людина', 'поборник правди', 'пристрастний захисник' тощо].

К. : *Хоч-не-хоч – сійся, / поки в краплях зійдеши, / поки синє / обтече Ікарів крило, / поки видним / стане все, що є, що було* [Стус-1(2), с. 233].

Ф. : генетивна, характеризувальна.

ІКАРОВЕ окрилля (1) – відміфонічний прикметник у вірші «Недобре жив. Зале – любив...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

К. : *Кожного із нас / долає і підносить. / Та бійся знесеному бут'ю: / Ікарове окрилля / вік навертатиме на путь / досадного знесилля* [Стус-1(2), с. 173].

Ф. : генетивна, характеризувальна.

ІСУС ХРИСТОС₃ (1) / опортуніст – агіопоетонім у частині «Ісус Христос...» поетичного циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Ісус Христос / був опортуністом. / Тому, що серед дев'яти його учнів / був Іуда* [Стус-1(2), с. 183].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ІСУС ХРИСТОС – ІУДА.

ІУДА₄ (1) – біблійний поетонім відконотонімного походження у вірші «Взяли мене од мене...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

[Іуда (Юда) Симонів Іскаріот – один з апостолів (учнів) Ісуса Христа, котрий зрадив свого вчителя. Протоонім – **УКМА₁ Іуда** ‘зрадник’ або **УКМА₂** ‘лицемір, ханжа, фарисей’ [Отін, с. 198–199]. Пор. також **УКМ₁ Юда (Іуда)** ‘зрадник’, ‘зрадники різного калібру’ [Лукаш, с. 375]. Експліцитний контекст встановлює “конфлікт” імені з високою культурною репутацією та вторинного денотата, якому надається іронічна / пейоративна тональність, побудовано за моделлю ‘якісно-відносний прикметник + КО’ [Кравченко, с. 118]: *старий Іуда*].

К. : *Де суть моя? Де груди? / Де очі? Біль мій де? / Світ – “здох старий Іуда, / новий Іуда йде”* [Стус-1(2), с. 210]. Неточна перехресна рима *груди – Іуда* має низьку потужність.

Ф. : вказівна, опосередковано оцінювальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **старий ІУДА** – новий ІУДА; мікросистема 2) **ХАРОН** – **СТІКС**.

ІУДА₄ (1) – біблійний поетонім відконотонімного походження у вірші «Взяли мене од мене...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

[Експліцитний контекст встановлює “конфлікт” імені з високою культурною репутацією та вторинного денотата, якому надається іронічна / пейоративна тональність, побудовано за моделлю ‘якісно-відносний прикметник + КО’ [Кравченко, с. 118]: *новий Іуда*].

К. : *Де суть моя? Де груди? / Де очі? Біль мій де? / Світ – “здох старий Іуда, / новий Іуда йде”* [Стус-1(2), с. 210].

Ф. : вказівна, опосередковано оцінювальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) старий ІУДА – новий ІУДА; мікросистема 2) ХАРОН – СТИКС.

ІУДАз (1) – біблійний поетонім у частині «Ісус Христос...» поетичного циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Ісус Христос / був опортуністом. / Тому, що серед дев'яти його учнів / був Іуда* [Стус-1(2), с. 183].

Ф. : вказівна, опосередковано оцінювальна.

Поетонімосфера: ІСУС ХРИСТОС – ІУДА.

«І ХАТА З ЯРОМ»₆ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 87, 269].

І. Я. ФРАНКО₂ – ім'я в епіграфі до вірша «Вереснева земля» (машинопис з авторськими правками датовано 1959 р.; зб. «Круговерть»): *Земле моя, / всеплодющая мати!* [Стус-1(1), с. 204].

[Іван Якович Франко (1856–1916)] – видатний український письменник, поет, публіцист, перекладач, науковець, громадський і політичний діяч. Доктор філософії (1893), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (1899), почесний доктор Харківського університету (1906)].

Й

ЙВАН₂ (1) – антропонім у жартівливому вірші «Яворова сім'я» (1971), присвяченому Яремі Світличному – малому синові Надії Світличної. Тато Йван – **Іван** Світличний [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Над яром-яругою гуде явір з Яремою. Явір – вуса в / капелюсі, а Ярема, хоч безвусий, та як загуде, та як / загунає, тато **Йван** вуса розправляє, а тьотя Льоля кидає / бараболю і так уже наслухає, а мама Надійка така / радійка...* [Стус-1(2), с. 129].

Ф. : вказівна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЯРЕМА – **ЙВАН** – ЛЬОЛЯ – НАДІЙКА; мікросистема 2) ГОРКОВІ ЛЮЛЬЦІ – ЯРЕМІ СВ.

ЙОГАН СЕБАСТЬЯН₁ (1) – історико-культурний антропонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Йоганн Себастьян** Бах (1685–1750) – німецький композитор, органіст і скрипаль, представник стилю бароко, один із творців світової музичної класики, вважається одним із найвидатніших композиторів світу].

К. : *Холоднозорий присмерк приуральський / зростав. Мороз ладнав органні труби, / і сосни справжніми і знаними здавались, / як провінційний театральний зал, / де стільки лживих рухів диригента, / де стільки нот і профілів фальшивих, / але ніщо не може заглушити / холоднозору і сувору вись / **Йогана Себастьяна*** [Стус-1(1), с. 47].

Ф. : генетивна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ЙОГАН СЕБАСТЬЯН** – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛІЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – РЮІС-ДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ЙОРИК

ЙОРИК₃ (4) – антропоетонім у поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

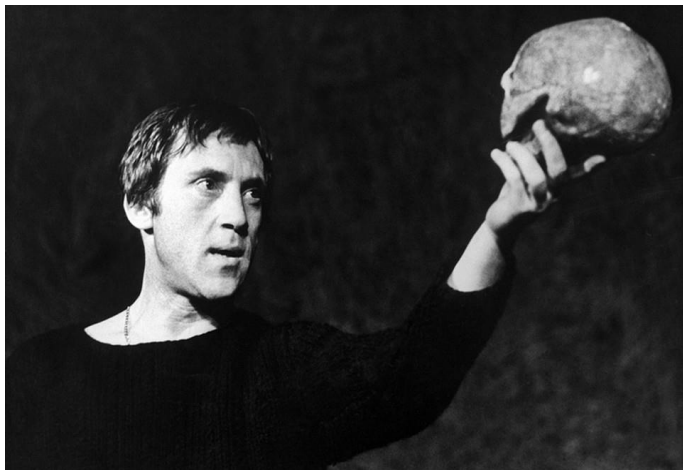
[Протоонім **Йорік** (англ. *Yorick*) – персонаж трагедії Вільяма Шекспіра «Гамлет». Мертвий блазень, череп якого знаходять гробарі, які копають могилу для Офелії (Дія п'ята, Сцена 1). Гамлет бере череп до рук і проголошує монолог: *Бідолашний Йоріку! Я знав його, Горацію. Людина невичерпної винахідливості в дотехах, з винятковою фантазією. Разів з тисячу носив він мене на спині. А тепер це сама бридота. Мене нудить, коли я дивлюся на нього. Отут були губи, які я так часто цілував. Де тепер твої жарти? Твоє вистрибування? Твої пісеньки? Спалили веселоців, від яких усі за столом, бувало, покотом лягали з реготу? Невже в тебе не залишилося жодного дотепу, щоб поглузувати з власного вищирю?* [Шекспір]].

Мінімальний контекст: *щасливий Йорик. К. : – О, щасливий Йоріку, / твій номер тут сто тридцять п'ять. По ньому / шукай подушку, ковдру і матрац, / і можеш спочивати, скільки схочеш. / Тут час стоїть. Тут роки не минають. / Бо тут життя – з обірваним кінцем, / як у виставі. Тільки є початок. / Кінця ж нема; – А Йорик – божевільний? – Ні. Щасливий; А наймення / у нас немає свого. Нині – Йорик, / а завтра вже ніхто. Чекай на роль, / якою і почнеш найменуватись, / допоки скопу. Раз єдиний – Йорик, / а все життя – ніхто. Ні тобі виду, / ні імені. А грай чуже занудне / нашіптаним життя – самі повтори* [Стус-1(1), с. 169]. Пор. крилатий вислів Бідний Йорик, що виражає жаль про тлінність буття. Ім'я-прізвисько присвоюється ліричному героєві з метою підкреслити трагічність образу шляхом конструювання протиставних відношень: бідний Йорик – щасливий Йорик.

Ф. : звертання, характеризувальна; вказівна, оцінювально-характеризувальна; оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК**: мікросистема 1) **ЙОРИК** – ніхто (протиставні відношення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР – ЙОРИК / НЕ ЙОРИК – ГАМЛЕТ; БОГ; ПОЛІФЕМ.**

ЙОРИК_з / не ЙОРИК – ім'я згадуваного персонажа трагедії В. Шекспіра «Гамлет» у поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

К. : *Хіба / тобі не все одно, що справжній **Йорик** / був зовсім, може і не **Йорик**; Навіть / напевне ні, раз так його зовуть. / Ти пам'ятаєш? Гамлетові в руки / попав лиш череп – ні очей, ні губ, / ні носа, ані вух – зотлів геть чисто, / ось так і ми* [Стус-1(1), с. 170].

Ф. : зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК**: мікро-система 1) **ЙОРИК** – ніхто (протиставні відношення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР – ЙОРИК / НЕ ЙОРИК – ГАМЛЕТ; БОГ; ПОЛІФЕМ**.

ЙОСИП_з (1) – поодинокий біблійний поетонім у вірші «Найвища воля – воля раба...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(1), с. 276].

[Протоонім **Йосип** Єгипетський, також **Йосип Прекрасний**, **Йосип** – біблійний персонаж, син патріарха Якова та Рахилі. За Книгою Буття, **Йосип** був улюбленим сином, через що його не любили старші брати, і які хотіли вбити його. Але караван ізмаїльтян або аравітян, що випадково проходив поруч, вирішив його долю інакше: брати продали **Йоси-**

па за 20 срібняків, а купці з каравану перепродали його в Єгипет. Брати вмочили одяг Йосипа в кров овечки, щоб батько Яків повірив у його смерть від хижого звіра. У Єгипті Йосип потрапив до в'язниці за намовою дружини свого господаря Потіфара, з якою він не захотів розділити ложе. У в'язниці Йосип витлумачив сни своїх товаришів по нещастю – винороба і кухаря фараона. Через кілька років Йосип витлумачив сни фараона про худих корів, що пожирають оgridних, та про колосся, яке було безплідне і пожерало колоски добрі, після чого він став фараоновим радником і невдовзі досяг посади верховного міністра багатющої країни стародавнього світу, яку врятував від голоду. Він витлумачив два сновидіння фараона, передбачивши, що найближчі сім років будуть родючими, а потім настане сім років неуроду. Коли гнані голодом брати Йосипа прибули до Єгипту за хлібом, Йосип відкрився їм і примирився з ними. Потім він переселив увесь свій рід разом зі старим батьком Яковом, якого на прохання Йосипа привели до Єгипту його брати. Протягом всього життя Йосип захищав свій рід, і навіть після смерті Якова, коли брати побоювалися, чи він не помститься їм за їхню колишню жорстокість, продовжував ставитися до них з братньою любов'ю. Він помер в 110 років, залишивши після себе двох синів, онуків і правнуків].

К. : *Найвища воля – воля раба. / Найбільша воля – рабська воля. / Бозниціши, а не вб'єш раба, / Бо тільки раб падінь не знає, / Бо він, немов прекрасний Йосип, / На дні колодязя лежить. / Найбільша воля – рабська воля* [Стус-1(2), с. 168].

Ф. : порівняльна, зображувальна, оцінювально-характеризувальна.

К

КАРАРРА₁ (1) – поодинокий топопоетонім у вірші «Не заворозиш світ очима...» (29 серпня 1965 р.), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Каррара** – місто та муніципалітет в Італії, у регіоні Тоскана, провінція Масса-Каррара. Каррара розташована на відстані близько 320 км на північний захід від Рима, 100 км на захід від Флоренції, 7 км на північний захід від Масси].

К. : *Негарний, як стилет, хлопчина / намарне доброти учивсь. / Не вивчився. – Важка наука! / Міцна, немов граніт **Карарри**. / Його наука йде до бука, / (все навпаки!) – іде до **кари*** [Стус-1(2), с. 74]. Звукова тожність римантів **Карарра** – **кара** (перехресна рима) інтенсифікується за допомогою єдиначаття (*граніт Карарри*) і алітеративного повтору звукосполук *гр – кр*.

Ф. : генетивна, характеризувальна, порівняльна.

«КАРМАЛЮКОВІ МАНДРИ»_{2, 6} (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 219, 280].

[Протоонім **Кармалюк** (також Кармелюк) Устим Якимович (1787–1835) – український селянин, ватажок селянського руху на Поділлі у 1813–1835 рр. В українському фольклорі – шляхетний розбійник та український національний герой. Кармалюк увійшов до фольклору як народний месник, що безстрашно боронив знедолених та скривджених. Інша версія історії Устима Кармалюка свідчить про те, що Кармалюк більшою мірою грабував саме селян, при чому ці напади не мали соціального чи повстанського характеру].

КАРПАТИ₂ (1) – топопоетонім (оронім) у вірші «Грузинському другові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Карпати** – гірська система на сході Центральної Європи, на території України, Угорщини, Чехії, Польщі, Словаччини, Румунії, Сербії, Молдови та Австрії].

К. : *Лешку, Лесь Шалвовичу! / Пам'ять прізвище видзвонить. / Ти бажав слухати / Друже, Лесю, Олександрє, / Лесику Шалвович. / Де ті гори, де **Карпати**, / Татри де твоєї сповіді, / мудрий погляд вороновий / так раптово загубивсь* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЛЕШКА / ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ – **КАРПАТИ** – КУРА – ЦІНІНДАЛІ; мікросистема 2) АБРАМ – ІВАН.

КАТ₆ (1) – узагальнене ім'я-образ у вірші «Не насушить ніхто сухарів...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

Мінімальний контекст: *товаришу Кат. К. : Чом боїшся, товаришу Кат! / Не лякайся – не вдарю у морду* [Стус-1(2), с. 171].

Ф. : риторичне звертання, оцінювально-характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера: КАТ – ГОЛГОФА.

КДБ₂ (1) – ергопоетонім у вірші «Бідне серце!..» (авторизований машинопис, що відбиває початковий етап роботи над твором, датовано 1965 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 386].

[Протоонім **КДБ** – Комітет державної безпеки СРСР – союзно-республіканський орган державного управління у сфері забезпечення державної безпеки. Комітет виконував завдання захисту комуністичного режиму СРСР від внутрішніх і зовнішніх політичних супротивників та опозиції, здійснював функції політичних репресій, розвідки за кордоном для уряду Радянського Союзу, а також функції політичної контррозвідки на території СРСР].

К. : *Все тут виросло і змінилось: / і до свят вибілений вокзал, / і носій у синьому фартушку, / (як виблискує його медальйон на грудях!), /*

і нове приміщення КДБ, / і знайома буфетниця, / у якої знайдеться донецьке пиво, / і вичовганий жданням / перон пристанційний, / і залізнична лазня, / і вічно поновлюваний асфальт автостради, / і завше переповнений автобус від селища, / і вишки геологів, / що риють, риють, дошукуються скарбів, / і шахтарська їдальня, / і барачні будиночки, / і розгасла дорога по вулиці... [Стус-1(1), с. 123].

Ф. : генетивна, локалізувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВАСИЛЬ: ЯСИНУВАТА – ДОНЕЦЬК – «ПЕРЕДАЧА» – «ГЛАВСНАБ» – **КДБ**.

КЕМ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Пор. заслання М. Зерова за маршрутом Ведмежа гора – **Кем** – Соловки. Див. **ОВІДІЙ**].

К. : *Москва, гора Ведмежа, Кем / і Попів острів – шлях / за ґратами, за ґартами. / розбухлий на сльозах [Стус-1(1), с. 166].*

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – **КЕМ** – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення).

КИЇВ₂ (1) – поодинокий топопоетонім у вірші «Безсонної ночі» (листопад 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *За вікном гуркотять літаки, / ніби відьми – на шабаш. / Понад дахами, / понад затихлими, / понад притахлим Києвом – гуркотять [Стус-1(1), с. 49].*

Ф. : локалізувальна, характеризувальна.

КИЇВ₂ (1) – поодинокий топопоетонім у вірші «Колись мене ти, Київ, визубриш...» (чорновий автограф першої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

КИЇВ

К. : *Колись мене ти, **Київ**, визубриш / на ребрах прибережних круч, / від рук, в конвульсії покручених, / і до очей, для смерті визрілих* [Стус-1(2), с. 62].

Ф. : риторичне звертання.

КИЇВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Не можу я без посмішки Івана...» (6 грудня 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *В проваллях ночі, коли **Київ** спить, / а друга десь оббріхують старанно, / склепить очей не можу ні на мить...* [Стус-1(1), с. 93].

Ф. : вказівна, метонімічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ІВАН / ІВАНОЧКУ – **КИЇВ** – ХРЕЩАТИК; мікросистема 2) ОРХАН – НЕЗВАЛ – ДАНТЕ.

КИЇВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Ніч підійшла і стала за плечима...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *І от – прислали вчительку в село. / Аж з **Києва*** [Стус-1(2), с. 175].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: мікросистема СЕКЛЕТА – МАРИНА – ПЕТРО; ЛИСЕНКО; **КИЇВ**.

КИЇВ₂ (2) – топопоетонім у вірші «Оці жовті будинки...» (орієнтовно початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

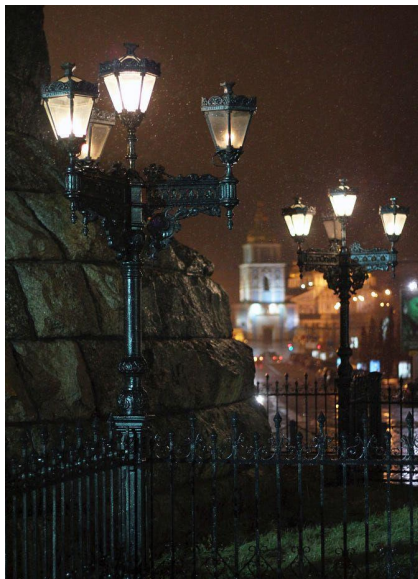
К. : *О, ці жовті будинки / Ці жовтіючі листя на деревах / Цей по-жовклий, але по-старечому прозорий **Київ** / Цей жовтий світ – / ніби паска, щиро вимащена золотим яєчком / Цей жовтий світ – / він добрий, як бджолиний віск / він пахучий, як казка / Біля цих жовтих будинків / Блукаючи наодинці – один між всіх – / один блукаючи і розтаючи між зустрічних – / Я марив тим, / що знайду пристойну роботу, / житиму в **Києві** / щодня зустрічатимуся з Дніпром* [Стус-1(2), с. 101].

Ф. : метафорична, характеризувальна; локалізувальна, перспективна.

Поетонімосфера: **КИЇВ** – ДНІПРО.

КИЇВ

КИЇВ₂ (2) – топопоетонім у вірші «Раз Бетховен зайшов у гості...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Київ / ліхтарями світив спросоння, / світло шастало у вікні, / місто сліпнути стало; / Київ – де ти? Горить земля, / чорна нота долівку спалить, / чорна нота одвіку бавиться / і змією все б'ється зляканою* [Стус-1(2), с. 68–69].

Ф. : метафорична; риторичне звертання.

Поетонімосфера: БЕТХОВЕН – КИЇВ.

КИЇВ₂ (6) – топопоетонім у вірші «Тисячолітньому Києву...» (квітень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

Мінімальні контексти: *тисячолітній Київ, язичницький Київ. К. (метафоричний): Тисячолітньому Києву / закортіло омолодитися. / Раптом Київ відчув готелі, / електрички, тролейбуси, / поїзди, / міст Патона / і незграбні будинки Хрещатика; Шершавий асфальт / Київ лизнув / своїм язиком язичницьким – / і схили Зеленого театру / почали проростати куніцями, / віверицями, буй-турами / зареготала, розганя-*

КИЇВ

ючи Дніпрові хвилі, / поганська Ярилова голова; **Київ** астматичне закашлявся. / Протягами метро / електропоїзди задеренчали злякано, / бо кільканадцять шарів ґрунту, / білого од людських кісток, / кінських черепів, / сивого попелу ритуальних крад, / набрижилися, як шерсть / на шиї розгніваного бика; **Київ** натужився і затих: / де його в бісовій мамі / підняти оце збіговисько / новобудов, проспектів, магістралей / і високі черева / нерозроджених земляків своїх? А побила б тебе сила божжа, / вилаявся язичницький **Київ**. // Але побачив зрайку піонерів / і, присоромлений, нахилив голову. / Сховався – і нічичирк [Стус-1(1), с. 105].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **КИЇВ**: міст ПАТОНА – ХРЕЩАТИК – ЗЕЛЕНИЙ театр – ДНІПРОВІ хвилі – ЯРИЛОВА голова.

КИЇВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Уже! – запінилися сосни...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Простіть мені, що я з порогу / пішов на давню вітчину, / простіть мені, мій грішний **Київ**, / і обмілілий мій Дніпро – / простіть* [Стус-1(2), с. 125].

Ф. : риторичне звертання, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: **КИЇВ** – ДНІПРО.

КИЇВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Хрещатиком вечірнім під неоновим...» (лютий 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Хрещатиком вечірнім під неоновим / блідавим світлом, у суху поземку / ти плинеш, таємнича незнайомко / із Блока – в вечір, ніби в синій сон <...> / Але неправота твоя – красива, / твої покари – горді і красиві, / Хрещатик сивий, **Київ** теж – красиві, / бо ти в цей світ державити прийшла* [Стус-1(1), с. 114].

Ф. : зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) БЛОК – незнайомка – ГОВЕРЛА; мікросистема 2) **КИЇВ** – ХРЕЩАТИК.

КИЇВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Шампанське в шклянці...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

К. : *Новий рік. Прокляття. / Святковий **Київ** вироста в цю мить / На півфужера. Рветься, ніби корок, / Новою гордістю, новою непокою, / Новою грою виноградних рік* [Стус-1(2), с. 165].

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: НОВИЙ РІК – **КИЇВ**.

КИЇВСЬКИЙ ботанічний сад₂ – поодинокий топопоетонім (урбанонім) у частині «Обійти самого себе...» поетичного циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Ботанічний сад** у Києві (вул. Тимірязєвська, 1) входить до природно-заповідного фонду України; належить до земель природного та історико-культурного призначення, які охороняються як національне надбання держави. За різноманітністю колекцій живих рослин, масштабами території, рівнем наукових досліджень займає одне з провідних місць серед найбільших ботанічних садів Європи].

К. : *Обійти самого себе – / від потилиці аж до пальців – / важче, ніж **Київський / ботанічний сад*** [Стус-1(2), с. 186].

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

«**КИЇВСЬКИЙ ЖЕБРАК**»₆ (1963) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 266].

Контексти-актуалізатори: *Протон. Протуберанці. Торба. / І шлях. І костур. І рука / старого діда-жебрак; Серця, підлотою окрадені, / каліки ниці, жебраки! / Нема в вас подання? Ходіть – / я буду кидати – прокльони! / Ловіть – обриджені, уклонені, / мою жебрацьку лють ловіть!* [Стус-1(2), с. 45].

КИСЕГАЧ озеро – місце написання вірша «Білі плями хмар в вечірнім озері...» (1 листопада 1961 р.), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 22].

КИСЕГАЧ озеро – місце написання вірша «Вже вересень згубив останні пелюстки...» (12 жовтня 1961 р.), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 24].

КИСЕГАЧ озеро₀₂ (1) – поодинокий топопоетонім (гідронім) у вірші «З армійських мандрів» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Кисегач** – кілька однойменних озер в Челябінській області (Росія). Зазвичай ВІ Кисегач позначають озеро Великий Кисегач у Чебаркульському районі].

К. : *І вже відерце / несли ми із хвацьким другом, / і зорі пахли, / і озеро **Кисегач*** [Стус-1(2), с. 215].

Ф. : локалізувальна, зображувально-характеризувальна.

КИСЕГАЧ₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Утік з казарми, прослав шинельку відкинув ратиці...» (вересень 1969 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Уральські гори, уральські сосни, край **Кисегачу**, / я межі вами – валунний камінь – лежу і **трачусь** / А шкода віку, і шкода щастя, і неба – шкода, / і дуже шкода тебе, прегорда чужа природо!* [Стус-1(1), с. 109]. Неточна суміжна рима **Кисегачу** – **трачусь** має середню потужність.

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: УРАЛЬСЬКІ гори – **КИСЕГАЧ**.

КІНДРАШІВКА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Холодна, синяво-полиціска...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

«КОБЗАР»

[Протонім **Кіндрашівка** – село в Україні, в Куп'янському районі Харківської області. Село Кіндрашівка розташоване за 3 км від річки Куп'янка і за 4 км від річки Оскіл].

К. : *І зразу – Кіндрашієвка, / яруги, ченцями ночі – / (Скелі, любові Шипки) / і гіркотою серця / губи запахли* [Стус-1(2), с. 76].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: КІНДРАШІВКА – ШИПКА.

«КОБЗАР»⁴ (1) – історико-культурний поетонім у вірші «Мене вела ти в ніжні ранки...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок. Біографічними відомостями вірш перегукується з начерком «Двоє слів чистачеві», з відомим автобіографічним листом до сина [Стус-1(2), с. 265].

[Протоонім «Кобзар» – назва збірки поетичних творів Тараса Григоровича Шевченка. У наш час під назвою «Кобзар» розуміють усі віршовані твори Шевченка, однак перші «Кобзарі» містили тільки деякі його поезії. Всього за життя Шевченко створив 228 поетичних творів: віршів, поем та балад. Уперше «Кобзар» видано 1840 р. у Санкт-Петербурзі за сприяння Євгена Гребінки на кошти Петра Мартоса. У збірку увійшло всього вісім творів: «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка» («Нащо мені чорні брови»), «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч» та «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами», що написана спеціально для цього збірника і є своєрідним епіграфом не тільки до цього видання, але і до усієї творчості Тараса Шевченка. Після видання цієї збірки самого Тараса Шевченка почали називати Кобзарем].

К. кола читання ліричного героя: *А мати нам пісень співала⁴ – / Їх більше, мабуть, не почуть, / Як хлопця дівчина кохала, / Котру той хлопець встиг забути, / Або тієї, що пізніше / Я прочитав у «Кобзарі», / Що батько синові миліший, / Ніж мати, що не говори...* [Стус-1(2), с. 33].

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: «КОБЗАР» – УКРАЇНА.

⁴ Пор. : «Мене там мати повила / І, повиваючи, співала, / Свою нудьгу переливала / В свою дитину» («Якби ви знали, паничі...») [Шевченко].

КОВРАЇ₂ (1) – топопоетонім у «Вступі до поеми “Сковорода”» («Замріяно дорога майорить...»); чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) [Стус-1(2), с. 262].

[Протоонім **Коврай** – село в Україні, в Золотоніському районі Черкаської області].

К. : *Звідти, мабуть, / Хтось до села, у **Ковраї** спішить. / Сковорода! Забувши давні чвари, / Він знову поспішає до Тамари* [Стус-1(2), с. 7].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: КОВРАЇ – СКОВОРОДА – ТАМАРА.

КОДАК₂ (1) – топопоетонім у вірші «Всього себе – тобі у посаг...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

[Протоонім **Кодак**, або Кодацька фортеця (сучасне *Кайдаки*; від тюркського ‘кой’ – селище та ‘даг’ – гора, тобто “поселення на горі”) – колишня фортеця на правому березі Дніпра навпроти Кодацького порогу, розташована на 10 км нижче сучасного міста Дніпра].

К. : *Попереджали шлях дороги, / А ти проніс даремні кроки / На Запоріжжя, на **Кодак*** [Стус-1(2), с. 206].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ЗАПОРІЖЖЯ – КОДАК.

КОЗЕРОГ₁ (1) – космопоетонім у вірші «Це не рань юнця, що вперше губи...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 264].

[Протоонім **Козоріг** (іноді **Козеріг**) – зодіакальне сузір’я південної півкулі неба, розташоване між Водолієм і Стрільцем. Поряд розташовані сузір’я Мікроскопа, Південної риби та Орла].

К. : *Тільки не кажи, що до **старого** / Нам не буде більше вороття – / Там в сузір’ї сивім **Козерога** / Висне сум за втраченим життям...* [Стус-1(2), с. 18]. Неточна перехресна рима має високу звучність: *старого – Козерога*.

КОЛИМА

Ф. : хронотопічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: ВСЕВИШНІЙ – КОЗЕРОГ.

КОЛИМА₄ (1) – поодинокий відконотонімний топопоетонім (гідронім) у вірші «Матері» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

[**Колима** – річка в Росії, головним чином в Якутії. У колишньому СРСР у басейні Колими була система концтаборів.

Протоонім – **УКТ₁ Колима** ‘місце заслання’ [Лукаш, с. 199]. Імпліцитний контекст, що відбиває реалії невизначеного нового хронотопу, побудовано за моделлю ‘займенниковий прикметник зі значенням ‘будь-який’, ‘кожний’, ‘один з багатьох’, ‘зовсім випадковий’ + КО [Кравченко, с. 118]: *всяка така Колима*].

К. : *Лебідко рідна, ну ж, не треба плакати, / Я б зараз сам заплавав, коли б міг. / По довгих роках я добивсь до хати / Від всякої такої Колими. / І забував про тебе. Гірко, мамо... / О, гірко так, що й не переказать* [Стус-1(2), с. 162].

Ф. : хронотопічна, оцінювально-характеризувальна.

КОЛИМА₄ (1) – відконотонімний топопоетонім у вірші «Чоловік підійшов до меморіуму...» (машинопис з кількома авторськими правками з іншою кінцівкою датований червнем 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 405].

[Протоонім – okazіональний конотативний топонім **Колима** зі значенням ‘пронизливий холод’, ‘мороз’. Пор. : **УКТ₂ Ташкент** ‘нестерпна спека, задуха’ [Отін, с. 350]].

К. : *Чоловік підійшов до меморіуму / і прочитав на ньому власне ім’я: / вічна слава героям, / що полягли за незалежність Вітчизни. / Йому приємно й боляче. / Під однією сорочкою Колима і Ташкент* [Стус-1(1), с. 180].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: ВІТЧИЗНА – (**КОЛИМА** – ТАШКЕНТ – протиставні відношення).

«КОЛЬОРОВИЙ ОБРАЗОК»⁶ (1964) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контексти-актуалізатори: *Негр у червоному. / У жовтій сукенці / з чорним пояском – / білява дівчина; Голубів Дніпро – останнім денним полум'ям, / голубіли очі, / вечорішав, світлішав негр. / Тихо хлюпа лимонна хвиля, / а край берега – / у червоному негр, / поруч дівчина / в жовтій сукенці з чорним пояском <...>* [Стус-1(1), с. 146].

Ком[муні]ст[іческая] партія₂ (1) – ергопоетонім у незакінченому вірші «Режисер із людоджерів вічками гарматних жерл підглядає...» (чорновий автограф 1968–1971 рр.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім **Комуністична партія** – політична партія, яка виступає за втілення соціальних принципів комунізму (побудову безкласового суспільства), за допомогою соціалістичного уряду. Комуністична партія, згідно з ленінською теорією, є авангардною партією робітничого класу, попри те є вона правлячою, чи ні, але коли така партія перебуває при владі в конкретній країні, партія вважається найвищим органом диктатури пролетаріату].

Мінімальний контекст: *родной Ком[муні]ст[іческой] партії. К. : В чом состоїть преїмущество соціалістической системи хозяйствования перед капіталістической? / Ми ж это з вами вже проходили? / Неужелі подсказать? Это, братці, треба знать: в руководящей і направляющей ролі родной Ком[муні]ст[іческой] партії* [Стус-1(2), с. 84].

Ф. : оцінювальна, саркастична.

Поетонімосфера: мікросистема ЛЕНІН – ОКТЯБРЬ – **Ком[муні]ст[іческая] партія** – КРЕМЛЬОВСЬКИЙ зал; ГРІША; ДДТ.

коран₁ (1) – поодинокий артіопоетонім у мікроциклі «Море...» («Гасне вечір сурою корана...») (1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Коран** – перша письмова пам'ятка арабською мовою, що містить релігійні погляди на світ та природу, догматичні положення, правові норми, обряди, ритуали, традиції арабів. Мусульмани вважають

його словом Аллаха, що зійшло з неба, тобто його текст вкладений в уста Мухаммеда самим Богом. Текст Корану сформувався переважно після смерті Мухаммеда, в VII ст.].

К. : *Гасне вечір сурою **корана**, / і в яру струмка гортанний звук. / Стільки правди в горлі, стільки мук – / не переповісти і до **рання*** [Стус-1(1), с. 106]. Неточна перехресна рима **корана** – до **рання** має високу потужність.

Ф. : метафорична, порівняльна.

«КОСТОМАРОВ У САРАТОВІ»₂ (1965–1967) – назва циклу, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 81].

[Протоонім Микола Іванович **Костомаров** (1817–1885) – видатний український історик, етнограф, прозаїк, поет, мислитель, громадський діяч. Член-редактор Петербурзької археологічної комісії (1860–1885), член Історичного товариства імені Нестора-Літописця, член Московського археологічного товариства, член-кореспондент Петербурзької АН (1876).

Був співзасновником та активним учасником слов'янофільсько-українського київського об'єднання «Кирило-Мефодіївське братство». У 1847 р. за участь в українофільському братстві Костомарова арештовують та перевозять з Києва до Петербурга.

24 червня 1848 р., відбувши рік у Петропавловській фортеці, Костомаров був засланий у **Саратов**, працював у Саратовському статистичному комітеті. У Саратові його призначили на посаду перекладача при губернському правлінні. У Саратові Костомаров завершив монографію, присвячену Богдану Хмельницькому. Тоді ж почав писати про побут у Московській державі XVI–XVII століть].

КОТЛАС₂ (1) – топопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Котлас** – місто (з 1917 р.) в Архангельській області Російської Федерації].

К. : *І знову В'ятка, Котлас, Усть-Вим, далі – до Чиб'ю. / Рад-соц-конц-таборів союз, / котрий Господь забув, / диявол теж забув* [Стус-1(1), с. 167].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення).

К[омуністична] П[артія]₂ (1) – поодинокий ергопоетонім у незакінченому вірші «Наша наука – найпередовіша у світі...» (чистовий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

Мінімальний контекст: *славна К[комуністична] П[артія]. К. : Немовлята, підносячи голівки над пелюшками, / наші діти – запорука подальших успіхів – / уже з пелюшок знатимуть / арифметичну таблицю множення, / уже з пелюшок вимовлятимуть: / мама, тато, народ і комунізм. / У дитячих пучках тримаючи вік, / кілька років, відвойованих у природи, / вони, висуваючи білі голівки з льоль, / гукатимуть: Хай живе славна К[комуністична] / П[артія] – / Натхн[енник] і орг[анізато]р н[аших] перемог* [Стус-1(2), с. 71].

Ф. : вказівна, оцінювальна, саркастична.

кпрс₂ (1) – поодинокий ергопоетонім (свідомо позначений малими літерами) у вірші «Рятуючись од сумнівів...» (авторизований машинопис, в якому немає розбіжностей з основним текстом, датований 11 вересня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Рятуючись од сумнівів, / б'ю телеграму собі самому: / вчасколи-весь радянський народ / івсепрогресивнелюдствоготується / гіднозустріти черговий із'здкпрс. / бажаю тобі великих успіхів, / щиро заздрю, що ось уже тридцять років / ти живеш у найщасливішій у світі країні* [Стус-1(1), с. 176].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна, саркастична.

КПРС₂ (1) – поодинокий ергопоетонім у вірші «Сьогодні свято...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

Мінімальний контекст: *рідна КПРС. К. : Сьогодні свято. / Спереду трамвая / вчепили имат полотна з написом: / “Хай живе рідна КПРС”* [Стус-1(1), с. 178].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна, саркастична.

КПРС₂ (1) – ергопоетонім у вірші «Який це час?» (липень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

Мінімальний контекст: *ода рідній КПРС. К. : А біля мене / сидить хлопчина, / вимережуючи в записничку / патріотичні вірші. / Він дуже серйозний, / він надзвичайно серйозний! / Атож – він складає оду / Рідній КПРС* [Стус-1(1), с. 102].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МИКОЛА ЩОРС – музей ЛЕНІНА; мікросистема 2) ЯННІС РІЦОС – **КПРС**.

КРЕЗИ_{4пл.} (1) – поодинокий відконотонічний міфопоетонім у частині «Німі – багаті...» циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок.

[**Крез** – останній цар Лідії (595–546 до н. е.), країни на заході Малої Азії. Протоонім – **УКА₁ Крез** ‘багач’ [Отін, с. 222]; **УКА₁ Крез** ‘Багата людина’ [Лукаш, с. 204]].

К. : *Німі – багаті. / Коли ж вони / Ще й не бачать – / То наче Крези* [Стус-1(2), с. 187].

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

КРЕМЛЬОВСЬКИЙ ЗАЛ₂ (1) – історико-культурний ойкодомопоетонім у незакінченому вірші «Режисер із людожерів вічками гарматних жерл підглядає...» (чорновий автограф 1968–1971 рр.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім – Великий **Кремлівський** палац виконує роль парадної резиденції глави російської держави. У ньому проходять церемонії

КРИМ

вступу Президента на посаду, вручення державних нагород, святкові прийоми тощо].

К. : *Власть у нас в руках народа і що Ленін бил мечтал, каждая прачка більйо вистірає, повиносить воду і галоп в **Кремльовський зал** управ-лять радной страной* [Стус-1(2), с. 83].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера: мікросистема ЛЕНІН – ОКТЯБРЬ – Ком[му-ні]ст[іческая] партія – **КРЕМЛЬОВСЬКИЙ зал**; ГРІША; ДДТ.

КРИМ₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Рядок акацій. Трактор у ріллю...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протонім **Крим**, Кримський півострів, раніше Таврія – півострів на північному узбережжі Чорного моря, з північного сходу омивається Азовським морем. Розташований на півдні України та охоплює Автономну Республіку Крим, Севастополь та частково південь Херсонської області].

К. : *Рядок акацій. Трактор у ріллю / запорпався, неначе жук на зиму. / І ти, закинена до мене з **Криму**, / вже торжествуєш: я тебе люблю* [Стус-1(2), с. 228]. Онімна суміжна рима *зиму* – *Криму* має середню звукову потужність.

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі). Див. **ТАВРІЯ**.

КРИМ₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «У Прохорівці сни, мов ріки» (чистовий автограф з іншою кінцівкою датований 26 серпня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 405].

К. сну, марення, ірреального простору, зорієнтованого на дійсність: *Так увижається не раз: / заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні – / то Максимович і Тарас / бредуть Михайловим узвозом / угору й гору – аж до хмар, / де виткався Волосожар, / де марення чумацьким возом / пускаються у **Крим** по сіль* [Стус-1(1), с. 179].

Іван Айвазовський. «Чумаки» (1885)

Ф. : зображувальна, локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера з онімом-домінантою ПРОХОРІВКА: мікросистема 1) МАКСИМОВИЧ – ТАРАС; мікросистема 2) МИХАЙЛОВ узвіз – ВОЛОСОЖАР – **КРИМ**.

«**КРУГОВЕРТЬ**»⁶ – заголовок, назва збірки. Здана до видавництва «Молодь» 1964 р.; повний рукопис втрачено. Збірка складалася з трьох розділів: «Рожеве півколо», «Біль – Білий день» та «Круговерт» [Стус-1(1), с. 207, 410].

КУРА₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Грузинському другові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Кура** – найбільша річка Південного Кавказу. Впадає в Каспійське море, тече територією трьох держав: Туреччини, Грузії, Азербайджану].

К. : *Гір твоїх, Кури твоєї / мова горда і гірка* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : генетивна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЛЕШКА / ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ – КАРПАТИ – **КУРА** – ЦІНІНДАЛІ; мікросистема 2) АБРАМ – ІВАН.

Л

«ЛЕКЦІЯ ГОЛОВИ КОЛГОСПУ ПОЕТОВІ» (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 160, 275].

Контексти-актуалізатори: *Колгоспники хліб вирощують? / Жереш – скільки завгодна? / Одягнутися, взутись маєш? / Гроші – є? / Доба комунізму, папаша, / настає. / А те, що десь у колгоспі / пашпорта не дають <...>; Я б вас, поетів, – та на густеньке решето* [Стус-1(2), с. 160]. Див. «Поради...», «Розмова...».

ЛЕНІН₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Лекція голови колгоспу поетові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

К. : *А те, що десь у колгоспі / пашпорта не дають. / А Господи! / Живуть же люди / І хліб, як Ленін казав, жують. / Та й, між нами, якого їм пашпорта?* [Стус-1(2), с. 161].

Ф. : вказівна, мнемонічна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ГОСПОДЬ – ЛЕНІН. Див. ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН.

ЛЕНІНА музей₂ – історико-культурний ойкодомопоетонім у вірші «Який це час?» (липень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Музей В. І. Леніна** (до листопада 1993 р. Центральний музей В. І. Леніна) – філіал Державного історичного музею, унікальний пам'ятник російської історії та культури. Найбільш старий і великий (після меморіального комплексу в Ульяновську) науково-досліджувальний і виставковий центр, присвячений вивченню і відтворенню життя і діяльності В. І. Леніна].

К. : *Біля музею Леніна / тренуються піонери. / З досадою / кривиться кінооператор: / ніяк не впіймає ув об'єктив / півтори хвилини / їхньої натренованої радості* [Стус-1(1), с. 101].

Ф. : локалізувальна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МИКОЛА ЩОРС – музей ЛЕНІНА; мікросистема 2) ЯННІС РІЦОС – КПРС.

ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕШКА / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ₂ / друг – антропоетонім у вірші «Грузинському другові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Йдеться, очевидно, про колегу по війську [Стус-1(2), с. 271]].

К. : Лешку, Лесь Шалвовичу! / Пам'ять прізвище видзвонить. / Ти бажав слухати / Друже, Лесю, Олександрє, / Лесику Шалвович. / Де ті гори, де Карпати, / Татри де твоєї сповіді, / мудрий погляд вороновий / так раптово загубивсь [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : звертання, оцінювальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ЛЕШКА / ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ** – КАРПАТИ – КУРА – ЦІНІНДАЛІ; мікросистема 2) АБРАМ – ІВАН.

ЛЕТИЧІВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Гайдамацьке» (1964–1965; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Летичів** – селище міського типу в Україні, центр Летичівського району Хмельницької області].

К. : *А я дремену й не верну і обмину і згадку й засідку. / Перехова мене байрак, допоки день як день не виткається. / А крикне пугач уночі – і хлопці виринуть спочилі, / і на **Летичів** подамось, перегородим шлях як греблею...* [Стус-1(1), с. 110].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ЛЕТИЧІВ – СИБІР.

ЛЕТИЧІВ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Кармалюкові мандри» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

К. : *Ти думаєш, що поверну? Що, може, очі зав'язав, / Геть голову забрив мою? У москалі віддав навіки-віків? / А я дремену й не верну. І обмину і згадку, й засідку, / Мене сховає буєрак, допоки – день як день не виткається. / А крикне пугач уночі – і хлопці виринуть спочилі / і на **Летичів** подамось. Перегородим шлях, як греблю. / Наскочить пан – то і жупан, і гаманець – кріпацький / чини / Все заберем, йому залишивши лиш грішну душу* [Стус-1(2), с. 219].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: ЛЕТИЧІВ – СИБІР.

ЛЄНІН₂ (2) – історико-культурний антропоетонім у незакінченому вірші «Режисер із людожерів вічками гарматних жерл підглядає...» (чорновий автограф 1968–1971 рр.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

К. : *Власть у нас в руках народа іщо **Ленін** бил мєчтал, каждая прачка більйо вистірає, повиносить воду і галоп в Кремльовський зал управляют радной страной. Какіє откриваются велічественниє перспективи. Брат ти мой! І поетому, конєшно, кажин і щасливий; Наше благосостояніє не знаєть отставанія, как говоріл вождь усіх прогрєсивних народів **Ленін:** чем краще, тєм лучче. Это он очень сказал художественно і з вираженієм* [Стус-1(2), с. 83–84].

Ф. : хронотопічна, оцінювальна-характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: мікросистема **ЛЄНІН – ОКТЯБРЬ –** Ком[муні]ст[іческа] партія – **КРЕМЛЬОВСЬКИЙ** зал; ГРІША; ДДТ. Див. **ВОЛОДИМИР ІЛІЧ ЛЕНІН.**

«ЛІТУВА»₂ (1) – топопоетонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...», утворений шляхом трансонімізації (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Летува** < лит. Литва (Литовська Республіка) – держава в Північній Європі, одна з трьох країн Балтії, розташованих на східному узбережжі Балтійського моря].

К. : *Шамотів / колючий ліс Чурльоніса за вікнами / та узбережна «Летува» шуміла* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : зображувальна, метафорична, метонімічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – **«ЛІТУВА»** – РЮІСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ЛИСА гора₂ (5) – поодинокий топопоетонім (оронім) у вірші «На Лисій горі догоряє багаття нічне» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х років; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 399].

[Протоонім **Лиса** гора – назва історичної місцевості у Києві. Розташована на південний захід від Видубичів на правому березі річки Либідь, між Теличкою, Саперною слобідкою і Багриновою горою].

К. : *На Лисій горі догоряє багаття нічне / і листя осіннє на Лисій горі догоряє, / а я вже забув, де та Лиса гора, і не знаю, / чи Лиса гора впізнала б мене; і губи гіркі аж солоні і досі ще пахнуть, / і Лиса гора проліта – схарпудженим птахом, / і глухо, в набухлих аортах, надсадно гудуть голуби* [Стус-1(1), с. 159].

Ф. : локалізувальна, ритміко-організувальна, метафорична.

ЛИСЕНКО₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Ніч підійшла і стала за плечима...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Лисенко** В'ячеслав Григорович (народився у 1931 р.) – український радянський партійний діяч, заступник міністра сільського господарства України. Член КПРС з 1955 року. Депутат Верховної Ради УРСР 10–11-го скликань].

К. бесіди: *Бог зоотехніки, нагрімавши на сторожа, / вертався і провадив про телиць / і про Лисенка, про наступний пленум, / і так заходила в кімнату ніч* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема СЕКЛЕТА – МАРИНА – ПЕТРО; ЛИСЕНКО; КИЇВ.

«Листопадне»₆ (без дати) – викреслений заголовок у чорновій редакції вірша «Осліпле сонце відчувало яр...» [Стус-1(1), с. 366].

ЛИТВА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Холоднозорий при-смерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Литва**, Литовська Республіка – держава в Північній Європі, одна з трьох країн Балтії, розташованих на східному узбережжі Балтійського моря].

К. : – *Тайга уральська – до Литви моєї / болюче схожа* [Стус-1(1), с. 48]. Пор. у чорновій редакції: *Тайга уральська – трохи із Литвою / Болюче схожа* [Стус-1(1), с. 230].

Ф. : порівняльна (уподібнення).

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛІЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) **ЛИТВА** – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

«ЛІСОВА ІДИЛІЯ»₆ (липень 1965) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контексти-актуалізатори: *У лісі мулько, колеться у лісі / ялицею, і листям, і крилом <...>; Великий ліс, заловлений ув очі / малої комашини, безмір п'є, / він цілий світ зворожує і врочить, / охриплою зозулею кує <...> та ін.* [Стус-1(1), с. 50].

«ЛІТО»₆ (1962) – назва вірша з циклу «Образки», не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 47].

Контекст-актуалізатор: *Пий / Крізь соломинку променя / Літа / Червоне вино!* [Стус-1(2), с. 47].

ловелас₄ (1) / мій час / запраглий оргій, / диктаторе словес і рим / диктаторе ума і серця – поодинокий відконотонічний поетонім у вірші «І кулі свист, і рота зашморг...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[**Ловелас** – ім'я персонажа роману англійського письменника С. Ричардсона «Кларисса Гарлоу» (1747–1748). Протоонім – **УКЛА₁** або відконотонічний апелятив **Ловелас / ловелас** має значення ‘франт-спокусник’ [Отін, с. 229]; ‘спокусник, залицяльник, баламут’ [Лукаш, с. 212]. Імплицитний контекст, що відбиває реалії невизначеного нового хронотопу, побудовано за моделлю ‘займенниковий прикметник зі значенням належності вторинному денотату + КО’ [Кравченко, с. 116]: *мій ловелас*].

К. : Мій ловелас, мій час, мій жадібний, / пожежний мій, запраглий оргій, / диктаторе словес і рим, / диктаторе ума і серця! [Стус-1(2), с. 131].

Ф. : метафорична, порівняльна (уподібнення), характеризувальна.

ловелас₄ (1) / мій час / запраглий оргій, / диктаторе словес і рим / диктаторе ума і серця – поодинокий відконотонічний поетонім у вірші «Літа! Між вас...» (1964), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : Мій ловелас, мій час, мій жадібний, / пожежний мій, запраглий оргій, / диктаторе словес і рим, / диктаторе ума і серця! [Стус-1(2), с. 44].

Ф. : метафорична, порівняльна (уподібнення), характеризувальна. Див. **ловелас** у вірші «І кулі свист, і рота зашморг...».

ЛУГ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Попід небом, листом і соломою...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім Великий Луг – історична назва місцевості, велетенських річкових плавнів, які колись існували на лівому березі Дніпра між Дніпром і Конкою. Плавні, зарослі листяним лісом, очеретом і рогозом, мали площу понад 400 км². Вся ця місцевість належала Запорозькій Січі, з Великим Лугом часто ототожнювали усе Запоріжжя].

К. : *Попід небом, листом і соломою, / Під землею, в вічність завглибки, / сонною безоднею солоною / козаки ладнають байдаки. / Там Самійло Кішка й Сагайдачний, / Там Небаба чорний і гіркий, / і правиці репаногарячі / скинули над **Лугом** козаки* [Стус-1(2), с. 86].

Ф. : локалізувальна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: САМІЙЛО КІШКА – САГАЙДАЧНИЙ – НЕБАБА – ЛУГ.

ЛУКАШ₃ (1) – антропоетонім у вірші «Тут ніби зроду сонця не було» (травень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»), запозичений з «Лісової пісні» Лесі Українки.

К. : *Тут поживи – і видасться тобі, / що й досі Україна солов'їна, / і промайне за крутоярем Мавка, / до вівериці руки простягне, / і звук сопілки лине з-над узгір'я: / от-от сюди нахопиться **Лукаш*** [Стус-1(1), с. 131].

Пор. : **Мавка**. Я – Мавка лісова.

Лукаш (не так здивовано, як уважно придивляється до неї). А, от ти хто! Я від старих людей про мавок чув не раз, але ще зроду не бачив сам [Українка].

Ф. : зображувально-характеризувальна, алюзійна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – МАВКА – ЛУКАШ.

ЛУК'ЯНІВКА₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Напередодні свята...» (кінець 60-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Лук'янівка**. Історична місцевість у Шевченківському районі міста Києва. Лук'янівське СІЗО – в'язниця на Лук'янівці, в якій були ув'язнені сотні відомих особистостей України].

К. : *На щастя десь узялося кілька міліціонерів, / одразу вкинули його в машину / і помчали в бік **Лук'янівки*** [Стус-1(1), с. 177].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера: «УКРАЇНА» – ЛУК'ЯНІВКА.

Л. Ф. 2(?) – ініціали у чорновому автографі вірша «Була ти мрійною...», зб. «Круговерть». Авторизований машинопис датовано 1958–1962 рр. Розшифровку ініціалів присвяти встановити не вдалося [Стус-1(1), с. 415].

ЛЬВІВСЬКА вулиця₂ – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Він наступав мені на п'яти – чоловік з голим черепом...» (орієнтовно – кінець 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

[Протоонім **Львівська вулиця** – вулиця у Святошинському районі міста Києва, місцевість Святошин. Пролягає від Липової вулиці та Горенської вулиці до кінця забудови].

К. : *Я вийшов у самоту – думав спуститися вниз / **Львівською** вулицею, обігнути ресторан «Верховина» і, / перейшовши греблю, віднайти в лісі безлюдний куток, а / він наступав мені на п'яти і, усміхаючись, шепотів: куди / це ти йдеш, куди? Чого і за чим?* [Стус-1(2), с. 122].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: **ЛЬВІВСЬКА вулиця** – «**ВЕРХОВИНА**».

ЛЬОЛЯ₂ (1) – антропоетонім у жартівливому вірші «Яворова сім'я» (1971), присвяченому Яремі Світличному – малому синові Надії Світличної. Тато Йван – Іван Світличний; Тьотя **Льоля** – його дружина, Леоніда Павлівна [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Над яром-яругою гуде явір з Яремою. Явір – вуса в / капелюсі, а Ярема, хоч безвусий, та як загуде, та як / загує, тато Йван вуса розправляє, а тьотя **Льоля** кидає / бараболю і так уже наслухає, а мама Надійка така / радійка...* [Стус-1(2), с. 129].

Ф. : вказівна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ЯРЕМА – ЙВАН – ЛЬОЛЯ – НАДІЙКА**; мікросистема 2) **ГОРКОВІ ЛЮЛЬЦІ – ЯРЕМІ СВ.**

ЛЮДА (1) / **ЛЮДМИЛА**₅ (1) – антропоетонім у вірші «Символ віри» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : *Те, що було в дитинстві щемним коханням, / стало нині Олександром, Валею, **Людюю**, / а за торсами знаних і незнаних коханок / я втра-*

ЛЮЦИПЕР

тив почуття, що таке любов? / Це спокій Людмили? Це самозречення Вали? / Це нестерпна жага подоців'я? / Це втрата? Це неперейдена грань / між "до" і "після"? Це тьмяно / і незбагненно подосі [Стус-1(2), с. 190].

Ф. : вказівна, порівняльна (ототожнювальна), оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ОЛЕКСАНДРА – ВАЛЯ – ЛЮДА / ЛЮДМИЛА.

ЛЮЦИПЕР₃ (1) – поодинокий міфопоетонім у вірші «Над осіннім озером» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Один з варіантів вірша «Над осіннім озером» був доопрацьований і включений автором до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 397].

[Протоонім **Люципер** / Сатана (лат. Lucifer, букв. 'ранкова зоря' < lux 'світло' і fero 'несу'). У релігійно-міфологічних уявленнях іудаїзму та християнства – головний антагоніст Бога і всіх вірних йому сил на небі й на землі, ворог людського роду, цар пекла і володар бісів].

К. : *Цей став повісплений, осінній чорний став, / як антрацит видінь і кремінь крику, / виблискує Люципера очима [Стус-1(1), с. 154].*

Ф. : генетивна, порівняльна, метафорична, зображувальна.

М

МАВКАз (1) – міфопоетонім у вірші «Тут ніби зроду сонця не було» (травень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»), запозичений із «Лісової пісні» Лесі Українки.

К. : Тут поживи – і видасться тобі, / що й досі Україна солов'їна, / і промайне за крутоярем **Мавка**, / до вівериці руки простягне, / і звук сопілки лине з-над узгір'я: / от-от сюди нахопиться Лукаш [Стус-1(1), с. 131].

Пор. : **Мавка**. Я – **Мавка** лісова.

Лукаш (не так здивовано, як уважно придивляється до неї). А, от ти хто! Я від старих людей про **мавок** чув не раз, але ще зроду не бачив сам [Українка].

Ф. : зображувально-характеризувальна, алюзійна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – **МАВКА** – ЛУКАШ.

магадани_{4рл.} (1) – відконотонічний топопоетонім у вірші «О краю мій, коли тобі проститься...» (1962–1964), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 46, 266].

[Магадан – місто на крайньому сході Росії; адміністративний центр Магаданської області. Знаходиться на відстані 5 911 км від Москви, і таким чином є одним із найвіддаленіших міст Росії від столиці. Місто з самого початку існувало для забезпечення потреб гірничої промисловості, оскільки ще задовго перед його заснуванням у цьому районі було виявлено багаті поклади руд, зокрема золота. З 1937 р. в Магадані починаються криваві репресії. Під час II Світової війни магаданці надавали військову підготовку для ведення війни на фронті. У певному відношенні ця «допомога» здійснювалася через організацію таборів та концентраційних таборів, які були розташовані скрізь по Магаданській області і навіть у самому місті. Відповідно “допомога” фронту надходила також за рахунок виснажливої праці та смертей політичних в’язнів.

Протоонім – **УКТі Магадан** ‘місце заслання’ [Лукаш, с. 215]].

К. : *О краю мій, коли тобі проститься / крик передсмертний і важка сльоза / розстріляних, замучених, забитих / по соловках, сибірах, магаданах?* [Стус-1(2), с. 46].

Ф. : негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) соловки – сибіри – **магадани**; мікросистема 2) СИБІР – ВІТЧИЗНА / фарисеїв царство / Суддукеїв страшне багно / мій краю огняний.

«**МАЗ**» (травень 1964 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контексти-актуалізатори: *Чотиригранний і негабаритний, / у ший тріскає хребетний стовп, / аришина не ковтнеш: у плечі втоптана / шоломом голова – по підборіддя. // Шаріють фари дико од натуги, / оглухла ніч у реві степовім, / а він, бугай, несе між рогів грім / і від жадання товпиться і пухне* [Стус-1(1), с. 134].

МАКАР₅ (1) / **козопас** – поодинокий антропоетонім у вірші «Заримую червоне і чорне...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : *Заримую червоне і чорне. / Заримую вітчизну й тюрму, / вождя з бригадиром колгоспу / і підю – з козопасом **Макаром** / цілину піднімати* [Стус-1(2), с. 107].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

МАКСИМОВИЧ₂ (1) – антропоетонім у вірші «У Прохорівці сни, мов ріки...» (автограф датований 26 серпня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 405].

[Протоонім **Максимович** Михайло Олександрович – видатний український науковець, енциклопедист, фольклорист, який народився на хуторі Михайлова Гора біля с. Прохорівки, нині Канівський район].

К. сну, марення, ірреального простору, зорієнтованого на дійсність: *Так увижається не раз: / заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні – / то **Максимович** і Тарас / бредуть Михайловим узвозом / угору й гору – аж до хмар, / де виткався Волосожар, / де марення чумацьким возом / пускаються у Крим по сіль* [Стус-1(1), с. 179].

Ф. : зображувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ПРОХОРІВКА: мікросистема 1) **МАКСИМОВИЧ** – ТАРАС; мікросистема 2) **МИХАЙЛОВ** узвіз – ВОЛОСОЖАР – КРИМ.

МАЛА АЗІЯ₁ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Сьогодні – неділя...» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Мала Азія** (Анатолія) – півострів у Західній Азії. Повністю розташований на території Туреччини, складає більшу частину її території. Омивається Чорним морем на півночі, Мармуровим та Егейським на заході, Середземним на півдні. Протоками Босфор і Дарданели відокремлюється від Європи].

К. освіченості, знань ліричного героя: *Раз на тиждень / хорошо бутись в колі старого лісівника, / що, вивчаючи жерделі, / знає Персію, Малу Азію / і старезну, як світ, грушанку* [Стус-1(1), с. 125]. Внутрішня рима середньої звучності *Персію – Азію* посилює смисловий зв'язок поетонімів.

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: ПЕРСІЯ – МАЛА АЗІЯ.

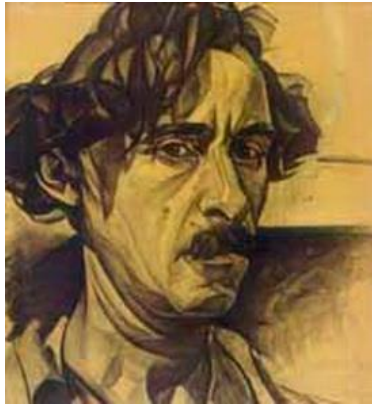
«МАНДРИ»⁶ (авторизований машинопис датовано 1959–1961 рр.) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 202, 413].

МАНЕВИЧ₂ (1) / єврей / невір / маячний і мудрий сніг – історико-культурний антропоетонім у вірші «Життя симфонія, “Симфонія весни”», зб. «Круговерть». Авторизований машинопис датовано 1962–1964 рр. Інша редакція цього твору – «Над головою плине Рафаель...» має спільні з цим віршем рядки [Стус-1(1), с. 415].

[Протоонім Абрам Аншелович **Маневич** (1881–1942) – український і американський художник-модерніст, співзасновник і професор Української державної академії мистецтв у Києві (1917–1919). У 1901–1905 рр. вчився у Київському художньому училищі. 1920 року виїхав за кордон і з того часу жив у США. Писав, спираючись на досягнення імпресіонізму, міські пейзажі, зокрема київські: «Осінь. Дніпро» (1913), «Міський пейзаж. Осінь» (1914), «Весна на Куренівці» (1914–1915), «Дахи Києва». На початку 1960-х рр. його картина «Симфонія весни» виставлялась у Києві [Стус-1(1), с. 415]].

К. : *Життя симфонія, «Симфонія весни» / і сатанинський, зойками – Маневич / Єврей – по горло. І по горло – невір, / по горло – маячний і мудрий сніг. / Пелюсточками, пальцями, руками, / як жалами спі-*

вучими, – до віт / березових, хистких, бузково-тканних, / в його лірично-фосфоричний світ [Стус-1(1), с. 205].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера (відношення включення): «СИМФОНІЯ ВЕСНИ» – МАНЕВИЧ.

МАРИНА₅ (1) / гімн – антропоетонім у вірші «Ніч підійшла і стала за плечима...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : *І сходились до хати / старі колгоспники, Петро вертався з клубу, / зальотник визнаний, гаяв цигарку / кутками свого всміхненого рота, / виспівував Марину, наче гімн* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера: мікросистема СЕКЛЕТА – МАРИНА – ПЕТРО; ЛИСЕНКО; КИЇВ.

МАРКО₅ (2) – антропоетонім у вірші «Марко Безсмертний» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Напередодні всенародного свята, / покинувши могилу, / Марко вигравався на світ <...> – Світ відзначав 100-літній ювілей / Володи-мира Ілліча Леніна; Тепер можна й відзначити / десятилітній ювілей своєї смерті. / І Марко, махнувши рукою, / вирішив проциндрити / частину заощаджених за десять років / партійних внесків <...>* [Стус-1(1), с. 188–189].

Ф. : вказівна, характеризувальна; характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: МАРКО (БЕЗСМЕРТНИЙ) – МОСКОВСЬКА (горілка) – ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН. Див. «**МАРКО БЕЗСМЕРТНИЙ**».

МАРКО_з (1) – поодинокий міфопоетонім у вірші «Нехай горить трава по осені...» (1960 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Марко** Проклятий або **Марко** Пекельний – популярний герой українських легенд, на основі яких виникла приповідка: “Товчеться, як Марко по пеклу”. Очевидно, що Марко Пекельний – це вічний блукалець на український лад, адже походження його образу також корениться у легенді про зрадника Марка, що вдарив Христа залізною рукавицею перед його хресною смертю, за що Господом був покараний вічно ходити під землею навколо стовпа, не спиняючись ні на хвилину; він час від часу б’ється головою об стовп, тривожить цими звуками навіть пекло та його хазяїна і скаржиться, що не може вмерти. Іншим поясненням Маркового прокляття є те, що він закохався в рідну сестру, потім убив її разом з матір’ю, за що й був покараний Богом. У Словнику Г. П. Лукаш **УКМ₂ Марко** потрактовано як ‘Неспокійна людина’ [Лукаш, с. 230]].

К. : *Хай світ насів тобі на горло, / проклятим **Марком** бродить ніч – / високі тіні, мрії, пориви / мережать зорі у вікні* [Стус-1(1), с. 133].

Ф. : порівняльна (ототожнювальна), метафорична, зображувально-характеризувальна.

«**МАРКО БЕЗСМЕРТНИЙ**»^{5, 6} (чистовий автограф кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, зб. «Веселий цвинтар» [Стус-1(1), с. 188].

Контекст-актуалізатор: *Напередодні всенародного свята, / покинувши могилу, / Марко вигравався на світ* [Стус-1(1), с. 188].

МАРКС₁ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Балухаті мистецтвознавці!» (жовтень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Карл Гайнрих **Маркс** (1818–1883) – німецький філософ-матеріаліст, теоретик-суспільствознавець, політеконом, політичний жур-

наліст-публіцист; протагоніст робітничого соціалістичного руху та один із засновників Першого Інтернаціоналу].

К. кола читання ліричного героя : *А потім була свідомість / балу-хатих мистецтвознавців, / а потім були кітелі, / діагоналеві галіфе, / одне слово – матерія вічна / тільки з діагоналлю. / Більше ніж Марксові / я вірю в ваші чоботи хромові. / То який же я в біса / неблагонадійний?* [Стус-1(1), с. 98].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

МАР'ІНКА₂ (1) – поодинокий топопонім у вірші «У Мар'їнці стоять кукурудзи...» (грудень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Мар'інка** – місто районного значення, центр Мар'їнського району Донецької області. Розташоване в центральній частині області, на річці Осикова. До території міста безпосередньо примикають західні околиці Донецька – Петровський район)].

К. : *У Мар'їнці стоять кукурудзи. / На пні холонуть. На холоднім вітрі* [Стус-1(1), с. 104].

Ф. : вказівна, локалізувальна.

«**МАТЕРІ**»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

Контексти-актуалізатори: *О руки матерні – сухі кореневища! / О очі матерні – олітнені ставки! / О сльози матерні – і знані, і незвичні....; Я дуже завинив перед тобою, мамо, / І ти – прости мене. А краще – не прости. / Лебідко рідна, ну ж, не треба плакати <...>; Гірко, мамо... / О, гірко так, що й не переказать. / Ти ж, як гіллячка, хижим вітром зламана, / Ти, як одна нездержана сльоза; Прости мені. Прости мені, рідненька, / А коли можеш – краще не прости* [Стус-1(2), с. 162].

МАТИ₆ (1) – індивідуально-авторське ім'я-символ у вірші «Молодий Гете» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Іди ж – любись, кохайся, шалений, / впивайся голубим, зеленим, зельним / і уклонися Матері доземно / за чорні ночі і червоні дні* [Стус-1(1), с. 99]. Пор. тотожний повтор і алітеративно-асонансну гармонію

зеленим, зельним / і уклонися Матері доземно і зельна Земле [Стус-1(1), с. 99].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: МАТИ – ЗЕМЛЯ.

МАТИ₆ (2) – індивідуально-авторське ім'я-символ у поемі «Потоки» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Ти – Мати (амфора твоєї гіркоти) – / далекий син, на роздоріжжі горнім / паде в траву, і вистигне трава / його трудним риданням хлібороба / (чуття ж землі – як виболілий сон / і призабутий); Ти мати. Тінь. І обернувшись тінню / самонародження, ввійшла у тінь, / і тінь запалюєш жданням своїм, і тінь / круті гамує голосіння. Тінь / підводиться. Гострішає. Чорніє* [Стус-1(1), с. 75–76]. Пор. у чорновій редакції: *Ти – Мати / амфора твоїх гіркот* [Стус-1(1), с. 254].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МАТИ – ПРАВДА і ЛЮБОВ – ГОСПОДЬ, мікросистема 2) ЕДЕМ – мезозой.

«МЕДИТАЦІЯ»₆ (червень 1964 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 131].

мезозой₄ – відконотонімний поетонім у поезії «Потоки» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Мезозой (Мезозойська ера) – друга з трьох геологічних ер фанерозойського еону, що настала після палеозойської і змінилася кайнозойською ерою. Протоонім – okazіональний конотативний хрононім **Мезозой** зі значенням ‘бездуховність, духовна відсталість’ ‘застій духовного життя’ тощо].

К. : *І хай нова доба гряде – / в ній мезозою темні душі...* [Стус-1(1), с. 80].

Ф. : метафорична, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МАТИ – ПРАВДА і ЛЮБОВ – ГОСПОДЬ, мікросистема 2) ЕДЕМ – мезозой.

МЕРТОН₁ (1) – антропоетонім у вірші «Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею...» (початок 70-х років). Вірш було включено до самвидавської машинописної збірки «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 274].

[Протоонім Роберт Кінг **Мертон** (1910–2003) – американський соціолог, один з засновників школи структурно-функційного аналізу].

К. кола читання ліричного героя : *Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею / від площі Толстого до книгарні письменників, / де саме з'явилася книга Мертона* [Стус-1(2), с. 141].

Ф. : генетивна, вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА вулиця – площа ТОЛСТОГО – книга **МЕРТОНА**; ЄГИПЕТ.

МЕФІСТОФЕЛ_{Зрл} (1) – історико-культурний міфопоетонім у вірші «Мій добрий Фавст! Мій радісний причале!» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Мефістофель** – найменування одного з духів зла, демона, чорта, біса, диявола, найчастіше, за легендою, скинутого ангела, сатани. Зазвичай виступає як супутник доктора Фауста. Пор. також **УКЛА₁ Мефістофель**: 1. 'Нечистий дух, демон', 2. 'Скептик', 3. 'Цинік', 4. 'Загадкова людина' [Лукаш, с. 237]].

К. : *Мій добрий Фавст! Мій радісний причале! / Із Мефістофелів – мій киль приймає. / Як туго випнувся до мене берег / Понад морський. Як туго берег випнувся / Розкрилений – як туго... – зустрічає / Мій добрий Фавст! Пече сльоза Дівоча / Щоку неголену, як зморшка протинає, / Оце і все. Уже кінчилися мандри / Мій добрий Фавст! – і золота гроза. / Мій добрий Фавст! Немає Валентина* [Стус-1(2), с. 221].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ФАВСТ – **МЕФІСТОФЕЛ₁** – ВАЛЕНТИН.

МЕФІСТОФЕЛ_З (1) – поодинокий історико-культурний поетонім у мікроциклі «Море...» («Море – чорна грудка печалі...») (1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Мефістофель** – найменування одного з духів зла, демона, чорта, біса, диявола, найчастіше, за легендою, скинутого ангела, сатани. Зазвичай виступає як супутник доктора Фауста. Прикметники *мефістофельський* (*мефістофельівський*) означають ‘уїдлиий, злісно-насмішкуватий’. Зустрічається у виразах *мефістофельівський регіт*, *мефістофельівська усмішка* та ін.].

К. : *Море – / чорна грудка печалі, / душа **Мефістофеля** / наодинці* [Стус-1(1), с. 106].

Ф. : генетивна, метафорична, порівняльна (ототожнювальна).

МЕФІСТОФЕЛЬз (1) / чорт / чорний ідол / чорномаговий чорнодум – поодинокий історико-культурний міфопоетонім у вірші «Чорте, бронзовий Мефістофелю...» (авторизований машинопис початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Чорте, бронзовий **Мефістофелю**, / чом ховаєшся по кутках? / Подивися, якої долі / запізнали ми по кістках / революції матадорів, / тридцять третього вартових, / тих нескорених і покорених, / закріпачених смердів твоїх, / що в підмурок лягали трупом, / що майбутнє в'язали з жил? / (На замок замикались круки, / губи теж на замок – скажи!). / Доки ще для заклання ватрища / розкладати конквістадорам, / доки нам піднімати ратища, / воювати майбутнє змором? / Розкажи мені, **чорний ідоле**, / **чорномаговий чорнодум**, / чи надосі ми все вже звідали, / що написано на роду?* [Стус-1(2), с. 64].

Ф. : риторичне звертання, оцінювально-характеризувальна, саркастична.

МЕЧ₆ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоїй. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось **Меч**. А це – Зневіра. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. /*

Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / Стоять Пересторогою. Стоять / близ домовини – мов почесна варта [Стус-1(1), с. 211].

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

МИКОЛА КОСТЕВИЧ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у незавершеному вірші «У липні сніг упав. У липні смерть...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Микола Костянтинович Зеров** (1890–1937) – український поет, літературознавець, літературний критик, полеміст, лідер «неокласиків», майстер сонетної форми та перекладач античної поезії [Стус-1(2), с. 273]].

К. : *Миколо Костевич! Мені / здалося – кості на вогні, / здалося – очі – дві сльози / на заполярну впали кригу* [Стус-1(2), с. 134]. У контексті двох рядків заактуалізовано поетичну внутрішню форму особового імені: *Костевич – кості на вогні*.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – ЯКІР – МИКОЛА КОСТЕВИЧ.

Ф. : риторичне звертання, зображувально-характеризувальна. Див. **ЗЕРОВ, М. К. ЗЕРОВ, ОВІДІЙ**.

МИКОЛА ЩОРС₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Який це час?» (липень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Щорс Микола Олександрович** (1895–1919) – радянський український військовий діяч періоду Громадянської війни в Росії 1917/18 – 1922/23 років].

Мінімальний контекст: *іграшковий Микола Щорс. К.* : *Над головою – / світлий гар віражів / реактивних пілотів, / унизу – / розмахує прищербленою шаблюкою / іграшковий Микола Щорс* [Стус-1(1), с. 101].

Ф. : зображувально-характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **МИКОЛА ЩОРС** – музей ЛЕНІНА; мікросистема 2) **ЯННІС РІЦОС** – КПРС.

МИХАЙЛА бані₂ (1) – еклезіопоестонім у вірші «Немов вогненні кільця леопард...» (чистовий автограф без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Ті ж самі голуби в тім самім небі, / а брама Заборовського сховалась, / почезли бані золоті Михайла, / вже на Почайну зору не зведуть. // Так незбагненне белькотять тополі, / так хижо сонце свище над Софією, / і віщий вітер Видубичів носить / в твоїх очах ослаблих пам'ять літ* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : зображувальна, метафорична.

Поетонімосфера: ДНІПРО – ЗАБОРОВСЬКОГО брама – бані МИХАЙЛА – ПОЧАЙНА – СОФІЯ – ВИДУБИЧІ.

МИХАЙЛІВСЬКИЙ₂ хутор (1) – топопоетонім у вірші «Глухо сосни скриплять на світанні...» (червень 1960 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Хутір-Михайлівський** – вузлова дільнична залізнична станція I класу Конотопської дирекції Південно-Західної залізниці. Розташована на перетині магістралі Київ–Москва з частково розібраною магістраллю Орша–Донецьк].

К. : *Україно, тебе вже не видно – / ні тополь твоїх, ні дубів. / За Михайлівським хутором, рідна, / я надовго тебе загубив* [Стус-1(1), с. 111].

Ф. : локалізувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – МИХАЙЛІВСЬКИЙ хутор.

МИХАЙЛОВ узвіз₂ (1) – топопоетонім у вірші «У Прохорівці сни, мов ріки...» (чистовий автограф з іншою кінцівкою датований 26 серпня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 405].

К. сну, марення, ірреального простору, зорієнтованого на дійсність: *Так увижається не раз: / заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні – / то Максимович і Тарас / бредуть Михайловим узвозом / угору й гору – аж до хмар, / де виткався Волосожар, / де марення чумацьким возом / пускаються у Крим по сіль* [Стус-1(1), с. 179].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), зображувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ПРОХОРИВКА: мікросистема 1) МАКСИМОВИЧ – ТАРАС; мікросистема 2) МИХАЙЛОВ узвіз – ВОЛОСОЖАР – КРИМ.

МІСЯЖ – місце написання вірша «Втома» (4 вересня 1961 р.): *Біля Місяжу* [Стус-1(2), с. 16].

МІСЯЦЬ₁ (1) – космопоетонім у вірші «Мільйонновольний – як мільйонновольний...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Вагітний світ впаде мені до ніг, / запліднений моєю пліттю-злістю, / а потім Землю одружу на Місяці, / а потім всесвіт одружу по-нівечений* [Стус-1(2), с. 77].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) АМЕРИКА – АВСТРАЛІЯ – АФРИКА; мікросистема 2) АНТАРКТИДА – АТЛАНТИКА; мікросистема 3) ЗЕМЛЯ – **МІСЯЦЬ**.

М. К. ЗЕРОВ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у присвяті до вірша «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 166]. Див. **ЗЕРОВ, МИКОЛА КОСТЕВИЧ, ОВІДІЙ**.

МОДІЛЬЯНІ₁ (1) / ідіот – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «А скажи – Модільяні був ідіот?...» (квітень 1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Амедео Кліменте **Модільяні** (1884–1920) – видатний італійський художник і скульптор XX сторіччя, представник експресіонізму].

К. : *А скажи – Модільяні був ідіот? – / допитувалась вона, / коли я вправними, як у піаніста, пальцями / вигравав на засмаглих персах. // – Такий же ідіот, як і всі в цьому світі, – / повчав я, обіймаючи / успокоєні вибухи її сідниць. // – Розумієш, старий, я часто думаю / про незвичайність мистецтва. / Це зайва розкіш. // – Так, мистецтво – то завше над-*

мір, – / відповідав, виціловуючи коліна. // – Але надмір лише й рятує нас від убогості. / Смертним полишається єдине: / бодай маленький надмір – / У вірі, / у звичках, / у смаках, / просто – в примхах [Стус-1(1), с. 60].

Амедео Модільяні. «Автопортрет» (1919)

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

МОЙСЕЄВИ пророки (1) – поодинокий відміфонічний прикметник у вірші «Варіація» (вересень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Мойсей** – біблійна особа із Закону Мойсея у Старому Заповіті. За Біблією, вождь і законодавець народу єврейського, пророк і перший священний автор. Для юдеїв, християн і мусульман та вірних інших аврамічних релігій Мойсей є одним із найважливіших пророків].

К. : *Давились коміром вітри, / і світ **Мойсеєвим** пророкам / світив купини на горі, / на чорній, вигорілій, згореній, / на спалій рані [Стус-1(1), с. 107].*

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

«МОЛОДИЙ ГЕТЕ»_{6,1} (березень 1965 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 98].

«**Монолог у 100 рядків**»₆ – один із первісних заголовків вірша «Ессе homo!» [Стус-1(1), с. 418]. Див. «**ЕССЕ НОМО!**», «Ессе homo (Великий монолог)».

МОРДОВІЯ₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Від українських веремій...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 274].

[Протоонім республіка **Мордовія** – суб'єкт Російської Федерації, входить до складу Приволзького федерального округу. Межує на півночі з Нижньогородською областю, на півдні – з Пензенською областю, на заході – з Рязанською областю, на сході – із Чуваською Республікою та Ульяновською областю. Пор. **УКТ₁ Мордовія** ‘місце заслання’ [Лукаш, с. 245].

На початку вересня 1972 київський обласний суд за звинуваченням в “антирадянській агітації й пропаганді” засудив Василя Стуса до 5 років позбавлення волі і 3 років заслання. Василь Стус відбував покарання у **Мордовії** та Магаданській області (весь термін ув'язнення перебував у мордовських таборах)].

К. : *Від українських веремій / В тайгу, в Мордовію, за грати. / Кого питати, друже мій, / Тебе роковано до страти?* [Стус-1(2), с. 153].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна.

МОСКВА₂ (2) – топопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Москва** – столиця Російської Федерації].

К. : *Москва, гора Ведмежа, Кем / і Попів острів – шлях / за ґратами, за вартами. / розбухлий на сльозах; Москва – Чиб'ю, / печорський концетрак / споруджує нову добу / на крові і кістках* [Стус-1(1), с. 166–167].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ХАРОН**: мікросистема 1) **В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю**; мікросистема 2) **МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів**; мікросистема 3) **Господь – диявол** (антонімічні відношення).

МОСКОВСЬКА₂ (горілка) – прагмапоетонім у вірші «Марко Безсмертний» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Тепер можна й відзначити / десятилітній ювілей своєї смерті. / І Марко, махнувши рукою, / вирішив проциндрити / частину заощаджених за десять років / партійних внесків: / у гастрономі купив пляшку Московської, / банку кильки в томатному соусі, / головку цибулі / і півбуханки житнього хліба* [Стус-1(1), с. 189].

Ф. : зображувально-характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: МАРКО (БЕЗСМЕРТНИЙ) – **МОСКОВСЬКА** (горілка) – ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН.

«МОТИВИ ТРАВНЯ»₆ (в одному з чорнових автографів вказано дату 10–17 травня 1960 р.) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 413]. Заголовок побудовано на прийомі звукоподібності твірних апаративів: *мотиви травня (тв – т(р)е)*.

Контекст-актуалізатор: *Травню! Вируй, розітни / Хмари на шмаття / В хвилю зачаття / Голубої весни!* [Стус-1(1), с. 200].

М. РИЛЬСЬКИЙ₂ (1) – історико-культурне ім'я в епіграфі до вірша «Декларація поета і громадянина» (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 93, 270].

[**Максим Тадейович Рильський** (1895–1964) – український радянський поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, мовознавець, літературознавець].

К. : *Право – то слово дрібне. / От обов'язок – слово!* [Стус-1(2), с. 93].

«МУМІЯ»₆ (без дати) – назва вірша, зб. «Веселий цвинтар» [Стус-1(1), с. 160, 400].

МУС₃ (1) – поодинокий міфопоетонім у вірші «Вершник» (12 лютого 1969 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – ***мус** (mus) ‘чудовисько величезної сили’ – демонологічний персонаж калмицької міфології [Рамстедт, с. 15]].

К. : *Шлях правдивий – / витворює тебе великий Мус! / Хай увірветься десь пегасів клус – / ми канемо у вічність молодими* [Стус-1(1), с. 73]. Риманти *Мус* – *klus* знаходяться у позиції суміжної рими низької звучності.

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Н

НАГАСАКІ₁ (1) – топопоетонім у вірші «Продерте небо – до зірок...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Нагасакі** або **Нагасакі** – місто в Японії, в префектурі Нагасакі. Розташоване в південній частині префектури, на березі Східно-Китайського моря. Входить до списку центральних міст Японії. Під час Другої світової війни Нагасакі зазнало страшних руйнувань. 9 серпня 1945 р. авіація США скинула на місто ядерну бомбу. Це було друге ядерне бомбардування в історії людства після Хіросіми. У результаті трагедії загинуло 73 884 осіб, було поранено 74 909 і завдано збитків 120 820 мешканцям міста. Після війни для вшанування загиблих в місті було споруджено у 1955 р. Парк Миру].

К. : *Продерте небо – до зірок / Кривою райдугою тіл / Хребет горбатить **Нагасакі** / а видно як!* [Стус-1(2), с. 181].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: **НАГАСАКІ** – птах ЕКЛЕЗІАСТИВ.

НАГАСАКІ₄ (1) – поодинокий відконотонічний топопоетонім у вірші «Тридцять сьомий – неначе жарт...» (чистовий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім – okazіональний конотативний топонім **Нагасакі** зі значенням ‘вселюдська трагедія’].

К. : *Тридцять сьомий – неначе жарт. / Як кавалок у горлі. / Від країв набіга пожар / У тюремному коридорі. / З варти, з камер, із ключарів / Утікаючи поодинокі, / Той, хто вихопився – й згорів. / А згорів – то і в воду кінці. / Кретинічно-прямий, до болю / У колінах, крижах, в очах / Наростає грибом над епохою, / **Нагасакі** й гетто початком* [Стус-1(2), с. 78].

Ф. : хронотопічна, порівняльна, метафорична, оцінювально-характеризувальна.

«НА ГРАНІ»₆ (1960) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контекст-актуалізатор: *Нехай спिжева осінь зринула – / Не мовкни. Борсайся в холодній піняві: / Ми не перейдемо! Не переминемо!* [Стус-1(1), с. 144].

«НАД ГАЄМ ХМАРА»₆ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 86, 269].

НАДІЙКА₂ (2) – антропонім у жартівливому вірші «Яворова сім'я» (1971), присвяченому Яремі Світличному – малому синові **Надії** Світличної (**мама Надійка**) [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Над яром-яругою гуде явір з Яремою. Явір – вуса в / капелюсі, а Ярема, хоч безвусий, та як загуде, та як / загунає, тато Йван вуса розправляє, а тьотя Льоля кидає / бараболю і так уже наслухає, а мама **Надійка** така / радійка: о, мій Ярема спижовий голос має – як дзвін / гуде-виграває, всю нашу родину звеселяє, а бабуся / справжня радюся: ото вже з Яремою посміюся. / Тай мама **Надійка** теж радійка: пише писаночки при / свічці, а сама, як зозулька на гілці* [Стус-1(2), с. 129].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЯРЕМА – ЙВАН – ЛЬОЛЯ – **НАДІЙКА**; мікросистема 2) ГОРКОВІ ЛЮЛЬЦІ – ЯРЕМІ СВ.

«НАД ОСІННІМ ОЗЕРОМ»₆ (без дати) – назва вірша, зб. «Веселий цвинтар» [Стус-1(1), с. 154]. Варіант вірша був доопрацьований і включений автором до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 397].

Контексти-актуалізатори: *Цей став повісплений, осінній чорний став, / як антрацит видінь і кремінь крику, / виблискує Люципера очима. / П'янке бездоння лащить до ніг; Охриплі очі збіглися в одне – / повторення оцього **чорноставу**, / насилу вбгане в череп* [Стус-1(1), с. 154].

«НАКЛИКАННЯ ДОЩУ»₆ (квітень 1965 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 69].

Контексти-актуалізатори: *Кружляє ватрище в рухливім колі чар, / простерті чари вкручуються в простір, / мов пасма дощові, долоні*

гострі / жіночою колишуться печаллю. / Сколінені мужі і ниці пахолки / німотні руки перед себе рвуть. / І неба молять і дощу зовуть, / окляклі круг багаття, ніби пакілля [Стус-1(1), с. 69].

«На забудь»⁶ (19 серпня 1959 р.) – первісний заголовок вірша «Спомин» [Стус-1(2), с. 267]. Див. «СПОМИН».

«НАРОДЖЕННЯ»⁶ (чистовий автограф кінця 50-х – початку 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 106, 271].

«НАТУРЩИК»⁶ (червень 1963 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 133].

Контексти-актуалізатори: *Він, мов свічка, по сльозі / гріє скульптора серце. / З нього висотують жили. / Його оголюють, / і не подітись від очей зненависних, / і п'ятий не знайти куток; Піддатливий, мов глина, / не знайде, / за що вхопитись. / Терпне мертве тіло, / і вже, мембрановий, / натурщик остигає / на гострій, ніби шпиль, / колючій ноті [Стус-1(1), с. 133].*

«НА ХВИЛЯХ»⁶ (1962) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контексти-актуалізатори: *<...> в тумані, неначе в угарі, / змаячена, плаче вода; Ти все зрозумів, а зараз / зневіра на душу лягла: / недаром хвиля, недаром / обидва колише весла; Недаром, недаром, недаром / твій човен міжхвиля гойда, / в тумані, неначе в угарі, / змаячена, плаче вода [Стус-1(1), с. 138].*

НЕБАБА₂ (1) – історико-культурний антропостонім у вірші «Попід небом, листом і соломою...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім Мартин Небаба (кін. XVI ст. –1651) – український політик та військовий діяч доби Богдана Хмельницького, засновник роду Небаб. Обирався Отаманом Запорізької Січі. Під час національно-ви-

НЕЗВАЛ

звольної війни України 1648–1657 рр. – Полковник Борзенський; Полковник Чернігівський; наказний гетьман українського війська у Великому князівстві Литовському; наказний гетьман лівобережних полків України. Загинув у бою на білоруському фронті].

К. : *Попід небом, листом і соломою, / Під землею, в вічність завглиб-
ки, / сонною безоднею солоною / козаки ладнають байдаки. / Там Са-
мійло Кішка й Сагайдачний, / Там **Небаба** чорний і гіркий, / і правиці
репаногарячі / скинули над Лугом козаки [Стус-1(2), с. 86].*

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: САМІЙЛО КІШКА – САГАЙДАЧНИЙ – **НЕ-
БАБА** – ЛУГ.

НЕЗВАЛІ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Не мо-
жу я без посмішки Івана...» (6 грудня 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Вітезслав **Незвал** (1900–1958) – чеський поет, прозаїк і
перекладач, співзасновник поетизму, основний представник чеського
сюрреалізму].

К. кола читання ліричного героя: *Прости мені, недільний мій Хре-
щатик, / що, сівши сидьма, ці котли топлю / в оглухлій кочегарці. Що*

*терплю, / коли вже ні терпіти, ні мовчати / не можу, що, читаючи, люблю / твоїх Орхана, **Незвала** і Данте, / в дев'яте коло прагнути стремлю* [Стус-1(1), с. 94].

Ф. : метонімічна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ІВАН / ІВАНОЧКУ – КИЇВ – ХРЕЩАТИК; мікросистема 2) ОРХАН – **НЕЗВАЛ** – ДАНТЕ.

«**НЕ МАЮ ЗЛА**»⁶ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

Контекст-актуалізатор: *Чи, може, я не маю ні народу, / ні мови, ні свободи, ні життя* [Стус-1(2), с. 88].

Ніобея³ – міфопоетонім у чорновій редакції вірша «Вереснева земля» (машинопис з авторськими правками датовано 1959 р.; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 414].

[Протоонім **Ніобея** – за грецькою міфологією, дочка фрігійського царя Тантала, дружина фіванського владаря Амфіона, сестра Пелопа. Ніобея пишалася тим, що мала 12 дітей і зневажала богиню Літо, в якій їх було лише двоє. Діти Літо Аполлон і Артеміда жорстоко помстилися за образу матері. В один день вони повбивали стрілами дітей Ніобеї, яка з найщасливішої в світі матері стала найнещаснішою].

К. : *В тужний стрекіт жалів доринути / серед палого листя стигнути, / **Ніобеї горем** ридати* [Стус-1(1), с. 338].

Ф. : порівняльна (ототожнювальна).

ніхто, (1) / не пес / (не) орденоносний пес – безіменна номінація з символічним значенням у вірші «Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік...»

(кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 406].

К. : *Я був у натовпі. Я був **н і к и м**. / Я сором відчував за власну ницість, / за воєнрабство. І безмірний жаль / виповнював мою голодну душу, / що я не пес. Орденоносний пес* [Стус-1(1), с. 184].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: ТАГІЛ – ніщо – **ніхто** – хто.

ніхто₇ (2) – умисна безіменність у поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

К. : *А наймення / у нас немає свого. Нині – Йорик, / а завтра вже **ніхто**. / Чекай на роль, / якою і почнеш найменуватись, / допоки скопу. Раз єдиний – Йорик, / а все життя – **ніхто**. Ні тобі виду, / ні імені. А грай чуже занудне / нашіптане життя – самі повтори* [Стус-1(1), с. 169].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна; символічна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК: мікро-система 1) ЙОРИК – **ніхто** (протиставні відношення); мікросистема 2) ШЕКСПІР – ЙОРИК / НЕ ЙОРИК – ГАМЛЕТ; БОГ; ПОЛІФЕМ. Див. **ЙОРИК, ЙОРИК / НЕ ЙОРИК**.

НІЦШЕ₁ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Три скелети сидять за кавою...» (1970).

[Протоонім Фрідріх Вільгельм **Ніцше** (1844–1900) – відомий німецький філософ, психолог і класичний філолог, представник ірраціоналізму].

К. : *Три скелети сидять за кавою / і провадять про філософію **Ніцше**, / до них підсідає рудава бестія / і починає з одного кптити, / що той недоладно грає **справжню** / людину* [Стус-1(2), с. 144]. Визначення **справжня людина** спрямоване на пародійне обігрування образу надлюдини Ф. Ніцше.

Ф. : генетивна, опосередковано характеризувальна, іронічна.

«Ніч Мікельанджело»^{6, 1} (18 липня 1962 р.) – первісний заголовок вірша «Ніч скульптора» [Стус-1(2), с. 268]. Див. «НІЧ СКУЛЬПТОРА».

«НІЧ СКУЛЬПТОРА»⁶ – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок. Відомий ще чорновий автограф вірша під заголовком «Ніч Мікельанджело», датований 18.07.1962 р., у загальному зошиті початку 60-х років [Стус-1(2), с. 268].

Контексти-актуалізатори: *У мене тіло з мармуру. / І в горлі / спинився крик: / несила продихнуть; І є гірка відрода в тім, / що мармур / научений мовчати од віків. / Хай мовкне горе / і німіє біль, / одягнені у камінь, / мов у панцир; <...> тихни, ніч, / змовкай, печаль, / в важкому заборолі* [Стус-1(2), с. 63]. Див. «Ніч Мікельанджело».

Ніщо⁷ (1) – безіменна номінація з символічним значенням у вірші «Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік...» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 406].

К. : *О мить блаженства – і людей і псів. / Одні щасливі ницістю своєю / і приналежністю чотириногим / так низько хилиються благочестиво / перед Нічим, що дивиться зокіл. / А другі – на хребтах своїх довгастих / несуть такий тягар своєї слави, / аж закипає від образи кров / в собачім серці: ось воно, мовляв, / мистецтво для безрогих* [Стус-1(1), с. 184].

Ф. : вказівна, характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: ТАГІЛ – Ніщо – ніхто – хто.

НКВД₂ (1) – ергопоетонім у незакінченому вірші «На пів на дев'яту – спішу на роботу...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

[Протоонім рос. **НКВД** (Народный комиссариат внутренних дел) / НКВС (Народный комисариат внутренних дел) – одне з виконавчо-адміністративних відомств (міністерств) уряду СРСР союзно-республіканського підпорядкування. Створений 7 листопада 1917 р.; 19 березня 1946 р. перейменований на Міністерство внутрішніх справ СРСР. Після

утворення СРСР у 1924 р. НКВС УРСР діяв як республіканський орган, здійснюючи суто адміністративні функції. У 1934 р. НКВС УРСР був підпорядкований безпосередньо Москві – новоствореному НКВС СРСР. У структурах ЧК – ОГПУ, НКВС, СМЕРШ, КДБ тощо від самого початку працювало чимало українців. Історія української гілки радянських спецслужб є складовою частиною непростой, трагічної і жорстокої історії України].

К. : ... о рідна моя поліцейська державо, / і всі твої **НКВД**, **ГПУ** – / мені не даєш ти єдиного права [Стус-1(2), с. 167].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера: НКВД – ГПУ.

НОВИЙ рік₆ (1) – поетонім (геортонім) у вірші «Шампанське в шклянці...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

К. : Замість ялинки – сосни у вікні / У передноворічному ошатті, / Святенницький жахтить на вітах сніг. / На віях сльози. **Новий рік**. Прокляття. / Святковий Київ вироста в цю мить / На півфужера. Рветься, ніби корок, / Новою гордістю, новою непокорю, / Новою грою виноградних рік [Стус-1(2), с. 165]. Звукосмисловий зв'язок імені – тексту посилюється за рахунок тотожного, звукового повтору (алітерація *нв – вн, р, н*) і омоформи рік: **Новий рік – Новою грою виноградних рік**.

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: **НОВИЙ рік** – КИЇВ.

«**НОВОРІЧНЕ**» (1963–1965) – назва вірша з циклу «Образки», не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 47].

О

«ОБРАЗКИ»₆ – назва циклу віршів (початок – середина 60-х років) [Стус-1(2), с. 47].

«ОБРАЗОК»₆ (1965) – назва вірша з циклу «Образки», не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 49].

«Образок»₆ (без дати) – первісний заголовок вірша «В бетованих каналах міста...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 391].

ОВІДІЙ₁ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Ти мертвий. Мертвий ти. Живий...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

[Протоонім **Овідій**, або Публій **Овідій** Назон (43 р. до н. е. – 17 або 18 р. н. е.) – останній з поетів “золотої доби” римської літератури, твори якого мали суттєвий вплив на пізнішу європейську середньовічну літературу та по наш час.

Входить до структури індивідуально-авторської онімної перифрази: *той, що ніс Овідія на Соловецький острів* – Микола Зеров [Стус-1(2), с. 272]. Відомо, що червневий пленум ЦК КП(б)У 1926 р. дав прямі директивні вказівки щодо політичної оцінки “неокласиків”; фактично ця постанова означала заборону літературної та критичної діяльності Зерова. Як і всі українські інтелігенти, М. Зеров жив під постійною загрозою арешту, в атмосфері погроз і цькування. Всі останні роки фактично йому було заборонено займатися творчою діяльністю. У ніч із 27 на 28 квітня 1935 р. Зерова було заарештовано під Москвою на станції Пушкіне. 20 травня його доправлено до Києва для слідства. Зерова звинуватили в керівництві контрреволюційною терористичною націоналістичною організацією. На першому допиті він заявив однозначно: “До ніякої контрреволюційної діяльності я не причетний, а отже, співучасників назвати не могу”. Тривалі й надзвичайно виснажливі допити слідчого, побудовані на погрозах і залякуванні, призвели до бажаного для влади результату. 9 липня М. Зеров “розколовся”: “Я признаю себе винним у тому, що приблизно з 1930 року належав до керівного складу контрреволюційної націоналістичної організації, куди, крім мене, входили Рильський і Лебідь”. Військовий трибунал Київського військового округу на закритому судовому засіданні 1–4 лютого 1936 р. без участі звинувачених й захисту розглянув судову справу; М. Зерова інкримінували керівництво українською контрреволюційною націоналістичною організацією і згідно з тодішніми статтями кримінального кодексу УРСР трибунал визначив йому міру покарання: десять років позбавлення волі у виправно-трудовах таборах з конфіскацією приналежного йому майна. Наприкінці зими Зерова відправлено до Карелії за маршрутом: «Ведмежа Гора – Кем – Соловки». У пункт призначення вони прибули у червні 1936 року. За станом здоров’я М. Зеров не міг працювати лісорубом і тому прибирав кімнати господарської служби. Після закінчення роботи, у комірчині сторожа міг займатися перекладами та історико-літературними студіями. За багатьма свідченнями, він завершив багаторічну роботу над українською версією «Енеїди» Вергілія.

Пор. вірш М. Зерова «Овідій» (1935): *Братерство давніх днів! Розкішне, любе гроно! / Озвися ти хоч раз до вигнанця Насона, / Старого, кволого, забутого всіма / В краю, де цілий рік негода та зима, / Та моря тужний рев, та варвари довкола... / Убогий, дикий край! Весною бруд і холод; / Улітку чорний степ... Ні затишних гаїв, / Ні виноградників, ні золочених нив. / А там морози знов і небо в синій ризи. / І от риплять вози, копита б'ють по кризі, / Вривається сармат і все руйнує вкрай / І бранців лавами вигонить за Дунай [Зеров]].*

К. : *Це він, подумав я. Це той, що ніс / Овідія на Соловецький острів – / цю самострату й самопорятунок. / І ось тепер – роздвоївся усмерть [Стус-1(2), с. 124].*

Ф. : хронотопічна, алюзійна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ОВІДІЙ – СОЛОВЕЦЬКИЙ острів (відношення включення).

«О Гімен-гіменей»_з (без дати) – заголовок у чорновій редакції вірша « – А скажи – Модильяні був ідіот?...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 243].

[Протоонім **Гіменей** – син Діоніса й Афродіти (за іншою версією – Аполлона й однієї з муз: Калліопи, Уранії або Терпсіхори), покровитель подружжя та шлюбу].

ОДЕСА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Ти бачиш – попід часом, попід віком...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім **Одеса** – місто обласного підпорядкування на чорноморському узбережжі України; культурний, освітньо-науковий, туристичний та торговий осередок країни; найбільший морський торговий порт держави. За чисельністю населення Одеса є третім в Україні містом після Києва та Харкова].

К. : *Ти бачиш – попід часом, попід віком, / де все не спить, і кличе, і болить, / сумний мій задум ходить біля вікон, / шаблюкою у шибку щеберть, / В золотозубій золотій **Одесі** / На хаджибейських протях сухих / Спинивсь мій крок і перевівся дих, / Затихли постріли нацькованих **дантесів**, / і голос мій, покараний на горло, / як мені снилось в за-*

пізнiлiм снi – / ожив i звiвся в голiй пiснi – голо / у пiзнiй пiснi, пiзнiй i тiсний [Стус-1(2), с. 89]. Смысловий зв'язок римантив *Одеси – дантесiв* (сильна звучнiсть) змiцнюється у контекстi рядкiв: алiтеративний повтор *злтз – злт – дс* (*В золотозубий золотий Одесi*) – *зт(х)л – ст(р)л – вн – днтсв* (*Затихли пострiли нацькованих дантесiв*).

Ф. : локалiзувальна, зображувально-характеризувальна.

Поетонiмосфера: ОДЕСА – дантеси – «ЗАПОВИТ».

«ОЗЕРО КИСЕГАЧ»_{6,2} (листопад 1961 р.) – назва вiрша, зб. «Зимовi дерева» [Стус-1(1), с. 145].

ОКТЯБРЬ₂ (1) – ергопоетонiм у незакiнченому вiршi «Режисер iз людоджерiв вiчками гарматних жерл пiдглядає...» (чорновий автограф 1968–1971 рр.), не включеному автором до поетичних збiрок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонiм рос. **Октябрь** або *Великая Октябрьская социалистическая революция*; Жовтневий переворот (у радянськiй iсторiографiї *Велика Жовтнева соцiалiстична революцiя*) – державний переворот, заколот у Росiйськiй республiцi, що вiдбувся 25 жовтня (7 листопада) 1917 р. У ходi перевороту Тимчасовий уряд, що перебував у столицi держави Петроградi – заарештували, а центральну владу перебрати на себе лiдери бiльшовикiв на чолi з В. Ульяновим (Ленiним)].

К. : *Одно iз самих боевих завоювань Октября является дружба народов, за это наши отцы i мамы наклали головами не здря, однако иногда iшо случается, что кое-кто iз уродов говорит, што это не так* [Стус-1(2), с. 84].

Ф. : генетивна, характеризувальна, саркастична.

Поетонiмосфера: мiкросистема ЛЕНIН – **ОКТЯБРЬ** – Ком[муни]ст[ическая] партiя – КРЕМЛЬОВСЬКИЙ зал; ГРiША; ДДТ. Див. **ЖОВТЕНЬ**.

ОЛЕКСА БУЛИГА₂ (1) – iм'я-присвята у вiршi «Цупких не роздеш обiйм...» (1966 р.; зб. «Зимовi дерева») [Стус-1(1), с. 102].

[Протоонім **Олекса Булига** (1939–1966) – український поет, збірка «Скресіння» вийшла 1967 р. Перебував у дружніх стосунках з В. Стусом [Стус-1(1), с.379]].

ОЛЕКСАНДРА₅ (1) – антропоетонім у вірші «Символ віри» (чорновий автограф, без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Те, що було в дитинстві щемним коханням, / стало нині **Олександрю**, Валею, Людою, / а за торсами знаних і незнаних коханок / я втратив почуття, що таке любов? / Це спокій Людмили? Це самозречення Валі? / Це нестерпна жага подошів'я? / Це втрата? Це неперейдена грань / між “до” і “після”? Це тьмяно / і незбагненно подосі* [Стус-1(2), с. 190].

Ф. : вказівна, порівняльна (ототожнювальна), оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ОЛЕКСАНДРА – ВАЛЯ – ЛЮДА / ЛЮДМИЛА.

«**Опоночіння**»₆ (10 вересня 1968 р.) – первісний заголовок вірша «О що то – єдність душ?» [Стус-1(1), с. 364].

«**ОПТИМІСТИЧНЕ**»₆ (авторизований машинопис датовано 1963 р.) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 207, 415].

ОРЕНБУРГ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

ОРМУЗД

[Протоонім **Оренбург** – місто обласного підпорядкування, адміністративний центр Оренбурзької області, Росія. В минулому столиця Киргизької АРСР].

К. : – *Тайга уральська – до Литви моєї / болюче схожа. Оренбург. Шевченко. / І стільки тут у мене земляків – / аж до Печори. Справді бо – Вітчизна* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : локалізувальна, хронотопічна, асоціативна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛІТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – **ОРЕНБУРГ** – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ОРМУЗДз (1) – історико-культурний міфопоетонім (теонім) у вірші «Поетові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Перші дві строфи внесено без змін до тематично спорідненого твору «Ти говорив, що ти в житті – язичником...» [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Ормузд**, Агура Мазда, Аурамазда, Ахурамазда, Ормазд – давньоіранське божество, бог зороастризму та ряду інших споріднених вірувань. Буквальне значення Ахура Мазда – ‘мудрий бог’, ‘бог помилів’. У зороастризмі Ахара Мазда первісне божество, всеблагий творець світу, мудрий та добрий бог].

К. : *Ти говорив, що ти в житті – язичником, / Філософом у поеті Ормузда. / Пророк Дажбогів, – аж до жнив тобі – / Гадати, ворожити, вихвалити* [Стус-1(2), с. 225]. Входить до структури онімної перифрази *філософ у поеті Ормузда*.

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

Поетонімосфера: **ОРМУЗД** – **ДАЖБОГ**.

ОРМУЗДз (1) – історико-культурний міфопоетонім (теонім) у вірші «Ти говорив, що ти в житті – язичником» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Пор. тематично споріднений вірш «Поетові» [Стус-1(2), с. 280].

ОРХАН

К. : *Ти говорив, що ти в житті – язичником, / Філософом у почиті Ормузда. / Пророк Стрибогів. Триніжки твої / Загрузли в землю череватим грузом* [Стус-1(2), с. 226]. Входить до структури онімної перифрази філософ у почиті **Ормузда**.

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

Поетонімосфера: ОРМУЗД – СТРИБОГ.

ОРХАН₁ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Не можу я без посмішки Івана...» (6 грудня 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Орхан** I Газі, Урхан – турецький бей з династії Османів, другий правитель османської держави, що правив з 1326 по 1359 роки. При Орхані було створено багато умов для перетворення невеликого османського бейлика на сильну державу. Орхан здійснив перші турецькі завоювання у Європі. Орхан перший з османських правителів, який мав в гаремі дочок європейських правителів].

К. кола читання ліричного героя: *Прости мені, недільний мій Хрещатик, / що, сівши сидьма, ці котли топлю / в оглухлій кочегарці. Що терплю, / коли вже ні терпіти, ні мовчати / не можу, що, читаючи, люблю / твоїх Орхана, Незвала і Данте, / в дев'яте коло прагнучи стремлю* [Стус-1(1), с. 94].

Ф. : метонімічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ІВАН / ІВАНОЧКУ – КИЇВ – ХРЕЩАТИК; мікросистема 2) **ОРХАН** – НЕЗВАЛ – ДАНТЕ.

«ОСІНЬ У СІГУЛДІ»^з (1) – назва твору російського поета Андрія Вознесенського, написаного у 1961 р., у вірші «Вже котрий це до тебе лист...» («Я вчора дістала збірку...») (квітень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. кола читання ліричної героїні: *Я вчора дістала збірку / Андрія Вознесенського, / читала і перечитувала / «Осінь у Сігулді», / і думала: для розлуки / осені не чекають. / Чи ж є для розлуки строки? – / провесна і прощання [Стус-1(1), с. 66]. Пор. : <...> я ожил, спасибо за осень, / что ты мне меня объяснила, / хозяйка будила нас в восемь, / а в праздники сыпало басила / пластинка блатного пошиба, / спасибо, // но вот ты уходишь, уходишь, / как поезд отходит, уходишь... / из пор моих полых уходишь, / мы врозь друг из друга уходим, / чем нам этот дом не угоден? // Ты рядом и где-то далеко, / почти что у Владивостока, // я знаю, что мы повторимся / в друзья и подругах, в травинках, / нас этот заменит и тот – / “природа боится пустот”, // спасибо за сдутые кроны, / на смену придут миллионы, / за ваши законы – спасибо, // но женщина мчится по склонам, / как огненный лист за вагоном... // Спасите! [Вознесенський].*

Ф. : характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера (відношення включення): **АНДРІЙ ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ** – **«ОСІНЬ У СІГУЛДІ»**.

«ОСТАННІЙ ЛИСТ ДОВЖЕНКА»^{ж,2} (червень 1964 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

[Протоонім Олександр Петрович **Довженко** (1894–1956) – український радянський письменник, кінорежисер, кінодраматург, класик світового кінематографа. Автор повісті «Зачарована Десна», сценарію «Земля», кіноповісті «Україна в огні» та ін.].

Контекст-актуалізатор: *І хочу вже на затишок, і, може, / на спокій хочеться на придеснянський, / і хочеться на мій селянський край. /*

Пустить мене до себе. Поможить / мені востаннє розтроюдить рану, / побачити Дніпро, води востаннє / у пригірці із криниці зачерпнуть [Стус-1(1), с. 92].

ОТЧЕ₇ (1) – поодиноке неназване ім'я у вірші «Ганімед Гете» (чорновий автограф початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

К. : *Хмароньки, / сум мій сріблить! / На ваших крилах / вгору мене підносять, / обіймемось разом, / **Отче** усеблагий!* [Стус-1(2), с. 80].

Ф. : звертання (молитва).

ОТЧИЗНА / ВІТЧИЗНА₇ (2) – поодинокі безонімні номінації у вірші «Мій час – не час. Мій рік – не рік...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. : *Мій час – не час. Мій рік – не рік. / Людове! Люде! Людськосте! Волаю, / Кричу і головешкою горю, / Чи я **Отчизни** рідної не маю? / Чи я лише ману боготворю, / Чи я намарне горлом прориваюсь, / Рвучи, як обручі, за пругом пруг. / Чи я – у горі – звернений добру, В галюцинаціях **Вітчизну** проглядаю* [Стус-1(2), с. 74].

Ф. : риторичне питання, характеризувальна.

П

«ПАВОДОК НА ДНІПРІ»^{6,2} (чорновий автограф кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

Контексти-актуалізатори: *Те, що вода йшла плавом, / він розумів. / Погоджувався, / що у воді можуть бути / ганчір'я, тріски, штахетини, будинки, / старі підшиви й посвідчення / ударника комуністичної праці, / й ще нерозгаслі коров'ячі кізяки; Сидячи на вирваній із корінням вербі, / він складав човником долоні, / виловлював соломинки / і нищівно шмагував їх / на тирсу: / хай і паводок – але не без ладу!* [Стус-1(2), с. 99].

ПАЛІЙ-ГОСПОДЬ^{6,7} (1) / ГОСПОДЬ⁷ (2) – поодинокі ім'я-характеристика у вірші «Страшні твої нурти печерні...» (чорновий автограф середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К.-медитація: Палій-Господь розклав багаття / і на антоновім вогні / іспитуватиме завзяття – / на опір, на вагу, на гніт; О благісний, о клятий край, / я раб твоїх дугами надбрів'я, / іще лютує переджнив'я, / ти ж на обжинки поспішай, / поки облітаний, оспалий, / облітувавши дар, як біль, / як зек, набудеш причандали, / вік виношені на горбі, / і скажеш – **Господи**, простися / мені мій гріх, мій дар, мій день. Ми по мордовським бродим лісі, / а доля по недолі йде. / І скажеш – **Господи**, допоки / вік вікуватиму – кажу, / не перейду оту межу, / де з головошок б'ють опоки [Стус-1(2), с. 53–54].

Ф. : характеризувальна; риторичне звертання.

ПАТОНА² міст (1) – урбанонім у вірші «Стольний граде! Стволовий надрізе!» (1964), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім міст імені **Патона** – один із мостів через Дніпро у Києві. Перший у світі суцільнозварний міст завдовжки 1 543 метри. Безпосередню участь у проектуванні та будівництві моста брав академік Євген Оскарович Патон, на честь якого названо цю споруду].

К. (метафоричний): *Стольний граде! Стволовий надрізе! / Ліхтарі – як спалахи ракет. / Зібгана душа спішисть урізатись / На мосту Патона – в парпет* [Стус-1(2), с. 43].

Ф. : генетивна, локалізувальна, метафорична.

Поетонімосфера (відношення перетину): **ПАТОНА міст – ДНІПРО.**

ПАТОНА₂ міст (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Тисячолітньому Києву...» (квітень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *Тисячолітньому Києву // закортіло омолодитися. / Раптом Київ відчув готелі, / електрички, тролейбуси, / поїзди, / міст Патона / і незграбні будинки Хрещатика* [Стус-1(1), с. 105].

Ф. : зображувально-характеризувальна, метафорична.

Поетонімосфера з онім-домінантою КИЇВ: **міст ПАТОНА – ХРЕЩАТИК – ЗЕЛЕНИЙ театр – ДНІПРОВІ хвилі – ЯРИЛОВА голова.**

ПЕГАСІВ клус (2) – відміфонімний прикметник у вірші «Вершник» (12 грудня 1969 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Пегас** у давньогрецькій міфології – чарівний крилатий кінь, брат Хрісаора; народився з крові горгони Медузи, коли Персей відтяв їй голову. Стародавній міф розповідає, що Пегас злетів на Олімп, де приносив Зевсові грім та блискавку. У III ст. до н. е. александрійські поети створили легенду про Пегаса як про коня поетів. Якимось музи співали так гарно, що вся природа слухала їх у мовчанні й нерухомості, а гора Гелікон від захоплення почала швидко рости і доросла аж до неба.

Тоді олімпійські боги наказали Пегасу повернути гору на землю. Кінь ударив по горі копитом, утоптавши її в землю, а на місці удару забило джерело Гіппокрена. У переносному розумінні *осідлати Пегаса* означає ‘стати поетом’].

К. : *Керя слави лопотить на вітрі / і ріже виднокіл **пегасів** клус, / скорописного фіолету літери / гаптують неба золотий обрус; Хай увірветься деє **пегасів** клус – / ми канемо у вічність молодими* [Стус-1(1), с. 73]. Пор. у чорновій редакції: *хай ріже виднокіл **пегасів** клус / а ти до скону припадай до гриви* [Стус-1(1), с. 251].

«ПЕРЕВИХОВАННЯ» (25 лютого 1970 р.) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 144].

Контексти-актуалізатори: *Пан-отця / обернули / на войовничого атеїста; Перевихований, / чувся щасливим, / він легко мирився / з єдиним клопотом: / найостанніше / було нескінченним* [Стус-1(2), с. 144].

«ПЕРЕДАЧА» – топопоетонім (урбанонім, *назва зупинки або іншого топографічного, адміністративного тощо об’єкта) у вірші «Бідне серце!» (авторизований машинопис, який відбиває початковий етап роботи над твором, датовано 1965 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 386].

К. : *Бідне серце! / Як воно дико б’ється / на останньому перегоні / між Ясинуватою і Донецьком! / Як воно перераховує оглухлі стики! / А коли побачиш трамвай, / цього пустограку – хлопчиська, / що проноситься / між “Передачею” і “Главснабом” / (пригадаєш болітце попід мостом, / де в воді – жовтувата зелень, / там ти бачив колись / п’яного біля насипу, / веселого п’яного, / що спав, захопивши в обійми сітку / із півлітрою, хлібом і оселедцем), / то видасться: / ти нікуди звідси й не виїздив* [Стус-1(1), с. 121].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ВАСИЛЬ: ЯСИНУВАТА – ДОНЕЦЬК – «ПЕРЕДАЧА» – «ГЛАВСНАБ» – КДБ.**

«ПЕРЕДНОВОРІЧНІ ЗАКЛИКИ»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

Контексти-актуалізатори: *Обов'язково, / тільки-но віддунуть звуки курантів, / тільки-но чокнуться фужерами із шампанським, / тільки-но перейде на новий рік – / хай здихає. / Хай здихає. / Хай здихає / отой, що не дає мені і дихнути* [Стус-1(2), с. 171].

«ПЕРЕДСВІТАННЯ»⁶ (чистовий автограф кінця 50-х – початку 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

Контексти-актуалізатори: *<...> і синіло, / Божевільно блакитніло небо, / од крику отерпле – / Скреготали по ньому / очима, руками, / і меркло, / і важніло од дум / фіолетове сонце / у тиші* [Стус-1(2), с. 107].

«Передчуттями дня»⁶ (без дати) – первісний заголовок вірша «Жебонить жабуринням пойнята вода...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 376].

ПЕРЕСТОРОГА⁶ (1)⁵ – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоїй. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – Зневіра. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. / Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / Стоять Пересторогою. Стоять / близ домовини – мов почесна варта* [Стус-1(1), с. 211].

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

ПЕРСІЯ¹ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Сьогодні – неділя...» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

⁵ **Пор.:** пересторога 'те, що перестерігає від чого-небудь (слова, дії, вжиті заходи і т. ін.) // Повідомлення, зауваження, яке попереджає про що-небудь; попередження' [СУМ].

[Протоонім **Персія** – історичний регіон у південному Ірані, що асоціюється із сучасним Іраном; офіційна назва країни у західноєвропейських державах до 1935 р.].

К. освіченості, знань ліричного героя: *Раз на тиждень / хорошо бутись в колі старого лісівника, / що, вивчаючи жерделі, / знає Персію, Малу Азію / і старезну, як світ, грушанку* [Стус-1(1), с. 125]. Внутрішня рима середньої звучності **Персію – Азію** посилює смисловий зв'язок поетонімів.

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: ПЕРСІЯ – МАЛА АЗІЯ.

Перунз (1) – міфопоетонім (теонім) у чорновій редакції вірша «Накликання дощу» (зб. «Зимові дерева»).

К. : *Зубчасті сосни і зубчастий хвоц / нажаленими кронами благають. / Дніпровські кручі б'ють чолом, волають: / – Пошли, Перуне, дощ. Пошли нам дощ* [Стус-1(1), с. 249].

Ф. : метафорична, риторичне звертання.

ПЕРУНз (1) – міфопоетонім (теонім) у вірші «Під диким сонцем» (липень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Перун** – бог блискавки й грому в давніх слов'ян-язичників].

К. : *Як відпливуть мужі – круглясті чари / багатимуть з простертими руками / Перуна – окропити грішну землю, прибивши порох по стежках кохань <...>* [Стус-1(1), с. 71]. Впливість контексту посилюється завдяки алітеративному повтору *пр: простертими – Перун – прибивши порох*.

Ф. : генетивна, зображувальна.

Поетонімосфера: ЯРИЛІВ день – ПЕРУН.

ПЕТРО₁ (1) – поодинокий антропоетонім у вірші «Дуби, кремезні, наче запорожці...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

[Протоонім **Петро I** – Петро Олексійович Романов (1672–1725) – останній цар Великої, Малої і Білої Русі, з 1721 р. – перший імператор

Всеросійський. Проводив агресивну зовнішню політику. Після включення до Московської держави низки земель та перемоги в Північній війні заснував Російську імперію. Провів у державі численні реформи. Петро I впроваджував політику на обмеження автономії України, посилив використання людських і матеріальних ресурсів України на потреби Росії. Політика Петра I стосовно України викликала антиросійське повстання гетьмана Івана Мазепи, опозиційну діяльність наказного гетьмана Павла Полуботка та невдоволення широких кіл українського суспільства].

К. : *А ви / Сами собі призначите прощання, / Сами осипете пожовкле листя, / Сами, вже після того, віддасте / Незрадну зброю, як колись Петро / Віддав по битвах долю на поталу / Завзятим московитам* [Стус-1(2), с. 159].

Ф. : порівняльна, алюзійна, оцінювально-характеризувальна.

ПЕТРО₅ (2) – антропоетонім у вірші «Ніч підійшла і стала за плечима...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *І сходились до хати / старі колгоспники, Петро вертався з клубу, / зальотник визнаний, ганяв цигарку / кутками свого всміхненого рота, / виспівував Марину, наче гімн; Хазяйська дочка з школи поверталась, / перемивала посуд по вечері, / постіль стелила змореним батькам / і жартувала голосно з Петром* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : вказівна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема СЕКЛЕТА – МАРИНА – ПЕТРО; ЛИСЕНКО; КИЇВ.

Петрова лампа (1) – відантропонімний прикметник у чорновій редакції вірша «Холоднозорий присмерк приуральський...» (зб. «Зимові дерева»).

К. : *Тріщав мороз. А він, ввімкнувши лампу / Петрову, кварц, ходив між довгих тіней...* [Стус-1(1), с. 230].

Ф. : вказівна.

ПЕЧОРА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Печора** – місто в Республіці Комі Російської Федерації. Розташоване в північно-східній частині республіки, за 588 км на північний схід від Сиктивкара, на правому березі річки **Печори**].

К. : – *Тайга уральська – до Литви моєї / болюче схожа. Оренбург. Шевченко. / І стільки тут у мене земляків – / аж до **Печори**. Справді бо – Вітчизна* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : локалізувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛСТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – **ПЕЧОРА** – ВІТЧИЗНА.

«ПІД ДИКИМ СОНЦЕМ»⁶ (липень 1965 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 71].

Контексти-актуалізатори: *Вода, нагріта сонцем вересневим, / вже не відстрашує; Їм навздогін, як молоді берізки, / сподобані духмяним днем червневим / в Ярилів день, у сотню довгих ніг / біжать дівчатка; І миготить, / як ошелешене, більмисте око дня* [Стус-1(1), с. 71]. Пор. первісний заголовок у чорновій редакції вірша: «**Поганський світ слухаю згадкою**» [Стус-1(1), с. 371].

«**Пізнання (За Гераклітом)**»^{6, 1} – первісний заголовок вірша «Ходімо, друже мій...» (зб. «Зимові дерева»). Чорновий автограф у загальному зошиті початку 60-х років відбиває проміжний етап роботи над твором [Стус-1(1), с. 392].

Пікассо₁ (1) / метр – історико-культурний антропоетонім у варіанті вірша «Зійшла на мене година...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років. У цьому ж зошиті є ще один чистовий автограф того ж вірша з назвою «Час творчості») [Стус-1(2), с. 265].

[Протоонім Пабло **Пікассо** – іспанський і французький художник, один із найвидатніших митців ХХ століття].

К. : *Спадає космічною темінню. / І жити – горе / Й померти – горе, Даруйте, метри, / Пікассо, Хемінгуей* [Стус-1(2), с. 242, 265]. Див. «**Час творчості**», **Хемінгуей**.

«ПІСЕНЬКА ДЛЯ В.»^{6,2} (березень 1968 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 117].

«ПІСНЯ КОНФЕДЕРАТИВ»⁶ (1964) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 137].

«ПЛАЗУНАМ ДО АЛЬБОМУ»⁶ (чорновий автограф у загальному зошиті початку 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

Контексти-актуалізатори: *Ви не народжені безхребетними, / З вас мали бути люди. / З людськими прикметами, / З радощами й печалями, / Теж людськими. / А ви, / Навчені плазувати / Перед людьми, вітрами, / Бурею і грозою. / Ви / Навчилися стежки звірячі / Відшукувати – / Й по них / Гаддю повзти, червом обважнілим, / Землю безчестячи* [Стус-1(2), с. 105].

«ПОВЕРНЕННЯ ОРФЕЯ»^{6,3} (1959) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 151].

Едвард Джон Пойнтер. «Орфей і Евридика» (1862)

[Протоонім компонента заголовка **Орфей** – ім'я ушавленого співця і поета, персонажа давньогрецької міфології. Орфей – син річкового бога, фракійського царя Еагра (за іншими міфами – Аполлона) та музи Калліопи. Був настільки талановитим, що слухати його музику й пісні сходилися не тільки люди, але й звірі та дерева зі скелями. За переказом,

Орфей був одним з аргонавтів. Своєю чудовою грою на кіфарі та співом багато чим допомагав їм у скрутні хвилини. По поверненню одружився на німфі Евридіці і оселився з нею у Фракії. Одного разу в долині Пеней Евридіку перестрів Арістей і забажав оволодіти нею. Тікаючи, Евридіка наступила на отруйну змію, від укусу якої померла. Орфей вирушив повернути її зі світу мертвих, глибин Тартару. Перевізник душ Харон не схотів везти його до бога Аїда, але почувши чарівну гру на кіфарі, переправив співця через Стікс. Розчулений натхненною музикою, Аїд погодився відпустити Евридіку. За однією версією, Персефона дозволила Орфееві вивести Евридіку на землю, але з умовою, що він не гляне на дружину, поки не ввійде з нею до свого будинку. Орфей вже біля виходу на поверхню обернувся пересвідчитися, що дружина дійсно йде слідом і в ту ж мить вона назавжди зникла в глибинах царства мертвих].

«Поганський світ слухаю згадкою»⁶ – первісний заголовок вірша «Під диким сонцем», зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 371]. Див. «ПІД ДИКИМ СОНЦЕМ».

ПОДІЛЛЯ₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Вже тридцять літ – немов карбів на дереві...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

К. спогадів ліричного героя: *Вже тридцять літ – немов карбів на дереві, / немов на тілі шрамів. Тридцять літ – / оце піввіку вже. Найкращих років. / і ні чорта. Життя не починалось. / Хіба що так: Поділля, ранок, сад, / старезна клуня. На межі – петрушка / та благовісні монастирські дзвони / гудуть і холоду до ранку додають. / І я малий. Ні батька, ані матері. / А є бабуся* [Стус-1(2), с. 209].

Ф. :мнемонічна, вказівна, зображувально-характеризувальна.

ПОДІЛЛЯ₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Високі думи відійшли, як грози...» (орієнтовно початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Поділля** (Подільська земля, Пониззя, Подністров'я і Побожжя) – історико-географічна область України, охоплює територію су-

ПОДІЛЛЯ

часних Вінницької, Хмельницької (без північної смуги), Тернопільської (південь), північні райони Одеської областей, а також невеликі прилеглі території Житомирської, Черкаської, Кіровоградської та Київської областей. До Подільської землі також входять північне Придністров'я].

К. сну, марення: *І мариться село, / Де руки діда, схрещені в могилі. / Рахнівка. Гайсин. Голубе Поділля. / Все забуттям, мов терням, поросло. / Бо сплинув вік* [Стус-1(2), с. 108]. Неточна суміжна рима *могилі* – *Поділля* має середню звучність.

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) РАХНІВКА – ГАЙСИН – ПОДІЛЛЯ; мікросистема 2) ТАВРІЯ – ЗАКАВКАЗЗЯ.

ПОДІЛЛЯ₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Що таке білий світ?» (без дати) з циклу «Умовиводи», не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

Мінімальний контекст: *рідне Поділля. К. : Хіба це не земля, / не зорі, не далекі галактики, / хіба це не мій народ, / не рідне моє Поділля, / не коханий Донбас, / не старі пенсіонери-батьки / і не писклива лялька малесенької племіннички?* [Стус-1(2), с. 216].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, риторичне питання.

Поетонімосфера: ПОДІЛЛЯ – ДОНБАС.

«**ПОЕТОВІ**»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок. Перші дві строфи внесено без змін до тематично спорідненого твору «Ти говорив, що ти в житті – язичником...» [Стус-1(2), с. 225, 280].

«**Покинена дівчина**»₆ – первісний заголовок вірша «Ти гостро крикнула. І все. І стихло...» (машинопис періоду кінця 50-х – початку 60-х років) [Стус-1(2), с. 265].

Контекст-актуалізатор: *Покинена! Облишена! Прощай* [Стус-1(2), с. 30].

ПОЛІФЕМ₃ (1) – міфопоетонім у поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

[Протоонім **Поліфем** – у давньогрецькій міфології циклоп, син Посейдона і німфи Тооси, страшний і кровожерний велетень з одним оком, якого осліпив Одісей].

К. (метафоричний): *Пітьма / навпомацки у кості грала. Глухо / постогнували сонні лицедії / і оком Поліфема угорі / світив червоний місяць без'язикий*; варіант: <...> *і оком Поліфема угорі / світив червоний місяць безголосоий* [Стус-1(1), с. 171].

Ф. : метафорична, порівняльна, зображувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК**: мікро-система 1) **ЙОРИК** – ніхто (протиставні відношення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР** – **ЙОРИК** / **НЕ ЙОРИК** – **ГАМЛЕТ**; **БОГ**; **ПОЛІФЕМ**.

ПОЛТАВЩИНА₂ (3) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Полтавщино! Я пізнаю твій голос...» (квітень 1960 р.), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Полтавщина** – історична територія України переважно на лівому березі Дніпра. Лежить у пониззях та у середній течії Сули, Псла, Ворскли. Територія формувалась навколо центру міста Полтава. Зараз адміністративно лежить у межах Полтавської області].

К. : Полтавицино! *Я пізнаю твій голос, / Коли кують немовкні зозулі / І в колос пророста пташиний щебет, / Що будять тишу і дають відчути / Її глуху, аж сизу, глибину. / Полтавицино! Ті ж обрив пів-*

тони / Сповиті сиззю голубих димів, / І тиша благодатна, і мрійли-
вість, / І втома, і окраса цього краю. / **Полтавщино!** Де ніжний спокій
висне / І до сих пір блука Сковорода, / Йдучи на плеса нив, на тихий шум
діброви / І бусраків давню тайну [Стус-1(2), с. 19].

Малороссія.
Reihte Russlie.

В. А. Саввичий.

Улиця в селі Петрові, Полт. губ.

Ф. : риторичне звертання, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера (відношення перетину): **ПОЛТАВЩИНА – СКОВОРОДА.**

ПОПВ₂ острів (1) – топопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : Москва, гора Ведмежа, Кем / і **Попів** острів – шлях / за гра-
тами, за вартами. / розбухлий на сльозах [Стус-1(1), с. 166].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистеми: В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – **ПОПВ острів**; Господь – диявол (антонімічні відношення).

«Поради...» – один із варіантів заголовка вірша «ЛЕКЦІЯ ГОЛОВИ КОЛГОСПУ ПОЕТОВІ» [Стус-1(2), с. 275]. Див. «ЛЕКЦІЯ ГОЛОВИ КОЛГОСПУ ПОЕТОВІ», «Розмова...».

«Порвавши з коханою»₆ – первісний (закреслений) заголовок вірша «Час розлуки» [Стус-1(2), с. 268]. Див. «**ЧАС РОЗЛУКИ**».

«Порив»₆ – первісний заголовок вірша «Не одлюби свою тривогу ранню...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 396]. Див. «**Сонет**».

ПОРИВ₆ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось **Порив** твій. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – Зневіра. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. / Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / **Стоять Пересторогою.** Стоять / близ домовини – мов почесна варта* [Стус-1(1), с. 211].

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: **ПОРИВ** – **РОЗПАЧ** – **СЛЬОЗА** – **МЕЧ** – **ЗНЕВІРА** – **ЗАВЗЯТТЯ** – **ПРОКЛЯТТЯ** – **ПЕРЕСТОРОГА**.

ПОСЕЙДОНІВ жезл (1) – відміфонічний прикметник у вірші «Скорохода. Хвилеві трени» (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Посейдон** в давньогрецькій міфології – один з наймогутніших і найшанованіших богів. За класичної доби його вважали богом-володарем світових вод, якому відповідав етрусський та римський Нептун (у слов'ян, відповідно, – Цар Моря, Цар Морський). За традиційними уявленнями Посейдон здіймав або гамував на морі бурю, викликав землетрус тощо. Рибальською острогою підіймав кораблі, що осіли на міліні або між скелями, а тим, хто зазнав корабельної аварії, посилав швидкі течії, які несли їх до безпечних берегів. Його владі підлягали острови, узбережжя й гавані, де йому споруджували храми, вівтарі, статуї та приносили в жертву білого коня, дельфіна або соснові гілки. Тризубець – найбільш відомий символ володи над морем і атрибут Посейдона]. Посейдонів жезл – тризубець бога.

К. : *Нам Посейдонів жезл тримати не дано, / Й нащадкам не з руки важка його трійчатка, / За днями губиться остання віра-гадка, / А згадка, загадка затягує на дно* [Стус-1(2), с. 10].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

«ПОТОКИ» (1968) – заголовок поеми, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 75]. Пор. подвійний заголовок у чорновій редакції: вгорі – «Потоки», збоку – «Матері» [Стус-1(1), с. 372].

«ПОТОПЛЕНЕ МІСТО» (чорновий автограф другої половини 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 56, 267].

Контексти-актуалізатори: *Потоплене тіло потоплене місто / гоїдає. / Потоплені думи потоплені дні / розтворюдили. / Потоплене тіло потопленим містом спішить* [Стус-1(2), с. 56].

ПОЧАЙНА₂ (1) – топопоетонім (гідронім) у вірші «Немов вогненні кільця леопард...» (чистовий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Почайна** – напівлегендарна річка в Києві, майже зникла, колишня права протока Дніпра. За іншими джерелами, була старицею Дніпра або ж його протокою, що відгалужувалася від основного русла між Вишгородом та гирлом Десни. Найбільш відома як ймовірне місце Хрещення Русі князем Володимиром Святославичем в 988 році].

К. (метафоричний): *Ті ж самі голуби в тім самім небі, / а брама Заборовського сховалась, / почезли бані золоті Михайла, / вже на Почайну зору не зведуть. // Так незбагненне белькотять тополі, / так хижо сонце свище над Софією, / і віщий вітер Видубичів носить / в твоїх очах ослаблих пам'ять літ* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : метафорична, зображувальна.

Поетонімосфера: ДНІПРО – ЗАБОРОВСЬКОГО брама – бані МИХАЙЛА – ПОЧАЙНА – СОФІЯ – ВИДУБИЧІ.

«Початки творчості» (без дати) – назва розділу (або циклу) у чорновій редакції вірша «Мені здалося – я живу завжди» [Стус-1(1), с. 367].

«ПРАВДА»₂ (1) – гемеропоестонім у вірші «Друзі на тебе чекають?» (березень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **«Правда»** – газета, що довгий час була щоденним центральним органом партії більшовиків і найвпливовішим радянським виданням, фактично – головною газетою СРСР].

К. : *Друзі знають, / що ти їм друг, / нехай ти й великий-великий грішник. / Тебе прийматимуть і такого. / І такого – прийматимуть. / Бо хіба ж ти, знаючи кожного з них, / не відпускаєш, як Господь Бог, / гріхи кожного, / коли бачиш, / як посміхнувся суворий рот, / як начищені туфлі / у неохайного вчителя етики, / як лагідно розмовляє вчорашній христопродавець, / як, перепивши, п'яниця добре стоїть на ногах / ховаючи обличчя в розкриту **“Правду”** [Стус-1(1), с. 128]. Пор. розміщення у римованій позиції паронімічно зв'язаних компонентів **христопродавець** – **«Правду»**.*

Ф. : вказівна, характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: мікросистема «ДНПРО» – **«ПРАВДА»** – альфонс; ГОСПОДЬ БОГ.

ПРАВДА І ЛЮБОВ₆ (1) – індивідуально авторське ім'я-символ у поемі «Потоки» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Двобій / ти не програв. Ти вибув, бо не зміг / миритися, коли краплена карта / пішла до гри. Коли ножа у спину / стромляє супротивник. Коли він / на посміхи бере твоє лицарство / і каже: ти ніщо. Не / всемогутній, / а всепокірний перед диким звіром, / ім'я якому – **Правда і Любов**. / – То ти з любов'ю бився? / – Так, з **любов'ю**. / – **І правду** поневажував? / – **І так** [Стус-1(1), с. 79]. Пор. у чорновій редакції: *чис наймення – **Правда і Любов** / Чис наймення – **Правда і любов*** [Стус-1(1), с. 254].*

Ф. : символічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МАТИ – **ПРАВДА І ЛЮБОВ** – ГОСПОДЬ, мікросистема 2) ЕДЕМ – мезозой.

ПРИУРАЛЛЯ₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Коли я один-однісінький...» (без дати; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 370].

[Протоонім **Приуралля** – окраїнні частини Східно-Європейської та Західно-Сибірської рівнин, прилеглі до Уралу; включає в себе Передуралля і Зауралля].

К. : *Коли я один-однісінький / серед зелених снігів **Приуралля**, / коли в казармі порожньо / серед ліжок і пірамід, / коли я стовбичу на цьому / днювальному місточку / самотній <...>* [Стус-1(1), с. 70].

Ф. : генетивна, локалізувальна, зображувально-характеризувальна.

ПРИУРАЛЛЯ₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Як тебе згадати, босоніжку...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 264].

К. : *Як тебе згадати в **Приураллі** / Поміж чорних сосон і ялин, / Свище вітер в моторошнім **шалі**, / В мене горе, а у тебе син* [Стус-1(2), с. 23]. Римокомпоненти *Приураллі* – *шалі* мають середню звучність (перехресна рима).

Ф. : локалізувальна, мнемонічна.

«ПРОВОДИ»₆ (1969) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контекст-актуалізатор: *Розлукозустріче і не- / пусти і зупини, // і вже навіки поверни – / бодай мене – мені!* [Стус-1(1), с. 118].

ПРОКЛЯТТЯ₆ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоїй. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – Зневіра. Це – **Завзяття**. / А це твоє прочорнене **Прокляття**. / Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / **Стоять Пересторогою**. **Стоять** / близ домовини – мов почесна варта* [Стус-1(1), с. 211]. Онім-на суміжна рима *Завзяття* – *Прокляття* має середню звучність.

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

ПРОМЕТЕЙ₃ (1) – поодинокий міфопоетонім у вірші «Двох – замало...» (друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок. Твір стилістично близький до поезій зб. «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 267].

[Протоонім **Прометей** – у грецькій міфології віщий і добрий син титана Япета й німфи Клімени Фетіди, брат Атланта, Менетія та Епіметея, батько Девкаліона. Викрав з Олімпу вогонь і передав його людям, за що був ув'язнений богами. Звільнений героєм Гераклом. У мистецтві образ Прометея використовується як символ просвітителя. В українській літературі до образу титана Прометея зверталися Т. Шевченко, Л. Українка, М. Рильський, П. Тичина, А. Малишко, Л. Первомайський, М. Руденко та ін.].

К. : *Зубами рвемо власне серце, / Прометей і орел – водночас. / І дуже шкодуємо, / що / кожному – своє...* [Стус-1(2), с. 52].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, порівняльна (ототожнювальна).

ПРОХОРІВКА₂ (2) – топопоетонім у вірші «У Прохорівці сни, мов ріки...» (чистовий автограф з іншою кінцівкою датовано 26 серпня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Прохорівка** – село в Україні, в Канівському районі Черкаської області].

К. сну, марення, ірреального простору, зорієнтованого на дійсність: *У Прохорівці сни, мов ріки. / Так увижається не раз: / заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні <...>; У Прохорівці сни – мов ріки* [Стус-1(1), с. 179].

Ф. : локалізувальна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ПРОХОРІВКА**: мікросистема 1) МАКСИМОВИЧ – ТАРАС; мікросистема 2) МИХАЙЛОВ узвіз – ВОЛОСОЖАР – КРИМ.

Р

«РАДІОДВОБІЙ» (чистовий автограф початку – середини 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 65, 268].

Контексти-актуалізатори: *Радіогоробці. Радіосолов'ї / Цілий день. Цілий день / Цвірінькають в'їдливо. / Радіо – цілий світ. Радіо – все-світ. / Радіоголосів сеймова сесія. / Мов порожній капелюх на ставку. Воронам. / Боже мій, скільки злюк. Голоवेशок чорних. / Б'ються так навіжені – в стовбур головою; Радіогоробці радо в очі цвікають, / Головою і руками, попереком, ліктями, / Мов перекупки на торзі – давнім кроком. / Не дивись, що старе, поки вкрати / І на світ донести – ось воно й постаріє, / Не торгуйся, забирай з тричортами в парі* [Стус-1(2), с. 65].

«РАДІСТЬ» (без дати) – підзаголовок, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 198].

«РАННІЙ БЕРЕЗЕНЬ» (один із варіантів опубліковано в «Літературній газеті» 22 грудня 1959 р.) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 199]. Заголовок підкреслює звукоподібність твірних апелятивів: *ранній березень* (алітеративний повтор *рн' – р(з)н'*).

Контекст-актуалізатор: *Останній день зими! Він ще в грайливій силі / Скубне за бороди ряди зчорнілих стріх, / Ще летється долами іскристий добрий сміх, / Та березневий сніг уже тривожно-білий* [Стус-1(1), с. 199].

РАФАЕЛЬ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Над головою плине Рафаель...» (чистовий автограф із загального зошита початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок. Поезія має текстуальний збіг з віршем «Життя симфонія. “Симфонія весни”...» (зб. «Круговерть») [Стус-1(2), с. 265–266].

[Протоонім **Рафаель** Санті (1483–1520) – найвідоміший італійський живописець, графік, скульптор і архітектор епохи Відродження. Втілював у своїх творах гуманістичні ідеали високого Відродження].

К. : *Над головою плине Рафаель, / вхопившись за смичок віолончелі, / перехопило дух у менестрелів – / ні звука з горла. Груді хоч прострель* [Стус-1(2), с. 42]. Неточна рима *Рафаель – віолончелі – менестрелів – прострель* має низьку / високу потужність і впливовість завдяки наскрізному розміщенню компонентів.

Ф. : метафорична, зображувальна.

РАХНІВКА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Високі думи відійшли, як грози...» (чорновий автограф без дати, орієнтовно початок 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Рахнівка** – село в Україні, в Гайсинському районі Вінницької області; місце народження Василя Стуса].

К. сну, марення: *І мариться село, / Де руки діда, схрещені в могилі. / Рахнівка. Гайсин. Голубе Поділля. / Все забуттям, мов терням, поросло. / Бо сплинув вік* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **РАХНІВКА** – **ГАЙСИН** – **ПОДІЛЛЯ**; мікросистема 2) **ТАВРІЯ** – **ЗАКАВКАЗЗЯ**.

«РЕЗИГНАЦІЯ»₆ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 9]⁶.

«Резигнація»₆ (без дати) – закреслена назва циклу у чорновій редакції вірша «Я знаю...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 368].

«РІНЬ»₇⁷ (без дати) – назва циклу віршів (переважно 2-х, 3-х і 4-х рядкових), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 183].

⁶ Резигнація – уступ, відмова [Стус-1(2), с. 263].

⁷ Рінь ‘крупний пісок, гравій, галька і т. ін.’ [СУМ].

РОБІНЗОН₄ (1) – відконотонічний поетонім у чорновій редакції вірша «Безсонної ночі» (зб. «Зимові дерева»).

[Робінзон – герой роману англійського письменника Д. Дефо «Життя і надзвичайні пригоди Робінзона Крузо» (1719). Протоонім – ***УКЛА₁ Робінзон** ‘відлюдник; людина, яка добровільно зважилася на відхід від людей, суспільного життя, пов’язаних з ним стресів’ [Отін, с. 320], ***УКЛА₂** ‘Відлюдник, самотня людина’ [Лукаш, с. 302]. Ймовіріше, у контексті зrealізовано оказіональне значення конотоніма ‘емігрант’].

К. : варіанти автографа на окремому аркуші з правками: Було: а) **Робінзоном.** *Їй богу. Ліжко.* б) *Ти ж як палець самотній. Ліжко* [Стус-1(1), с. 231]. Пор. остаточний варіант: **Емігрантом.** *Їй-богу. Ліжко. / І на ковдрі – од вікон – грати. / І подушка моя скуповджена, / і скуповджена голова* [Стус-1(1), с. 49].

Ф. : порівняльна (ототожнювальна), оцінювально-характеризувальна. Див. **«БЕЗСОННОЇ НОЧІ», РОБІНЗОНІВ острів.**

РОБІНЗОНІВ₄ острів (1) – топопоетонім, утворений шляхом трансонімізації, у вірші «Вельмиповажаний начальник над поетами...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

[Протоонім – **УКЛА₁ Робінзон** ‘одинокий житель (частіше людина або також звір, тварина) безлюдного острова’ [Отін, с. 319]].

К. : *Я марно зрозуміти вірші хтів, / А вірші тікав у Робінзонів острів* [Стус-1(2), с. 207].

Ф. : метафорична, характеризувальна. Див. **Робінзон.**

РОДИНА₇ (1) – безонімна номінація з символічним значенням у вірші «Він був один посеред нас...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

К. : *Він був один посеред нас. / Один на вік. Один на час, / Один – на безбережне море / Щоденних клопотів, віків. / Один – до смертної дошки. / Один – від доброти прозорий. // Він дві епохи поєднав – / Отак, як [Родина й Родина] / він приклад радості подав* [Стус-1(2), с. 213].

Ф. : порівняльна, характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: РОДИНА – РОДИНА.

РОДІНА₇ (1) – безонімна номінація з символічним значенням у вірші «Він був один посеред нас...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

К. : *Він був один посеред нас. / Один на вік. Один на час, / Один – на безбережне море / Щоденних клопотів, віків. / Один – до смертної дошки. / Один – від доброти прозорий. // Він дві епохи поєднав – / Отак, як [Родина й Родина] / він приклад радості подав* [Стус-1(2), с. 213].

Ф. : порівняльна, характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: РОДИНА – РОДІНА.

«РОЖЕВЕ ПІВКОЛО»₆ – назва найбільш повно реконструйованого розділу збірки «Круговерть» [Стус-1(1), с. 198, 411]. Див. «БІЛЬ – БІЛИЙ ДЕНЬ», «КРУГОВЕРТЬ».

«РОЗМОВА»₆ (квітень 1965 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 96].

Контекст-актуалізатор: *Він дивився на мене. Умовляв. / Переконавав вибалушеними очима; Він соромив мене. Присоромлював. / Погрожував; Він починав лаятись. По-єфрейторськи* [Стус-1(1), с. 96].

«Розмова...»₆ – один із варіантів заголовка вірша «Лекція голови колгоспу поетові» [Стус-1(2), с. 275]. Див. «ЛЕКЦІЯ ГОЛОВИ КОЛГОСПУ ПОЕТОВІ», «Поради...».

«Розмова 2»₆ (чорновий автограф датовано 17 червня 1970 р.) – первісний заголовок вірша «Надворі дощ? – я запитав...» (зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 408].

РОЗПАЧ₆ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоєї. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – Зневіра. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. /*

Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / Стоять Пересторогою. Стоять / близ домовини – мов почесна вартя [Стус-1(1), с. 211].

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

РОМАН₅ (2) – антропоетонім у поезії «Вже котрий це до тебе лист...» («Пригадалися роси ранні...») (квітень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Пригадалися роси ранні, / пісня Романова, / і тіннями Елізіуму / стали спогади, як ножі, / неначе бреду босоніж / і ноги проколюю, / та немає стерні / і пісні нема Романа* [Стус-1(1), с. 66–67].

Ф. : генетивна, мнемонічна.

Поетонімосфера: РОМАН – ЕЛІЗІУМ.

«РОМАНТИКА»₆ (початок – середина 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 71, 268].

РОСІЯ₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Перепели!» (чорновий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

К. : *Спали табором, / співали про Росію / і міщанський берегли апломб* [Стус-1(2), с. 177].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: БУГ – ГАЙВОРОН – РОСІЯ.

«Рояль»₆ – первісний заголовок першого вірша мікроциклу «Море...» (без дати; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 379]. Див. «Вечірній рояль», «Захід сонця».

«РОЯЛЬ НАД МОРЕМ»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 188]. Відомий ще чистовий автограф з назвою «Весняний етюд» [Стус-1(2), с. 277].

Контексти-актуалізатори: *Запрагле сонце над роялем... / Роями – карі промінці... / Широкогрудим синьокраєм / сухі, аж дзвонні, камінці – /*

РУБІКОН

у **моря** викрадена ринь, / геть вицілувана до краю. / Стрясаю з серця добрий грім. / Над травнем – іскроперим раєм / провис розіп'ятою тінню, / **морським**. Рибальським. Громовим; Сміється сонце на воді, / і **море** – як натужене рівня... / Весна – на кручі. Породіллею. / І пара рук, од сонця синіх, / вишневим гіллям – сизуватим, / аж карокорим – / **струн** торкне / і світ прорветься білоцвітом, / до болю стислим... [Стус-1(2), с. 188]. Див. «**ВЕСНЯНИЙ ЕТЮД**».

РУБІКОН₄ (3) – відконотонічний міфотопоестонім у вірші «Перейти Рубікон...» (друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

[Рубікон – невелика річка (довжина – 29 км) на Апеннінському півострові, що впадає в Адріатичне море. До 42 року до н. е. служила кордоном між Італією й римською провінцією Цизальпійська Галлія. Річка відома багато в чому завдяки крилатому вислову *перейти Рубікон*. Історія виразу пов'язана з тими часами, коли Юлій Цезар ще не був імператором, а всього лише воєначальником (проконсулом), а в Римі була республіка. За законом, проконсул мав право очолювати військо тільки за межами Італії. Але Цезар вирішив повалити республіку і стати імператором. 10 січня 49 року до н. е. він зі своїм військом підійшов до Рубікону. Але не був певен у силі свого війська і тому вагався, адже у випадку невдачі він буде публічно осоромлений і його будуть катувати. Цезар перейшов Рубікон і після громадянської війни став імператором. Вислів *перейти Рубікон* означає ухвалення безповоротного рішення.

Протоонім – **УКТ₁ Рубікон** ‘остання межа, кордон, перехід якого призводить до серйозних наслідків, змін’ [Отін, с. 324]; **УКТ₁ Рубікон** ‘Етап, межа, яку треба перетнути’ [Лукаш, с. 304]].

К. : *Перейти Рубікон* – / це пройти через людні проспекти. / Володимирська. // **Рубікон** – не важкий. / **Рубікон** – як мета. / Обійти Володимирську гірку, / сісти нижче альтанки, / спустившись вниз до Дніпра [Стус-1(2), с. 116–117].

Ф. : пояснювальна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: **РУБІКОН** – ВОЛОДИМИРСЬКА гірка – ДНІПРО.

РЮЇСДАЛЬ

РЮЇСДАЛЬ₁ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – **Рейсдаць** Саламон ван (1600/1603–1670) – голландський художник-пейзажист [Стус-1(1), с. 365]].

Саламон ван Рейсдаць. «Великий дуб» (1652)

К. : Він кидав свого пензля, / грів інгалятор, підступав, відходив, / і знову йшов, мовчазний, ув атаку / на **Рюїсдалем** зміцнений бар'єр [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : метафорична, оцінювально-характеризувальна.

Постонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛІЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – **РЮЇСДАЛЬ**; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

С

САГАЙДАЧНИЙ₂ (1) – історико-культурний антропонім у вірші «Попід небом, листом і соломою...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім Петро Кононович Конашевич-**Сагайдачний** (близько 1582–1622) – український полководець та політичний діяч, гетьман реєстрового козацтва, кошовий отаман Запорізької Січі. Організатор успішних походів запорозьких козаків проти Кримського ханства, Османської імперії та Московського царства. Меценат православних братств та опікун братських шкіл. Канонізований УАПЦ як святий в лику благовірний гетьман].

К. : *Попід небом, листом і соломою, / Під землею, в вічність завглибки, / сонною безоднею солоною / козаки ладнають байдаки. / Там Самійло Кішка й Сагайдачний, / Там Небаба чорний і гіркий, / і правиці репаногарячі / скинули над Лугом козаки* [Стус-1(2), с. 86].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: САМІЙЛО КІШКА – САГАЙДАЧНИЙ – НЕБАБА – ЛУГ.

САЛОМЕЯ₂ (1) – антропонім у вірші «Холодноторий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Неріс **Саломея** (справжнє прізвище – Бачинскайте-Бучене; 1904–1945) – литовська поетеса [Стус-1(1), с. 365]].

К. бесіди, кола зацікавлень ліричного героя: *І мова / про Вільнюс, про Тараса, про Вільняле / і Саломею тихо жебоніла...* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛІЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – РЮІСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – **САЛОМЕЯ**; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

САМІЙЛО КІШКА₂ (1) – історико-культурний антропонім у вірші «Попід небом, листом і соломою...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім **Самійло Кішка** (1530 (?)–1602 (1620)) – шляхтич брацлавський із роду Кошичів або Кошків. Козацький отаман, старший війська Запорозького (1574–1575, 1599–1602). Керував козацьким військом у Лівонській кампанії, а також низкою морських походів: на Гезлев, Ізмаїл, Очаків, Аккерман].

К. : *Попід небом, листом і соломою, / Під землею, в вічність завглибки, / сонною безоднею солоною / козаки ладнають байдаки. / Там **Самійло Кішка** й Сагайдачний, / Там Небаба чорний і гіркий, / і правиці репаногарячі / скинули над Лугом козаки* [Стус-1(2), с. 86].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: САМІЙЛО КІШКА – САГАЙДАЧНИЙ – НЕБАБА – ЛУГ.

«СВІТАНОК У ЛІСІ»₆ (без дати) – назва вірша, зб. «Круговерть». Звукової гучності надає заголовку колообертання *с: світанок у лісі*.

Контексти-актуалізатори: *Заледве голубим струмком / Бринів по-ранок між дерев; І солов'ї, по горло в ніч / Загорнені, почувши шум / Світання, захлинуються, / аж згіркло в горлі. / Бреде в ранковій синяві / Світанний гомін. Древа / Стоять, мов коні, що прядуть / Сполоха-но ушима. <...> / Зустрічать / До себе сонце в гості* [Стус-1(1), с. 213].

СВЯТОШИН₄ (1) – відконотонічний топопоетонім у вірші «Зазираю в завтра – тьма і тьмуца...» (авторизований машинопис, в якому немає розбіжностей з основним текстом, датований 2 липня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 410].

[Святошин – історична місцевість Києва. Протоонім – okazіональний конотативний топонім **Святошин** зі значенням 'Батьківщина, своя країна, свій край'].

Мінімальний контекст: *твій Святошин. К. : Зазираю в завтра – тьма і тьмуца, / тьма. І тьмуца тьма. І тьмуца тьма. / Тільки чорна водь. І чорна пуца. / А твого Святошина – нема* [Стус-1(1), с. 196].

Поетонімосфера: СВЯТОШИН – ГОСПОДЬ.

Ф. : зображувально-характеризувальна, метафорична, оцінювальна.

СЕКЛЕТА₅ (1) – антропоетонім у вірші «Ніч підійшла і стала за плечима...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 276].

К. : *Брили роки, / рвучи штани по древніх перелазах, / стара Секлетта полошила кур, / і ставили добу на капітальний / ремонт* [Стус-1(2), с. 174].

Ф. : хронотопічна, метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема СЕКЛЕТА – МАРИНА – ПЕТРО; ЛИСЕНКО; КИЇВ.

«СЕРЦЕ (сонет)»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

Контексти-актуалізатори: *Керманичу! Тобі мій щирий спів, / В тобі моя і віра, і порада, / Моя ти совість і моя ти влада, / Мій жаль, моє обурення, мій гнів* [Стус-1(2), с. 189].

СИБІР₄ (1) – відконотонічний топопоетонім (хоронім) у незакінченому вірші «Вождів до біса на землі...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 273].

[Протоонім – **УКТ₂ Сибір** ‘Заслання, каторга, суворе покарання’ [Отін, с. 332]].

К. : *За кров, / за холод і за голод / твої, народе. За добро / кріпацьке серед поля / колгоспного. І за Сибір, / за постріли і туші, / за фейєрверки світлих вір, / за їх продажні душі...* [Стус-1(2), с. 131].

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – СИБІР.

СИБІР₄ (1) – відконотонічний топопоетонім (хоронім) у вірші «Гайдамацьке» (1964–1965; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – **УКТ₂ Сибір** ‘Заслання, каторга, суворе покарання’ [Отін, с. 332]].

К. : *Тож, чорний вороне, замовч і головоньки не мороч, / бо так накричеш – що аби уже й добрався б до товариша ... / а десь самотній упаду, а вмру – ніхто й не стулить очі... / А то – ще й хворим підберуть – і на Сибір відправлять маршем* [Стус-1(1), с. 109].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна.

Поетонімосфера: ЛЕТИЧІВ – СИБІР.

СИБІР₄ (1) – відконотонічний топопоетонім (хоронім) у вірші «Кармалюкові мандри» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім – **УКТ₂ Сибір** ‘Заслання, каторга, суворе покарання’ [Отін, с. 332]].

СИБІР

К. : *О, чорний наклику, мені ти головоньки не мороч. / Бо так накрядеш – що аби уже й добрався б до товариша, / А то й – самотній, упаду, помру – ніхто й не стулить / очі, / Або-ще й хворим підберуть – і на **Сибір** відправлять / маршем* [Стус-1(2), с. 220].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: ЛЕТИЧІВ – СИБІР.

СИБІР₂ (2) – топопоетонім (хоронім) у вірші «О краю мій, коли тобі проститься...» (1962–1964), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 46, 266].

К. : *О краю мій, великий, як **Сибір**, / хай шир твоя не для **Сибіру** – вірю, / та поки кожен шлях цей не проміряє – / не запанує у Вітчизні **мир*** [Стус-1(2), с. 46]. Неточна кільцева рима **Сибір** – **мир** має низьку звучність.

Ф. : порівняльна; характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) соловки – сибіри – магадани; мікросистема 2) **СИБІР** – ВІТЧИЗНА / фарисей царство / Суддукеїв страшне багно / мій краю огняний.

СИБІР₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Сто років, як сконала Січ...» (червень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Сибір** – назва частини азійської території Росії, від Уралу до гірських пасм. Пор. **УКТ₂ Сибір** ‘Будь-яке інше місце в Росії та СРСР, що використовується для заслання, каторги, вигнання’, ‘заслання, каторга, суворе покарання’, ‘тяжка робота, каторжна праця’, ‘нестерпно тяжке життя’, ‘глухе, безрадісне місце’ [Отін, с. 332–333]. Пор. також: **УКТ₁ Сибір** ‘Місце заслання’, ‘Концтабір, покарання’ [Лукаш, с. 315]].

К. : *Сто років, як сконала Січ. / **Сибір**. І соловецькі келії, / і глупа облягає ніч / пекельний край і крик пекельний* [Стус-1(1), с. 90].

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою УКРАЇНА-МАТІР: мікросистема 1) СІЧ – **СИБІР**; мікросистема 2) сибіри – соловки; мікросистема 3) Тарасові провісні птиці (слова) – ДНІПРО.

сибіри_{4рл.} (1) – відконотонічний топопоетонім (хоронім) у вірші «О краю мій, коли тобі проститься...» (1962–1964), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 46, 266].

[Протоонім – УКТ₂ Сибір ‘Заслання, каторга, суворе покарання’ [Отін, с. 332]].

К. : *О краю мій, коли тобі проститься / крик передсмертний і важка сльоза / розстріляних, замучених, забитих / по соловках, **сибірах**, магаданах?* [Стус-1(2), с. 46].

Ф. : негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) соловки – **сибіри** – магадани (відношення еквівалентності); мікросистема 2) СИБІР – ВІТЧИЗНА / фарисеїв царство / Суддукеїв страшне багно / мій краю огняний.

сибіри_{4рл.} (1) – відконотонічний топопоетонім (хоронім) у вірші «Сто років, як сконала Січ...» (червень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – УКТ₂ Сибір ‘Заслання, каторга, суворе покарання’ [Отін, с. 332]].

К. : *Ти вже не згинеш, ти двожилава, / земля, рабована віками, / і не скарать тебе душителем / **сибірами** і соловками* [Стус-1(1), с. 90].

Ф. : негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою УКРАЇНА-МАТІР: мікросистема 1) СІЧ – СИБІР; мікросистема 2) **сибіри** – соловки (відношення еквівалентності); мікросистема 3) Тарасові провісні птиці (слова) – ДНІПРО.

«СИМВОЛ ВІРИ»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

Контексти-актуалізатори: *Те, що було в дитинстві вірою в добро, / стало нині солоним боєм: немає / добра. Немає на всьому світі. Добро – / це сон, це смерть, це втрата свідомості* [Стус-1(2), с. 190].

«СИМФОНІЯ ВЕСНИ»₃ (1) – історико-культурний артіопоетонім у вірші «Життя симфонія, “Симфонія весни”» (авторизований машинопис датовано 1962–1964 рр.; зб. «Круговерть»). Інша редакція вірша –

«Над головою плине Рафаель...» [Стус-1(1), с. 415]. Пор. звукоподібність компонентів артіопоетона: *с(м)фн – всн*.

[Протоонім **«Весняна симфонія»** (1912) – назва картини українського та американського художника-модерніста Абрама Маневича, професора української Академії мистецтв. А. Маневич писав, спираючись на досягнення імпресіонізму, міські пейзажі, зокрема київські: «Осінь. Дніпро» (1913), «Міський пейзаж. Осінь» (1914), «Весна на Куренівці» (1914–1915), «Дахи Києва»].

К. : *Життя симфонія, «Симфонія весни» / і сатанинський, зойками – Маневич / Єврей – по горло. І по горло – невір, / по горло – маячний і мудрий сніг. / Пелюсточками, пальцями, руками, / як жалами співучими, – до віт / березових, хистких, бузково-тканних, / в його лірично-фосфоричний світ* [Стус-1(1), с. 205].

Абрам Маневич. «Весняна симфонія» (1912)

Ф. : ототожнювальна, оцінювально-характеризувальна, алюзійна.

Поетонімосфера (відношення включення): **«СИМФОНІЯ ВЕСНИ» – МАНЕВИЧ.**

Катерина Бондар, студентка спеціальності «Культурологія»

Донецького національного університету імені Василя Стуса. «Лірично-фосфоричний світ»

СИН₆ (1) / син / безсмертя нації на всі літа і всевіч – індивідуально-авторське ім'я-символ у вірші «Де сон, де сні, де тисячі синів...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 87].

К. : *Де сон, де сні, де тисячі синів / сплять тисячними снами й переснами / не спить один там Сон з усіх тих мертвих снів, / і Син один не спить між тими несинами. / Той сон і син не гойдані ніким, / Хіба що рабством. / Де не живи, їх образу не кинь! / бо нас прочуєшся, як збрешешся ти раптом / І станеш підспівайлом стягачів, / Що над тще-мальством тщенародів в світі / Деруть удень, здирають уночі / І дух, і шкіру й слюзи непролиті, / і станеш ти новітнім байстрюком / із випеченим в чорносілі, / і житимеш ти ситим мертвяком / та сон і син згризуть тебе й в могилі. / Той сон – вітрило нації. Той син – / без-*

смертя нації на всі літа і всевіч, / хоча б приймні, відсвітом косим / упало б щастячко на сліпоту і неміч / отих рабів німих. Самому заніміть / на гнівній палі правди понад сміттям, / то Сон-Шевченко, виснений століттям / для пробудіння всіх синів й століть [Стус-1(2), с. 87]. Пор. звукосмислову сув'язь **синів** – **снів** – **несини** – **переснами** – **Сон** – **Сон-Шевченко** – **виснений**.

Ф. : характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: СОН / СОН-ШЕВЧЕНКО – СИН.

синя птиця (1) – історико-культурне ім'я-символ у чорновій редакції вірша «Осточортіє білий папір...» (без дати) [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **синя птиця**, пов'язаний за походженням із п'есою М. Метерлінка «Синя птиця», символізує недосяжне щастя, прекрасну нездійсненну мрію].

К. : *Осточортіє триглавий Бог / і божественная правиця* *Закреслено: *Шива, Будда і синя птиця* [Стус-1(2), с. 176].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, символічна.

СІЧ₂ (1) – хронопоетонім у вірші «Сто років, як сконала Січ...» (1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Січ** – адміністративний та військовий центр запорозького козацтва. Вищим органом влади на Січі була рада, право участі в якій мали всі без винятку козаки. Зібрання козаків з їхньої власної ініціативи називалося чорною радою. До компетенції ради входили всі найважливіші справи козацького товариства. Виконавча влада належала кошовому отаману. Його помічниками були суддя, осавул, писар, курінні отамани. Для організації військового походу серед старшини обирався гетьман].

К. : *Сто років, як сконала Січ. / Сибір. І соловецькі келії, / і глуха облягає ніч / пекельний край і крик пекельний* [Стус-1(1), с. 90]. Онімна перехресна рима **Січ** – **ніч** має низьку звучність.

Ф. : хронотопічна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою УКРАЇНА-МАТІР: мікросистема 1) **СІЧ** – СИБІР; мікросистема 2) сибіри – соловки; мікросистема 3) Тарасові провісні птиці (слова) – ДНІПРО.

СКОВОРОДА

СКОВОРОДА₂ (2) – історико-культурний антропоетонім у «Вступі до поеми “Сковорода”» (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) [Стус-1(2), с. 262].

К. : *Сковорода! Забувши давні чвари, / Він знову поспішає до Тамари; Став біля порогу / Сковорода й спинився* [Стус-1(2), с. 7].

Ф. : вказівна; зображувальна.

Поетонімосфера: КОВРАЇ – СКОВОРОДА – ТАМАРА.

СКОВОРОДА₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Лубенські пам’ятаєш зозулі? Здасться, з-перед світу гомоніли...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім Григорій Савич **Сковорода** (1722–1794) – видатний український філософ-містик, богослов, поет, педагог. Мав значний вплив на сучасників і подальші покоління своїми байками, піснями, філософськими творами, а також способом життя, через що його називали “Сократом”. Згадка про Зерова, Вишню і Сковороду, очевидно, пов’язана з тим, що всі троє походять з Полтавщини [Стус-1(2), с. 275]].

К. : *За яром приярок і знову яр, а далі / стром і урвище, і річка, і тиша, по западинах промерзла, / гуде і огорта Засулля крик. Там сто дверей, печаток і / замків, і дротом огороджений периметр, і серце, огород- / жене печаллю, і дума, огороджена півсном. А там, де / дума, в золотій соломі, пригашеній сутемрявою, яйця / заблуклої казкової несучки. Зеров і Вишня, і Сковорода. / Чим пахла глина там? А сподіванням, очікуванням, чистим / од розлуки, і спогадом, прозорим од невіри, й важким / безсонням, згуслим, як смола* [Стус-1(2), с. 161].

Ф. : опосередковано локалізувальна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЗЕРОВ – ВИШНЯ – СКОВОРОДА (відношення перетину); мікросистема 2) СУЛА – ЗАСУЛЛЯ.

СКОВОРОДА₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Полтавщино! Я пізнаю твій голос...» (1960), не включеному автором до поетичних збірок.

К. : Полтавицино! Де ніжний спокій висне / І до сих пір блука **Сковорода**, / Йдучи на плеса нив, на тихий шум діброви / І бусраків давню тайну [Стус-1(2), с. 19].

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера (відношення перетину): ПОЛТАВЩИНА – СКОВОРОДА.

«СКОВОРОДА. ХВИЛЕВІ ТРЕНИ»^{2,6} (чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 9, 263].

«СЛОВО»⁶ (один із варіантів поезії датовано 1962 р.) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 419].

Контексти-актуалізатори: Ми дуже часто од душі, / Од серця **мо-вим...** / А **слово** ж може задушити. / Чи стане **слово**, / **Неначе кістка** – не дихнуть, / Не продишнути. / Допоки **слова** не збагнуть, / Не перечути. / В **словах** не вихлюпни з грудей / Ти серця свого, / Котре під горло підійде / І мучить довго. / Бо в кожному **покрику** гучнім, / У кожному **слові**, / Ми наші мрії, наші дні / Згубить готові... / Свої радіння і жалі, / Свої тривоги. / **Велеречивих** на землі / Рятуйте, боги [Стус-1(1), с. 220].

«СЛУХАЮЧИ БЕТХОВЕНА»_{6,1} (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 190, 277].

СЛЬОЗА₆ (1) – ім'я-алегорія у поезії «Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...» (частина 2 «На дальнім березі – високі тіні»; друга половина 60-х років; зб. «Круговерть») [Стус-1(1), с. 416].

К. : *Стоять старцями / і остигають чорними серцями / високі тіні. Дивно-невідомі. / Ось Порив твоїй. Ось Розпач. Ось Сльоза. / Ось Меч. А це – Зневіра. Це – Завзяття. / А це твоє прочорнене Прокляття. / Воно зіп'ялося, щоб гримкотіти – завтра. / Стоять Пересторогою. Стоять / близ домовини – мов почесна варта* [Стус-1(1), с. 211].

Ф. : вказівна, характеризувальна, порівняльна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ВКРАЇНА: ПОРИВ – РОЗПАЧ – СЛЬОЗА – МЕЧ – ЗНЕВІРА – ЗАВЗЯТТЯ – ПРОКЛЯТТЯ – ПЕРЕСТОРОГА.

«Сніжний образок»₆ (без дати) – первісний заголовок вірша «Скільки в небі шамотіння снігопаду...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 377].

СОЛОВЕЦЬКИЙ острів₂ (1) – топопоетонім у вірші «Ти мертвий. Мертвий ти. Живий...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

[Соловки – назва групи островів у Білому морі, а також Соловецького чоловічого монастиря на Соловецькому острові, або Соловці, головному в архіпелазі. У роки сталінських репресій Соловки були одним із перших таборів особливого призначення (рос. СЛОН). Входить до структури індивідуально-авторської онімної перифрази: *той, що ніс Овідія на Соловецький острів* – Микола Зеров [Стус-1(2), с. 272]]. Див. **ОВІДІЙ**.

К. : *Це він, подумав я. Це той, що ніс / Овідія на Соловецький острів – / цю самострату й самопорятунок. / І ось тепер – роздвоївся усмерть* [Стус-1(2), с. 124].

В'язні у Соловецькому порту. Соловецькі острови, СРСР

Поетонімосфера: ОВІДІЙ – СОЛОВЕЦЬКИЙ острів (відношення вклучення). Див. **ЗЕРОВ, соловки**.

Ф. : хронотопічна, алюзійна, оцінювально-характеризувальна.

СОЛОВКИ_{4рл} (1) – відконотонімний топопоетонім (хоронім) у вірші «О краю мій, коли тобі проститься...» (1962–1964), не вклученому автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 46, 266].

[Соловки – назва групи островів у Білому морі, а також Соловецького чоловічого монастиря на Соловецькому острові, або Соловці, головному в архіпелазі. У роки сталінських репресій Соловки були одним із перших таборів особливого призначення (рос. СЛОН).

Протоонім – **УКТ₂ Соловки** ‘заслання’ [Отін, с. 343]; **УКТ₁ Соловки** 1. ‘Місце заслання’; 2. ‘Покарання’ [Лукаш, с. 322]].

К. : *О краю мій, коли тобі проститься / крик передсмертний і важка сльоза / розстріляних, замучених, забитих / по соловках, сибірах, магаданах?* [Стус-1(2), с. 46].

Ф. : негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **СОЛОВКИ** – сибіри – магадани (відношення еквівалентності); мікросистема 2) **СИБІР** – ВІТЧИЗНА / фари-сеїв царство / Суддукеїв страшне багно / мій краю огняний.

СОЛОВКИ_{4рл.} (1) – відконотонічний топопоестонім (хоронім) у вірші «Сто років, як сконала Січ...» (червень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – УКТ₂ **Соловки** ‘заслання’ [Отін, с. 343]; УКТ₁ **Соловки** 1. ‘Місце заслання’; 2. ‘Покарання’ [Лукаш, с. 322]].

К. : *Ти вже не згинеш, ти двожилава, / земля, рабована віками, / і не скарать тебе душителем / сибірами і соловками* [Стус-1(1), с. 90].

Ф. : негативно-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою УКРАЇНА-МАТІР: мікросистема 1) СІЧ – СИБІР; мікросистема 2) сибіри – **соловки** (відношення еквівалентності); мікросистема 3) Тарасові провісні птиці (слова) – ДНІПРО.

«**СОН**₆ (**нона**)⁸» (1955) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 26].

Контексти-актуалізатори: *Струнка, білява, з синіми очима, / Неначе лебідь з хвилі вдалині / (В вечірній тиші ми лише одні), – / Мені вона привидилась вві сні; А образ ... образ, ніби привид, зник* [Стус-1(2), с. 26].

«**Сонет**»₆ (кінець 50-х – початок 60-х років) – закреслений автором заголовок вірша «Не одлюби свою тривогу ранню...» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(2), с. 396]. Див. «**Порив**».

СОН-ШЕВЧЕНКО_{6,2} (1) / **СОН** / **вітрило нації** – індивідуально-авторське ім’я-символ у вірші «Де сон, де сні, де тисячі синів...» (числовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 87].

К. : *Де сон, де сні, де тисячі синів / сплять тисячними снами й переснами / не спить один там Сон з усіх тих мертвих снів, / і Син один не спить між тими несинами. / Той сон і син не гойдані ніким, / Хіба що рабством. / Де не живи, їх образу не кинь! / бо нас прочуєшся, як збрешиєшся ти раптом / І станеш підспівайлом стягачів, / Що над тще-мальством тщенародів в світі / Деруть удень, здирають уночі / І дух, і*

⁸ Нона – вірш з дев’яти рядків.

СОФІЯ

шкіру й сльози непролиті, / і станеш ти новітнім байстрюком / із випеченим в чорносилі, / і житимеш ти ситим мертвяком / та сон і син згризуть тебе й в могилі. / Той сон – вітрило нації. Той син – / безсмертя нації на всі літа і всевіч, / хоча б приймні, відсвітом косим / упало б щастячко на сліпоту і неміч / отих рабів німих. Самому заніміть / на гнівній палі правди понад сміттям, / то Сон-Шевченко, виснений століттям / для пробудіння всіх синів й століть [Стус-1(2), с. 87]. Пор. звуко-смыслову сув'язь синів – снів – несини – переснами – Сон – Сон-Шевченко – виснений.

Ф. : характеризувальна, символічна.

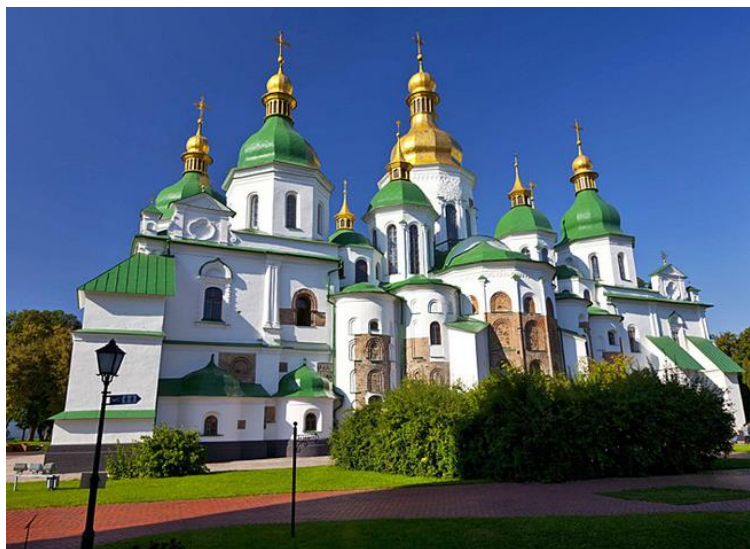
Поетонімосфера: СОН-ШЕВЧЕНКО / СОН – СИН.

СОФІЯ₂ (1) – еклезіопоетонім у вірші «Немов вогненні кільця леопард...» (чистовий автограф; без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Софія** Київська, або Софійський собор – визначна пам'ятка історії та архітектури України, розташована на Софійській площі міста Києва. Збудований 1037 року київським князем Ярославом. Названий на честь святої Мудрості Божої (Софії). Мав статус катедрального собору. З перервами був резиденцією київських митрополитів (православних та унійних). До XIII століття використовувався як головна церква Русі, місце поховання великих князів київських. При соборі велося літописання, була створена перша бібліотека. Занепав у XIV столітті. Відновлений стараннями митрополита Петра Могили і гетьмана Івана Мазепи. Був головним храмом Софійського монастиря (з 1638); складова Національного заповідника «Софія Київська» (з 1934). Поєднує візантійський і бароковий архітектурні стилі. Одна з небагатьох уцілілих споруд часів Русі; пам'ятка української архітектури та монументального живопису XI–XVIII століть]. Пор. **УКЕкл.** **Софія** 'Українська святиня' [Лукаш, с. 326].

К. (метафоричний): *Ті ж самі голуби в тім самім небі, / а брама Заборовського сховалась, / почезли бані золоті Михайла, / вже на Почайну зору не зведуть. // Так незбагненне белькотять тополі, / так хижо*

*сонце свіще над **Софією**, / і віщий вітер Видубичів носить / в твоїх очах
ослаблих пам'ять літ [Стус-1(2), с. 174].*

Ф. : локалізувальна, метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ДНІПРО – ЗАБОРОВСЬКОГО брама – бані МИ-ХАЙЛА – ПОЧАЙНА – **СОФІЯ** – ВИДУБИЧІ.

СОЮЗ₂ (1) – ергопоетонім у вірші «Коли Холодний свині пас...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

[Протоонім **Союз** – Союз Радянських Соціалістичних Республік (скорочено – СРСР або Радянський Союз) – союзна держава, що існувала з 1922 по 1991 рік на території Східної Європи, північної частини Центральної і Східної Азії. Формально СРСР – союз соціалістичних держав, утворених на уламках Російської імперії після революції 1917 р. Фактично – партійна диктатура, з політичним режимом, який протягом більшої частини історії СРСР варіював від тоталітаризму до авторитаризму. Радянський Союз до 1990 р. мав однопартійну політичну систему, головним органом влади була Комуністична партія Радянського Союзу (КПРС)].

Мінімальний контекст: *політкатівні Союзу. К. : Він в геніально-сті загруз, / топився в крові України, / а світ не той і ти не той, / блукає українська муза, / зубило взявши й долото, / політкатівнями Союзу* [Стус-1(2), с. 57]. Неточна перехресна рима *муза – Союзу* має низьку потужність.

Ф. : генетивна, метафорична.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ХОЛОДНИЙ** / поетичний ловелас – **ГОЛГОТА**; мікросистема 2) **УКРАЇНА – СОЮЗ**.

«СПІВЦЯМ – КРИТИКАМ СТАЛІНА»^{6, 2} (26 листопада 1962 р.) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 28].

Контексти-актуалізатори: *Так, Сталін був тиран. Але шкодую – / Чом він не знищив вас, своїх співців – / Отих, котрі тягнули алілуя / За іродом в кривавому вінці; Чом ви тоді не вмерли, лицемірні, / Чом ви тоді у гріб не відійшли – / Ви б трохи збереглися од хули – / Нехай холопи, та холопи вірні! / Чи вам не сором проклинать вождя, / Чи вам не сором зраджувати двічі, / Не соромно дивитись людям в вічі / І знов хвалить, і знов потиху ждуть?; “Вернися, Сталін, завітай хоч в гості / І вирви з горла чорний їх язик”* [Стус-1(2), с. 28].

«СПОКІЙ»⁶ (жовтень 1958 р.) – назва вірша, зб. «Зимові дерева».

Контексти-актуалізатори: *Люблю дозвілля степове безкрає, / можуть ні м’язи рідної землі, / і запах чебрецю, і жайворонів крик, / і ластівок тривогу; Межею ж, креслячи невтомною рукою / якісь недовідомі письмена, / прощує осінь. Хмара супокійна / на неї задивилася згори* [Стус-1(1), с. 88].

«СПОМИН»⁶ (1959) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 51].

[Відомі джерела тексту, які відбивають етапи роботи над твором. Серед них – чистовий автограф з окремого зошиту початку 60-х років під назвою «На незабудь», з присвятою (Л[юдмилі] Ф.), датований 19 серпня 1959 р. [Стус-1(2), с. 267]].

Контексти-актуалізатори: *У добрім сні / Згадались ви мені; Я не кажу – любив / (Було ж бо це колись?), / А нині / Ви мені наснились; Давно... / О, як давно було це... / А зараз – все забув. / А зараз – все згубив... / І никнуть спогади, / Мов маки. Рік по році; Я нині вами снів, / Неначе знову стрівсь / З важкою / Карою бідною. / Утрачене – вернись!* [Стус-1(2), с. 51]. Див. «На незабудь».

«СПРАВЕДЛИВІСТЬ»⁶ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 228].

СТАЛІН₂ (2) / не бог / сонця син / тиран / земний і божий суддя – історико-культурний антропонім у вірші «Великий Сталін вмер зарано...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 265].

[Протоонім **Сталін** Йосип Віссаріонович (1878–1953) – радянський військовий та політичний діяч грузинського походження. Перебуваючи на постах генерального секретаря Комуністичної партії Радянського Союзу (1922–1953) та голови уряду (1941–1953), встановив в СРСР однопартійну тоталітарну систему та став фактично одноосібним диктатором. Створені за його правління політична система й ідеологія дістали назву *сталінізм*].

Мінімальний контекст: *великий Сталін. К. : Великий Сталін вмер зарано, / Земних не докінчивши справ... / Чому він муз – зрадливих бранок – / З собою разом не забрав? / Чому він вас не одлюбив, / Дівчат гаремних? Чи для того ж / Він душі ваші загубив, / Щоб потім залишить на Бога? / Чи він не бог вам? Чи не він / Один – самого сонця син – / Вам уст не отверзав, не кликав... / І промовляв, мов осіняв: / У нас розбратана сім'я, / І ви до розбрату навикли. // І йшла гаремна боротьба, / Кому ж сподобиться тирана, / Чий поцілунок – в серці рана, / Чий погляд пада, як ганьба. / Осиротіли ви, небоги. / І плачуть вдови молоді / За фіолетовою тогою / Земного й божого судді* [Стус-1(2), с. 29].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера: СТАЛІН – БОГ.

СТАЛІН₂ (1) / геній / ховрашок – поодинокий історико-культурний антропоетонім у частині «Коли б Сталіну...» поетичного циклу «Рінь» (без дати), не включеного автором до поетичних збірок.

К. : *Коли б **Сталіну** / збрили завчасно вуса, / **геній** скидався б / на **ховрашка*** [Стус-1(2), с. 184]. Парадигма безіменних номінацій побудована на відношеннях протилежності: контекстні антоніми *геній* – *ховрашок*.

Ф. : порівняльна, зображувально-оцінювальна, саркастична.

СТАЛІН₂ (2) / тиран / ірод в кривавому вінці / вождь – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Співцям – критикам Сталіна» (1962), не включеному автором до поетичних збірок.

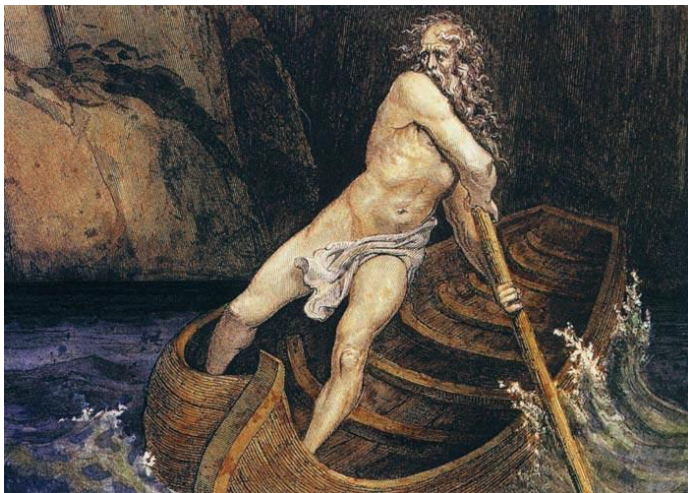
К. : *Так, **Сталін** був **тиран**. Але шкодую – / Чом він не знищив вас, своїх співців – / Отих, котрі тягнули алілуя / За **іродом в кривавому вінці**; Чи вам не сором проклинать **вождя**, / Чи вам не сором зраджувати двічі, / Не соромно дивитись людям в вічі / І знов хвалить, і знов потиху ждять? / Щодень я чую твій спізнілий крик / І сам кричу, шаліючи од злості: / “Вернися, **Сталін**, завітай хоч в гості / І вирви з горла чорний їх язик”* [Стус-1(2), с. 28].

Ф. : вказівна, ототожнювальна, негативно-оцінювальна; риторичне звертання.

СТІКС₃ (1) – міфотопопоетонім (гідронім) у вірші «Взяли мене од мене...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Стікс** – одна з річок Аїду, що дев'ять разів обтікала підземне царство. Воду Стіксу вважали отруйною. Священими водами Стіксу клялися олімпійські боги].

К. : *Порожня сутінь в'яне / і веслами гребе / Харон. На хвилі **Стіксу** / драглисті не зважай: / як є життя огризок – / ото й правдивий рай* [Стус-1(2), с. 210].

Ф. : генетивна, метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) старий ІУДА – новий ІУДА; мікросистема 2) ХАРОН – СІКС.

«154 ДНІ»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 118, 272].

СТРИБОГ₃ (1) – історико-культурний міфопоетонім (теонім) у вірші «Ти говорив, що ти в житті – язичником» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок. Пор. тематично споріднений вірш «Пое-тові» [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Стрибог** (Стрибо, Стриба, давньорус. Стрибогъ) – бог вітру (вихору, бурі), точніше, дід і володар вітрів (інколи називають батько вітрів). Його атрибути: лук і стріли. Князь Володимир поставив його ідола у Києві. У «Слові о Полку Ігоревім»: *Се вітри, Стрибожі внуки, віють з моря стрілами на хоробрі полки Ігоря...* Не виключено, що Стрибог був також богом війни, руйнівником, що нищив дари Дажбога. Головні храми Стрибогу були на морських островах, поблизу витоків річок, де часто зупинялись торгові кораблі (наприклад, на острові Березань поблизу витoku Дніпра). До нього перед виходом у відкрите море підходили кораблі русів та купці приносили Стрибогу багаті дари].

К. : *Ти говорив, що ти в житті – язичником, / Філософом у почиті Ормузда. / Пророк **Стрибогів**. Триніжки твої / Загрузли в землю череватим грузом* [Стус-1(2), с. 226]. Входить до структури онімної перифрази пророк **Стрибогів**.

Ф. : порівняльна (ототожнювальна), характеризувальна.

Поетонімосфера: ОРМУЗД – **СТРИБОГ**. Див. **ДАЖБОГ**.

СУЛА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здасться, з-перед світу гомоніли...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Сула** – річка в Україні, в межах Сумської та Полтавської області. Ліва притока Дніпра (басейн Чорного моря)].

К. : *Лубенські пам'ятаєш зозулі? Здасться, з-перед світу гомоніли. / Пливли тумани сизі над **Сулою**, і сизо даленіли / зозулі. За яром приярок і знову яр, а далі / стром і урвище, і річка, і тиша, по западинах промерзла, / гуде і огорта **Засулля** крик* [Стус-1(2), с. 161]. Пор. звукоподібність **Сула** – **Засулля** – зозулі.

Ф. : локалізувальна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ЗЕРОВ** – **ВИШНЯ** – **СКОВОРОДА**; мікросистема 2) **СУЛА** – **ЗАСУЛЛЯ**.

«СУМОВИТЕ»₆ (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 272].

Контексти-актуалізатори: *У грудях, мабуть, мало місця / задля радінь. А все те різне – / чи професійний оптимізм, / чи професійна бадьористість; Коли ж мине гучна пора, / ви всі ховаєтесь від крику. / і довга туга без'язика / вас забирає в колючий бран. // І горе знову вас огорне. / І [знов душа без кунтуша] / голодна радістю, приморена / і гнівом чорнена душа* [Стус-1(2), с. 118].

СУРОЖ₂ (1) – поодинокий топопоетонім у вірші «Прохоплюсь, як річка хвилюю – повинню» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Сурож** – давньоруська назва міста Судак. Старовинне торговельне місто; існувало під назвою Сугдеа. Нині місто у складі Криму. Розташоване на південно-східному узбережжі Кримського півострова на березі Судацької бухти Чорного моря].

К. : *А день – / дідуганом дужим йде / За **Сурож** і – сонний морок*
[Стус-1(2), с. 228].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

«Сьогодні – ти. А завтра – я»₆ (без дати) – первісний заголовок вірша «Ярій, душе. Ярій, а не ридай...» (зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 400].

Т

ТАВРІЯ₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Високі думи відійшли, як грози...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Таврія** – історична назва півострова Крим, походить від назви таврів].

К. : *По Таврії, по наймах, / По вежах Закавказзя. По роках. / І вижовк світ по всіх материках* [Стус-1(2), с. 108].

Ф. : хронотопічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) РАХНІВКА – ГАЙСИН – ПОДІЛЛЯ; мікросистема 2) **ТАВРІЯ** – ЗАКАВКАЗЗЯ.

ТАГІЛ₂ (2) – топопоетонім у вірші «Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік...» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 406].

[Протооніми: Нижній **Тагіл** – місто, центр Нижньотагільського міського округу Свердловської області (Росія). Верхній **Тагіл** – місто, центр Верхньотагільського міського округу Свердловської області (Росія). Місто розташоване на березі річки Тагіл вище за течією річки, ніж Нижній Тагіл].

К. : *Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік. / І я солдат, що після всіх скорочень / попав сюди – докантувати строку <...>; Отож – Тагіл. Не пам'ятаю – парк / чи сквер міський зібрав великий натовп / щасливих таволовів: школярі, / студенти, металурги, кагебісти, / наш брат солдат, старі пенсіонери / дивилися на виставку собак* [Стус-1(1), с. 183].

Ф. : вказівна, хронотопічна; відтворювальна, зображувальна.

Поетонімосфера: **ТАГІЛ** – НІЩО – НІХТО – ХТО.

ТАМАРА_{5(?)} (1) – антропоетонім у «Вступі до поеми “Сковорода”» (частина II «Замріяно дорога майорить...»); чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років [Стус-1(2), с. 262].

К. : *Звідти, мабуть, / Хтось до села, у Ковраї спішисть. / Сковорода! Забувши давні чвари, / Він знову поспішає до Тамари* [Стус-1(2), с. 7]. Риманти *чвари* – *Тамари* (середня потужність) знаходяться у позиції суміжної рими.

Ф. : вказівна.

Поетонімосфера: КОВРАЇ – СКОВОРОДА – ТАМАРА. Див. ТАМАРИН двір.

ТАМАРИН двір (1) – відантропонімний прикметник у «Вступі до поеми “Сковорода”» (частина II «Замріяно дорога майорить»); чорновий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років [Стус-1(2), с. 262].

К. : *Село, збудившись, враз загомонило. / Тамарин двір уже піднявсь на ноги...* [Стус-1(2), с. 7].

Ф. : локалізувальна, характеризувальна. Див. ТАМАРА.

ТАРАС₂ (2) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Борітеся – поборете! Мені Тарас порадив у безсонній ночі...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 265].

[Протоонім **Тарас** Григорович Шевченко (1814–1861) – український поет, письменник (драматург, прозаїк), художник, громадський та політичний діяч. Національний герой і символ України].

К. : *Борітеся – поборете! Мені Тарас порадив у безсонній ночі, / Коли, немов сонця, горіли очі й пашило тіло в їхньому вогні. / Мені ти радиш наяву і в сні, аж доки я не виповнюсь зневірою, / Хоч тішуся надією: увірую у боротьбу – нехай в далекому дні. / Борітеся – так! Не думайте про смерть, горіть в огні єдиного бажання, / Вам карбувати на своїх скрижалях: постань на прю, на боротьбу, на герць. / Борітеся – поборете! Постань уярмлений, знедолений, закутий, / Порви важкі заіржавілі пута / і грізним громом з піднебесся грянь! // Борітеся – поборете. Мені / Тарас порадив, коли ніч безсонна, / Тривогами і зорями розповнена / Спинилась мовчки при моїм вікні. / Борітеся – поборете. В огні / Пашиє голова моя жертовна, / На все готова і на все вготована, / Чекає одчайдушної борні. // Борітеся – поборете. Чому ж / Стихає крик і непогідь заходить / Крилом похмурим з півночі, і бродить / Забродою твоєї воявоначий муж? / Чому ж посеред довгого мовчання / Вчуваєш тільки криці затихання [Стус-1(2), с. 34–35].*

Пор. рядки поеми Т. Г. Шевченка **«Кавказ»**: *Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає! / За вас правда, за вас слава / І воля святая!* [Шевченко].

Ф. : хронотопічна, оцінювально-характеризувальна, алюзійна.

ТАРАС₂ (1) – антропоетонім у вірші «У Прохорівці сни, мов ріки...» (чистовий автограф з іншою кінцівкою датований 26 серпня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар»).

К. сну, марення, ірреального простору, зорієнтованого на дійсність: *<...> заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні – / то Максимович і Тарас / бредуть Михайловим узвозом / угору й гору – аж до хмар, / де виткався Волосожар, / де марення чумацьким возом / пускаються у Крим по сіль* [Стус-1(1), с. 179].

Ф. : зображувальна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ПРОХОРИВКА: мікросистема 1) МАКСИМОВИЧ – ТАРАС; мікросистема 2) МИХАЙЛОВ узвіз – ВОЛОСОЖАР – КРИМ.

«ТАРАС НА ЗАСЛАННІ»^{2,6} (без дати) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок. За часом написання вірш можна віднести до першої половини 60-х років [Стус-1(2), с. 270].

[Протоонім – особове ім'я **Тараса** Григоровича Шевченка, українського поета, письменника, художника. Тарас Шевченко – національний герой і символ України].

Контексти-актуалізатори: *І знов / ітиму – казематним сном, не зрадивши добру; А як ти зміг / ловить крізь ґрати дні, / писать рядки, де кров'ю стік / твій захалавний гнів?; Світ перейду – і западусь / десь на чужій стерні. Бо свого краю не знайду. / Не попрощаюсь. Ні* [Стус-1(2), с. 103].

Пор. вірш Т. Г. Шевченка **«В казематі»**: *Згадайте, братія моя... / Бодай те лихо не верталось, / Як ви гарнесенько і я / Із-за решотки ви-зирали. / І, певне, думали, коли / На раду тиху, на розмову, / Коли ми зійдемося знову / На сій зубоженій землі? / Ніколи, братія, ніколи / З Дніпра укупі не п'ємо! / Розійдемося, рознесемо / В степи, в ліси свою недолю, / Повіруєм ще трохи в волю, / А потім жити почнемо / Меж людьми як люде. / А поки те буде, / Любітеся, брати мої, / Україну любіте / І за неї, безталанну, / Господа моліте. / І його забудьте, други, / І не проклиняйте. / І мене в неволі лютій / Інколи згадайте* [Шевченко].

ТАРАСОВІ провісні птиці – онімна перифраза, замінює *слова* у вірші «Сто років, як сконала Січ» (1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *І радісним буремним громом / спадають з неба блискавиці, / Тарасові провісні птиці – / слова шугають над Дніпром* [Стус-1(1), с. 91].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою УКРАЇНА-МАТІР: мікросистема 1) СІЧ – СИБІР; мікросистема 2) сибіри – соловки; мікросистема 3) **Тарасові провісні птиці** (слова) – ДНІПРО.

ТАШКЕНТ₄ (1) – відконотонімний топопоетонім у вірші «Чоловік підійшов до меморіуму ...» (машинопис з кількома авторськими прав-

ками з іншою кінцівкою датований червнем 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 405].

[Ташкент – столиця Узбекистану, адміністративний центр Ташкентської області. Протоонім – **УКТ₂ Ташкент** ‘нестерпна спека, задуха’ [Отін, с. 350]; **УКТ₁ Ташкент** ‘спека’ [Лукаш, с. 330]].

К. : *Чоловік підійшов до меморіуму / і прочитав на ньому власне ім'я: / вічна слава героям, / що полягли за незалежність Вітчизни. / Йому приємно й боляче. / Під однією сорочкою Колима і **Ташкент*** [Стус-1(1), с. 180].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: ВІТЧИЗНА – (КОЛИМА – **ТАШКЕНТ** – відношення протиставлення). Див. **КОЛИМА**.

ТЕНАР₁ (1) – топопоетонім у вірші «Повернення Орфея» (1959 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Тенар** – один з трьох відрогів на півночі Пелопонесу, де було збудовано храм Посейдону – місце переховування-притулку ілотів (аборигени Лаковії та Мессенії, які були підкорені спартанцями і перебували у становищі цілковито безправних рабів лакедемонян)].

К. : *Харон суворо мовив: ні! / Пором відчалив. До **Тенара** / Надходить чорнокрила **хмара**. / В вечірнім палена огні* [Стус-1(1), с. 151]. Онімна суміжна рима **Тенара** – **хмара** має середню потужність.

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: ХАРОН – **ТЕНАР**.

ТИ₇ – безонімна номінація з символічним значенням у вірші «Любов як самозречення легка...» (чорновий автограф, друга половина 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *А чи любив? Мабуть, любив, бо знав, / що в цілм світі – тільки **Ти** і Вічність* [Стус-1(2), с. 56].

Ф. : характеризувальна, символічна.

Поетонімосфера: **ТИ** – ВІЧНІСТЬ – БОРЗНА.

1000 василів^{6,5} (1) – поодинокий апелятивно-онімний комплекс у незакінченому автобіографічному вірші «Коли я ще був малим, мама купила дзеркало. З нього...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 275].

К. : *Коли я ще був малим, мама купила дзеркало. З нього / на мене вперше глянули мої очі, мій рот, мої губи. / Дзеркало нагадувало покійника, і той, хто стояв у ньому, / висолопивши язика, – теж нагадував покійника. Коли / крізь нього пройде 1000 василів – я помру. Спочатку / почну полишати на ньому свої губи. Якось я відійду від / дзеркала уже без вух, хоч, глянувши на свій відбиток, / того і не помічу. / Я став боятися дзеркала. Воно переінакишувало мене / щоразу, старанно приховуючи при цьому втрати. Що / залишиться від мене з роками, – думав я* [Стус-1(2), с. 158].

Ф. : зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

«**1875 рік**»⁶ – первісний заголовок вірша «Сто років, як сконала Січ» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 375]. Див. «**В розкриллі**».

«**Тиша**»⁶ (без дати) – первісний заголовок вірша «Спокій» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 374].

ТОЛСТОГО₂ **площа** (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею...» (початок 70-х років). Вірш було включено до самвидавської машинописної збірки «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 274].

[Протоонім **площа Льва Толстого** – площа в Шевченківському районі міста Києва].

К. : *Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею / від площі Толстого до книгарні письменників, / де саме з'явилася книга Мертона* [Стус-1(2), с. 141].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: мікросистема **ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА** вулиця – площа **ТОЛСТОГО** – книга **МЕРТОНА**; **ЄГИПЕТ**.

ТРИПІЛЬСЬКЕ сонце (1) – відонімний прикметник, пов'язаний за походженням з історико-культурним ім'ям **Трипілля**, у вірші «Накликання дощу» (квітень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»). Відтворює часопростір Трипільської культури.

К. : *Трипільських сонць шалена коловерт / волого лється у трипалі руки / богів поганських* [Стус-1(1), с. 69]. Звукосмисловий контекст утворюється паронімічною сув'яззю *Трипільський* – *трипалій*.

Ф. : зображувально-характеризувальна.

ТРУХАНІВ острів₂ (1) – топопоетонім у вірші «Їх було двоє – прибиральниця і двірник» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Труханів острів** – острів на Дніпрі, навпроти центральної частини Києва між головним річищем Дніпра на захід і його відногою Чорториєм на схід. У середині XIX століття на Трухановому острові з'явилися перші будинки, у 1880-х рр. постала робітнича оселя. Коли її знищили за Другої світової війни, острів перетворено на місце відпочинку. Труханів острів добре сполучається з набережною правого берега Дніпра пішохідним мостом].

К. : *Їх було двоє – прибиральниця і двірник. / Вони сиділи на Володимирській гірці – / там, де видно увесь Труханів острів, / Дарницю і навіть поближні трамваї <...>* [Стус-1(1), с. 157].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ВОЛОДИМИРСЬКА гірка – **ТРУХАНІВ острів** – ДАРНИЦЯ; мікросистема 2) БРЕЖНЄВ – «ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ».

ТРУХАНІВ острів₂ (2) – топопоетонім у вірші «Сиве небо обрієм пролилося...» (вересень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Сиве небо обрієм пролилося. / Лиловіє Труханів острів. / І Дніпро у моїх очах <...>; Сиве небо, пролите обрієм, / витишений Труханів острів <...>* [Стус-1(1), с. 44–45].

Ф. : зображувальна, локалізувальна; метафорична, характеризувальна.
Поетонімосфера: ТРУХАНІВ острів – ДНІПРО.

ТУРЕЧЧИНИ_{4рл.} (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) відко-
 тонімного походження у вірші «Хікметові» (чистовий автограф у загаль-
 ному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором
 до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Туреччина, офіційна назва Турецька Республіка – держава, розташо-
 вана переважно в Західній Азії та частково в Південній Європі (Східна
 Фракія), між Чорним і Середземним морями, межує на сході з Вірме-
 нією, Грузією й Іраном, на південному сході з Іраком і Сирією, на заході
 з Грецією й Егейським морем, на північному заході з Болгарією. Сучасна
 Туреччина, чийм попередником була 600-річна Османська імперія, ви-
 никла на політичній карті світу після Першої світової війни. Прото-
 онім – *оказіональний конотативний топонім **Туреччина** зі значенням
 ‘культурна відсталість; країни з відсталими поглядами на культуру, по-
 езію тощо’].

К. : *Тремтїть, Туреччини. Поети не кроти, / але й тоді, як роблять
 їх кротами, / їм все видніше з моря і землі* [Стус-1(2), с. 88].

Ф. : риторичне звертання, метафорична, характеризувальна.

У

УКРАЇНА₂ (2) / казка – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Автостради гудуть...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 278].

К. : *Україно моя! Україно. Ти слухана казка, / Недослухана казка, сповита у зустрічний дим* [Стус-1(2), с. 205].

Ф. : риторичне звертання, порівняльна (ототожнювальна).

УКРАЇНА₂ (2) – топопоетонім (хоронім) у вірші «А я був хворий. Був тобою хворий...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 274].

К. : *Коли тобі приходить Україна – / то без калин, без соняхів, без сліз. / Без радості, без горя. Ніби тітка, / приходить Україна в день погідний* [Стус-1(2), с. 146].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – ЗЕМЛЯ.

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Вітрак» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

К. : *Він змеле зерно ще своє / Тут, де гроза реве у небі, / Де Україна грози п'є, / Своє державне вітровіння* [Стус-1(2), с. 87].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у незакінченому вірші «Вожнів до біса на землі...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 273].

К. : ... *коли, віддавши баритон / старечому фальцету, / беруть басы фальшивий тон, / фальшивий звук – поети. / Це – голос нації? Це – цвіт? / Це – мозок України? / Народе, спопеляє встид / за чорні їх провини* [Стус-1(2), с. 130]. Онімна перехресна рима *України – провини* має середню звучність.

УКРАЇНА

Ф. : генетивна, метафорична, порівняльна (ототожнення), риторичне питання.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – СИБІР.

УКРАЇНА₂ (2) / свічка маленька / туга моя – топопоетонім (хоронім) у вірші «Глухо сосни скриплять на світанні...» (1960 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Україно, тебе вже не видно – / ні тополь твоїх, ні дубів. / За Михайлівським хутором, рідна, / я надовго тебе загубив; Ти ж, як свічка маленька, під вітром – / палахкочеш, мигтиш і згасаєш. / Прощавай, Україно, туга моя! / Розіп'ялись темні путі. / І сповитий димом, мов думою, / поїзд злякано стукотить* [Стус-1(1), с. 111].

Ф. : риторичне звертання, порівняльна, метафорична, зображувальна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – МИХАЙЛІВСЬКИЙ хутор.

УКРАЇНА₂ (2) / удова з оклуном – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Коли в мій сон заходить Україна...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-(2), с. 275].

К. (метафоричний): *Коли в мій сон заходить Україна – / то без калин, без соняхів, без сонць, / а в сутінках. Як удова, з оклуном / заходить Україна в рідний дім: / напиться, спитати про здоров'я / і сісти скраю лавки. Відпочити / і чорний, як чорнозем, піт з чола / рукою стерти...* [Стус-1(2), с. 156].

Пор. у чорновій редакції: *Коли в мій сон заходить Україна – / то без калин, без соняхів, без сліз, / без радощів. Зайде, як тітка. / Оклунок біля призьби покладе* [Стус-1(2), с. 156].

Ф. : метафорична, порівняльна, зображувально-характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Коли Холодний свині пас...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *Він в геніальності загруз, / топився в крові України, / а світ не той і ти не той, / блукає українська муза, / зубило взявши й долото, / політкатівнями Союзу* [Стус-1(2), с. 57].

УКРАЇНА

Ф. : метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ХОЛОДНИЙ / поетичний ловелас – ГОЛГОТА; мікросистема 2) **УКРАЇНА** – СОЮЗ.

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у циклі «Костомаров у Саратові» (частина VI) (1965–1967 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *І так провадить: зглянься, **сину**, / руками горе розведи, / бо як не стане **України**, / тоді не стане і біди* [Стус-1(1), с. 84]. Неточна перехресна рима **сину** – **Україна** має середню звучність.

Ф. : вказівна, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Мене вела ти в ніжні ранки...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок. Біографічними відомостями вірш перегукується з начерком «Двоє слів читачеві», з відомим автобіографічним листом до сина [Стус-1(2), с. 265].

К. : *Мені ж приносила **калину**, / До узголів'я кладучи, / “Іди ти, сину, на **Україну**, / Нас кленучи”* [Стус-1(2), с. 33]. Риманти **калину** – **Україну** (перехресна рима середньої потужності) є традиційними для української поезії і типовими для творчості В. Стуса (див. поезії «Чого ти ждеш? Скажи – чого ти ждеш?», «Ярій, душе. Ярій, а не ридай...»).

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: «КОБЗАР» – **УКРАЇНА**.

УКРАЇНА₂ / ВКРАЇНА (6) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Моя Україна забула...» (чистовий автограф у загальному зошиті 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 265].

К. (метафоричний): *Моя **Україна** забула / Сміятись. Вона гомонить. / Моя **Україна** не вицухла / Од прагнення жить. / Моя **Україна** не знає / Веселих світань. / Моя **Україна** палає / У мить догорянь. / Моя **Україна** тривожиться, / Бунтує, буя. / На чорнім рабованім торжи-*

УКРАЇНА

*щі / **Вкраїна** моя. / Її догоряє майбутнє / І тужить, ридає, / І в перед-вечірній сутині / Лиш руки ламає. / І дивиться в небо – о, де вони / Надії і голуби? / Лиш демони, демони, демони / Старої ганьби* [Стус-1(2), с. 32–33].

Ф. : вказівна, метафорична, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) / боротьба / ім'я поета – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Найгеніальніший хробак...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *Найгеніальніший хробак / (обпатрані лопочуть крила?). / Ім'я поета – **боротьба**, / ім'я поета – **Україна*** [Стус-1(2), с. 58].

Ф. : порівняльна (ототожнення), характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Несамовито-синій вороновий...» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Дзьобами – об корчі. Дзьобами – об, / дзьобами – об покорену планету, / об ластів'яче об яйце – / дзьобами / і **Україну** вечорову – об // Вернадського, 53! Ковчеже! / Ти збоку, збоку, збоку – і не в крені?* [Стус-1(1), с. 140].

Ф. : вказівна, метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера (відношення включення): **УКРАЇНА – ВЕРНАДСЬКОГО, 53.**

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Останній лист Довженка» (червень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Прозайки, поети, патріоти! / Давно опазурились солов'ї, / одзьобились на наші **Україні**. / А як не чути їх? Немає сил. / Столичний гамір заважкий мені. / І хочу вже на затишок, і, може, / на спокій хочеться на придеснянський, / і хочеться на мій селянський край* [Стус-1(1), с. 92].

Ф. : локалізувальна, оцінювальна.

Поетонімосфера: **УКРАЇНА – ДНІПРО.**

УКРАЇНА

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Отак і вікувати...» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Там наша **Україна**, / котра не знає грат, / а притиску, а **кпини**, / а помсти – й востократ* [Стус-1(1), с. 149]. Неточна перехресна рима: *Україна – кпини* має середню звучність.

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ЯГВЕ / ГОСПОДЬ / БОГ: **УКРАЇНА – ДНІПРО**.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Передсвітання» (чистовий автограф кінця 50-х – початку 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

К. : *Україно! / Прорвися устами, / прорвися чолом / і руками, / очима прорвися!* [Стус-1(2), с. 107].

Ф. : риторичне звертання, метафорична, оцінювальна.

Поетонімосфера: ЗЕМЛЯ – ДНІПРО – **УКРАЇНА**.

УКРАЇНА₂ (1) / ВІТЧИЗНА – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Поменшала людина на очах...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

К. : *Вже кагебісти влаштували **тризну** / в оглохлих отетерілих степах / моєї **України**; Поменшала людина на очах / в страшну добу страшного **цезаризму**, / колючим дротом обплели **Вітчизну**, / і вже епоху обганяє жаж* [Стус-1(2), с. 59]. Неточна суміжна рима *цезаризму – Вітчизну* – ... *комунізму* – *тризну* має високу звучність.

Ф. : метафорична, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Село! Колгоспна вітчизна...» (чорновий автограф кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

Мінімальний контекст: *знедолена **Україна**. К. : Село! Колгоспна вітчизна / знедоволеної **України** / ще спить* [Стус-1(2), с. 92].

Ф. : генетивна, характеризувальна.

Україна

Україна₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у чорновій редакції вірша «Сиве небо обрієм пролилося...» (зб. «Зимові дерева»). Пор. : *А тобі ж хіба до тужінь? / Хвили річки / Котяться, як розплавлені віки, / Єднаючи / Проорану часом Україну* [Стус-1(1), с. 228].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Сиві могили в зеленому полі...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) [Стус-1(2), с. 269].

К. : *Де вас набралось, сиві могили? / Ви Україну мою хоронили, / Щоб вам ніколи добра не було. / Будьте ви прокляті, сонні могили, / Скільки свободи поглинули й сили / Чорні колиски моєї землі!* [Стус-1(2), с. 86].

Ф. : метафорична, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Сині складено стоси...» (чистовий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

К. (метафоричний): *Край насилу мовчить. / Край насилу не крикне / та тьмяніють вже очі / шалені і гнівні / вже заходить на бурю – / гримітиме грім / на твої роковини / в твоїй Україні* [Стус-1(2), с. 67]. Неточна суміжна рима *роковини* – *Україні* має середню звучність.

Ф. : вказівна, метафорична, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Снить любов'ю любов, а Вітчизна – вітчизною...» (чистовий автограф кінця 60-х – початку 70-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

К. : *Україна – по лицах, акцентах, стовпах. / Наслухаючи трудного серця удари, / що небавом ударить – оберне на прах* [Стус-1(2), с. 95].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера (відношення еквівалентності): **ВІТЧИЗНА – УКРАЇНА.**

УКРАЇНА

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Ти що казав? Зараза – що казав?» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

К. : *Ти що казав? Що в зашморг затягнеш / Мене, моїх дітей, мою дружину, / Всіх націоналістів з України, / Фашист червоний, землю забереш / І на платформи – в болота сибірські* [Стус-1(2), с. 110]. Неточна суміжна рима *дружину* – *України* має середню звучність.

Ф. : генетивна, хронотопічна, характеризувальна.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Тут ніби зроду сонця не було» (травень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Тут поживи – і видасться тобі, / що й досі Україна солов'їна...* [Стус-1(1), с. 131]. У контактному контексті *Україна солов'їна* (позиція внутрішньої рими) заaktuалізовано традиційний для української поезії звукосмисловий зв'язок.

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – МАВКА – ЛУКАШ.

УКРАЇНА₂ (2) – топопоетонім (хоронім) у незавершеному вірші «У липні сніг упав. У липні смерть...» (без дати) [Стус-1(2), с. 273].

Мінімальний контекст: *гола Україна, велика Україна. К. : Один – як беркут межі грат. / Один – як генієві брат. / Один – на голу Україну. / Один – і в горі, і в біді / на всю велику Україну. / Один. Єдину домовину / і не свою, а нашу кинув / і десть, зажурений, подів* [Стус-1(2), с. 133]. Типова для української поезії рима *Україну* – *домовину* має середню звучність (компоненти у позиції суміжної рими).

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – ЯКІР – МИКОЛА КОСТЕВИЧ.

УКРАЇНА₂ (3) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Чого ти ждеш? Скажи – чого ти ждеш?» (авторизований машинопис датовано 2 жовтня 1970 р.; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 407].

К. : *Ще видиться: чужий далекий край / і серед степу, де горить калина – / могила. Там ридає Україна / над головою сина: прощавай;*

*І плачуть там, видушуючи з себе / сльозу навмисну, двоє ворогів, / радіючи, що син той не любив / ні **України**, ні землі, ні неба <...>; Пустинь **України** / безмежнішає в цьому голосінні, / аж перемерзла лупиться глибін / опівнічна* [Стус-1(1), с. 187]. Риманти *калина* – *Україна* (суміжна рима середньої звучності) є традиційними для української поезії і типовими для творчості В. Стуса (див. поезії «Мене вела ти в ніжні ранки...», «Ярій, душе. Ярій, а не ридай...»).

Ф. : метафорична, характеризувальна; вказівна, опосередковано характеризувальна; генетивна, зображувальна.

Поетонімосфера: БОГ – **УКРАЇНА**.

УКРАЇНА₂ (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Шаблюкою воронованою...» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *Шаблюкою воронованою, / виплеканою вогнем, / **Україна** тягнулась кронами / до неба* [Стус-1(1), с. 142].

Ф. : метафорична, зображувальна.

Поетонімосфера: **УКРАЇНА** – БОГДАНОВ кінь – ДНІПРО.

УКРАЇНА₂ (1) – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Ярій, душе. Ярій, а не ридай...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 400].

К. : *Ярій, душе. Ярій, а не ридай / У білій стужі сонце **України**. / А ти шукай – червону тінь **калини** / на чорних водах – тінь її шукай, / де горстка нас* [Стус-1(1), с. 163]. Риманти *України* – *калини* (суміжна рима середньої потужності) є традиційними для української поезії і типовими для творчості В. Стуса (див. поезії «Мене вела ти в ніжні ранки...», «Чого ти ждеш? Скажи – чого ти ждеш?»).

Ф. : генетивна, зображувально-характеризувальна. Див. **А. Г.**

«УКРАЇНА»₂ (1) – ергопоетонім у вірші «Напередодні свята...» (чорновий автограф кінця 60-х років; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 404].

[Протоонім «**Україна**» – назва універмагу в Києві].

К. : *Напередодні свята, / коли люди метнулися по крамницях, / виносячи звідти шпроти, смажену рибу, / шинку й горілку з перцем, / якийсь дивак, озутий у модні черевики / (такі тиждень тому були викинули / в універмазі «Україна» – двадцять два / п'ятдесят з навантаженням – дитячі штанці / вісімнадцятого розміру), облився чортівнею / і підпалив себе* [Стус-1(1), с. 177]. Входячи до контексту вставного речення, ВІ виконує іронічну функцію. Розширюючись, контекст наповнюється трагічним смислом, а поетонім набуває метонімічного значення: «Україна» → Україна.

Ф. : вказівна, локалізувальна, метонімічна, саркастична.

Поетонімосфера: «УКРАЇНА» – ЛУК'ЯНІВКА.

УКРАЇНА-МАТІР_{2,6} (1) – топопоетонім (хоронім) у вірші «Сто років, як сконала Січ...» (1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Та виростають з личаків, / із шаровар, з курної хати / раби зростають до синів / своєї України-матері* [Стус-1(1), с. 90].

Ф. : генетивна, оцінювальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **УКРАЇНА-МАТІР**: мікросистема 1) СІЧ – СИБІР; мікросистема 2) сибіри – соловки; мікросистема 3) Тарасові провісні птиці (слова) – ДНІПРО.

«Упокорений вірш»₆ – первісний заголовок вірша «І не те, щоб жити – більше...» (1965 р.; зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 384].

«У полоні»₆ (без дати) – первісний заголовок вірша «Сиве небо обрієм пролилося...» [Стус-1(1), с. 364].

УРАЛ₂ (1) / радісна покара – поодинокий топопоетонім (хоронім) у вірші «Озеро Кисегач» (листопад 1961 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Урал** – гірська країна, розташована між Східно-Європейською і Західно-Сибірською рівнинами. Територія Уралу – велика ланка Урало-Монгольського геосинклінального поясу. По Уралу проходить кордон між Європою і Азією].

К. : *Прощай, Урале, радісна покаро! / Натужно хвилі в берег б'ють і б'ють, / Немов в прощальні поцілунки шлють, / лиш чути серця трепетні удари* [Стус-1(1), с. 146].

Ф. : риторичне звертання, характеризувальна.

УРАЛЬСЬКІ гори₂ (1) – топопоетонім (оронім) у вірші «Утік з казарми, прослав шинельку відкинув ратиці...» (вересень 1969 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Уральські** гори, або Урал – гори в Росії, протяжністю понад 2 000 км; висотою до 1 895 м. Урал розташований між Східно-Європейською і Західно-Сибірською рівнинами].

К. : *Уральські гори, уральські сосни, край Кисегачу, / я межі вами – валунний камінь – лежу і трачусь / А шкода віку, і шкода щастя, і неба – шкода, / і дуже шкода тебе, прегорда чужа природо!* [Стус-1(1), с. 109].

Ф. : риторичне звертання, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: УРАЛЬСЬКІ гори – КИСЕГАЧ.

УСТЬ-ВИМ₂ (1) – топопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Усть-Вим** (Усть-Вимське сільське поселення) розташоване в Усть-Вимському районі Республіки Комі Російської Федерації].

К. : *І знову В'ятка, Котлас, Усть-Вим, далі – до Чиб'ю. / Рад-соц-конц-таборів союз, / котрий Господь забув, / диявол теж забув* [Стус-1(1), с. 167].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – **УСТЬ-ВИМ** – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення).

Ф

ФАВСТ₃ (4) / мій радісний причал – історико-культурний антропое-тонім у вірші «Мій добрий Фавст! Мій радісний причале!» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 280].

[Протоонім **Фавст** (Фауст) – головний герой філософської драми «Фауст» Йоганна Вольфганга Гете. В основі твору Гете – найвідоміший варіант легенди про доктора Фауста].

Мінімальний контекст – рефрен *Мій добрий Фавст! К. : Мій добрий Фавст! Мій радісний причале! / Из Мефістофелів – мій киль приймає. / Як туго випнувся до мене берег / Понад морський. Як туго берег випнувся / Розкрилений – як туго... – зустрічає / Мій добрий Фавст! Пече сльоза Дівоча / Щоку неголену, як зморшка протинає, / Оце і все. Уже кінчились мандри / Мій добрий Фавст! – і золота гроза. / Мій добрий Фавст! Немає Валентина* [Стус-1(2), с. 221].

Ф. : риторичне звертання, ототожнювальна, оцінювальна.

Поетонімосфера: **ФАВСТ** – МЕФІСТОФЕЛІ – ВАЛЕНТИН.

Х

ХАРОН₃ (1) – міфопоетонім у вірші «Взяли мене од мене...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Харон** – у давньогрецькій міфології перевізник мертвих у царстві бога мертвих Аїда].

К. : *Порожня сутінь в'яне / і веслами гребе / Харон. На хвилі Стіксу / драглисті не зважай: / як є життя огризок – / ото й правдивий рай* [Стус-1(2), с. 210].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) старий ІУДА – новий ІУДА; мікросистема 2) **ХАРОН** – СТИКС.

ХАРОН₃ (1) – міфопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

Мінімальний контекст: *товаришу Хароне. К. : Колеса глухо стукотять, / мов хвиля об паром, / стрічай, товаришу Хароне, / з лихом і з добром. / Колеса б'ють, колеса б'ють, / кудись торують путь. / Уже. Додому не вернуть, / додому не вернуть* [Стус-1(1), с. 166]. Неточна суміжна рима *паром* – *Харон* має високу потужність.

Ф. : риторичне звертання, негативно-характеризувальна, саркастична.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ХАРОН:** мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – ЧИБ'Ю; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення). Див. **ХАРОН** у вірші «Взяли мене од мене...».

ХАРОН₃ (1) – міфопоетонім у вірші «Повернення Орфея» (1959 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Харон суворо мовив: ні! / Пором відчалив. До Тенара / Надходить чорнокрила хмара. / В вечірнім палена огні* [Стус-1(1), с. 151].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: **ХАРОН** – ТЕНАР.

Хемінгуей₁ (1) / метр – історико-культурний антропоетонім у чорновому варіанті вірша «Зійшла на мене година...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років), не включеного автором до поетичних збірок. У цьому ж зошиті є ще один чистовий автограф того ж вірша з назвою «Час творчості» [Стус-1(2), с. 265].

[Протоонім Ернест Міллер **Хемінгуей** (1899–1961) – американський письменник та журналіст; класик американської літератури. Лауреат Нобелівської премії з літератури 1954 р., лауреат Пулітцерівської премії 1953 року. Здобув широку популярність завдяки своїм романам та оповіданням («Прощай, зброе!», «По кому подзвін», «Старий і море» та ін.). Його лаконічний і насичений стиль оповіді відіграв значну роль у літературі ХХ століття].

К. : *Спадає космічною темінню. / І жити – горе / Й померти – горе, Даруйте, метри, / Пікассо, Хемінгуей* [Стус-1(2), с. 242].

Ф. : риторичне звертання. Див. **Пікассо**, «Час творчості».

«ХІКМЕТОВІ»₁ (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 60-х – початку 70-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім Назим **Хікмет** Ран (1901–1963) – турецький поет, прозаїк, драматург і громадський діяч. Засновник сучасної турецької поезії, першим у Туреччині почав практикувати верлібр. Отримав прізвисько “ясноликий поет”. Твори Назима Хікмета перекладені більш ніж на п’ятдесят мов світу. Був комуністом, через що зазнавав переслідувань на батьківщині і більшу частину життя провів у тюрмах та вигнанні].

ХОЛОДНИЙ

Контекст-актуалізатор: *Тремтїть, Туреччини. Поети не кроти, / але й тоді, як роблять їх кротами, / їм все видніше з моря і землі* [Стус-1(2), с. 88].

ХОЛОДНИЙ₂ (1) / поетичний ловелас₄ – історико-культурний антропонім у вірші «Коли Холодний свині пас...» (чорновий автограф другої половини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 267].

[Протоонім **Холодний** Микола Костянтинович (1939–2006) – український поет-шістдесятник, літературознавець, публіцист, перекладач. Активний автор Самвидаву 1960-х років. Академік Бу-Ба-Бу (1997); лауреат численних премій. У 1965 р. був виключений з філологічного факультету Київського університету після виступу на дискусії про роман Арсена Іщука «Вербівчани». За збірку «Крик з могили» був змушений залишити Київ. 1972 р. заарештований за «антирадянську пропаганду», 7 липня цього ж року в газеті «Літературна Україна» було опубліковано нібито писаний заарештованим поетом лист з визнанням своєї провини. Внаслідок цього поета було звільнено і адміністративно вислано з Києва під наглядом КДБ. Входив до редколегії львівського самвидавного журналу «Скриня». Член Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих (від 2002 р.), Національної Спілки письменників України (від 1993 р.). Учасник Помаранчевої революції 2004 р. Помер за нез'ясованих обставин у себе вдома у середині лютого 2006 р.

Пор. **УКЛА₁ Ловелас** 'франт-спокусник' [Отін, с. 229], **УКЛА₁ Ловелас** 'спокусник, залицяльник, баламут' [Лукаш, с. 212]. Експліцитний контекст номінації **поетичний ловелас**, що входить до парадигми поетоніма *Холодний*, встановлює "конфлікт" імені з високою культурною репутацією та вторинного денотату, якому надається іронічна тональність. Модель 'якісно-відносний прикм. з експресивними семами + КО' [Кравченко, с. 180]: **поетичний ловелас**].

К. : *Коли Холодний свині пас / і пах від смороду і поту, / цей поетичний ловелас / вкраїнську оббрехав Голготу* [Стус-1(2), с. 57]. Римоконпоненти **пас** – **ловелас** знаходяться у позиції перехресної рими і мають низьку звучність.

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) **ХОЛОДНИЙ** / **поетичний ловелас** – ГОЛГОТА; мікросистема 2) **УКРАЇНА** – СОЮЗ.

ХОРИВИ_{з(?), 4(?)рл.} (1) – міфопоетонім або відконотонімний міфопоетонім у вірші «За що ти судиш цілий світ...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Хорив** – ім'я одного з легендарних братів (Київ, Щек, **Хорив**), які заснували місто Київ. Можливо, вживається в оказіональному конотативному значенні, яке не можна однозначно встановити без цілісного філологічного аналізу тексту].

К. : *І знов шумлять тобі світи, / і знов шугає Гібралтар, / шукай Хоривів – нових кар / скрижалі полишай для моря* [Стус-1(2), с. 73].

Ф. : хронотопічна, оцінювальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ЄГОВА / МАРКО: ГІБРАЛТАР – **ХОРИВИ**.

ХРЕЩАТИК₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Зимові дерева» (грудень 1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Хрещатик** – головна вулиця Києва, розташована в Печерському та Шевченківському районах, місцевість Бессарабка. Довжи-

ХРЕЩАТИК

на –1,3 км; починається від Європейської площі, проходить через Майдан Незалежності і закінчується Бессарабською площею].

К. : *І ляхно, немов антена / ловить радарною кроною / візерунчастий день, / гаптований криком вороновим, / гаптований дзвоном трамвайів, / гострим сміхом дітей / і круглим міліцейським бісером / на розі Хрещатика* [Стус-1(1), с. 108].

Ф. : генетивна, локалізувальна.

Поетонімосфера: українська АФРИКА – **ХРЕЩАТИК**.

ХРЕЩАТИК₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Кольоровий образок» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

Фотограф Юрій Макаров. Радянський Київ

К. : *Негр у червоному. / У жовтій сукенці / з чорним пояском – / білява дівчина. / Проїшли Хрещатик, / вийшли на Володимирську гірку. / Голубів Дніпро – останнім денним полум'ям, / голубили очі, / вечорішав, світлішав негр* [Стус-1(1), с. 146].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: **ХРЕЩАТИК** – **ВОЛОДИМИРСЬКА** гірка – **ДНІПРО**.

ХРЕЩАТИК₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Не можу я без посмішки Івана...» (6 грудня 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Прости мені, недільний мій **Хрещатик**, / що, сівши сидьма, ці котли топлю / в оглухлій кочегарці. Що терплю, / коли вже ні терпіти, ні мовчати / не можу, що, читаючи, люблю / твоїх Орхана, Незвала і Данте, / в дев'яте коло прагнучи стремлю* [Стус-1(1), с. 94].

Ф. : риторичне звертання, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ІВАН / ІВАНОЧКУ – КИЇВ – **ХРЕЩАТИК**; мікросистема 2) ОРХАН – НЕЗВАЛ – ДАНТЕ.

ХРЕЩАТИК₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Тисячолітньому Києву...» (квітень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. (метафоричний): *Тисячолітньому Києву / закортіло омолодитися. / Раптом Київ відчув готелі, / електрички, тролейбуси, / поїзди, / міст Патона / і незграбні будинки **Хрещатика*** [Стус-1(1), с. 105].

Ф. : метафорична, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою КИЇВ: міст ПАТОНА – **ХРЕЩАТИК** – ЗЕЛЕНИЙ театр – ДНІПРОВІ хвилі – ЯРИЛОВА голова.

ХРЕЩАТИК₂ (2) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Хрещатиком вечірнім під неоновим...» (1964 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : ***Хрещатиком** вечірнім під неоновим / блідавим світлом, у суху поземку / ти плинеш, тасмнича незнайомко / із Блока – в вечір, ніби в синій сон; Але неправота твоя – красива, / твої покари – горді і красиві, / **Хрещатик** сивий, Київ теж – красиві, / бо ти в цей світ державити прийшла* [Стус-1(1), с. 114].

Ф. : локалізувальна, зображувальна; характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) БЛОК – незнайомка – ГОВЕРЛА; мікросистема 2) КИЇВ – **ХРЕЩАТИК**.

«ХРЕЩАТИК»₂ (1) – поодинокий ергопоетонім у вірші «Біля метро «Хрещатик»» (чорновий автограф кінця 60-х – початку 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»).

ХРЕЩАТИЦЬКА долина

[Протоонім «**Хрещатик**» – станція Київського метрополітену, розташована на Святошинсько-Броварській лінії між станціями «Театральна» і «Арсенальна». Відкрита 6 листопада 1960 р. у складі першої черги будівництва. Назва походить від центральної вулиці Києва].

К. : Біля метро “**Хрещатик**” / щоранку зупиняється / дитячий візок. / Двірничка вибирає з чавунних урн / накиданий мотлох – / старі газети, ганчір’я, / коробки з-під сірників, недокурки, / навантажить ними візок / і сквером каштанів рушає далі [Стус-1(1), с. 156].

Ф. : локалізувальна, зображувальна.

ХРЕЩАТИЦЬКА долина₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Опівночі, о дванадцятій годині...» (7 вересня 1970 р.), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 270].

[Протоонім **Хрещатик** – головна вулиця Києва, розташована в Печерському та Шевченківському районах, місцевість Бессарабка. Довжина – 1,3 км; починається від Європейської площі, проходить через Майдан Незалежності і закінчується Бессарабською площею].

К. : ... брудні патьоки води – / єдині сліди часу – / течуть асфальтом, сходами / і навіть **Хрещатицькою** долиною, / де ось уже майже 200 років / не родить ні капуста, ні помідори, ні огірки [Стус-1(2), с. 96].

ХРИСТОС

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: БЕСАРАБКА – ХРЕЩАТИЦЬКА долина; ГАНА.

ХРИСТОС₁ (1) – поодинокий агіопоетонім у вірші «Відколи золотом цятковане...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 279].

[Протоонім Ісус **Христос**, також відомий як Ісус із Назарета – засновник і центральна постать християнства, який прийняв смерть у спокутування людських гріхів. Більшість християн вважають його втіленням Сина Божого, Богом і довгоочікуваним Месією, Спасителем, про якого пророкували у Старому Заповіті].

К. : *Як важко все життя по лезу / іти. / Попробуй, призабудь, / Як забуття спиняє путь, / Одною прямою чесно... / Немов **Христос**, поміж мирян / Ти роздарований по проскурах... / Увесь покряний до мозку, / Роззичений, що й не зібрать* [Стус-1(2), с. 212].

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

ХРИСТОС₄ (1) – поодинокий агіопоетонім відконотонімного походження у вірші «Здалося, я живу в країні мертвих...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім – okazіональний конотативний агіонім **Христос** зі значенням ‘новий Спаситель’. Входить до структури онімної перифрази].

К. : *Здалося, я живу в країні мертвих. / **Христос** з зорею жовтня на сорочці / спішить до комендантської години / позамітати всю міську панель* [Стус-1(2), с. 72].

Ф. : зображувально-характеризувальна, саркастична.

ХРИСТОС₁ (1) – поодинокий агіопоетонім у частині I «Голова його заповнена спогадами...» вірша «Мумія» (без дати; зб. «Веселий цвинтар») [Стус-1(1), с. 400].

К. : *Хтиво проказує старечим **ртом**: / те, що було 1968 року нової ери, / віддзеркалює, ніби в мертвій воді, / події 1968 року перед*

Христом [Стус-1(1), с. 160]. Онімна кільцева рима *ртом* – *Христом* має середню звучність.

Ф. : хронотопічна, зображувальна.

Христос₁ (1) – агіапоетонім у чорновій редакції поезії «Я знаю...» (загальний зошит початку 60-х років; зб. «Зимові дерева»). Пор. первісну редакцію: *Не забувати про світ, / про рідних, близьких, знайомих. / І чути, / що ми роздаровані так, як тіло Христа / проскурами поміж мирян* [Стус-1(1), с. 241].

Ф. : порівняльна, характеризувальна.

хто₇ (3) – безіменна номінація у вірші «Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік...» (кінець 60-х – початок 70-х років; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 406].

К. : *П е р е д к и м / демонструватимем ясновельможність / своїх заслуг і подвигів? К о г о / вщасливлювати власною явою? / К о м у показувати псову міць, / державну гордовитість і незламність?* [Стус-1(1), с. 184].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера: ТАГІЛ – ніщо – ніхто – **хто**.

Ц

ЦІНАНДАЛІ₂ (1) – прагмапостонім у вірші «Грузинському другові» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Цінандалі** – сухе біле грузинське вино, одне з найвідоміших вин Грузії. Місто походження вина – селище Цінандалі в Алазанській долині].

К. : *На привалі – Цінандалі, / і на тактиці – як сван, / порятуєш, генацвале, / чи Абрам, ачи Іван* [Стус-1(2), с. 108]. Неточна перехресна рима **Цінандалі – генацвале** має середню потужність.

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Постонімосфера: мікросистема 1) ЛЕШКА / ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ / ЛЕСЬ / ОЛЕКСАНДР / ЛЕСИК ШАЛВОВИЧ – КАРПАТИ – КУРА – **ЦІНАНДАЛІ**; мікросистема 2) АБРАМ – ІВАН.

Ч

«ЧАС РОЗЛУКИ»⁶ (чистовий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років) – назва вірша, не включеного автором до поетичних збірок. Первісний (закреслений) заголовок – «Порвавши з коханою» [Стус-1(2), с. 268].

Контексти-актуалізатори: *Ти один (не в любові народжений, / у розлуці народжений). / І один, як байстра...; І тобі – самота тепер. / Світу білому – самота. / Заглибляйся у пустку. / Захлинайся. В минуле вертайся.* [Стус-1(2), с. 75]. Див. «Порвавши з коханою».

«Час творчості»⁶ – первісна назва вірша «Зійшла на мене година...» (чистовий автограф у загальному зошиті кінця 50-х – початку 60-х років) [Стус-1(2), с. 265].

ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА вулиця₂ (1) – топопоетонім (урбанонім) у вірші «Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею...» (початок 70-х років). Вірш було включено до самвидавської машинописної збірки «Веселий цвинтар» [Стус-1(2), с. 274].

[Протоонім **Червоноармійська** вулиця (з 1919 р.) – вулиця в Шевченківському, Печерському та Голосіївському районах міста Києва, місцевість Нова Забудова. Пролягає від Бессарабської площі і бульвару Тараса Шевченка до Либідської площі і бульвару Дружби народів. Історична назва – Велика Васильківська вулиця].

К. : *Цю жінку я зустрів, ідучи Червоноармійською вулицею / від площі Толстого до книгарні письменників, / де саме з'явилася книга Мертона* [Стус-1(2), с. 141].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі).

Поетонімосфера: мікросистема **ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА** вулиця – площа **ТОЛСТОГО** – книга **МЕРТОНА**; **ЄГИПЕТ**.

ЧИБ'Ю₂ (3) – топопоетонім у вірші «Колеса глухо стукотять...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Чиб'ю** – у 1939 р. селище, з листопада 1943 р. отримало статус міста та стало йменуватися Ухтою (Республіка Комі, Російська Федерація). Знаходиться за 320 км від Сиктивкара – столиці Комі. Місто розташоване в долині річки Ухта та її притоку Чиб'ю. З початку ХХ сторіччя тут проводились постійні пошуки нафти].

К. : *І знову В'ятка, Котлас, Усть-Вим, далі – до Чиб'ю. / Рад-соц-конц-таборів союз, / котрий Господь забув, / диявол теж забув; Москва – Чиб'ю, Москва – Чиб'ю, / печорський концентрак / споруджує нову добу / на крові і кістках* [Стус-1(1), с. 167].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), негативно-оцінювальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ХАРОН: мікросистема 1) В'ЯТКА – КОТЛАС – УСТЬ-ВИМ – **ЧИБ'Ю**; мікросистема 2) МОСКВА – ВЕДМЕЖА гора – КЕМ – ПОПІВ острів; мікросистема 3) Господь – диявол (антонімічні відношення).

ЧУМАЦЬКИЙ віз_{1,6} (1) – космопоетонім, індивідуально-авторське ім'я-символ у вірші «Я марно вчив граматику кохання...» (червень 1963 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Чумацький Шлях**, Чумацька Дорога, Молочний Шлях та ін. – власне ім'я галактики, у якій розташована Сонячна система, а також усі зорі, які ми бачимо неозброєним оком; основний орієнтир чумаків в їхніх далеких мандрах].

К. : *Вовтузилася петрівчана ніч / відвільглий ранок припахав навозом. / Сузір'я бігли за Чумацьким возом, / а ми пливли в чумацькому човні* [Стус-1(1), с. 113]. Звукосмисловий зв'язок вигаданого космопоетоніма **Чумацький віз** із контекстом актуалізується метафорою *пливли в чумацькому човні*.

Ф. : зображувальна, символічна.

ЧУРЛЬОНІС₁ (2) – антропоетонім у вірші «Холоднозорий приєждат приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім Миколаюс **Чурльоніс** (1875–1911) – литовський живописець і композитор].

Миколоюс Чурльоніс. «Ліс» (1907)

К. : *А він, ввімкнувши лампи, / зшалілий, сновигав між довгих тіней, / як скалків власної сухої туги, / й рефлектори на стіну наставляв, / де оживав на полотні фламандський / пейзаж. // Солдатська збіднена палітра / темнішала в литовській ностальгії, / і в Вінцаса – освітлену мішень – / Чурльоніс поціляв голками сосон, / йдучи гравюрним лісом; Шамотів / колючий ліс Чурльоніса за вікнами / та узбережна «Летува» шуміла [Стус-1(1), с. 47].*

Ф. : зображувальна, метафорична; метонімічна, зображувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – **ЧУРЛЬОНІС** – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛЕТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – ШЕВЧЕНКО – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

Ш

ШЕВЧЕНКО₂ (1) / ТАРАС₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім – Тарас Григорович Шевченко].

К. бесіди, коло зацікавлень ліричного героя: *І мова / про Вільнюс, про Тараса, про Вільняле / і Саломею тихо жебоніла...; – Розповідай, – просив він, – про Тараса...* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : вказівна, характеризувальна; мнемонічна.

К. : – *Тайга уральська – до Литви моєї / болюче схожа. Оренбург. Шевченко. / І стільки тут у мене земляків – / аж до Печори. Справді бо – Вітчизна* [Стус-1(1), с. 48].

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЙОГАН СЕБАСТЬЯН – ВІНЦАС – ЧУРЛЬОНІС – ВІЛЯ – ГЕДИМІНІВ зойк – «ЛІСТУВА» – РЮЇСДАЛЬ; мікросистема 2) ВІЛЬНЮС – ТАРАС – ВІЛЬНЯЛЕ – САЛОМЕЯ; мікросистема 3) ЛИТВА – ОРЕНБУРГ – **ШЕВЧЕНКО** – ПЕЧОРА – ВІТЧИЗНА.

ШЕДЕЛЬ₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «І не те, щоб жити – більше...» (1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Шедель** Йоган-Готфрід (1680–1752) – видатний архітектор, творча діяльність якого тісно пов'язана з Києвом – будівничий дзвіниці Києво-Печерської лаври (1731–1745), здійснив надбудову будинку Київської академії на Подолі (1732–1740), дзвіниці Софійського собору, очолював роботу по реконструкції палацу митрополита тощо [Стус-1(1), с. 384]].

К. : *До віків і після віку – / це – любов. Оце – вона! // <...> / Тільки б так: вона – як щогла, / в ріст Великої Дзвіниці / (велич гнітиться доземно, / ниць сягає до небес). / Не дзвонар ти. І не Шедель, / а відвідувач, закоханий. / Не говори – по вуха: / геть поверх людських голів...* [Стус-1(1), с. 116].

Ф. : порівняльна (негативне порівняння), оцінювальна.

Поетонімосфера: ВЕЛИКА ДЗВІНИЦЯ – ШЕДЕЛЬ.

ШЕКСПІР₁ (1) – історико-культурний антропоетонім у поезії «Ця п'єса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»). Вірш входить також до збірки «Палімпсести» [Стус-1(1), с. 402].

[Протоонім Вільям **Шекспір** (1564–1616) – англійський драматург Єлизаветинської епохи, актор і поет. Один із найвідоміших драматургів світу, автор принаймні 17 комедій, 10 хронік, 11 трагедій, п'яти поем і циклу зі 154 сонетів. Шекспір визнаний найвидатнішим англійським драматургом усіх часів. Його вважають національним героєм та одним із символів Англії, її національним поетом. Твори Шекспіра перекладені багатьма мовами світу і з'являються на театральній сцені частіше, ніж п'єси будь-якого іншого драматурга, який коли-небудь жив і творив].

К. : – Як ця вистава зветься?

– Щасливий Йорик. – Тобто я герой, / як кажуть, заголовний?

– Бу в героєм, / тепер – скінчилося. / Ми теж колись б у л и.

– А що за п'єса?

– Варіант удатний / давно вже призабутого **Шекспіра** [Стус-1(1), с. 169].

Ф. : мнемонічна, оцінювальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК: мікро-система 1) ЙОРИК – ніхто (відношення протиставлення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР** – ЙОРИК / НЕ ЙОРИК – ГАМЛЕТ; БОГ; ПОЛІФЕМ.

Шива₃ (1) – міфопоетонім у чорновій редакції вірша «Осточортіє білий папір...» (без дати) [Стус-1(2), с. 277].

[Протоонім **Шива** або **Шіва** – бог-руйнівник у трійці (*трімурті*) головних богів індуїстського пантеону поряд з Брахмою і Вішну. Покровитель йоги та тантри. Відгалуження індуїзму, що вважає Шиву головним божеством, називається шайвізмом. Це найстаріша та одна з найпопулярніших течій індуїзму].

К. : *Осточортіє триглавий Бог / і божественная правиця.* *Закреслено: **Шива**, Будда і синя птиця [Стус-1(2), с. 176].

Ф. : оцінювально-характеризувальна.

ШИПКА₁ (1) – топопоетонім (оронім) у вірші «Холодна, синяво-по-лискова...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 268].

[Протоонім **Шипка** – гірська вершина в центральній Болгарії. Висота – 1 523 м. Є найвищою точкою Шипкинського перевалу].

К. : *І зразу – Кіндрашівка, / яруги, ченцями ночі – / (Скелі, любові Шипки) / і гіркотою серця / губи запахли* [Стус-1(2), с. 76].

Ф. : генетивна, метафорична, характеризувальна.

Поетонімосфера: КІНДРАШІВКА – ШИПКА.

«**ШЛЯХ ГРІШНОГО ДО РАЮ**»₆ (травень 1964 р.) – заголовок, зб. «Зимові дерева» [Стус-1(1), с. 88].

Контекст-актуалізатор: *Підв'язали в раю нитками / сороміцьке тіло твоє* [Стус-1(1), с. 88].

«**ШТАТНИЙ РОЗКЛАД – 1000 ОДИНИЦЬ**»₆ – назва вірша (без дати), не включеного автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 182, 277].

Шура₅ (1) – антропоетонім у чорновій редакції вірша «Яка любов! Минула ціла вічність...» (без дати; зб. «Зимові дерева»).

К. : *тебе веде любов'ю щедра Шура* [Стус-1(1), с. 244].

Ф. : вказівна, характеризувальна.

Щ

ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК_{6,3 (1)} – назва вигаданої вистави, пов’язаної за походженням з трагедією В. Шекспіра «Гамлет», у поезії «Ця п’еса почалася вже давно...» (без дати; зб. «Веселий цвинтар»).

[Протоонім **Йорик** (англ. *Yorick*) – персонаж трагедії Вільяма Шекспіра «Гамлет». Мертвий блазень, череп якого знаходять гробарі, які копають могилу для Офелії (Дія п’ята, Сцена 1)].

К. : – Як ця вистава зветься?

– *Щасливий Йорик.* – Тобто я герой, / як кажуть, заголовний?

– *Б у в героєм, / тепер – скінчилося. / Ми теж колись б у л и.*

– *А що за п’еса?*

– *Варіант удатний / давно вже призабутого Шекспіра* [Стус-1(1), с. 169].

Ф. : вказівна, оцінювально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК**: мікросистема 1) **ЙОРИК** – ніхто (відношення протиставлення); мікросистема 2) **ШЕКСПІР** – **ЙОРИК** / **НЕ ЙОРИК** – **ГАМЛЕТ**; **БОГ**; **ПОЛІФЕМ**. Див. **ЙОРИК, ЙОРИК / НЕ ЙОРИК, ніхто**.

Катерина Бондар, студентка спеціальності «Культурологія»
Донецького національного університету імені Василя Стуса. «Ілюзія життя».

Я

«**ЯВОРОВА СІМ'Я**» (1971) – заголовок жартівливого вірша, присвяченого Яремі Світличному – малому синові Надії Світличної [Стус-1(2), с. 129, 273].

Контекст-актуалізатор: *Над яром-яругою гуде **явір** з Яремою. **Явір** – вуса в / капелюсі, а Ярема, хоч безвусий, та як загуде, та як / загулає* [Стус-1(2), с. 129].

ЯГВЕ₃ (1) / БОГ₇ (1) / ГОСПОДЬ (2) – біблійний поетонім (теонім) / неназване ім'я у вірші «Отак і вікувати...» (1968 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Ягве** (також Єгова) – єдине особове ім'я Бога, яке в оригінальному тексті Біблії передане тетраграмою יהוה (YHWH). Це ім'я є формою давньоєврейського дієслова HWH (ГВГ) *gavaḡ* (ставати) і буквально означає 'Він спричиняє ставати'].

К. (медитація): *Отак і вікувати, / пізнавши роки мсти / (це – за добро заплата). / І – **Господи**, прости. / Не нарікаю, **Боже**, / на іспити важкі...; / І **Господь** зове – / нас! Бо його надія – / не фарисеї, ми / (не суддукеї ж скніють / під мурами тюрми). / Нам шлях прослався вгору – / не вбік, не вниз, а – ввись. / Ми, добротою хорі, / до неба возмogliсь...; Натужний біль століть / заповідав нам **Ягве**. // Кричи ж, коли болить* [Стус-1(1), с. 149].

Ф. : звертання (медитація); вказівна, характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ЯГВЕ / ГОСПОДЬ / БОГ:** УКРАЇНА – ДНІПРО.

ЯКІР₂ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «У липні сніг упав. У липні смерть...» (без дати), не включеному автором до поетичних збірок.

[Протоонім **Якір** Йона Еммануїлович (1896–1937) – радянський військовий діяч, командарм 1-го рангу, учасник встановлення радянської

«ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ»

влади в Україні, придушував повстанський рух. Батько радянського дисидента Петра Якіра. Входить до числа осіб, що підпадають під декомунізацію. Після перемоги більшовиків – командувач Українського військового округу, з 1935 р. – Київського військового округу. 1937 р., після призначення командувачем Ленінградського військового округу, заарештований і за особистою санкцією Сталіна 12 червня 1937 року розстріляний. Згодом реабілітований].

К. : *Посеред пострілів і лір / зникає скараний Якір – / скажений вік, скажений рік, / і ти – скривавлено-скажений* [Стус-1(2), с. 134]. Римокомпоненти *лір* – *Якір* знаходяться у позиції суміжної рими і мають низьку звучність, підсилену алітерацією *кр* – *кр*: *скараний Якір*.

Ф. : характеризувальна.

Поетонімосфера: УКРАЇНА – **ЯКІР** – МИКОЛА КОСТЕВИЧ.

«**ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ**»₆ (1) – поетонім, вигадана назва політичної статті у вірші «Їх було двоє – прибиральниця і двірник» (кінець 60-х – початок 70-х рр.; зб. «Веселий цвинтар»).

К. : *Їх було двоє – прибиральниця і двірник / Вони сиділи на Володимирській гірці – / <...> / і жваво обговорювали замацану статтю / “Як ми готуємо пленум райкому”* [Стус-1(1), с. 157].

Ф. : оцінювально-характеризувальна, іронічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ВОЛОДИМИРСЬКА гірка – ТРУ-ХАНІВ острів – ДАРНИЦЯ; мікросистема 2) БРЕЖНЄВ – «**ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ**».

ЯННІС РІЦОС₁ (1) – історико-культурний антропоетонім у вірші «Який це час?» (липень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Янніс Ріцос** – грецький поет, перекладач творів Т. Шевченка. Йдеться про збірку творів Я. Ріцоса українською мовою «Поезії», що вийшла 1965 р. Цим роком датовано і вірш «Який це час?» [Стус-1(1), с. 379]].

К. : *На сусідній лавці / примостився / скромний мистецтвознавець / і пильно вглядається / в червону обкладинку / щойно придбаного / **Янніса Ріцоса*** [Стус-1(1), с. 101].

Ф. : вказівна, метонімічна, характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) МИКОЛА ЩОРС – музей ЛЕНІНА; мікросистема 2) **ЯННІС РІЦОС** – КПРС.

ЯРЕМА₂ (4) – антропоетонім у жартівливому вірші «Яворова сім'я», присвяченому **Яремі Світличному** – малому синові Надії Світличної [Стус-1(2), с. 273].

К. : *Над яром-яругою гуде явір з **Яремою**. Явір – вуса в / капелюсі, а **Ярема**, хоч безвусий, та як загуде, та як / загунає, тато **Йван** вуса*

розправляє, а тьотя Льоля кидає / бараболю і так уже наслухає, а мама Надійка така / радійка: о, мій Ярема спижовий голос має – як дзвін / гуде-виграває, всю нашу родину звеселяє, а бабуся / справжня радіюся: ото вже з Яремою посміюся [Стус-1(2), с. 129].

Ф. : вказівна, зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЯРЕМА – ЙВАН – ЛЬОЛЯ – НАДІЙКА; мікросистема 2) ГОРКОВІ ЛЮЛЬЦІ – ЯРЕМІ СВ.

ЯРЕМА СВ.₂ – антропоетонім у присвяті до жартівливого вірша «Яворова сім'я», присвяченого **Яремі Світличному** – малому синові Надії Світличної [Стус-1(2), с. 273].

К. : Горкові Люльці подражаніє, а **Яремі Св.** – посв'ячення [Стус-1(2), с. 129].

Ф. : вказівна, опосередковано характеризувальна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) ЯРЕМА – ЙВАН – ЛЬОЛЯ – НАДІЙКА; мікросистема 2) ГОРКОВІ ЛЮЛЬЦІ – ЯРЕМІ СВ.

ЯРИЛІВ день (1) – історико-культурний хронопоетонім у вірші «Під диким сонцем» (липень 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Ярило – Бог Весняного Сонця, розквіту природи, родючості, пристрасті, часто зображувався з мечем. Культ Ярила був поширений на Русі дохристиянського часу, однак він перейшов і в християнську традицію, а як пережиток язичницьких часів у деяких місцях України, зокрема на Поділлі, зберігся до ХХ століття у звичаях похорону Ярила та гоніння шуліки у перший понеділок петрівки. В слов'янській міфології бог пробудження природи і родючості, символ сексуальної потужності і покровитель рослинного світу. Протоонім **Ярилів день** – день літнього сонцестояння. Слов'яни називали цей день по-різному: Коловорот, Духів день, Колосок, **Ярилів день**, Солнцекрес].

К. : Їм навздогін, як молоді берізки, / сподобані духмяним днем червевим / в **Ярилів день**, у сотню довгих ніг / біжать дівчатка [Стус-1(1), с. 71].

Ф. : хронотопічна, зображувальна.

Поетонімосфера: ЯРИЛІВ день – ПЕРУН.

ЯРИЛОВА голова (1) – відміфонічний прикметник у вірші «Тисячолітньому Києву...» (1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

К. : *Шершавий асфальт / Київ лизнув / своїм язиком язичницьким – / і схили Зеленого театру / почали проростати куніцями, / віверицями, буй-турами / зареготала, розганяючи Дніпрові хвилі, / поганська Ярилова голова* [Стус-1(1), с. 105].

Ф. : зображувально-характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою КИЇВ: міст ПАТОНА – ХРЕЩАТИК – ЗЕЛЕНИЙ театр – ДНІПРОВІ хвилі – **ЯРИЛОВА голова**.

ЯРОСЛАВ₂ (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «Дуби, дуби, де ваша слава...» (чорновий автограф із загального зошита початку – середини 60-х років), не включеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 269].

[Протоонім **Ярослав** Володимирович (983 / 987–1054) – руський князь із династії Рюриковичів. Великий князь київський (1015–1018, 1019–1054). Князь ростовський (988–1010) і новгородський (1010–1034). Другий син київського князя Володимира Святославича від полоцької князівни Рогніди. 1026 р. уклав угоду із братом Мстиславом, поділивши Руську землю по Дніпру; отримав Київ з Правобережжям, а Мстислав – Чернігів з Лівобережжям. Після смерті Мстислава (1036) став одноосібним володарем Русі. Доклав багато зусиль до зміцнення держави. 1036 р. розбив і назавжди відкинув від Києва печенігів. Розширив межі середньовічного Києва, спорудивши “місто Ярослава”, окрасою якого стали Золоті ворота та Софійський собор (1054). За численні реформи та досягнення, що мали позитивний вплив на розвиток Русі, отримав прізвисько *Ярослав Мудрий*. Помер у Вишгороді, похований у Софійському соборі. У православній церкві прославлений як благовірний (православний святий з монархів). У західній традиції – *Ярослав I*.

Відомо, що Ярослав був калікою – мав пошкоджену ногу, за що його прозивали “кульгавим” або “кривим”: *Рентген кісток показав, що в дитинстві княжич вивихнув праву ногу, а пізніше й переламав нижче коліна; зрослася вона неправильно*].

К. : *Дуби, дуби, де ваша слава, / де ваша витримка, дуби? / З доби кривого Ярослава, / з руїни, з москалів доби / ви тільки й живете, щоб жити / мовчазно* [Стус-1(2), с. 78]. Онімна перехресна рима **слава** – **Ярослава** має високу потужність і актуалізує смисловий зв'язок компонентів.

Ф. : хронотопічна, оцінювально-характеризувальна.

ЯСИНУВАТА₂ (1) – топопоетонім у вірші «Бідне серце!» (текст, що відбиває початковий етап роботи над твором, датовано 1965 р.; зб. «Зимові дерева»).

[Протоонім **Ясинувата** – місто обласного значення, районний центр Донецької області].

К. : *Бідне серце! / Як воно дико б'ється / на останньому перегоні / між Ясинуватою і Донецьком! / Як воно перераховує оглухлі стики! / А коли побачиш трамвай, / цього пустograку – хлопчиська, / що проноситься / між “Передачею” і “Главснабом” / (пригадаєш болітце попід мостом, / де в воді – жовтувата зелень, / там ти бачив колись / п'яного біля насипу, / веселого п'яного, / що спав, захопивши в обійми сітку / із півлітрою, хлібом і оселедцем), / то видасться: / ти нікуди звідси й не виїздив* [Стус-1(1), с. 121].

Ф. : локалізувальна (переміщення у просторі), характеризувальна.

Поетонімосфера з онімом-домінантою **ВАСИЛЬ: ЯСИНУВАТА** – **ДОНЕЦЬК** – «**ПЕРЕДАЧА**» – «**ГЛАВСНАБ**» – **КДБ**.

Е

«ЕССЕ НОМО!»⁹ (ранні редакції позначені початком 60-х років) – назва вірша, зб. «Круговерть» [Стус-1(1), с. 218, 418]. Див. «Ессе homo (Великий монолог)», «Монолог у 100 рядків».

«Ессе homo (Великий монолог)» – один із первісних заголовків вірша «Ессе homo!» [Стус-1(1), с. 418]. Див. «ЕССЕ НОМО!», «Монолог у 100 рядків».

⁹ Дослів. з лат. *Глянь, людино!*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	12
ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА	13
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	14
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК	17

А

АБРАМ	18
АВСТРАЛІЯ	18
А. Г.	19
АДАМ.....	19
АДАМОВЕ ребро	19
альфонс.....	19
АЛЯ / Вона	20
АМЕРИКА	21
«АНАЛІТИЧНЕ»	21
АНДРІЙ ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ.....	22
АНТАРКТИДА	23
антеї	23
АПОКАЛІПСИС.....	23
атланти.....	24
АТЛАНТИКА	24
АУСТЕРЛІЦ	25
«Афонська молитва».....	25
«Афонські моління».....	25
АФРИКА («Єврею! Любий, добрий мій!»).....	25
АФРИКА («Зимові дерева»).....	26
АФРИКА («Мільйонновольний – як мільйонноволий...»).....	26
АФРОДИТА.....	27

Б

«БАЛЕРИНА»	28
«БАТЬКИ»	28
Бахова fuga	28
«БЕЗ ПРИСВЯТИ»	28
«БЕЗСОННОЇ НОЧІ».....	28
БЕСАРАБКА	29
БЕТХОВЕН.....	29
БЕДНИЙ ДЕМ'ЯН.....	30
БІГ («Все душите, душителі кохані?...»).....	30
БІГ («Утрачені останні сподівання...»)	31
«БІЛЬ – БІЛИЙ ДЕНЬ»	31
«БІЛЯ ГІРСЬКОГО ВОГНИЩА».....	31
«БЛИЗЬКА ЛЮБОВ»	31
БЛОК.....	32
«БОВВАН»	33
БОГ («Великий Сталін вмер зарано...»).....	33
БОГ («В мені уже народжується Бог...»)	33
БОГ («Впаду в пирій – ридати буду...»).....	34
БОГ («Генерали завше дуже добрі...»).....	34
БОГ («Даждь нам, Боже, днес! Не треба завтра...»).....	34
БОГ («День величався і пишався...»)	34
БОГ («Добрий день, добо апокрифічна...»)	35
БОГ («Єврею! Любий, добрий мій!»)	35
БОГ («Затісно в цьому світі для живих...»)	35
БОГ («І клекотіли хвилі... Чорна ніч...»).....	35
БОГ («Костомаров у Саратові»)	36
БОГ («Летять літа. Як голуби – летять»).....	36
БОГ («Людина флюгер. Так. Людина флюгер...»).....	36
БОГ («Мамина заплакана печаль...»)	36
БОГ («Націлений у небо обеліск...»).....	37
БОГ («Не Бог – а борг. Не голубінь – а біла...»)	37
БОГ («Осточортіє білий папір...»).....	37

БОГ («Отак живу: як мавпа серед мавп...»)	37
БОГ («Перепечалюсь я. Перепечалюсь...»)	38
БОГ («Пісня конфедератів»)	38
БОГ («Поніч. Будики сокочуть...»)	38
БОГ («Радіодвобій»)	38
БОГ («Тато молиться Богу...»)	38
БОГ («Твориш, немов гориш...»)	39
БОГ («То – пантофлі? Довгий халат?»)	39
БОГ («Ця п'єса почалася вже давно...»)	39
БОГ («Чого ти ждеш? Скажи – чого ти ждеш?»)	39
БОГДАН	40
БОГДАНОВ кінь	40
БОРЗНА	41
БОРТНЯНСЬКИЙ	41
БРЄЖНЄВ	41
БУГ	42
Будда	42
«Будні сторожа-городника»	42

В

ВАВІЛОНСЬКА вежа	43
ВАЛЕНТИН	43
ВАЛЕНТИН МОРОЗ	44
ВАЛЯ	44
«ВАРІАЦІЯ»	44
Василь (« – А скажи – Модильяні був ідіот?...»)	45
ВАСИЛЬ («Бідне серце!»)	45
ВЕДМЕЖА гора	46
ВЕЛИКА ДЗВІНИЦЯ	47
«ВЕРЕСНЕВА ЗЕМЛЯ»	47
ВЕРНАДСЬКОГО, 53	47
«ВЕРТАННЯ»	48
«ВЕРТЕП»	48
«ВЕРХОВИНА»	48

«ВЕРШНИК»	48
«ВЕСЕЛИЙ ЦВИНТАР»	49
«ВЕСНЯНЕ»	49
«ВЕСНЯНИЙ ЕТЮД»	49
«Вечірній рояль»	49
«Вечірня молитва Івана з Вишні»	49
«ВЖЕ ВСЕ ПРОЩАЛЬНО»	49
«Видіння»	50
ВИДУБИЧІ	50
«ВИРОБНИЧИЙ ОБРАЗОК»	50
«ВИХОВАННЯ»	50
ВИШНЯ	51
ВІЛІЯ	51
ВІЛЬНЮС	52
ВІЛЬНЯЛЕ	52
ВІНГРАНОВСЬКИЙ	52
ВІНЦАС К. / ВІНЦАС	53
«ВІТРЯК»	54
Вітчизна («Безсонної ночі»)	54
ВІТЧИЗНА («Ми берегли Вітчизни рубежі...»)	54
ВІТЧИЗНА («О краю мій, коли тобі проститься...»)	54
ВІТЧИЗНА («Рінь»)	55
ВІТЧИЗНА («Снить любов'ю любов, а Вітчизна – вітчизною...»)	55
ВІТЧИЗНА («Холоднозорий присмерк приуральський...»)	55
ВІТЧИЗНА («Чоловік підійшов до меморіуму...»)	56
ВІЧНІСТЬ	56
«В КОЛГОСПІ (образок)»	56
ВКРАЇНА («Вереснева земля»)	57
ВКРАЇНА («Я чую – враз зірвусь. Риданням поночі...»)	57
В. Кузміцкос	57
В. МИСИК	57
«В НОЧІ»	57
ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН	58

ВОЛОДИМИРСЬКА гірка («Їх було двоє – прибиральниця і двірник»)	58
ВОЛОДИМИРСЬКА гірка («Кольоровий образок»)	59
ВОЛОДИМИРСЬКА гірка («Перейти Рубікон...»)	59
ВОЛОСОЖАР («У Прохорівці сни, мов ріки»)	60
В. П.	60
«В розкриллі»	60
ВСЕВИШНІЙ	60
«ВСЕСОЮЗНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ПО АКЛІМАТИЗАЦІЇ КАРТОПЛІ НА МАРСІ»	61
«ВСТУП ДО ПОЕМИ “СКОВОРОДА”»	61
В. СТ-К.	61
«ВТОМА»	61
В’ЯТКА	61

Г

ГАЙВОРОН	63
«ГАЙВОРОНСЬКЕ»	63
«ГАЙДАМАЦЬКЕ»	63
ГАЙСИН	63
ГАЛІЛЕЙ	64
ГАЛКА	64
ГАМЛЕТ	65
ГАНА	65
«ГАНІМЕД ГЕТЕ»	66
ГЕДИМІНІВ зойк	66
ГІБРАЛТАР («Єврею! Любий, добрий мій!»)	66
ГІБРАЛТАР («За що ти судиш цілий світ...»)	67
«Гірське вогнище»	67
«ГЛАВСНАБ»	67
ГОВЕРЛА	68
«Години творчості»	68
ГОЛГОТА («Коли Холодний свині пас...»)	68
ГОЛГОФА («Не насушить ніхто сухарів...»)	69

ГОЛГОФА («Убогий смерд – не владарює нині...»)	69
«ГОЛОС СКОВОРОДИ»	70
«ГОМОНІ! ГОМОНІ!»	70
ГОРІО	70
ГОРКА ЛЮЛЬКА	71
ГОСПОДЬ («Втікаєм в парії, в суспільство»)	71
ГОСПОДЬ («Господи, прости! Пішов я на страсті...»)	71
ГОСПОДЬ («Зазираю в завтра – тьма і тьмуша...»)	72
ГОСПОДЬ («Колеса глухо стукотять...»)	72
ГОСПОДЬ («Лекція голови колгоспу поетові»)	72
ГОСПОДЬ («Надворі дощ? – я запитав...»)	72
ГОСПОДЬ («На роботі дружина...»; цикл «Забуттям»)	73
ГОСПОДЬ («Небо. Кручі. Провалля. Вода»)	73
ГОСПОДЬ («Низька батьківська призьба, де звільгла темнота...»)	73
ГОСПОДЬ («Порідшала земна тужава твердь...»)	73
ГОСПОДЬ («Потоки»)	74
ГОСПОДЬ БОГ («Друзі на тебе чекають?»)	74
ГОСПОДЬ БОГ / БОГ («підсип вугілля про запас і двері прочини, і виглядай...»)	74
ГПУ	74
грації	75
ГРІША	75
«ГРУЗИНСЬКОМУ ДРУГОВІ»	75
Г. С.	76

Д

ДАЖБОГ	77
Далі	77
ДАНТЕ	77
дантеси	78
Дантові кола	79
ДАРНИЦЯ («Їх було двоє – прибиральниця і двірник»)	79
ДДТ	80
«ДЕКЛАРАЦІЯ ПОЕТА І ГРОМАДЯНИНА»	80

ДЕМ'ЯН	80
ДЕПЕШІ	81
«ДИТИНСТВО»	81
диявол	81
Дмитро	82
ДНІПРО («Ет!»).....	82
ДНІПРО («Кольоровий образок»)	82
ДНІПРО («Круто круча росла...»)	83
ДНІПРО («Навкруг землі мої кружляли мрії»)	83
ДНІПРО («Немов вогненні кільця леопард...»)	83
ДНІПРО («Один лиш час і має совість...»)	83
ДНІПРО («Останній лист Довженка»)	83
ДНІПРО («Отак і вікувати...»)	84
ДНІПРО («Оці жовті будинки...»)	84
ДНІПРО («Передсвітання»)	85
ДНІПРО («Перейти Рубікон...»)	85
ДНІПРО («Сиве небо обрієм пролилося...»)	85
ДНІПРО («Стольний граде! Стволовий надрізе!»)	85
ДНІПРО («Сто років, як сконала Січ»)	86
ДНІПРО («Убогий смерд – не владарює нині...»)	86
ДНІПРО («Уже! – запінилися сосни...»)	86
ДНІПРО («Шаблюкою воронованою...»)	86
«ДНІПРО»	87
ДНІПРОВІ хвилі	87
Дніпровські кручі	87
«ДОБРОГО РАНКУ»	87
«ДОДОМУ!»	88
ДОНБАС («Додому!»)	88
ДОНБАС («Що таке білий світ?»)	88
ДОНЕЦЬК	88
«ДРУГОВІ»	89
ДУБИНКА	89
«ДУМА СКОВОРОДИ»	89

Е

«ЕВОЛЮЦІЯ ПОЕТА»	90
ЕДЕМ	90
ЕКЛЕЗІАСТИВ птах	90
ЕЛІЗІУМ («Вже котрий це до тебе лист...»).....	91
ЕЛІЗІУМ («Пітьма тайгова – як Елізіум...»)	91
«Епістолярне»	91
«ЕТ!»	91

Є

ЄГИПЕТ	92
ЄГОВА («За що ти судиш цілий світ...»).....	92
ЄГОВА («Поміж землею і небом...»)	93

Ж

«ЖИВИЦЯ»	94
ЖОВТЕНЬ	94
ЖУЛЯНИ	94

З

ЗАБОРОВСЬКОГО брама («Немов вогненні кільця леопард...»)	95
ЗАБОРОВСЬКОГО брама («Ти скажеш – день твій тільки-но почався...»).....	96
«ЗАБУТТЯМ» (зб. «Зимові дерева»)	96
«ЗАБУТТЯМ»	96
ЗАВЗЯТТЯ.....	96
ЗАКАВКАЗЗЯ	96
«ЗАПОВІТ»	97
ЗАПОРІЖЖЯ	97
«З АРМІЙСЬКИХ МАНДРІВ»	98
ЗАСУЛЛЯ.....	98
«Захід сонця»	98
«З ГІРКОТОЮ...».....	98
«З дитинного віку»	98

«З ДИТЯЧИХ СПОГАДІВ».....	98
ЗЕЛЕНИЙ театр.....	99
«ЗЕМЛЕ РІДНА!»	99
ЗЕМЛЯ («А я був хворий. Був тобою хворий...»)	100
ЗЕМЛЯ («Вивершував і вивіршував...»)	100
ЗЕМЛЯ («Голубіє, рябіє, хмурніє, роз[лист]ився спокій...»)	100
Земля (цикл «Забуттям»).....	100
ЗЕМЛЯ («Камінна брила...»)	101
Земля («Мені здалося – я живу завжди...»)	101
ЗЕМЛЯ («Мільйонновольний – як мільйонноволий...»)	101
ЗЕМЛЯ («Молодий Гете»)	101
ЗЕМЛЯ («Навкруг землі мої кружляли мрії»)	102
ЗЕМЛЯ («Народження»)	102
ЗЕМЛЯ («Оптимістичне»)	102
ЗЕМЛЯ («Передсвітання»)	102
ЗЕМЛЯ («Рінь»)	103
ЗЕМЛЯ («Убогий смерд – не владарює нині...»)	103
ЗЕРОВ.....	103
ЗИМА.....	104
«ЗИМОВІ ДЕРЕВА»	104
Зірки.....	105
«З ліричного жмутку».....	105
Зло.....	105
ЗНЕВІРА	105
ЗОЛОТІ ворота	106
«Зореплавцю» / «Зореплавець»	106
«З ПІДБИТИМ КРИЛОМ»	106
«З солдатського зошита».....	106
«Зустрічі й проминання».....	106
«З циклу “Силуети”»	106
«З ЦИКЛУ “УМОВИВОДИ”».....	106

І

ІВАН («Грузинському другові»).....	107
ІВАН («Не можу я без посмішки Івана...»).....	107

«І Є НАРОД»	107
ІКАР	108
ІКАРИ	108
ІКАРОВЕ окрилля.....	108
ІСУС ХРИСТОС	109
ІУДА («Взяли мене од мене...»).....	109
ІУДА («Взяли мене од мене...»).....	109
ІУДА («Рінь»).....	110
«І ХАТА З ЯРОМ»	110
І. Я. ФРАНКО.....	110

Й

ЙВАН	111
ЙОГАН СЕБАСТЬЯН	111
ЙОРИК («Ця п'єса почалася вже давно...»)	112
ЙОРИК / не ЙОРИК («Ця п'єса почалася вже давно...»)	113
ЙОСИП	113

К

КАРАРРА	115
«КАРМАЛЮКОВІ МАНДРИ»	115
КАРПАТИ.....	115
КАТ	116
КДБ.....	116
КЕМ.....	117
КИЇВ («Безсонної ночі»)	117
КИЇВ («Колись мене ти, Київ, визубриш...»)	117
КИЇВ («Не можу я без посмішки Івана...»).....	118
КИЇВ («Ніч підійшла і стала за плечима...»)	118
КИЇВ («Оці жовті будинки...»)	118
КИЇВ («Раз Бетховен зайшов у гості...»).....	119
КИЇВ («Тисячолітньому Києву...»).....	119
КИЇВ («Уже! – запінилися сосни...»)	120
КИЇВ («Хрещатиком вечірнім під неоновим...»)	120

КИЇВ («Шампанське в шклянці...»)	120
КИЇВСЬКИЙ ботанічний сад	121
«КИЇВСЬКИЙ ЖЕБРАК»	121
КИСЕГАЧ («Білі плями хмар в вечірнім озері...»)	121
КИСЕГАЧ («Вже вересень згубив останні пелюстки...»)	121
КИСЕГАЧ («З армійських мандрів»)	122
КИСЕГАЧ («Утік з казарми, прослав шинельку відкинув ратиці...»)	122
КІНДРАШІВКА	122
«КОБЗАР»	123
КОВРАЇ	124
КОДАК	124
КОЗЕРОГ	124
КОЛИМА («Матері»)	125
КОЛИМА («Чоловік підійшов до меморіуму...»)	125
«КОЛЬОРОВИЙ ОБРАЗОК»	126
Ком[муні]ст[іческа] партія	126
коран	126
«КОСТОМАРОВ У САРАТОВІ»	127
КОТЛАС	127
К[омуністична] П[артія]	128
кпрс («Рятуєчись од сумнівів...»)	128
КПРС («Сьогодні свято...»)	129
КПРС («Який це час?»)	129
КРЕЗИ	129
КРЕМЛЬОВСЬКИЙ ЗАЛ	129
КРИМ («Рядок акацій. Трактор у ріллю...»)	130
КРИМ («У Прохорівці сни, мов ріки»)	130
«КРУГОВЕРТЬ»	131
КУРА	131

Л

«ЛЕКЦІЯ ГОЛОВИ КОЛГОСПУ ПОЕТОВІ»	133
ЛЕНІН	133

ЛЕНІНА музей	133
ЛЕСЬ ШАЛВОВИЧ	134
ЛЕТИЧІВ («Гайдамацьке»).....	134
ЛЕТИЧІВ («Кармалюкові мандри»).....	135
ЛЄНІН	135
«ЛЄТУВА»	136
ЛИСА гора	136
ЛИСЕНКО	136
«Листопадне».....	137
ЛИТВА	137
«ЛІСОВА ІДИЛІЯ».....	137
«ЛІТО»	137
ловелас («І кулі свист, і рота зашморг...»).....	138
ловелас («Літа! Між вас...»)	138
ЛУГ	138
ЛУКАШ	139
ЛУК'ЯНІВКА	139
Л. Ф.	140
ЛЬВІВСЬКА вулиця	140
ЛЬОЛЯ	140
ЛЮДА / ЛЮДМИЛА	140
ЛЮЦИПЕР	141

М

МАВКА	142
магадани.....	143
«МАЗ»	143
МАКАР	143
МАКСИМОВИЧ	144
МАЛА АЗІЯ.....	144
«МАНДРИ»	145
МАНЕВИЧ.....	145
МАРИНА	146
МАРКО («Марко Безсмертний»).....	146

МАРКО («Нехай горить трава по осені...»)	147
«МАРКО БЕЗСМЕРТНИЙ»	147
МАРКС	147
МАР'ІНКА	148
«МАТЕРІ»	148
МАТИ («Молодий Гете»)	148
МАТИ («Потоки»)	149
«МЕДИТАЦІЯ»	149
мезозой	149
МЕРТОН	150
МЕФІСТОФЕЛІ	150
МЕФІСТОФЕЛЬ («Море – чорна грудка печалі...»)	150
МЕФІСТОФЕЛЬ («Чорте, бронзовий Мефістофелю...»)	151
МЕЧ	151
МИКОЛА КОСТЕВИЧ	152
МИКОЛА ЩОРС	152
МИХАЙЛА бані	153
МИХАЙЛІВСЬКИЙ хутор	153
МИХАЙЛОВ узвіз	153
МІСЯЖ	154
МІСЯЦЬ	154
М. К. ЗЕРОВ	154
МОДІЛЬЯНІ	154
МОЙСЕЄВІ пророки	155
«МОЛОДИЙ ГЕТЕ»	155
«Монолог у 100 рядків»	156
МОРДОВІЯ	156
МОСКВА	156
МОСКОВСЬКА (горілка)	157
«МОТИВИ ТРАВНЯ»	157
М. РИЛЬСЬКИЙ	157
«МУМІЯ»	157
МУС	157

Н

НАГАСАКІ («Продерте небо – до зірок...»)	159
НАГАСАКІ («Тридцять сьомий – неначе жарт...»)	159
«НА ГРАНІ»	160
«НАД ГАЄМ ХМАРА»	160
НАДІЙКА	160
«НАД ОСІННІМ ОЗЕРОМ»	160
«НАКЛИКАННЯ ДОЩУ»	160
«На незабудь»	161
«НАРОДЖЕННЯ»	161
«НАТУРЩИК»	161
«НА ХВИЛЯХ»	161
НЕБАБА	161
НЕЗВАЛ	162
«НЕ МАЮ ЗЛА»	163
Нюбея	163
ніхто («Тагіл. Зима. Шістдесят перший рік...»)	163
ніхто («Ця п'єса почалася вже давно...»)	164
НІЦШЕ	164
«Ніч Мікельанджело»	165
«НІЧ СКУЛЬПТОРА»	165
ніщо	165
НКВД	165
НОВИЙ рік	166
«НОВОРІЧНЕ»	166

О

«ОБРАЗКИ»	167
«ОБРАЗОК»	167
«Образок»	167
ОВІДІЙ	167
«О Гімен-гіменей»	169
ОДЕСА	169
«ОЗЕРО КИСЕГАЧ»	170

ОКТАБРЬ	170
ОЛЕКСА БУЛИГА.....	170
ОЛЕКСАНДРА.....	171
«Опоночіння»	171
«ОПТИМІСТИЧНЕ»	171
ОРЕНБУРГ	171
ОРМУЗД («Поетові»).....	172
ОРМУЗД («Ти говорив, що ти в житті – язичником»).....	172
ОРХАН	173
«ОСІНЬ У СІГУЛДІ»	174
«ОСТАННІЙ ЛИСТ ДОВЖЕНКА».....	174
ОТЧЕ	175
ОТЧИЗНА	175

П

«ПАВОДОК НА ДНІПРІ»	176
ПАЛІЙ-ГОСПОДЬ	176
ПАТОНА міст («Стольний граде! Стволовий надрізе!»)	176
ПАТОНА міст («Тисячолітньому Києву...».).....	177
ПЕГАСІВ клус	177
«ПЕРЕВИХОВАННЯ».....	178
«ПЕРЕДАЧА».....	178
«ПЕРЕДНОВОРІЧНІ ЗАКЛИКИ»	179
«ПЕРЕДСВІТАННЯ».....	179
«Передчуттями дня»	179
ПЕРЕСТОРОГА.....	179
ПЕРСІЯ.....	179
Перун («Накликання дощу»)	180
ПЕРУН («Під диким сонцем»).....	180
ПЕТРО («Дуби, кремезні, наче запорожці...».).....	180
ПЕТРО («Ніч підійшла і стала за плечима...».)	181
Петрова лампа	181
ПЕЧОРА	181
«ПІД ДИКИМ СОНЦЕМ»	182

«Пізнання (За Гераклітом)»	182
Пікассо	182
«ПІСЕНЬКА ДЛЯ В.»	183
«ПІСНЯ КОНФЕДЕРАТИВ»	183
«ПЛАЗУНАМ ДО АЛЬБОМУ»	183
«ПОВЕРНЕННЯ ОРФЕЯ»	183
«Поганський світ слухаю згадкою»	184
ПОДІЛЛЯ («Вже тридцять літ – немов карбів на дереві...»)	184
ПОДІЛЛЯ («Високі думи відійшли, як грози...»)	184
ПОДІЛЛЯ («Що таке білий світ?»)	185
«ПОЕТОВІ»	186
«Покинена дівчина»	186
ПОЛІФЕМ	186
ПОЛТАВЩИНА	186
ПОПІВ острів	187
«Поради...»	187
«Порвавши з коханою»	188
«Порив»	188
ПОРИВ	188
ПОСЕЙДОНІВ жезл	188
«ПОТОКИ»	189
«ПОТОПЛЕНЕ МІСТО»	189
ПОЧАЙНА	189
«Початки творчості»	189
«ПРАВДА»	190
ПРАВДА І ЛЮБОВ	190
ПРИУРАЛЛЯ («Коли я один-однісінький...»)	190
ПРИУРАЛЛЯ («Як тебе згадати, босоніжку...»)	191
«ПРОВОДИ»	191
ПРОКЛЯТТЯ	191
ПРОМЕТЕЙ	192
ПРОХОРІВКА	192

Р

«РАДІОДВОБІЙ»	193
«РАДІСТЬ»	193
«РАННІЙ»	193
РАФАЕЛЬ	193
РАХНІВКА	194
«РЕЗИГНАЦІЯ»	194
«Резигнація»	194
«РІНЬ»	194
Робінзон	195
РОБІНЗОНІВ острів	195
РО́ДИНА	195
РОДИНА	196
«РОЖЕВЕ ПІВКОЛО»	196
«РОЗМОВА»	196
«Розмова...»	196
«Розмова 2»	196
РОЗПАЧ	196
РОМАН	197
«РОМАНТИКА»	197
РОСІЯ	197
«Рояль»	197
«РОЯЛЬ НАД МОРЕМ»	197
РУБІКОН	198
РЮЇСДАЛЬ	199

С

САГАЙДАЧНИЙ	200
САЛОМЕЯ	201
САМІЙЛО КІШКА	201
«СВІТАНОК У ЛІСІ»	202
СВЯТОШИН	202
СЕКЛЕТА	202
«СЕРЦЕ (сонет)»	203

СИБІР («Вожнів до біса на землі...»)	203
СИБІР («Гайдамацьке»)	203
СИБІР («Кармалюкові мандри»)	203
СИБІР («О краю мій, коли тобі проститься...»)	204
СИБІР («Сто років, як сконала Січ...»)	204
сибіри («О краю мій, коли тобі проститься...»)	205
сибіри («Сто років, як сконала Січ...»)	205
«СИМВОЛ ВІРИ»	205
«СИМФОНІЯ ВЕСНИ»	205
СИН	207
синя птиця	208
СІЧ	208
СКОВОРОДА («Вступ до поеми “Сковорода”»)	209
СКОВОРОДА («Лубенські пам'ятаєш зозулі?	
Здасться, з-перед світу гомоніли...»)	209
СКОВОРОДА («Полтавщино! Я пізнаю твій голос...»)	209
«СКОВОРОДА. ХВИЛЕВІ ТРЕНИ»	210
«СЛОВО»	210
«СЛУХАЮЧИ БЕТХОВЕНА»	211
СЛЬОЗА	211
«Сніжний образок»	211
СОЛОВЕЦЬКИЙ острів	211
соловки («О краю мій, коли тобі проститься...»)	212
соловки («Сто років, як сконала Січ...»)	213
«СОН (нона)»	213
«Сонет»	213
СОН-ШЕВЧЕНКО	213
СОФІЯ	214
СОЮЗ	215
«СПІВЦЯМ – КРИТИКАМ СТАЛІНА»	216
«СПОКІЙ»	216
«СПОМИН»	216
«СПРАВЕДЛИВІСТЬ»	217

СТАЛІН («Великий Сталін вмер зарано...»)	217
СТАЛІН («Рінь»)	218
СТАЛІН («Співцям – критикам Сталіна»)	218
СТІКС	218
«154 ДНІ»	219
СТРИБОГ	219
СУЛА	220
«СУМОВИТЕ»	220
СУРОЖ	220
«Сьогодні – ти. А завтра – я»	221

Т

ТАВРІЯ	222
ТАГІЛ	222
ТАМАРА	222
ТАМАРИН двір	223
ТАРАС («Борітеся – поборете! Мені Тарас порадив у безсонній ночі...»)	223
ТАРАС («У Прохорівці сни, мов ріки...»)	224
«ТАРАС НА ЗАСЛАННІ»	225
ТАРАСОВІ провісні птиці	225
ТАШКЕНТ («Чоловік підійшов до меморіуму...»)	225
ТЕНАР	226
ТИ	226
1000 василів	227
«1875 рік»	227
«Тиша»	227
ТОЛСТОГО площа	227
ТРИПЛЬСЬКЕ сонце	228
ТРУХАНІВ острів («Їх було двоє – прибиральниця і двірник»)	228
ТРУХАНІВ острів («Сиве небо обрієм пролилося...»)	228
ТУРЕЧЧИНИ	229

У

УКРАЇНА («Автостради гудуть...»)	230
УКРАЇНА («А я був хворий. Був тобою хворий...»)	230
УКРАЇНА («Вітряк»)	230
УКРАЇНА («Вождів до біса на землі...»)	230
УКРАЇНА («Глухо сосни скриплять на світанні...»)	231
УКРАЇНА («Коли в мій сон заходить Україна...»)	231
УКРАЇНА («Коли Холодний свині пас...»)	231
УКРАЇНА («Костомаров у Саратові»)	232
УКРАЇНА («Мене вела ти в ніжні ранки...»)	232
УКРАЇНА («Моя Україна забула...»)	232
УКРАЇНА («Найгеніальніший хробак...»)	233
УКРАЇНА («Несамовито-синій вороновий...»)	233
УКРАЇНА («Останній лист Довженка»)	233
УКРАЇНА («Отак і вікувати...»)	234
УКРАЇНА («Передсвітання»)	234
УКРАЇНА («Поменшала людина на очах...»)	234
УКРАЇНА («Село! Колгоспна вітчизна...»)	234
Україна («Сиве небо обрієм пролилося...»)	235
УКРАЇНА («Сиві могили в зеленому полі...»)	235
УКРАЇНА («Сині складено стоси»)	235
УКРАЇНА («Снить любов'ю любов, а Вітчизна – вітчизною...»)	235
УКРАЇНА («Ти що казав? Зараза – що казав?»)	236
УКРАЇНА («Тут ніби зроду сонця не було»)	236
УКРАЇНА («У липні сніг упав. У липні смерть...»)	236
УКРАЇНА («Чого ти ждеш? Скажи – чого ти ждеш?»)	236
УКРАЇНА («Шаблюкою ворованою...»)	237
УКРАЇНА («Ярій, душе. Ярій, а не ридай...»)	237
«УКРАЇНА»	237
УКРАЇНА-МАТІР	238
«Упокорений вірш»	238
«У полоні»	238
УРАЛ	238

УРАЛЬСЬКІ гори	239
УСТЬ-ВИМ	239

Ф

ФАВСТ	240
-------------	-----

Х

ХАРОН («Взяли мене од мене...»)	241
ХАРОН («Колеса глухо стукотять...»)	241
ХАРОН («Повернення Орфея»)	241
Хемінгуей.....	242
«ХІКМЕТОВІ».....	242
ХОЛОДНИЙ	243
ХОРИВИ	244
ХРЕЩАТИК («Зимові дерева»)	244
ХРЕЩАТИК («Кольоровий образок»)	245
ХРЕЩАТИК («Не можу я без посмішки Івана...»)	246
ХРЕЩАТИК («Тисячолітньому Києву...»)	246
ХРЕЩАТИК («Хрещатиком вечірнім під неоновим...»)	246
«ХРЕЩАТИК»	246
ХРЕЩАТИЦЬКА долина	247
ХРИСТОС («Відколи золотом цятковане...»)	248
ХРИСТОС («Здалося, я живу в країні мертвих...»)	248
ХРИСТОС («Мумія»)	248
Христос («Я знаю...»)	249
хто	249

Ц

ЦІНАНДАЛІ	250
-----------------	-----

Ч

«ЧАС РОЗЛУКИ»	251
«Час творчості»	251
ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА вулиця	251
ЧИБ'Ю	251

ЧУМАЦЬКИЙ віз	252
ЧУРЛЬОНІС	252

Ш

ШЕВЧЕНКО	254
ШЕДЕЛЬ	254
ШЕКСПІР	255
Шива	255
ШИПКА	256
«ШЛЯХ ГРІШНОГО ДО РАЮ»	256
«ШТАТНИЙ РОЗКЛАД – 1000 ОДИНИЦЬ»	265
Шура	256

Щ

ЩАСЛИВИЙ ЙОРИК	257
----------------------	-----

Я

«ЯВОРОВА СІМ'Я»	258
ЯГВЕ	258
ЯКІР	258
«ЯК МИ ГОТУЄМО ПЛЕНУМ РАЙКОМУ»	259
ЯННІС РІЦОС	260
ЯРЕМА	260
ЯРЕМА СВ.	261
ЯРИЛІВ день	261
ЯРИЛОВА голова	262
ЯРОСЛАВ	262
ЯСИНУВАТА	263

Е

«ЕССЕ НОМО!»	264
«Ессе homo (Великий монолог)»	264

Наукове видання

Кравченко Елла Олександрівна

СЛОВНИК ВЛАСНИХ ІМЕН ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ВАСИЛЯ СТУСА

ТОМ 1

Технічний редактор О. К. Гомон

Підписано до друку 01.06.2020 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 16,74
Тираж 300 прим. Зам. № 31

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.